

מדינת ישראל

משרדי הממשלה

12

משרד

המל"מ

לכ"ת אדם -

אילנות

5/92 - 8/89

תיק מס'

שם תיק: לשכת השרים דוד ליבאי ודן מרידור - זכויות האדם ארגונים

גל-6/15404

מוזהה פיזי

מוזהה פריט: 000rbu3

תאריך הדפסה: 13/09/2018

כתובת: 2-113-1-8-9

מחלקה

המל"מ

4-86

4-86

חתי"ק ב - גוב

רפי היטלרין

מדינת ישראל

משרד המשפטים
המשרד הראשי

ירושלים, יט באב התשמ"ט
20 באוגוסט 1989

64

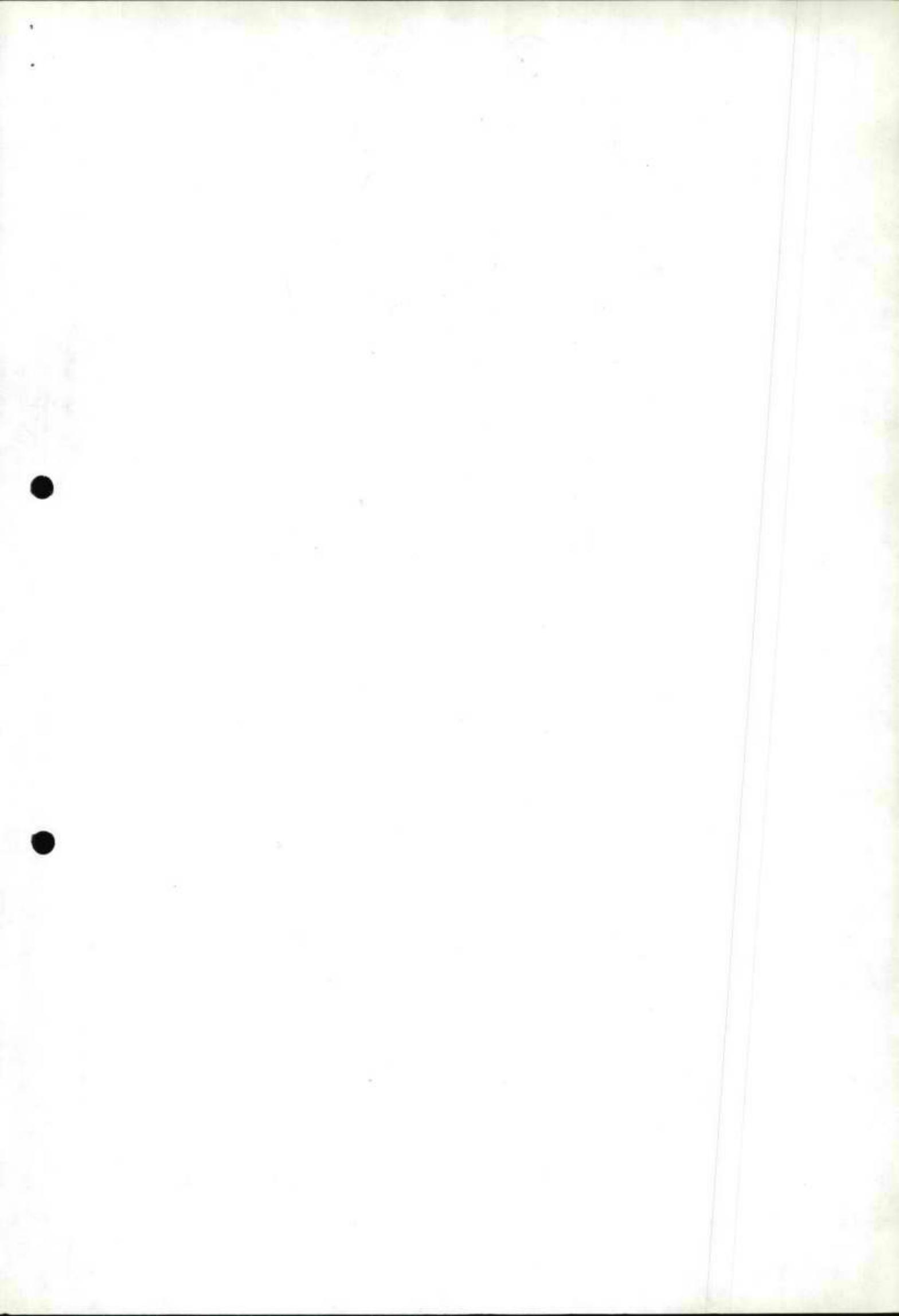
אלה שר המשפטים

הנדון: ביקור נשיא הצל"א בישראל

מצורף בזה ראיון נשיא הצל"א על ביקורו בישראל ביוני השנה. תשובות הנשיא הן בד"כ ברוח נויטרלית. בין הדברים הוא מציין:

- א. ביקורו בא כהיענות להזמנת ממשלת ישראל.
- ב. בעיקרון קיימות עמדות שונות בין הצל"א וישראל לגבי תחולת הוראות אמנת ג'נבה, אך הובטח לו כי ישראל תמלא למעשה אחר הוראות אלו.
- ג. צער אותו ביותר גירוש ה-8 מרצועת עזה רק ימים ספורים אחר ביקורו, בייחוד כאשר הובטח לו כי נקיים את הוראות אמנת ג'נבה.
- ד. שר הבטחון וצה"ל הבטיחו לו יחס חיובי יותר לפנייתו בענין השירותים הרפואיים בשטחים ובמיוחד תנועה חופשית לאמבולנסים.

ב ב ר כ ה.
תמר גולן

Presidential visit to Israel

ICRC President Cornelio Sommaruga went to Israel in June, on the first official visit by a President of the ICRC since the Six-Day War in 1967, and as the Palestinian uprising in the Israeli-occupied territories entered its 19th month.

Mr. Sommaruga met with high-ranking State officials, including Israel's President, Chaim Herzog, the Prime Minister, Yitzhak Shamir, the Deputy Prime Minister, Shimon Peres, the Ministers of Defence and Justice, Yitzhak Rabin and Dan Meridor, and the Director General of the Ministry of Foreign Affairs, Reuven Merhav. He also held talks with commanding officers of the Israeli armed forces.

In an interview with the ICRC Bulletin, President Sommaruga began by explaining the aims of his visit:

My visit was in response to an official invitation from the Israeli government, and aimed to discuss and express concern over the humanitarian problems in the Israeli occupied West Bank and Gaza Strip.

What were the results of your discussions concerning violations of international humanitarian law?

There were a number of points of disagreement related to respect for the provisions of the Fourth Geneva Convention. We had quite different positions on collective punishments. I underlined the fact that the destruction of houses and deportations could not be accepted by the ICRC, as they are contrary to the provisions of the Fourth Geneva Convention. I also stressed the heavy humanitarian consequences of the use of firearms in the occupied territories, which has resulted in a high number of dead and wounded.

All these points led me to insist on the necessity of applying fully the Fourth Geneva Convention. However, the Israeli government was again not prepared to do so in legal terms. I did, nevertheless, receive assurances from all the ministers I met that they would apply de facto all the provisions of the Convention in the occupied territories.

Just a few days after you ended your visit to Israel, the Israeli authorities expelled another eight residents of the West Bank and the Gaza Strip, bringing the total to 56 since the "Intifada" began in December 1987. What is your reaction to these expulsions?

I feel saddened and disappointed, because even if I did not obtain any promises from the Israeli government that it would not carry out any further expulsions, I did get a clear statement according to which it would apply de facto the provisions of the Fourth Geneva Convention. In

this latest incident, they certainly did not do so.

What other humanitarian problems were discussed during your visit?

There were three main points. First of all, we reviewed the situation of detainees, particularly in view of the fact that the ICRC has visited a very large number of detainees — over 40,000 — since the end of 1987. I underlined the fact that detainees from the occupied territories should not be transferred to Israel, but should be detained inside the territories. I also spoke about the situation of detainees under interrogation, as well as a number of new places of detention to which the ICRC does not yet have access. In addition, I insisted on the essential rights of detainees, particularly that of receiving family visits.

the ICRC getting more involved in medical activities in the occupied territories, by providing assistance and transport for the wounded, for example, and the competent Israeli authorities showed interest in these propositions.

Finally, we reviewed the humanitarian problems related to the seven Israeli soldiers reported missing in Lebanon. I met their families and explained what the ICRC has done so far to find out if they are still alive and, if so, who is detaining them and how they are being treated.

Do you consider that your visit to Israel has been a success?

It was positive in the sense that I was able to talk over a number of important humanitarian issues with members of the Israeli government, and hand over written remarks about the application of the Fourth Geneva Convention in the occupied territories, and I am grateful to the Israeli government for giving me this opportunity and for listening carefully to my comments.

An ICRC delegate registers new detainees at the prison of Atlit in Israel.

These talks resulted in a number of positive replies from the Israeli government, and I hope to see progress on these issues in the very near future.

Secondly, I pointed out the absolute necessity of guaranteeing a better functioning of medical services in the occupied territories, particularly in relation to the free passage of ambulances. There have been a number of incidents where this was not the case. Both the army and the Minister of Defence replied positively on this subject.

In addition, I discussed the possibility of

The mission would not, of course, have been credible without a firsthand experience of what is happening in the occupied territories. I met representatives of Palestinian humanitarian groups, including the local "Red Crescent" organizations, and I went personally to the West Bank, Nablus and Jenin in particular, where I saw a number of situations where one has a clear impression of tension and of problems.

I would like, finally, to express my sympathy to the victims on all sides of the Arab-Israeli conflict which has lasted for too long.

Report on northern Nicaragua

After 18 months as an ICRC delegate in Nicaragua, Béatrice Mégevand returned to Geneva in July. She was in charge of the ICRC's office in Matagalpa, covering a conflict zone in the north-west of the country, and she explained the activities and the difficulties of the ICRC in this region:

"Matagalpa and the area further north up to the Honduran border is a mountainous region, where the civilian population lives in isolated communities scattered throughout the hills. In the most conflictual zones, they live in a highly precarious situation with the presence of both government and Contra armed forces. Here, where no other relief organization is present, the ICRC tries to provide protection and assistance for the population."

However, the task is complicated by the considerable logistic problems. "In January, for example, we visited two places in north-eastern Matagalpa. We drove for three and a half hours from the ICRC office, and then had to leave the car and continue for another three and a half hours by mule. It was raining, we had to cross swollen rivers and the hilly terrain was a sea of mud. The next morning we had a half-hour ride to reach the first place where people from the surrounding communities had gathered to meet us."

In these areas, where the presence of strangers is rare and the ICRC is unknown, it is essential to win the confidence of the inhabitants and explain the role of the institution. In general, the arrival of ICRC delegates brings hope and comfort amid the fear and tension of everyday life. It is a sign that they have not been forgotten.

"There were up to 150 people gathered at the chapel that day, mainly women,

children and old people. They had walked several kilometres from their homes to meet us."

An ICRC doctor or nurse gives consultations for serious medical cases, and provides basic first-aid materials to communities with a health officer. The ICRC also carries out vaccination campaigns and assists in the treatment of

or been assassinated. Cases of exactions carried out against the civilian population are communicated to the regional or national security authorities, or to representatives of the Contra opposition movement. Tracing requests are made to locate missing persons and Red Cross messages written to family members who are away from home.

"We have also visited over 200 security detainees in the two regional prisons," Béatrice added. The visits are carried out about every three months, while food and toiletries are distributed to the detainees on a monthly basis. In addition, the detainees' families are given food rations

Photo ICRC/R. Bigler - NICA 10/12

A security detainee at the regional prison at Esteli receives a visit from the ICRC.

parasitic illnesses which affect around 90% of the population, as the Ministry of Health cannot reach these conflict zones.

"Major assistance programmes, including food and material supplies, are virtually impossible because of the logistic problems," Béatrice added regretfully. "We just cannot transport sufficient quantities by mule."

In urgent cases, wounded civilians are evacuated to hospital. "On one occasion, we found a young boy who had stepped on a mine that morning," Béatrice said. "His foot had almost been blown away and he was in dreadful pain. After giving him first aid, we managed to get him back to the car, several kilometres away, and then to the nearest branch of the Nicaraguan Red Cross, which rushed him to hospital."

During trips like these, the local people often speak of relatives with whom they have lost contact, who have disappeared

once every two months and their travel expenses are reimbursed when they visit a relative in prison.

"It is a hard life for us, but so much harder for the civilian population living in poor conditions in very difficult circumstances. Perhaps one of the most important achievements of the ICRC in this region is to have succeeded in establishing contact with the isolated communities in conflict zones, and thus to have brought a measure of protection which was sorely lacking," Béatrice concluded.

News in brief

In El Salvador, the ICRC visited 161 security detainees in 73 places of detention in June.

During the same period, three soldiers captured by the FMLN (Farabundo Martí National Liberation Front) in the Chalatenango and San Vicente areas, including one who was wounded, were handed over to ICRC delegates who took them back to their units. The ICRC also evacuated four wounded FMLN combatants from conflict zones and took them to hospital.

Edited by the Press Division of the ICRC.

19, avenue de la Paix
CH-1202 Geneva
Tel.: (022) 734 60 01
Fax.: (022) 734 82 80
Telex: 22269

The texts of the Bulletin have no official character and may be freely reproduced.

The International Committee of the Red Cross (ICRC), together with the League of Red Cross and Red Crescent Societies and the recognized National Red Cross and Red Crescent Societies, is one of the three components of the International Red Cross and Red Crescent Movement.

An independent humanitarian institution, the ICRC is the founding body of the Red Cross. As a neutral intermediary in case of armed conflicts or disturbances, it endeavours on its own initiative or on the basis of the Geneva Conventions to protect and assist the victims of international and civil wars and of internal troubles and tensions, thereby contributing to peace in the world.

High casualty rate in Kabul

Many civilians were wounded in the Afghan capital, Kabul, in July, as a series of rocket attacks pounded the city. The attacks, the fiercest so far this year, severely tested the ability of medical services to cope with the victims.

The ICRC war surgery hospital admitted a record number of patients and the surgeons worked overtime operating on the injured. Jean-Jacques Frésard, head of the ICRC delegation in Kabul, sent back this report:

"The two surgical teams at the ICRC's hospital for war wounded generally work in shifts, but they had to join forces on a number of occasions to cope with the large influx of casualties. For the first time since the hospital opened last October, it had over 110 war wounded. Some were victims of the rocket attacks, like the woman who will remain paralysed after her spine was hit by shrapnel, or the six-year-old child whose face will be permanently disfigured as a result of serious burns.

"But there are also the all too common cases of those who have stepped on mines or been hit by stray bullets. Many of them come from Kabul, often within half an hour of the accident, but a large number also arrive from neighbouring provinces where the conflict continues to claim its daily share of victims.

"On Monday, 10 July, the rockets were more numerous and deadly than usual. Thirty wounded arrived at the ICRC hospital within a few hours, while other hospitals in Kabul admitted around 140 patients. After several rockets landed close to the hospital, medical staff got into the ambulances and went to collect the wounded. You only felt fear afterwards. You had to act, in order to decide, for example, what to do with a baby crying in the arms of its mother who had just died on a stretcher in the entrance hall."

Meanwhile, in eastern Afghanistan, the ICRC evacuated wounded in July from a new first-aid post set up at Misrabad,

north of Kandahar. As fighting escalated around the town, about five casualties a day were soon being taken to the ICRC's war surgery hospital at Quetta, in Pakistan, after receiving initial treatment.

There are now four first-aid posts in Afghan provinces bordering Pakistan and ten on the Pakistani side of the frontier, to treat and evacuate the victims of the fighting in Afghanistan.

News in brief

In Peru, the ICRC visited security detainees in the emergency zones of Ayacucho and Apurimac in June and July. The visits followed ICRC President Cornelio Sommaruga's trip to Peru in early June, when he obtained access to detention centres administered by the Ministry of Justice in all the country's emergency zones.

Delegates saw 31 security detainees in the Ayacucho zone and 87 in Apurimac. They were the first visits to detainees in Ayacucho in over a year.

Security conditions worsen on Thai/Cambodian border

Over 10,000 civilians fled Khmer Rouge camps in the southern border area between Thailand and Cambodia during the first half of July, to escape heavy shelling in and around the sites, and more followed. The camps are among an unknown number administered by the Khmer Rouge which are situated close to combat zones and to which international relief organizations have not been allowed access.

The civilians gathered at the Khmer Rouge-administered Site K, a new camp set up in May away from the border. The camp is accessible to international organizations, as requested by the ICRC and other relief agencies working along the frontier.

The exodus confirmed a serious deterioration in security conditions for the civilian population in the Khmer Rouge camps. Another 800 people arrived at the southern border camp of Sok Sann in May and June. The ICRC registered the new arrivals, held private interviews with each of them and, with a number of United Nations organizations, persuaded the Thai authorities not to send them back where they had come from.

Apart from the effects of the conflict, there is also the problem of security inside the camps. At Site 2, which is administered by the Thai authorities and accommodates over 140,000 people, there are regularly incidents in which people are wounded or threatened by armed elements. The ICRC has asked the Thai authorities to put civilians and soldiers in separate camps, and to exercise tighter control over internal security.

In 1988, the Thai authorities responded by setting up a new security service, called the Displaced People's Protection Unit (DPPU), and the situation inside the camps improved for a while. Recently the situation has again deteriorated, however. There were as many security incidents in May and June as during the whole of the first four months of this year.

"The security situation along the border is very serious," said Paul Grossrieder, Deputy Delegate General for the ICRC's operations in Asia. "Between incidents in the camps and the conflict on the border, the people live in constant fear and the situation is worsening." A durable solution will depend on a political settlement; a settlement which needs to take into consideration all the humanitarian problems.

Operation southern Sudan on target

In southern Sudan, where a conflict has raged for six years, efforts to save the survivors of last year's famine and prevent another disaster this year have so far been successful. The ICRC, together with a number of non-governmental organizations and the United Nations' Lifeline operation, continued working in July, to help the population through the rainy season.

The ICRC's relief operation entered its eighth month in early July and had succeeded in flying over 14,000 tonnes of supplies to the south from the Sudanese capital, Khartoum, Kenya and Uganda, according to plan. Half of the goods had already been distributed, while the rest were stored in warehouses to cover the months to come.

"We have so far avoided the mass starvation of 1988 and a mass movement of the population," said Harald Schmid de Grüneck, Deputy Delegate General for the ICRC's operations in Africa. "Last year, tens of thousands of people in search of food had moved by April, and thousands of them died during the following months."

As expected, the rains slowed down the relief operation from mid-June, but a limited number of aircraft went on transporting supplies to the south.

Flights were also interrupted after the military coup in Khartoum at the end of June, but resumed within a few days. The ICRC received assurances from Sudan's new leaders that the relief programme in the south of the country would be allowed to continue.

The civilian population has been able to plant crops using hundreds of tonnes of seeds and thousands of hoes provided by

the ICRC, and harvesting should start in August. In areas near rivers, thousands of fishing nets and hooks have also been distributed.

The most vulnerable members of the population continued to receive food rations from the ICRC in July, both in areas controlled by the government and those held by the Sudan People's Liberation Army (SPLA).

In the vast areas of countryside, the ICRC's policy of creating warehouses out in the bush has successfully persuaded people to stay at home. "I visited an area around 40 kilometres from Akon, where a large number of people were clearing an enormous space for planting," said Harald. "In many other places, the seeds had been planted and the crop was already over a foot high," he added.

The large-scale campaign to vaccinate cattle, another essential source of food in rural areas, passed the 470,000 mark in early July.

Medical and health programmes pressed ahead, as a vital complement to the other forms of assistance. Tens of thousands of women and children are being vaccinated, and water and sanitation projects are underway in most of the areas where the ICRC is at work. Dispensaries have been built or repaired wherever possible, and are working under ICRC supervision. At SPLA-held Yirol, for example, eight ICRC dispensaries in the town and surrounding areas are providing medical assistance.

The ICRC began one of its more traditional roles in June, when delegates carried out the first visit to prisoners captured during the conflict. Over 100 prisoners held by the SPLA were registered near the town of Kapoeta, and Red Cross messages addressed to their families were collected. The visit took place in accordance with the ICRC's standard procedures, and a list of the prisoners seen was later submitted to the military authorities in Khartoum.

A message unchanged 125 years on

Celebrations to mark the 125th anniversary of the International Red Cross and Red Crescent Movement are coming to a close, with a final phase devoted to the 125th birthday of the first Geneva Convention of 1864.

The first event was organized by Geneva University's Faculty of Law at the end of June, when senior United Nations officials, law professors and legal experts from the ICRC participated in a meeting on the relevance today of the 1864 Convention.

The treaty — giving protection to war wounded — is recognized as the first text to provide for a multilateral humanitarian action and as the source of modern, written humanitarian law. The meeting also underlined the increasingly close relationship between international humanitarian law and the basic human rights contained in modern international human rights treaties.

"The Convention (the 1864 Geneva Convention) will go down in history mainly as the first text to provide for the protection of the person, the human being; and this is, in a way, the link between...the International Committee of the Red Cross and the United Nations," said Jan Martenson, Director General of the United Nations' Geneva office.

The 125th anniversary of the Convention will be officially commemorated on 22 August in the Swiss federal capital, Berne, during a ceremony organized by the Swiss Confederation. Another event will be held at the United Nations headquarters in New York on 13 October, to coincide with the UN General Assembly. It will take place under the auspices of the Swiss Federal Counsellor for Foreign Affairs, René Felber, and in the presence of UN Secretary General, Javier Pérez de Cuellar, and ICRC President Cornelio Sommaruga. An exhibition on the Geneva Conventions, organized by the ICRC, will open the same day at the UN headquarters.

News in brief

The ICRC ended in July the emergency relief operations it had set up in the wake of the ethnic violence that broke out in Mauritania and Senegal in May.

Relief activities in Senegal were handed over to the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). The ICRC and the Senegalese Red Cross had provided weekly emergency food rations for over 40,000 new arrivals near the border with Mauritania since May.

In Nouakchott, the Mauritanian capital, delegates completed sanitation work at a camp grouping returnees from Senegal, and the administration of the camp was transferred to the Mauritanian Red Crescent.

ICRC delegates continued to visit prisons and to provide training and help for members of the National Societies involved in tracing families separated in the unrest.

* * * * *

In Chile, delegates visited 85 security detainees in 12 prisons during June. A total of 38 visits were made to the prisons in five of the country's 13 regions. ICRC delegates are visiting a total of more than 460 security detainees in Chile.

משרד החוץ-מחלקת הקשר

21757

תאריך : 29.06.89

נכנס **

שמור

**

**

**

ולא משפט

חוזם: 6,21757

אל: המשרד

יעדים: מקמר/182, מצב/1484

מ-: גנבה, נר: 410, תא: 290689, זח: 1700, דח: מ, סג: שמ

תח: גס: ארבל

נד: 8

משרד המשפטים
לשכת השר
05-07-1989
נכנס
816
מטי

שמור/מיד

אל: מנהל ארבל 2

דע: ראש אכא

ביקור נשיא הצ'א.

1. אישר גם הוא שביעות רצון הנשיא מהפתיחות המירבית שזכה לה מצד כל מארחיו בארץ. הביקור היה עבורם A MAJOR EXERCISE כהגדרתו ומצידם השתדלו מאד לשמור על איזון.

2. הזכרתי פרשת המסמך הנוסף. גניידינגר טען שהנייר נועד לשקף בדרך סודית את תמונת המצב כפי שהם רואים אותה ובמטרה לנהל אתנו דיאלוג. הערתי שדווקא התקשורת הרומנית ידעה להביא מתוכן המסמך. גניידינגר לא היה מודע לכך והזכיר שהנשיא מסר על קיום הנייר בראיון לקול-ישראל אך לא התייחס לתוכנו.

3. שאלתיז אם יש משמעות להשמטת הקטע המתייחס לפגישות הנשיא עם אישים מהשטחים מהנוסח האנגלי בהודעה. הופתע לשמוע. הסביר שהמקור נכתב בצרפתית ולא היה כל מקום לשנות בתרגום. יברר מצידו אך נראה שמדובר רק בתקלה טכנית.

4. אמר שמעודד מעמדת משרד המשפטים המתנגד לקיצורי דרך בתהליך הבגצ' של המגורשים. אמרתי שאיש אינו

מושרד - החוץ-מחלקת הקשר

מעוניין לפגוע בהליך המשפטי אך עליהם גם לדעת שקיימת הסכמה רחבה שגרוש מהווה כגורם מרתיע ממדרגה ראשונה נגד מסיתים לאלימות. הגיב שממשיכים לחלוק עלינו גם בענין זה.

5. בנושא הנעדרים מסר שהנחה מוריס לנסות לקבל תגובת צהל למסר שהביא מלבנון ומצפה לשמוע מראש אכא. אם התגובה לא תתקבל ידווח כנל ללבנון.

מילוא

מס

תפ: שהח, סשהח, רהמ, ממרהמ, שהבט, מנכל, ממנכל, ר/מרכז, ממד, ברנע, ארבל2, סייבל, משפט, ליאור, מזתים, מתאסמטחים

משרד החוץ

MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES

VISITE EN ISRAEL

M. CORNELIO SOMMARUGA
PRESIDENT DU COMITE INTERNATIONAL DE LA CROIX-ROUGE (C.I.R.C.)

20 - 24 juin 1989

M. le Président Cornelio Sommaruga est accompagné de :

M. Angelo Gnaedinger,
Délégué Général du C.I.R.C. pour le Moyen Orient

M. Frédéric Maurice,
Chef de Délégation du C.I.R.C. en Israël

Mardi, 20 juin

17.10

Arrivée à l'Aéroport International Ben Gourion par
Alitalia, vol No. AZ 746

Départ pour Tel Aviv

Nuit à l'Hôtel Carlton, Tel Aviv

Mercredi, 21 juin

- 08.15   Départ pour Jérusalem
- 09.30   Visite de Yad Vashem, Institut Commémoratif des
Martyrs et des Héros de l'Holocauste
- Dépôt d'une gerbe à la Crypte du Souvenir
- 12.30   Audience auprès du Président de l'Etat d'Israël,
M. Haïm Herzog
- 13.15   Déjeuner offert par M. Reuven Merhav, Directeur
Général du Ministère des Affaires Etrangères
- 20.00   Dîner de travail offert par M. Dan Meridor, Ministre
de la Justice
- Retour à Tel Aviv

Nuit à l'Hôtel Carlton, Tel Aviv

Jeudi, 22 juin

- 08.15 Entretiens et visite organisés par MAGEN DAVID ADOM
- 12.15 Entretien avec M. Shimon Peres, Vice Premier Ministre
et Ministre des Finances
- 13.00 Déjeuner offert par le Général Matan Vilnaï, Chef du
Service du Personnel
- 16.00 Entretien avec M. Yitzhak Rabin, Ministre de la
Défense
- 20.00 Dîner offert par MAGEN DAVID ADOM

Nuit à l'Hôtel Carlton, Tel Aviv

Vendredi, 23 juin

08.45

Départ pour Jérusalem

10.00

Entretien avec le Premier Ministre, M. Yitzhak Shamir

Programme privé

Samedi, 24 juin

08.15

Départ pour l'Aéroport International Ben Gourion

09.35

Départ par Olympic, vol No. 302

Pour de plus amples informations, prière de contacter :

M. Daniel Kedem

Directeur Adjoint

Division d'Accueil des Hôtes Officiels

Ministère des Affaires Etrangères

Jérusalem - Tél. 303617 - 303155

M. Moshé Melamed

Directeur

Division des Organisations Internationales

Tél. Bureau 303252

Dom. 430842

מדינת ישראל

משרד המשפטים
המשרד הראשי

ירושלים, יז בסיון התשמ"ט
20 ביוני 1989

850

אל: שר המשפטים ✓

הנדון: ביקור נשיא הצל"א הבינלאומי בישראל

במצורף החומר דלהלן:-

1. תזכיר המסכם עיקרי תלונות הצל"א יחד עם חילופי מברקים בין משה"ח ושגריר ישראל בג'נבה בנושא זה. כפי שתראה עורר מסמך זה דין ודברים חמור בין משה"ח ונשיא הצל"א, באמצעות שגרירנו בג'נבה.
- המסמך בא בנוסף למסמך הקודם המסכם את הנושאים שידונו בפגישות השונות שהנשיא יקיים עם שלטונות ישראל. יש בתזכיר הנוסף ביקורת קשה על התנהגות צה"ל בשטחים ואפשר לראות בו האשמה ישירה כלפי ממשלת ישראל. השגריר כבר הודיע שאין התזכיר קביל עלינו.
2. סיכום ישיבת התאום שהתקיימה ביום 18/6/89 במשרד החוץ ובה השתתפו נציגי משה"ח, מערכת הבטחון והח"מ.
3. שני מזכרים אל מנכ"ל משה"ח מאת מנהל ארב"ל 2.
4. חומר בנושא מעמד מגן דוד אדום במערכת הצל"א. סיכמתי אמנם עם מר סייבל, היועץ המשפטי של משה"ח, שהוא יעורר את הנושא בארוחת הערב, אולם מנהל ארב"ל 2 סבור שחשיבות הנושא מצדיקה ששר המשפטים יפתח בדבר.
5. חומר בנושא הצטרפות אש"ף לאמנות ג'נבה. חומר זה הוא טיוטה של מאמר שהוכן ע"י בני רובין ממשרדנו אשר יופיע כ- ISRAEL YEAR BOOK ON HUMAN RIGHTS. תשומת ליבך מופנית במיוחד לעמ' 10 ואילך.
6. בארוחת העבודה שתקיים ביום ד', 21/6/89, בשעה 20:00, במלון המלך דוד, ישתתפו, בנוסף לשר המשפטים והאורח, המוזמנים הבאים:
  1. אנג'לו גנדינגר, (GNAEDINGER), נציג הצל"א למזה"ת.
  2. פרדריק מוריס, ראש משלחת הצל"א בישראל.
  3. יחזקאל ברנע, סמנכ"ל לארגונים בינלאומיים, משה"ח.
  4. רובי סייבל, היועץ המשפטי, משה"ח.

5. היועץ המשפטי לממשלה.
6. פרקליטת המדינה.
7. המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, הגב' יהודית קרפ.
8. תמר גולן.

ב ב ר כ ה,
תמר גולן
תמר גולן

מדינת ישראל

משרד המשפטים
המשרד הראשי

ירושלים, יא בסיון התשמ"ט
14 ביוני 1989

833

אל: שר המשפטים

הגדיון: ביקור נשיא הצל"א הבינלאומי בישראל
24/6/89-20/6/89

...מצ"ב ניירות אחדים כלהלן:

1. תולדות חיים של נשיא הצל"א, מר קורבלינו סומרוגה (CORNELIO SOMARUGA).
  2. הנושאים אשר האורח מוזכרם להעלות בפני שלטונות ישראל:
    - א. אוננת ג'ובה הרביעית.
    - ב. הנאי הקירה ומעצור.
    - ג. יחס צה"ל לתושבים המקומיים ופעילות המתנחלים.
    - ד. נכונות הצל"א ליתר מעורבות בחחום הרפואי.
    - ה. בעיות הומניטריות באזור הבטחון בדרום לבנון.
  3. דו"ח שיחה מיום 14/2/89 של הגב' קרפ עם מר פרדריק מוריס, ראש משלחת הצל"א בישראל.
  4. מזכר של מר משה מלמד ממשה"ח אל מנכ"ל משרד החוץ על היחסים עם הצל"א.
- משה"ח מבטיח להמציא לנו בימים הקרובים חומר נוסף בנושא הצל"א בישראל אשר יחכה לך בשוברך מחו"ל.

בברכה,
תשמ"ט
חמר גולן

784/1
18 MAI 1989

COMITÉ INTERNATIONAL DE LA CROIX-ROUGE

CORNELIO SOMMARUGA

Cornelio Sommaruga, a citizen of Lugano in the Canton of Ticino, was born in Rome of Swiss parents in 1932. He is married and the father of six children. He studied at the Universities of Zurich, Paris and Rome.

After graduating with a doctorate in law from the University of Zurich, Mr. Sommaruga went into banking in that city in 1957. He entered the service of the Swiss Confederation in 1960, and worked for the Federal Department of Foreign Affairs until 1973, in diplomatic postings in The Hague, Bonn/Cologne, Rome and Geneva, where he was Deputy Head of the Swiss delegation to the UN Conference on Trade and Development, the UN Economic Commission for Europe, GATT and the European Free Trade Association (EFTA). Mr. Sommaruga was then Deputy Secretary General of EFTA in Geneva from 1973 to 1975.

In 1976, he joined the directorate of the Swiss Federal Office for External Economic Affairs in Berne where he served first as Minister plenipotentiary, then in 1977 as Ambassador and from 1980 as Delegate of the Swiss Government for Trade Agreements.

From 1984 to 1986, he was State Secretary for External Economic Affairs.

In 1977-78, Mr. Sommaruga was Chairman of the Thirty-second session of the United Nations Economic Commission for Europe. He was also Co-chairman of the "Commissione consultativa culturale italo-svizzera" from 1982 to 1984 and chaired many bilateral economic commissions.

Cornelio Sommaruga has an honorary doctorate in political affairs from the University of Fribourg (Switzerland).

He has been a member of the International Committee of the Red Cross since November 1986 and became its President on 7 May 1987.

284/2

Cornelio SOMMARUGA

- 1932 born in Rome, as son of Swiss parents from Lugano (Ticino).
Schools in Rome and Lugano;
- 1951 High School diploma in literature and humanities.
Studies at the Universities of Zurich, Paris and Rome; graduated with a doctorate in law from the University of Zurich.
- 1957
- 1960 entered the Swiss Confederation's services.
- until 1973 Swiss Federal Department of Foreign Affairs (diplomatic posts at The Hague, Bonn/Cologne, Rome and Geneva).
Finally, Deputy Head of the Swiss Delegation to EFTA, GATT, UNCTAD and ECE in Geneva.
- 1973-75 Deputy Secretary General of EFTA in Geneva.
- 1976-83 Federal Office for External Economic Affairs (in the Federal Department of Public Economy) in Berne, first as Minister plenipotentiary, then 1977 as Ambassador and since 1980 as Delegate of the Swiss Government for Trade Agreements.
- 1984-86 State Secretary for External Economic Affairs.
- 1977/78 President of the 32nd Session of ECE/UN.
- 1982-84 Co-Chairman of the Commissione consultiva culturale italo-svizzera:
- 1985 honorary doctor (political affairs) of the University of Fribourg (Switzerland).
- 1986 (November): Member of the International Committee of the Red Cross.
- 1987 (May): President of the ICRC.

Married; 2 sons, 4 daughters.

כ"ה באדר א' החשמ"ט
2 במרץ 1989
224.06

11206

ש מ ר

א ל: המנכ"ל

מאח: מנהל ארב"ל 2

הנדון: צל"א - פעילותו בארץ ובשטחים

לקראת פגישת ההיכרות שלך עם ראש נציגות הצל"א בארץ מר FREDERIC MAURICE (חוארו בלועזית: HEAD OF THE ICRC DELEGATION).

1. הועד הבינלאומי של הצל"א (ICRC) פועל בישראל ובשטחים מאז מלחמת ששת הימים.

2. הבסיס המשפטי לפעולת הצל"א בשטחים היא אמנת ג'נבה הרביעית (משנת 1949) העוסקת בהגנה על האוכלוסיה האזרחית של שטחים שנכבשו בסכסוכים מזוינים. לממשלת ישראל היו ספקות משפטיים (ומדיניים) לגבי "ישימות" האמנה הרביעית על השטחים שנכבשו במלחמת ששת הימים. עם זאת, היא הודיעה רשמית לצל"א עוד בשנת 1968 (ובהזדמנויות נוספות מאז, כי היא מעדיפה להשאיר השאלה המשפטית של "ישימות" (APPLICABILITY) בצד והיא חאפשר לצל"א לבצע את פעילותו ההומניטרית בשטחים על בסיס פרגמטי חוך ישום (APPLICATION) של הוראות האמנה.

3. העמדה הנ"ל של ממשלת ישראל, למרות שהיא מהווה בסיס לפעולתו הנרחבת של הצל"א בשטחים הפכה לעילה למחלוקת משפטית עם הצל"א ועם כל ידידותינו בעולם הנאור וגם נושא לניגוח פוליטי המזין התעמולה הערבית בארגונים הבינ"ל ובחקשורה. ישראל מצדה איפשרה לצל"א לפתח את פעילותו ואף הגיעה איתו להסכמים המרחיבים פעולות הצל"א בחחומים מסויימים, מעבר לנדרש במסגרת האמנה (לדוגמה ההסכם לביקור עזירים בזמן חקירתם).

4. מאז פרוץ ההתקוממות בשטחים הצל"א הרחיב עוד יותר פעילותו, ותגבר את נציגותו בארץ. לאנשי הצל"א חופש מעבר וחנועה בשטחים, גם בשעת עוצר וכניסתו לערים ולכפרים מוגבלת רק בשעת פעילות מבצעית באוחו מקום. כל תלונות הצל"א על החנהגות חריגה של חיילי צה"ל בשטחים נבדקות ביסודיות.

5. אחד מעקרונותיו של הצל"א, היא פעולה שקטה וחשיפה תקשורתית מועטת ככל האפשר. מאז פרוץ ההתקוממות היו מספר חריגות מעקרון זה, כשהצל"א פרסם מספר הודעות נרגשות לעתונות על פעולות מסוימות של צה"ל בשטחים, כגון גירושים. הפעלנו לחצים נגד מדיניות זו ופעילותנו נשאה פרי, בעיקר בחודשים האחרונים, מאז נכנס ראש הנציגות הנוכחי לתפקידו ומאז קיימנו שיחות בנושא זה עם הצל"א. תקריח רצינית אחרונה שהצריכה התערבותנו הייתה פציעתו של נציג הצל"א בעת התפרעות בחאן-יונס.

6. משרד החוץ מקיים את הקשר המדיני עם הצל"א הן באמצעות נציגותנו בג'נבה והן ע"י ארב"ל 2 בארץ, כשמחלקה זו מתאמת גם עם זרועות משהב"ט, צה"ל ומשטרת ישראל, המקיימים את הקשר האופרטיבי עם הצל"א בשטח.

7. במשך כל מלחמת ישראל, היה הצל"א גורם מרכזי בטיפול בשבויי צה"ל שנפלו בידי צבאות ערב ומחוץ עיקרי במו"מ לחילופי השבויים. מאז מלחמת לבנון ונפילת חיילי צה"ל בידי מיליציות, הסתבך הנושא ושיטותיו המסורתיות של הארגון לא נשאו פרי. לזכותו ייאמר שעד כה, גם שיטות, אמצעים ומחוככים אחרים לא הצליחו. כשלב זה, הצל"א פעיל באופן מיוחד בנסיונות להשיג מידע וליצור קשר עם הנווט השבוי בלבנון.

8. פרדריק מוריס הוא שוייצרי בלאומיותו, כמו כל יתר נציגי הצל"א הנשלחים מג'נבה. הוא איש צעיר, נעים הליכות ודובר עברית לא רעה. הצליח לקשור קשרים טובים בארץ, לשביעות רצונם של כל הנמצאים עמו בקשר.

ב ב ר כ ה,

משה מלמד

העמק: ראש אגף ארב"ל
מר א. מילוא, ס/ראש הנציגות, ג'נבה

Attn. : Mr. Moshe MELAMED

TOPICS TO BE RAISED BY THE PRESIDENT OF THE
INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS
IN THE COURSE OF HIS OFFICIAL VISIT TO THE ISRAELI GOVERNMENT

- I. The President intends asking the Israeli government to reconsider its positions as to the formal applicability of the Fourth Geneva Convention.
- II. The President will also approach the following list of questions which relate to the scope of ICRC activities in favour of detainees and of the civilian population at large.
  - A. Detainees
    1. Measures required by the worsening conditions of the interrogation phase of detention.
    2. Requirements arising from the detention in centers, referred to as unofficial by Israeli authorities and not visited by the ICRC.
    3. Needs stemming from detention in military centers : material conditions legal aspects, basic rights (family visits) ICRC aid to detainees.
  - B. General population
    1. Necessity of increased enforcement of the protection due to the wounded, ambulances and medical personnel. Functioning of medical facilities.
    2. Enforcement of military regulations pertaining to the deployment and behaviour of armed forces in operation.
    3. Requirements called for by the systematisation of houses destructions.
    4. Modalities of ICRC work and cooperation with the armed forces in the field.
    5. Consequences of the activities of settlers in the occupied territories as observed by the ICRC.
- III. The President will finally submit to the Israeli government's attention the ICRC's readiness to consider a greater ICRC involvement in different medical fields.
- IV. The President intends to raise humanitarian problems existing in the "Security Zone" of Southern Lebanon.

דו"ח שיחה של מר פרדריק מוריס, ראש משלחת הצל"א בישראל עם המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, גב' יהודית קרפ

ביום 14/2/89 נתקבל מר פרדריק מוריס, ראש משלחת הצל"א בישראל, עפ"י בקשתו, לשיחה עם הגב' יהודית קרפ.

נכחו: מר ניקולס בורסינגר - חבר משלחת הצל"א בישראל
מר בני רובין - משרד המשפטים
גב' תמר גולן - משרד המשפטים

נדונו הנושאים הבאים:-

1. קציעות

2. בדיקת תלונות עצירים הנחונים בחקירה

3. תלונות תושבי השטחים על חיילי צה"ל

1. קציעות

מר מוריס שאל על הרכב הועדה שסוכם בזמנו להקימה כדי לעקוב אחר הבעיות הקיימות במ"כ קציעות. הגב' קרפ ציינה שגיי כי אישית לא עסקה בנושא הרי מאחר שמדובר בהמלצת הגב' צ' יש לצפות שהועדה תקום בקרוב. הבטיחה לבדוק את הדבר ולהודיעו.

2. בדיקת תלונות על עצירים בחקירה

מר מוריס הזכיר את ההסכם הקיים בין ממשלת ישראל והצל"א מאי מרס 1979 לפיו רשאי איש הצל"א להיפגש ביחידות עם עצירים בטחוניים הנמצאים בחקירה תוך 14 יום מיום מעצרו. במקרים שבהם מחלונן העציר על התנהגות בלתי הולמת מצד חוקריו או על חנאי המעצר מעביר הצל"א את התלונה לשלטונות לבדיקה באמצעות קצין קישור מיוחד לצל"א במשרדו של סגן מתאם הפעולות בשטחים.

בצווח הצל"א בישראל כלולו רופא קבוע ולפי אותו הסכם רשאי הוא לבדוק עצירים בחקירה.

בשנה האחרונה העביר הצל"א לרשויות באמצעות קצין הקישור כ-100 תלונות לבדיקה, אולם עד היום לא קיבל כל תשובה עליהן. בחקופה האחרונה פחת מספר התלונות שהצל"א מעביר לרשויות. הסיבות הן:

1. קיימת אצלם חחושה שנוהלי בדיקת התלונות אינם יעילים ושעקב כך התלונות אינן נבדקות כראוי.

2. למרות שהצל"א הפחית במספר התלונות המועברות לשלטונות, אין הם רואים כל שיפור בדפוס החקירה, להיפך: הרושם הוא שהעצירים מוכים ביתר חומרה. רושם זה נובע מהנחונים הבאים:

(א) מבחינה סטטיסטית - אחוז העצירים המתלוננים על מכות גדל בהרבה.

(ב) מבחינת סוג המכות - המכות הן פחות "מקצועיות" וניחנות במקומות רגישים יותר (אבר המין וכו') ובפרופורציה כזאת המובילה למסקנה שיש בסיס לתלונות. מר מוריס ציין לדוגמה 15 מקרים של קריעת חוף האוזן שהגיעו אליהם בגל אחד. הצל"א לא ראה טעם להעביר תלונות אלה לבדיקה.

(ג) גדל גם מספר העצירים (כ-30%-40%) המפחדים להתלונן בפני הצל"א. ישנם גם מקרים שבהם ברור לצל"א שהעציר הוכה, אולם הוא מעדיף להגיד שהכל בסדר.

מבחינת נושאי התלונות

אם כי ברור לצל"א שתלונות מסויימות "מפוברקות", לדוגמה, תלונות על עינויים בחשמל, הרי ישנן תלונות חוזרות אשר על פני הדברים נראה לצל"א שיש להן בסיס. בין תלונות אלו יש למנות: מניעת אוכל כדי להחליש את העציר, הטרדות בהעברה ממקום למקום בליווי מכות בעת ההעברה, כיסוי ראש לתקופות ממושכות, המתנה ממושכת בחוץ ללא לבוש ושפיכת מים על העציר, מכות בכל חלקי הגוף בעת החקירה עצמה, איומים והטחת עלבונות קשים.

לאחרונה נמסר לצל"א שנקבעו נוהלים חדשים לבדיקת התלונות באחריותו של משרד המשפטים. מר מוריס ביקש לקבל מידע על נוהלים אלה לפני שהצל"א יעביר לשלטונות תלונות נוספות.

גב' קרפ עמדה על מספר נקודות שהובאו על ידי מר מוריס. אשר לחופעה של "גלים" של תלונות - יש לנהוג בזהירות לפני שאנו מגיעים למסקנה כלשהי. אמנם סוג מסויים של תלונות עשוי להצביע על דפוסי התנהגות בלתי הולמת, אך ייחנן דווקא שהדבר נועד לסייע למחלונן בביהמ"ש, כי כידוע הפצת רעיונות ודפוסי תלונות הינה הרבה יותר רחבה מאשר ניתן לשער.

לגבי התלונות שהצל"א העביר בשנה החולפת, הואיל וסביר להניח שכיום לא ניתן לבדוק תלונות אלה כראוי, הציעה גב' קרפ להתרכז מעתה בחיפוש דרכים שיבטיחו כי התלונות בעתיד יבדקו בדרך הטובה והיעילה ביותר.

אנו מצידנו בוחנים יחד עם השב"כ דרכים ליעל ולשפר את שיטת הבדיקה של התלונות. על הצל"א להיות סלקטיבי יותר בתלונות שהוא מעביר לרשויות. עדיף לבחור אותן התלונות שבהן קיימות עובדות המדברות בעד עצמן. בנושא זה סוכם שהצל"א ימשיך להעביר את התלונות לקצין הקישור במשרד סגן מתאם הפעולות בשטחים עם העקב למשרד המשפטים. אולם, יחד עם זאת, הוא יהיה סלקטיבי יותר בתלונות שהוא מעביר לבדיקה ויבחר את החמורות מביניהן.

תלונות תושבי השטחים נגד חיילי צה"ל .3

מר מוריס מסר כי הצל"א הגיש לרשויות צה"ל כ-150 תלונות המתייחסות לתקופה מדצמבר 1987 עד ינואר 1989. בחוף אלו כלולות 8 תלונות נגד מתיישבים ו-3 מקרי מוות. 150 התלונות הללו נבחרו מתוך 1000 שהובאו לידיעת הצל"א.

150 התלונות מחלקות כלהלן:-

- 60 - מקרים של פתיחה באש
- 40 - מכות
- 20 - מניעת פינוי על ידי אמבולנסים
- 20 - הרס רכוש (ונדליזם)
- 10 - מקרים שונים

להלן ממצאי בדיקתו:

ב-46 מקרים, השליטובו לא פנו כלל - לא למחלונן ולא לעדים.
 ב-13 מקרים פנו לגבוש עדות. באחד מאלה היתה התוצאה: העמדה לדין, ואפילו קראו
 לעד להעיד במשפט.

בשני מקרים - שוכנעו לזוחר על העדים.

במקרה אחד הוזמן העד לנמשל האזרחי, אולם הוא המתין מבלי שנשאל דבר.

ב-10 מקרים התנהלה החקירה בסדר, אולם לא ידוע לצל"א אם היא הסתיימה בהעמדה
 לדין. מר מוריס ציין שהוא ער לקשיים שבפניהם עמדות רשויות צה"ל בבואן לבדוק את
 המחלונות. עם זאת הוא טבור שהכלים העומדים לרשותן אינם מוחאמים למצב שנוצר
 בשטחים בתקופה האחרונה והוא היה מיעץ לעמוד על רמת משמעת מחאימה ולהחמיר בקיום
 שיטת ענישה במקרים של הפרת משמעת זו.

רשמה: חמר גולן

COMITÉ INTERNATIONAL DE LA CROIX-ROUGE

MEMORANDUM

ON THE APPLICATION OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW IN THE TERRITORIES OCCUPIED BY THE STATE OF ISRAEL

INTRODUCTION

International law, in particular the Geneva Convention relative to the protection of civilian persons in time of war of 12 August 1949 (hereinafter the Fourth Geneva Convention), aims at ensuring that persons who have fallen into the power of the enemy continue to enjoy certain basic rights.

Respect for these rules inevitably restricts the freedom of action of the occupying forces.

Since 1967, there has been extensive dialogue between the Israeli authorities and the International Committee of the Red Cross (hereinafter the ICRC) on the implementation of the Fourth Geneva Convention and respect for the rights to which the inhabitants of the West Bank, East Jerusalem, Gaza and the Golan are entitled thereunder.

With regard to the applicability of the Fourth Geneva Convention, opinions diverge. Whereas the ICRC continues to maintain that the Fourth Geneva Convention is formally applicable in this context, the Israeli authorities have questioned its *de jure* applicability, but have undertaken to implement *de facto* its humanitarian provisions. In its response of July 1985 to the ICRC memorandum of 25 January 1984, the State of Israel defined its policy as follows:

"...a policy which seeks to extend, on a pragmatic basis, the protection and rights granted to the residents of the Areas, far beyond what is required by the terms of the Fourth Geneva Convention".

To this effect the Israeli authorities have set up a system of legislation and jurisdiction defining, for the occupying forces, standards of behaviour compatible with respect for the rights of the inhabitants of the occupied territories.

However, the events observed by ICRC delegates time and again show a contradiction between the authorities' professed intention to respect humanitarian standards and the results of the repressive methods to which they have recourse, particularly since December 1987.

The ICRC is convinced that far from being attributable solely to the dangers inherent in the conflict, or to misconduct on the part of individual members of the armed forces, the grave violations it observes are also the consequence of a global policy which has the effect of intimidating and punishing the inhabitants of the occupied territories to a degree unwarranted by security considerations.

A broad interpretation of the notion of security, combined with an increasingly marked tendency to use administrative measures as a means of repression, without appropriate judicial control, leads the occupying forces to bypass legal constraints.

The facts listed below show that lack of respect for fundamental humanitarian rules has become widespread and is impressing its pattern on the occupation.

1. USE OF FIREARMS

Since December 1987 the use of firearms by the occupying forces has resulted in the death of more than 450 people living in the occupied territories, including at least 25 children less than 12 years old. Several thousand others have been injured. A high percentage of them received head injuries and wounds in the upper part of the body, including the back. The frequent use of firearms in densely populated areas results in many civilians coming under fire without having been involved in acts of violence.

The percentage of people with head and chest injuries has risen steadily from 15% in the first nine months of the year to 23% in the last three months of 1988, and has now reached 28% for the first four months of 1989. Of the people with bullet wounds registered in West Bank hospitals during this same four-month period, 18% have back injuries; this, too, shows a substantial increase in comparison with 1988.

Very restrictive regulations governing the use of firearms do exist, but they are not fully complied with. All too often the security forces open fire without restraint and regardless of the type of ammunition used, killing and inflicting severe injuries. In the ICRC's opinion such action is out of proportion to the danger represented by the throwing of stones and other objects.

The ICRC is aware, however, that members of the armed forces and Israeli civilians have been injured and even killed by militant residents of the occupied territories.

2. BRUTAL TREATMENT OF THE POPULATION

Widespread beatings are yet another instance of the violent measures of repression adopted.

Tens of thousands of inhabitants have been subjected to such brutality. A toll of several dozen casualties in one single day, with fractures and other serious injuries requiring hospital treatment, is not unusual.

Such treatment is inflicted upon the population as a whole, including young children, women and old people, whether or not they are personally engaged in acts of violence.

The ICRC has already drawn the authorities' attention to the fact that in the first ten months of 1988, in the Gaza Strip alone, 10,000 people needed medical treatment after being beaten and 2,000 of them had to be admitted to hospital. Since the beginning of 1989, the hospitals in the Gaza Strip alone have registered some 1,500 people suffering from the effects of beatings.

3. FAILURE TO PROTECT AND RESPECT THE WOUNDED

The Fourth Geneva Convention, expressing a fundamental humanitarian principle, requires that the wounded and sick be respected, protected, and duly cared for in all circumstances. However, the occupying forces often hinder the work of the medical services attempting to evacuate and tend the wounded.

Injured people under the direct control of the security forces are frequently left to suffer untended. Similarly, ambulances and other vehicles carrying sick and wounded are being obstructed. As a result injured people have died because they received no medical attention or it arrived too late.

Serious casualties in need of intensive care are arrested in hospitals and ambulances. In some such cases, indispensable medical precautions are not taken.

In 1988 some 4,000 people were made homeless in this way. More than 1,300 persons have already lost their homes in the first few months of 1989.

7. HARASSMENT

In their administrative dealings with the inhabitants of the occupied territories, the occupying forces have recourse to practices which, inasmuch as they have become widespread and systematic, seriously disrupt everyday life.

32 || The identity card policy is a significant example. By insisting that the inhabitants always carry identity cards on them and at the same time making it difficult to do so, in particular by refusing or delaying their issue or by confiscating them, the occupying forces have created a situation in which the population is trapped between a legal obligation and the impossibility of fulfilling it. This puts pressure on the population and many people are virtually subjected to assigned residence without any judicial safeguards.

Such discriminatory measures practised on a large scale constitute harassment which runs counter to the intentions expressed by the Israeli authorities.

Moreover, the occupying forces order curfews which by their frequency and length can sometimes be considered punitive and intimidatory. These curfews, possibly lasting several weeks or involving entire regions, affect the very life of the population, restricting freedom of movement and making it impossible to obtain supplies and engage in normal economic activity.

Finally, a large number of schools in the occupied territories have been closed by the occupying forces, and many have remained closed since December 1987. This measure, which is having lasting effects on a considerable section of the population, amounts to collective punishment. This punitive aspect is highlighted by the fact that the occupying power suppresses any attempts on the part of the population to organize instruction outside the school system. The fact that this measure is widely applied in the West Bank, but rarely in the Gaza Strip, demonstrates the unwarranted nature of many cases of school closure.

8. DETENTION

8.1. Mass detention

Since December 1987 the ICRC has been notified of the detention of 42,715 persons. This figure does not include temporary arrests ranging from several hours to several days, which also run into tens of thousands, and people incarcerated in unofficial places of detention.

The vast scale of this phenomenon suggests a corrosion of legal guarantees and entails a deterioration in material conditions of detention. Detention has become commonplace; it has lost all deterrent effect and has exacerbated the situation.

Although the Israeli authorities have always maintained that this security measure is exceptional and non-punitive, more than 6,200 persons have been placed in administrative detention since December 1987. Most of them have not been informed of the grounds for the detention orders affecting them since the relevant part of their files is not communicated. Observations made since the phenomenon took on these dimensions have convinced the ICRC that the authorities are making excessive use of administrative detention in order to produce effects which could not be achieved by existing legal means.

The makeshift detention centres set up by the army, in which over 37,000 people have been held since December 1987, do not provide conditions in which the detainees' rights can be duly respected. Qeziot camp, where over 3,500 detainees are currently massed, represents an environment harmful to the inmates' physical and mental health.

Recommendations made by the Supreme Court of the State of Israel, regarding in particular the creation of an advisory commission responsible for proposing improvements and supervising their implementation, have not been acted upon to date.

8.2. Detention under interrogation

Despite recommendations put forward by the ICRC and various Israeli bodies, the ICRC has noted a sharp deterioration in conditions of detention, in the treatment meted out to detainees under interrogation and in the observance of judicial guarantees.

Since December 1987, new interrogation sections have been opened, the number of arrests has risen and the degree of violence used has escalated. Such violence includes blows to the body, head and testicles, strangulation, wall-standing for several successive days, exposure to the elements and cigarette burns.

At least 75% of detainees say they have been subjected to ill-treatment and a considerable number of them bear marks consistent with their allegations.

Such treatment has had adverse, sometimes lasting, effects on certain detainees and some have died.

Since 25 August 1987 the ICRC has received no reply in respect of allegations of ill-treatment made by detainees and passed on to the authorities.

CONCLUSIONS

In view of the repeated violations committed by the occupying forces and the suffering such violations cause the population of the occupied territories, the ICRC solemnly appeals to the State of Israel to apply, without further delay, the elementary rules of international humanitarian law and in particular of the Fourth Geneva Convention.

Among the measures to be taken, strict control over all persons serving in the occupied territories, including members of the security services, should be introduced at once. It is imperative that they receive precise instructions designed to ensure respect for the basic rights of the population there. Such control should also be exercised over the settlers.

Furthermore, it is of paramount importance that care be given to the wounded and that all due respect be shown to the medical services.

Geneva, 9 June 1989

משרד החוץ-מחלקת הקשר

①

10929

תאריך : 16.06.89

נכנס **

שמור

**

**

**

חוזם: 6,10929

אל: המשרד

יעדים: מצב/747

מ-: גובה, נר: 238, תא: 150689, זח: 1800, דח: ב, סג: שמ

תח: גס: ארבל

נד: @

שמור/בהול

אל: מנהל ארבל 2

צלא-בהמשרד לשיחתנו

1. דיברתי עם סומרוגה. ביקש להדגיש שהמצע לשיחותיו הם ראשי הפרקים שהעביר בשבוע שעבר ושאר הוכנסו בו שינויים ברוח הערותי.

2. לעומת זאת התזכיר בא לסכם עמדתם העקרונית כפי שאושרה עי הועד המנהל האקזקוטיבי, ושגם הוא קרא אותו כטייטה. לשאלתי אמר שלמדינות אחרות אף הגישו דברים חמורים יותר ובדרג חשיבות מסמכית גבוה יותר היינו כ AIDE MEMOIRES. המסמך מהווה סיכום הפניות אלינו במשרד כל התקופה.

3. שוב הגבתי בחומרה ואמר שמוכן להסתפק בכך שהמסמך יוגש פורמלית רק למשרד החוץ (אמר שאם לא ניתן ראות את השר ישמח להפגש עם סגן שהח) ושלא יופץ לרשויות האחרות. מאידך כל מה שהעלינו בנדון, נוכל להשמיע בתגובה לדבריו, אם כי כאמור, הוא יתבסס לא על המסמך כי אם על ראשי הפרקים.

4. בסיום ביקש להדגיש שכוונתו לא לעימות כי אם לדו שיח. ציינתי שהמסמך הוא בעל מגמה הפוכה ואז נתן להבין שאף אינו מוסמך לשנותו ללא דיונים מחודשים של רשויות המוסד.

אליאב

פא

משרד החוץ-מחלקת הקשר

תפ: שהח, סשהח, מנכל, ממנכל, ברנע, ארבל, סייבל, משפט

תאריך: 16.06.89

הא

יוצא **

שמו

**
**
**

חוזה: 6,11579
אל: ג'נבה/231, בטחון/635, מקמר/86
מ-: המשרד, תא: 160689, זח: 1343, דח: ב, סג: שמ
תח: א גס: ארבל
נד: א

שמו/בהול (לג'נבה)
נ.מ. 224.02

אל: ג'נבה/אליאב

דע: לשכת שהב'ט,
מתאם הפעולות בשטחים/משהב'ט,
פצ'ר,
יועץ משפטי/משהב'ט,
תמר גולן/משרד המשפטים.

צל'א - ביקור סומרוגה.

שלך 238.

א. תודה על הדיווח הממצה.

ב. נבקשך למסור לסומרוגה
('MORE IN SORROW THAN IN ANGER') :

1. הדקויות שבהן הוא נאחז בתוספת הסתמכותו על 'החלטה'
של הוועד האקסקוטיבי אינן מסבירות או מצדיקות לשון המסמך
ורוחו.

2. שר החוץ לא יוכל לקבלו כי יהיה בחו'ל.
סגן השר גם לא יהיה בארץ אך בנסיבות הקיימות לא חוזר לא
היינו יכולים להמליץ בפניו, כי יפגוש הנשיא כדי לקבל
הנייר הנדון.

משרד החוץ-מחלקת הקשר

3. אחרי שהבאנו לידיעת סומרוגה דעתנו הנחרצת והזהרנו
אותו מהתוצאות השליליות, משאירים מכאן והלאה לשיקולו
איך לנהוג במסמך ולמי למסרו. הוא בודאי לא יוכל לצפות
לקבל תשובה עניינית למסמך חד-צדדי ומעוות.

מנהל ארבל 2

יג

תפ: שהח, סשהח, מנכל, ממנכל, ברנע, ארבל, סייבל, משפט, מממשפטים

נ.מ. 14467 224.02

שפור / מיידי

ג'נבה, משהב"ט, מטכ"ל.

דע: לשכת שהב"ט; תאום הפעולה בשטחים/משהב"ט; תאום הפעולות בלבנון; אכ"א/מטכ"ל; פצ"ר; ממשפטים/חמר גולן.

להלן סיכום ישיבת הכנה בראשות ברנע לקראת ביקור נשיא הצל"א (18/6):

משתתפים: תא"ל זך; אל"מ ארליך; סא"ל דיין; סא"ל בונה וקצינת היועץ פנינה ברוך/פצ"ר; חמר גולן, סייבל, מלמד, בייקר, טנא (רשם).

1. דרום לבנון

עמדתנו בעניין כלא על-חיאם הוא שהמדובר במתקן לבנוני שאיננו באחריותנו ויש לפנות למפקד צד"ל והצל"א הלבנוני. בנוסף ובנפרד קימת בעיית הגישה לשבויים הישראליים בלבנון.

הבעיה ההומניטרית העיקרית בדר"ל כיום היא זרימת הפליטים מהצפון שאנו מגישים להם סיוע הומניטרי. יש להניח שנושא "המובאים" לא יועלה. עמדתנו לא השתנתה ונמשיך להרשות לצל"א לפוגשם לאחר 20-25 יום כפי שנקבע בזמנו.

2. עצירים בטחוניים

א) תלונות הצל"א מתיחסות בעיקר ל:
- שיטות ותנאי חקירה (כולל החוקתם הממושכת של עצירים ואפילו שפוטים באגף החקירות).
- עצירים המוחזקים במתקני ההשגחה.
- אי הענות לתלונות.

תהליך הטיפול בתלונות הצל"א על פי ההסכם מ-79 לגבי העצירים שבחקירה אורך עד חצי שנה. מספר התלונות בטיפול משרד המשפטים שטרם נענו קטן מאוד.

סובם כי תידחנה הטענות בדבר שיטות חקירה אלימות וחריגות. ייעשה כל מאמץ לזרז הבדיקות והתשובות לצל"א. יש בעיות הנובעות מצפיפות המתקנים. למרות שאנו משקיעים מליוני דולרים בתשתית והרחבת המתקנים אנו מתקשים להדביק גידול מספר העצורים. יודגש גם כי כבר הוקמה הועדה המיעצת בנושא תנאי הכליאה בקציעות עליה המליץ בג"ץ.

ב) העצירים המובאים למתקני שהייה והמוחזקים שם עד 48 שעות אך לפעמים יותר. מתקנים אלה קיימים מסיבות צפיפות וסתימת מתקני המעצר הקבועים. יובהר כי אין בישראל מתקנים בלתי רשמיים כביכול. מערכת הבטחון תתארגן לפתרון הבעיה ותבדוק בינתיים אפשרות להתיר ביקורים של הצל"א במתקנים.

- (ג) ביקור משפחות העצירים במתקנים
הבעיה קיימת בעיקר בקציעות שם אין ביקורים בגלל
סרוב המשפחות לפנות למנהל האזרחי בבקשה לאשר
ביקורים במיתקן הנמצא בשטח צבאי סגור. אם יפנו
המשפחות כנדרש, יוסדרו הביקורים.
3. התנהגות כלפי האוכלוסייה
יופרכו האשמות בדבר מדיניות הדיכוי. יוזכר לצל"א קובץ
התקנות וההנחיות החדשות של קצין חינוך ראשי ואכ"א
לחיילי צה"ל ומפקדיו.
4. סיוע רפואי
כוונת הצל"א להגביר מעורבותו במתקנים הרפואיים
הממשלתיים בשטחים מקובלת עלינו ונהיה מוכנים לאשר
הסיוע בתנאי שיתואם עמנו מראש.
5. מוסכם שלאמבולנסים צריכה להיות זכות תנועה חופשית
במגבלות בטחוניות מסוימות.
עקרונית לא יאופשר קשר ישיר בין צל"א למפקדי צה"ל אך
לנציג צל"א מותר במקרי חרום לפנות לקצין בשטח.
6. אין שינוי במדיניותנו בנושאים מהותיים כמו התנחלויות,
הריסת בתים ותחולת אמנת ג'נבה והדרג המדיני יבהיר זאת
לאורחים.

ארב"ל 2
אריה טנא
19 ביוני 1989

י"ג בסיוון התשמ"ט
16 ביוני 1989
224.02

14373

ס ד י

א ל: המנכ"ל

מאח: מנהל ארב"ל 2

CORNELIO SOMMARUGA אביקור נשיא הצל"א הנדון:

נשיא הועד הבינ"ל של הצל"א (ICRC) יבקר בארץ בין ה-20 ל-24 ביוני ש.ז. חכנית הביקור ופגישותיו הוכנו ע"י מאו"ר בחאוס ובשיתוף עם ארב"ל 2. רצ"ב חולדות חיים של האורח.

נשיא הצל"א יתקבל ע"י נשיא המדינה, ראה"מ, שר הבטחון ושר המשפטים. שה"ח לא יוכל לקבל האורח, בגלל נסיעתו לחו"ל השבוע.

יהיה זה ביקורו הראשון של מר סומרוגה בארץ בתור נשיא הצל"א. כל קודמיו בחפקיד מאז 1976, ביקרו אף הם. לקראת הביקור הצל"א המציא לנו רשימת נושאים שבדעת הנשיא להעלות בשיחותיו.

הרשימה רצ"ב ולהלן הבהרות לגביהם:

1. תחולת אמנת ג'נבה הרביעית משנת 1949 (סעיף I ברשימה). לממשלת ישראל היו מלכתחילה ספקות משפטיים (ומדיניים) לגבי "ישימות" האמנה (APPLICABILITY) על השטחים שעברו לשלטונה כתוצאה ממלחמת ששת הימים. אי לכך היא הודיעה לצל"א, בשנת 1968 ובהזדמנויות נוספות מאז, כי היא מעדיפה להשאיר הויכוח המשפטי על "ישימות" האמנה פתוח ותאפשר לצל"א לבצע פעילותו ההומניטרית בשטחים על בסיס פרגמטי חוץ ישום (APPLICATION) "דה פקטו" של הוראות האמנה.

עמדת ממשלת ישראל היא סלע מחלוקת עקרוני בינינו לבין הצל"א וגם עם מרבית מדינות המערב, למרות שאנו מאפשרים לצל"א לפתח פעילות הומניטרית נרחבת מעבר לנדרש ע"י האמנה (לדוגמא, ההסכם לביקורי עצירים בזמן חקירתם). הנשיא רוצה לבקש שישראל תעיין מחדש בעמדתה לגבי האמנה. מוצע שיוסבר לו שיהיה קשה לממשלת ישראל לקבוע בשלב זה עמדה חדשה לגבי מעמד השטחים שעומד להדון ולהקבע בחום החליף המוצע בחכנית השלום של ממשלת ישראל.

2. טיפול בעצירים (פרק A 1-3). מכלול זה מחייח בעיקר למתקני המעצר שבאחריות צה"ל. למרות שיפורים שהוכנסו לחיקון ליקויים שנגרמו ע"י הקמתם המהירה של המתקנים הרי שנותרו בעיות שלא מצאו עדיין פתרון.

3. פעולות למען אוכלוסית השטחים (פרק B 1-5). מאז פרוץ ההתקוממות הצל"א הרחיב פעילותו והגבר נציגותו בארץ. לאנשי הצל"א חופש מעבר וחנועה בשטחים גם בשעת עוצר. טענותיו של הצל"א ותלונותיו ניתנות לסיכום כלהלן:

א) פגיעות בצוותים ומתקנים רפואיים ובאמבולנסים, כולל עיכוב הפינוי של נפגעים. הצל"א רוצה להציע לנו הגברת מעורבותו הישירה בפעילות הרפואיות (סעיף III).

ב) החנהגות כוחות הבטחון וחריגות מההוראות הקיימות בקשר לפתיחה באש, שימוש בגז מדמיע וכו'. הצל"א טוען שהדרג הפיקודי הגבוה בצה"ל והדרג המדיני בממשלת ישראל אינם מודעים לחומרת החריגות ודורש מאמץ חינוכי ומשמעתי מחמיר.

ג) הריסת בתים כדרך ענישה שהשימוש בה מנוגד להוראות האמנה לדעת הצל"א.

ד) פעולות המתנחלים שעצם ישיבתם בשטחים היא לדעת הצל"א בלתי חוקית.

4. רצועת הבטחון באד"ל (פרק IV). הבעיה העיקרית היא סרובו של הגנרל לאחד להחיר ביקורי הצל"א בכלא "אל חיאם". הצל"א יודע ממגעיו עמו שהנושא קשור עם שאלת שבויינו ושבויו הגנרל לאחד המוחזקים בלבנון.

יחודיותו של הצל"א היא שבניגוד לארגונים אחרים הוא דוגל בעקרון של פעילות שקטה וחשיפה חקשורית מועטת. מוצע שגם החשיפה החקשורית של ביקור הנשיא תהיה מועטת ומאופקת ככל האפשר ושלא נעשה מצדנו דבר העלול להגביר תהודת הביקור.

הצל"א העביר לנו לקראת הביקור תזכיר המסכם עיקרי תלונותיו בקשר להתנהגות צה"ל בשטחים. לשון התזכיר רוחו ומסקנותיו אינם קבילים עלינו. שגרירנו בג'נבה הודיע לנשיא שהתזכיר לא יוכל לשמש בסיס לשיחותיו בישראל. הנשיא מסר לשגריר שהמצע לשיחותיו תהיה רשימת הנושאים המצורפת למזכירי זה. כן הסביר שהוא יסתפק במסירת התזכיר למשה"ח בלבד. בחגובה השגריר מסר לנשיא שמענה עליו לשקול בעצמו מה יעשה בתזכיר.

יש לציין שחלק גדול מטענות הצל"א בתזכירו נובעות מאי-יכולתנו לעמוד בהבטחות שניתנו לצל"א ואף לקיים הסכמים שנחתמו עמו אחרי מ"מ ממושך. במקרים רבים גילינו אזלת-יד ביורוקרטיה שגררה הצל"א למסקנה שאין ברצוננו לקיים החיבויותינו או שמנסים להתחמק מהן. חשוב שבשיחות עם נשיא הצל"א נעשה הכל כדי להסיר החשדות הנ"ל ובעקבות הביקור נעשה מאמץ ארגוני מיוחד כדי למנוע חיכוחים עם הצל"א בנושאים שאין לנו כל חילוקי דעות עקרוניים אחר ושהם אנו מסוגלים לתת לו סיפוק ללא פגיעה באינטרס בטחוני או מדיני שלנו.

ב ב ר כ ה ,

משה מלמד

העתק: לשכת ראה"מ
לשכת שהב"ט
ראש אגף ארב"ל
פצ"ר
גב' תמר גולן, מנהלת המח' לזכויות אדם, משרד המשפטים
השגריר, ג'נבה

ט"ז בסיוון החשמ"ט
19 ביולי 1989
224.02

14441

ש מ ר

אל : המנכ"ל

מאת : מנהל ארב"ל 2

הנדון: ביקור נשיא הצל"א - נושאים לשיחה
למזכרי מיום 16 ביולי

לקראת שיחתך עם נשיא הצל"א ביום 21.6.89 להלן פירוט נושאים שרצוי להעלותם מצדנו:

(1) שבויים ונעדרים: הנושא יועלה בפירוט ע"י ראש אכ"א וגם בפגישה עם המשפחות שנקבעו לאורח. רצוי שתעלה הנושא באופן כללי, חוץ הבעת חיקוה שהצל"א ימשיך במאמציו.

(2) הכרה בסמל "מגן דוד אדום". סמל אגודתנו הלאומית (שהוא גם "הסמל המגן" (PROTECTIVE EMBLEM) של צה"ל בעת מלחמה) איננו מוכר ע"י הצלב האדום הבינ"ל. אי הכרה זו היא הסיבה שאגודתנו הלאומית, מד"א, איננה מוכרת ואינה נמנית באופן מלא על משפחת האגודות הלאומיות, למרות שהיא ממלאת אחר כל התנאים ומגלה פעילות לאומית ובינ"ל רבה. הבעיה היא פוליטית בעיקרה ומבלי להכנס לדקויות המשפטיות של הנושא, רצוי להעלות העיוות שבדבר חוץ הבעת תקווה שהוועד הבני"ל של הצל"א, האחראי למתן ההכרה לאגודות, יחפש דרכים מעשיות כדי לתקן את המעוות.

(3) אש"פ-הצטרפות לאמנות ג'נבה. בשיחותיו עם השגרר בג'נבה, הבטיח נשיא הצל"א להפעיל באופן דיסקרטי קשריו בברן כדי למנוע או לפחות לעכב הצטרפות אש"פ לאמנות ג'נבה ע"י הפצת "הודעת ההצטרפות" ע"י ממשלת שוייץ. לפי המידע שבידינו סומרוגה אמנם קיים הבטחתו. רצוי להעלות הנושא גם כאן.

רצוי לציין שהנשיא ביקש לקיים שיחת עבודה קצרה אנו בתום אוה"צ בה תארח אותו. אני מניח שכוונתו היא למסור לך בשיחה זו את התזכיר שהצל"א הכין לקראת הביקור והנזכר במזכרי הקודם אליך.

ב ב ר כ ה ,

משה מלמד

העתק: ראש אגף ארב"ל
היועץ המשפטי

מדינת ישראל

משרד החוץ
ירושלים

שמור

תאריך: י"ז בטבת תשמ"ה
10 בינואר 1985

מספר:

אל : מנהל ארב"ל 3

מאת : לשכת היועץ המשפטי

הנדון: הכרה בסמל מגן דוד אדום
מכתב מס' 214.2.26 מ-6.12.84

1. מבוא

- 1.1 מאז 1948 עשתה ישראל מאמצים לא מעטים להשיג הכרה בינלאומית בסמל מגן דוד אדום (להלן: מד"א) כזר שיש לצלב האדום, לסהר האדום ולאריה והשמש האדומים. (ב-1980 הפסיקה איראן להשתמש בסמל האחרון).
- 1.2 לאי-הצלחתה של ישראל להשיג את ההכרה האמורה יש השלכות הן על מעמד סמל מד"א מבחינת אמנות ג'נבה והן על המאמצים של האגודה הלאומית של מגן דוד אדום להתקבל לצלב האדום הבינלאומי והליגה של אגודות לאומיות של הצלב האדום.
- 1.3 בעניין הכרה בינלאומית במד"א יש להפריד איפוא בין שלושה אספקטים של הסוגיה:
  - א. אי-הכרה בסמל מד"א במסגרת אמנה ג'נבה הראשונה;
  - ב. אי-הכרה באגודה הלאומית של מד"א על-ידי ה-International Committee of the Red Cross ואי-חברות אגודה זו בצלב האדום הבינלאומי;
  - ג. אי-קבלתה של האגודה הלאומית של מד"א לליגה של אגודות של הצלב האדום.
- 1.4 מטרתה של חוות-דעת זו היא להבהיר את האספקטים הנ"ל והבעיות שבהם ולהוות בסיס לגיבוש עמדה מקובלת על כל הגורמים באשר להמשך הטיפול בנושא כאוב זה.

2. אי-הכרה בסמל מד"א על-ידי אמנות ג'נבה

- 2.1 הסמלים הנדוכחים מוגנים על-ידי סעיף 38 לאמנת ג'נבה (הראשונה) להטבת מצבם של פצועים וחולים מביין אנשי כוחות המזוינים בשדה הקרב אשר קובע כלהלן: "כאות הוקרה לשוויץ יקיימו את סמל המגן של הצלב האדום על רקע לבן, המתקבל מתוך היפוך הצבעים הפיזיקליים, כסמל וכסימן האבחנה לשירות הרפואי של כוחות המזוינים.
- אולם בארצות המשתמשות כבר בסמל הסהר האדום, או האריה והשמש האדומים על רקע לבן, במקום הצלב האדום, יהיו גם הסמלים האלה מוכרים לפי תנאי האמנה הזאת".
- 2.2 מאחר וסמל מד"א אינו מוזכר בסעיף הנ"ל איך לסמל באורח de jure הגנה (Protection and Respect) שמקנות אמנות ג'נבה לסמלים המוכרים. ב-1949 הציעה

./.

ישראל תיקון לסעיף הנ"ל אך ההצעה נדחתה בוועידה הדיפלומטית ברוב של 22 קולות נגד 21 עם 7 נמנעים. כתוצאה מכך הפקידה ישראל הסתייגות לאמנות ג'נבה I, II ו-IV, כאשר הצטרפה אליהן. ההסתייגות קובעת:

"Subject to the reservation that, while respecting the inviolability of the distinctive signs and emblems of the Convention, Israel will use the Red Shield of David as the emblem and distinctive sign of the medical services of her armed forces"

ראוי לציין שאף מדינה לא הביעה התנגדותה בכתב להסתייגות זו.
2.3 בוועידה הדיפלומטית בדבר משפט הומניטארי החל בסכסוכים מזויינים, הגישה ישראל הצעת תיקון לפרוטוקול I שמשמעותו הכרה בסמל מד"א, אך לבסוף לא דרשה ישראל הצבעה נוכח הסיכויים הקלושים שהתיקון יתקבל, וכך החשש שדחיית התיקון תפגע בהכרה de facto בסמל וכך תפגע בתוקף הסתייגותנו. (ראה להלן).

2.4 נשאלת השאלה אם כדי לשנות הוראותיו של סעיף 38 הנ"ל יש צורך בכינוס ועידה דיפלומטית (שהיא ועידה בין ממשלתית בחסות ממשלת שוויץ) שתהא מוסמכת לתקן את האמנות, או שמא ניתן לתקן או להשיג הכרה בדרך אחרת. יצויין כי הואיל ולא תהיה בעתיד הנראה לעין ועידה דיפלומטית כאמור, אין אפשרות לתקן את האמנות גם אילו היו לישראל הסיכויים הפרלמנטריים לעשות כן.

2.5 באשר לדרכים אחרות, ב-1957 סירבה הוועדה המתמדת של הצלב האדום הבינלאומי לכלול שאלת הכרה במד"א על סדר יומה של הוועידה של הצל"א הבינ"ל מהטעם הבא:
"... only a Diplomatic Conference for the revision of the Geneva Conventions was competent to create a new emblem"
(XIXth Int. Red Cross Conference 1957 Proceeding 46)

לעומת זאת, מר שבתאי רוזן במזכר פנימי של המשרד מ-23 ביולי 1979 טוען שאין אנו צריכים לקבל עמדה זו כקביעה משפטית וזאת מאחר:

"The Red Crescent emblem was initially 'accepted' by means of acceptance in 1907 through the diplomatic channel of the original Turkish reservation to the Geneva Convention of 1906 then in force, and only after World War I (in 1929) was the formal amendment to the Geneva Convention made"

2.6 במקרה הנ"ל הפיצה ממשלת שוויץ, בהיותה "הדיפוזיטרי" של האמנה, לכל הצדדים איגרת שבה ציטטה את הסתייגותה של תורכיה והביעה את תחושתה שיש מקום להעניק לסהר האדום הכרה בכל הקשור למלחמה יבשתית, וביקשה את ה- acknowledgement של כל הצדדים. הואיל ולא היתה התנגדות לכך, הסמל של הסהר האדום אכן הוכר ורק ב-1929 קיבל הדבר ביטוי פורמלי באמנת ג'נבה דאז. על בסיס תקדים זה קיימת, איפוא, תיאורטית האפשרות הנ"ל שבאמצעותה ניתן להשיג הכרה בסמל מד"א בלא להזדקק לוועידה דיפלומטית. כמובן ממשלת שוויץ תצטרך להחליט לנהוג באורח דומה, וגם אם תסכים לכך, תהיה סכנה שמדינות לא מעטות תבענה התנגדותן כך שהקושי העיקרי כמובן פוליטי. מלבד זה יש מקום להטיל ספק אם מבחינה משפטית הדבר בכלל נחוץ לפי דני האמנות הקיימים. (ראה סעיף 20 (5) לאמנת וינה בדבר דיני אמנות, להלן בפסקה 2.9).

2.7 לעומת זאת, ניתן לנקוט בגישה אחרת. כאמור ישראל הפקידה הסתייגות לאמנות ג'נבה בעניין הסמל, ולא היתה אף התנגדות לכך בכתב על-ידי צד לאמנה. שבתאי רוזן במאמרו בנושא מד"א בשנתון הישראלי על זכויות האדם (פרק 5 בעמוד 33), מזכיר שרק משלחת לבנון הביעה כעל פה התנגדותה להסתייגותנו, אך הדבר לא נרשם בכתב בעת שממשלה זו הצטרפה לאמנות. לפי סעיף 23 (1) לאמנת וינה בדבר אמנות, על התנגדות להיות בכתב ריש להעבירה לכל הצדדים של האמנה.

2.8 במושב השני של הוועידה הדיפלומטית ב-1975 הפיצה המשלחת הישראלית מזכר בעניין הסמל של מד"א, שבו נאמר בפסקה 2 שהסתייגויותינו לאמנות הן:

"reservations in the meantime established in accordance with the Vienna Convention of 1969 on the Law of Treaties".

2.9 לפי אמנת וינה הנ"ל סעיף 20 (5):

"... a reservation is considered to have been accepted by a State if it shall have raised no objection to the reservation by the end of a period of 12 months after it was notified of the reservation or by the date on which it expressed its consent to be bound by the treaty, whichever is later" (emphasis added).

2.10 בנוסף מציין המזכר הנ"ל של ממשלת ישראל:

"... the belligerents in the Middle East have throughout mutually acknowledged the respect due to each of the emblems in use in their different armed forces - the Red Cross, the Red Crescent and the Red Shield of David".

על בסיס האמור כותב מר שבתאי רוזן במאמרו הנ"ל:

"This is pragmatic acceptance by all concerned of the Israel position in the matter, and to maintain that any of these countries is objecting to the Red Shield of David is simply to fly in the face of the facts. Furthermore any subsequent practice in the application of a treaty which establishes the agreement of the parties regarding its interpretation is recognized by the Vienna Convention on the Law of Treaties (Article 31)".

2.11 בהתבסס איפוא על העדר התנגדות של הצדדים לאמנה להסתייגותנו במפורש ובכתב, וכן על ההכרה ה- de facto בסמל מד"א, רוזן מסכם בפסקנות:

"The claim that, with the passage of time, and in the absence of objection, Israel's reservations have become established is thus solidly founded".

2.12 רוזן מסיק מסקנה זו בדחותו את הטענות הנגדיות שהסתייגותנו אינה הסתייגות במובן המשפטי המקובל, הואיל והיא מרחיבה את הוראות האמנה ואיננה מגבילה אותן (ראה פיקטה, פרשנות לאמנת ג' נבה הראשונה, עמוד 302), וכך שאכן קיימת התנגדות לשימוש בסמל מד"א (יצויין שמאמרו של רוזן נכתב לפני תום הועידה הדיפלומטית ב-1977 אם כי משפטית אין בכך כדי לשנות טיעונו). בנוסף ניתן לטעון נגד מסקנתו של רוזן שהוראות אמנת וינה אינן חלות רטרואקטיבית לפי סעיף 4 של אותה אמנה; ההוראות באמנה הנוגעות להסתייגויות אינן משקפות משפט בינלאומי מנהגי; ושהסתייגות חייבת להתקבל פה אחד על ידי כל הצדדים לאמנה כדי שהיא תהא תקפה בינם. כמובן, שאלה אחרת. היא "קריאת המצב" הפוליטית-ההתייחסות המשפטית הפורמלית של המדינות השונות עשויה להיות מוכתבת משיקולים פוליטיים.

2.13 מכל מקום, אם יש יסוד להתמיד בטענתו של רוזן, ודומה כי אין אלטרנטיבה סבירה אחרת, כל פניה לממשלת שוויץ לנהוג כפי שעשתה כלפי הסהר האדום (כמתואר בפסקת 2.6 לעיל) למעשה מיותרת, שכן לפי הטענה ההסכמה הדרושה להסתייגותנו קיימת זה מכבר. עם זאת ניתן לשקול שישראל תפנה באורח בילטרלי לצדדים של האמנה ותבקשם להפקיד הצהרה עם ממשלת שוויץ המכירה בתוקף הסתייגותנו באופן פורמלי, על מנת להכיר במציאות משפטית שקיימת זה זמן רב. כמובן קיימת אפשרות שתהיינה תגובות נגדיות כתוצאה מכך, שילבישו עמדות פוליטיות לבוש משפטי. אולם, מספר הצהרות חיוביות בהחלט תחזקנה את ההכרה הבינ"ל בסמל מד"א בצורה שתהיה קשה יותר להתעלם ממנה מצד הגופים שפועלים במסגרת הצלב האדום הבינלאומי. קשה להעריך בשלב זה מה תהיה הענותן של מדינות ידידותיות, אך יתכן שהדבר ראוי לבדיקה בלתי פורמלית במספר בירות.

3. אי-הכרה באגודה הלאומית של מד"א על-ידי ה-ICRC והברית מד"א בצלב האדום

הבינלאומי

3.1 כידוע מורכב הצלב האדום הבינלאומי מהגופים הבאים: אגודות לאומיות של הצל"א המוכרות בהתאם לחוקה של הצל"א הבינ"ל; הוועד הבינלאומי של הצל"א (ICRC); והליגה של אגודות של הצלב האדום.

3.2 לפי חוקת הצל"א הבינ"ל סעיף 6 (3), מוקנה ל-ICRC הסמכות להכיר באגודה לאומית של הצל"א, וזאת אם ממלאת האגודה החדשה אחרי 10 דרישות שנתקבלו ב-1948 בועדת שטוקהולם של הצל"א הבינ"ל. הדרישה החמישית קובעת שעל האגודה החדשה,

(5) (to) use the title and emblem of the Red Cross (Red Crescent, Red Lion and Sun), in conformity with the Geneva Convention".

מלבד דרישה זו, ממלאה אגודת מד"א של ישראל אחרי כל שאר הדרישות.

3.3 בהעדר הכרה מצד ה-ICRC אגודת מד"א אינה חברה בצלב האדום הבינלאומי, וכך אינה רשאית להשתתף בוועידה הבינלאומית של הצל"א. היא משתתפת בה כמשקיפה ללא זכות הצבעה. לעומת זאת, רשאית ממשלת ישראל להשתתף בוועידה באורח מלא בהיותה צד לאמנת ג' נבה הראשונה.

3.4 במאמרו הנ"ל של שבתאי רוזן (עמוד 35) מזכיר המחבר את המאמצים והמגעים להתגבר על בעיית ההכרה בסמל מד"א בשנות החמישים והששים ובמיוחד מתייחס לאפשרות שהועלתה בשעתו, שישראל תשתמש בסמל של הצלב האדום לצד המד"א. רוזן כותב:
 "The Israel Government refused to abandon its declared position, while the representatives of the Red Cross were insistent that Israel use one of the recognized distinctive emblems, and that the Society in addition use of one of the recognized titles as listed in the Convention - in each case a euphemism for the Red Cross."

בהערת שוליים הוא מוסיף:

"During these negotiations the ICRC intimated that it could consider the use of the Red Shield alongside the Red Cross - another instance of their inability or unwillingness to take into account Israel's objections to the use of the cross in any circumstances."

3.5 במזכרו של רוזן מ-23 ביולי 1979, יש התייחסות לרעיון הנ"ל :
 "... this was not a new idea, it having been advanced in the discussions during the sixties, when Mrs. Meir refused even to put it up to the Government ... Adoption of this solution would require a change in our 1950 Law (Red Shield of David Law, 5710-1950) and I could not imagine this, or for that matter any other Government proposing such an amendment to the Knesseth."

3.6 בנוסף לכך מן הראוי להזכיר את התבטאותו של מאיר רוזן בוועידה הדיפלומטית
 ב-1977:

"Reasons deeply rooted in religious and national traditions and historical reminiscence compel Israel to use the Red Shield of David for the purposes of the Convention's and make it quite out of the question for Israel to use any of the other currently recognized emblems."

3.7 באשר לרעיון של שימוש בצל"א ליד מד"א, עולה כי הייתה לישראל התנגדות נחרצת לכך בשנים שעברו, ואיך ספק שבמידה שנסכים לכך עתה יהווה הדבר תפנית מדינית חדה בעבורנו, וכך ויתור על תביעתנו הבסיסית שיש להכיר במד"א ולא להפלותנו לרע לעומת הסהר האדום שאינו משמש בכל סמל אחר. נציגנו בוועידה הדיפלומטית ב-1949 מר אמיל נג'ר סיכם תחושה זו כך:

"How could the Israeli people allow that while to the north, east or south of their territory nobody wished to hurt the feelings of those who wore the Red Crescent, a different ruling should be applied to themselves. The considerable sacrifice demanded of us by certain people is difficult to conceive."

3.8 לאור האמור המלצתנו היא שאין מקום לשקול הרעיון הנ"ל או להעלותו בפני הצל"א. אנו משערים שכל ממשלה בישראל תדחה רעיון כזה.

3.9 דומה כי הדרך היחידה לשנות את פני הדברים היא על ידי תיקון של עשר הדרישות (הנ"ל) שכאמור אושרו בוועידה הבינ"ל של הצל"א בשטוקהולם ב-1948. כאן כמובן תהיה בעיה פרלמנטרית קשה. קרי - בעיה של כוחות פוליטיים. המשתתפים בוועידה הם נציגי האגודות הלאומיות של הצל"א המוכרות על ידי ה-ICRC, נציגי המדינות שהם צדדים לאמנת ג'נבה הראשונה וכך נציגי ה-ICRC והליגה של אגודות של הצל"א. כך יהיה עלינו לעמוד מול הטענה שהוועדה המתמדת העלתה בעבר (ראה פסקה 2.5 לעיל) שוועידה דיפלומטית בלבד רשאית ומוסמכת להכיר בסמל חדש ולתקן את אמנות ג'נבה, ולכן אין מקום אף לכול את ההצעה לתקן את הדרישות בסדר יומה של הוועידה של הצל"א הבינ"ל. כנגד זאת ניתן לטעון שתיקון הדרישות היא הכרה פורמלית בלבד במצב משפטי שהשתנה עקב הסתייגותנו ב-1949 ואי-ההתנגדות לכך, בנוסף להכרה de facto בסמל מד"א שהתגבשה במשך השנים. תיקון יתאים, איפוא, את הדרישות למשטר משפטי חדש זה, שנוצר מאז כניסתן לתוקף של האמנות מ-1949. יצויין באותו הקשר שסעיף VI(3) לחוקת הצלב האדום, וסעיף V(6) לחוקת ה-ICRC אינם קובעים שההכרה של ה-ICRC צריכה להעשות על בסיס האמנה, אלא שהאגודה הנ"ל תוכר,

"... which fulfils the conditions for recognition in force."

3.10 כאמור אף אם הטענות שלנו תתקבלנה הבעיה הפרלמנטרית בוועידה עצמה תעמוד בעינה, ונסיוננו בוועידה הדיפלומטית ב-1977 מלמד שאין בשלב זה סיכוי רציני להעביר הצעה כזו.

4. חברות בליגה של אגודות של הצלב האדום

4.1 חברות בליגה של האגודות של הצל"א (להלן הליגה) מוסדרת בסעיף 6 לחוקת הליגה. כניסה לליגה פתוחה בפני אגודה של הצל"א או הסהר האדום המוכרת על ידי ממשלתה של אותה מדינה ואשר פועלת ברוח העקרונות הבסיסיים של הצלב האדום (קיימים תנאים נוספים). בין עקרונות אלה של מוסדות הצלב האדום והסהר האדום כתוב בפסקה 3:

"(3) That the use of the Red Cross name and emblem is governed by the Geneva Convention. A Red Cross Society should not share, for any purposes the Red Cross name or emblem."

אין בעקרון הנ"ל, לכאורה, כדי למנוע מאגודת מד"א להצטרף לליגה, שכן נקבע כי על האגודה החדשה להכיר בעקרון שהשימוש בסמל הצל"א מוסדר לפי אמנת ג'נבה, אך אין קביעה כי יש להשתמש בו, הכרת ישראל בעקרון הנ"ל מוגנת בהסתייגותנו הנזכרת בפסקה 2.2 לעיל.

4.2 בנוסף אין דרישה פורמלית בחוקה של הליגה כי על ה-ICRC להכיר באגודה החדשה בטרם קבלתה לליגה. עם זאת, נקבע בהסכם בין ה-ICRC והליגה מ-1969 בסעיף 7, VIII, כדלהלן:

"The recognition of new National Societies shall be pronounced by the ICRC while the admission to the League shall be decided upon by the latter. As these two operations are based on the same conditions they should be harmonized. Consequently, these operations shall be preceded by a joint examination of the files to determine whether and, if so, to what extent the society satisfies the said conditions...

If after detailed examination these should remain a divergency of opinion as to the fulfilment of any specific condition for recognition or admission, the standing commission shall be consulted."

נראה, איפוא, שכניסה לליגה טעונה בפועל הכרה מראש של ה-ICRC באגודה החדשה, ויש לזכור כי עד עתה אף אגודה לא נתקבלה לליגה ללא הכרה זו.

4.3 הליגה עצמה מורכבת מהועד הפועל וכך עצרת כללית. ועד הפועל רשאי לאשר ארעית קבלתה של אגודה חדשה אך ההחלטה הסופית בידי העצרת הכללית, שמשתתפים בה כל נציגי האגודות החברות בליגה. דומה, איפוא, גם אם ניתן להתגבר על בעית ההכרה באגודת מד"א מצד ה-ICRC, אין סיכוי רב שהמצב הפרלמנטרי בליגה יאפשר קבלתה של אגודת מד"א כחברה מלאה.

5. סיכום

5.1 מד"א אינו מוכר באמנות ג'נבה, ואין אפשרות מעשית לתקן את האמנות על ידי ועידה דיפלומטית.

5.2 קיימת תיאורטית אפשרות של פניה לממשלת שוויץ שבהיותה "דיפוזיטרי" לאמנות היא תפנה לצדדים כדי לקבל את הסכמתם להכרה בסמל, על בסיס ההסתייגות שהפקידה ישראל ב-1949 והפרקטיקה.

5.3 אמנם, אם אנו מתמידים בטענתו של שבתאי רוזן כי אי-ההתנגדות להסתייגותנו לאמנות ג'נבה משמעה קבלתה על ידי כל הצדדים, נראה כי פניה לממשלת שוויץ כאמור ב-5.2 למעשה מיותרת שכן ההסכמה (לפי הטענה) של הצדדים קיימת זה מכבר. על יסוד זה ניתן לשקול פניה באורח בילטרלי לצדדים לאמנה ולבקשם להפקיד הצהרה המכירה בהסתייגותנו מ-1949 כדי לחזק את ההכרה המפורשת הבינ"ל בסמל מד"א.

5.4 כדי לאפשר קבלתה לצל"א הבינלאומי איך לצפות שה-ICRC יכיר באגודת מד"א, אלא אם עשר הדרישות להכרה יתוקנו על ידי ועידה של הצל"א הבינ"ל. לפי שעה אין סיכוי פרלמנטרי לכך.

5.5 כדי שאגודת מד"א תתקבל כחברה בליגה, בפועל נדרשת הכרה מראש מצד ה-ICRC באגודה, וכן החלטה חיובית של העצרת הכללית של הליגה.

5.6 כשלעצמנו, מוטל, שלנוכח מדיניותה של ישראל כפי שנתגבשה השוללת כל אפשרות של שימוש בצלב האדום לצד מגן דוד אדום, שלא להעלות אפשרות זו בפני גורמי הצלב האדום. אף אם פשרה זו הייתה מקובלת עלינו והצל"א, לא ברור כיצד הדבר יבטיח קבלתה של אגודת מד"א לליגה שכן, כאמור, החלטה זו, בידי העצרת הכללית של הליגה.

6. מוצע לכנס דיון בהשתתפות הגורמים הנוגעים בדבר כדי לגבש עצה באשר להמשך הטיפול בנושא בכללותו.

ב ב ר כ ה,
ג'רמי יששכרוף

העתק : היועץ המשפטי
ראש אגף ארב"ל
השגריר, ג'נבה
ראש ענף הדין הבינלאומי, מפצ"ר
מר משה מלמד, נציג המשרד ביוש"ע
מר בני רובין, עוזר בכיר ליועץ המשפטי לממשלה
גב' תמר גולן, לשכת המנכ"ל, משרד המשפטים

PLO VIOLENCE AND LEGITIMATE COMBATANCY
A Response to Prof. Green

B. Rubin

Introduction

When do we stop treating terrorism as a purely criminal matter and allow political considerations into the definition?

Prof. Green in the article in this volume considers this problem in the context of ^{VARIOUS} a ~~wide variety~~ of legal situations. As the answer to this question may vary according to its context (for instance, a person may benefit from the political offence clause in an extradition treaty, but at the same time he may not be entitled to be treated as a prisoner of war), the following comments are limited to the question of Legitimate Combatancy.

The thrust of the argument presented by Prof. Green regarding the PLO may be summarized as follows:

- 1) In view of the general character of the PLO and its activities and in view of its political objective of achieving statehood, a strict application of the existing requirements for legitimate combatancy may not produce satisfactory results.
- 2) More recent developments, such as the conclusions of Protocol I of 1977 [1] and the ~~the~~ declaration of a "State of Palestine" made in Algiers in November 1988 [2] may have already conferred legitimate combatancy^c on the PLO or brought it closer to that end.

3) "Israel has occasionally accorded Palestinian personnel treatment as prisoner of war or even as military units".

In the following pages we shall endeavour to rebut each of these assertions.

The Application of Existing Conditions of Privileged Combatancy to a Quasi-Military Force

In many instances, a fighting force may seem to be practically indistinguishable from any force of recognized combatants. The similarities are found in its organization, its aims, its fighting means and methods etc. Such a state of affairs presents a challenge to anyone charged with ascertaining whether a given force is to be considered a body of privileged combatants in accordance with existing law. This challenge becomes even more central when the question under discussion is not that of existing law, but that of the lex ferenda, i.e. should the law be changed to accommodate these groups.

Generally speaking, it is certainly true that the greater the similarity between the force under discussion and a regular force the greater is the burden of proof on the analyst seeking to show that the given situation does not merit the conclusion of legitimate combatancy. However certain considerations must not be ignored-

Apparently the assimilation of the irregular forces with regular armies was not far from the minds of the authors of Article 4 of the

3rd Geneva Convention of 1949 [3] and from the minds of their predecessors who first formulated these conditions in the nineteenth century.

An armed organization that belongs to a state, that has a structure of command, that distinguishes itself from the civilian population and that conducts its operations in accordance with the laws of war, is necessarily very similar to a regular army. As we shall see with regard to the PLO, the differences are also mostly in the non-fulfilment of these conditions. These similarities are therefore not a factor that stands outside and opposite the article 4 conditions. It is a point of departure for article 4. Article 4 merely stresses the vital points of similarity which must be examined before legitimate combatancy is conferred on the organization. Two of these conditions will now have to be looked at more closely.

⑤ A. The initial requirement in this connection is that of "belonging to a party to the conflict". While a written authori^zation from the state is no longer required, a measure of affiliation is still a basic condition. The necessity for such affiliation is not a mere formality of applying inter-state law to private individuals. A proper distinction between an international armed conflict and a civil war is very basic to the consent given by states to the idea of the law of war. It was only through the insertion of a special clause providing that "the application of the preceding provisions shall not affect the legal status of the parties to the conflict" that it became possible to agree upon article 3 common to all four Geneva Conventions. [4] By the same token the law of international armed conflict implies the reverse corollary understanding. The requirement of belonging to a

party to the conflict is a manifestation of this understanding.

The rationale of the requirement for belonging to a party to the conflict is also rooted in the idea of responsibility.

This requirement takes the condition of "being commanded by a person responsible for his subordinates" one step further into the sphere of international responsibility. For with the benefits of the status of combatancy also come the duties expressed in article 4A(2) as the duty "of conducting their operations in accordance with the laws and customs of war". This is both a condition for privileged combatancy and a duty under international law, a duty which must carry with it international responsibility. Hence the requirement of belonging to a party to the conflict.

With all that, we have already gone beyond merely comparing the characteristics of the irregular force with those of a regular army. But there is yet another factor to be considered.

B. In order to acquire the status of legitimate combatants, members of an irregular organization must conduct their operations in accordance with the laws and customs of war.

It is frequently held that this condition applies to the group as a whole. In Draper's words:

"It means that the overwhelming majority of the individual members of the group must meet [this condition]...continuously and not intermittently." [5]

It will therefore not be enough for an individual to show that in a particular case he himself did fight in accordance with the laws of war. Nor will it be enough for him to show that on certain occasions his comrades did not violate this law. What is required is a consistent pattern of behaviour on the part of the organization. Obviously this requirement is just as fundamental in any lex fenenda considerations. It is therefore not very helpful to point out some instances on which a certain unit or even the entire organization conducted a specific operation in accordance with the laws of war.

Moreover, whereas a presumption exists in favour of a general compliance with the laws of war by regular forces, no such presumption exists with regard to irregulars. It is for them to prove such general compliance as a constitutive element of their desired status as combatants. This is not merely a result of normal rules of evidence. Compliance with the laws of war requires institutions and enforcement machinery that are routinely present in regular armies but not in irregular forces. A system of instruction, military jails, a military court system, medical facilities and facilities for detaining prisoners of war are some of these requirements. Without all of these and more, compliance with the laws of war will be highly questionable.

The military tactics that are usually the hallmark of irregular forces, in particular fighting in very small formations and using tactics such as hit and run attacks which favour the weak. While not in themselves illegal, are often not conducive to compliance with the laws of war. Because of all these factors, greater caution should be

taken before an assertion is made that a certain organization conducts its operations in accordance with the law and customs of war. Any rash assumptions in that direction puts in jeopardy what is perhaps the most vital elements of privileged combatancy.

As part of his conclusions, Prof. Green offers a test which, he seems to suggest, will be useful "in considering whether terrorists should be drawn within the ambit of the law of armed conflict"-

"..[a] distinction must be drawn between organizations that are alleged by specific governments to be terrorist, even though they may be well organized, under some form of military command, who generally direct their activities against governmental or military installations and personnel, and who seek a state of their own, and those which while they may be politically motivated, and not so set-up and direct most of their activities against civilians and innocent third parties..."

(8) The requirements of belonging to a party to the conflict is replaced by "seeking a state of their own". On the basis of what has been said above on the value of the existing requirement, it is submitted that such a shift is a move in the wrong direction.

But what is suggested here is more than just doing away with the requirement of belonging to a party to the conflict. This requirement is substituted by that of "seeking a state of their own".

For some reason the usual reasoning behind this approach does not appear in Prof. Green's article, but this is the old contention of Communist and third world writers, that struggles for

self-determination ("Wars of National Liberations") should be regarded as international armed conflicts.[6]

It is not necessary to discuss here the right of self-determination in its Arab-Israeli context. As Baxter wrote "At the moment, the reasons adduced for law applicable to wars of national liberation are more ones of international politics than of humanitarianism".[7]

As Baxter goes on to say "if separate bodies of law are created for the just and for the unjust, for those who fight lawful wars and for those who fight unlawful wars, the whole fragile fabric of the humanitarian law of war can be brought tumbling down. It would be ironic if wars fought for the protection of human rights should lead to the degradations^A of human rights war". [8]

The contradiction between humanitarian principles and the discrimination inherent in allowing the political aims of the parties to become the controlling element in assessing the extent of their rights, can by itself serve as a powerful argument in rejecting Prof. Green's suggestion.

This suggestion also reflects a general relaxation in the other conditions and in particular that of conducting ~~the~~ operations in accordance with the laws of war. It hardly needs any elaboration as to how vital this requirement is. Any such move will be truly retrogressive.

What is more important for our purposes is how does the PLO fit into

this suggestion.

Prof. Green considers it "somewhat difficult to concede that a Palestinian crossing the Israel border by glider and attacking a military post and killing some of its personnel is not involved in a military operation" [9]

It is indeed true that there are some isolated instances in which the PLO acted in a military fashion, but among acts initiated by the PLO itself these are extremely exceptional cases.

The PLO cannot possibly be said to "generally direct its activities against governmental military installations and personnel."

The typical PLO action involves kidnappings or random killings of unarmed people. An organization that adopts as part of its tactics the throwing of firebombs into civilian vehicles, and does so with horrifying results, can hardly provide a good example of a quasi-military force.

It has already been explained above that it is almost impossible to examine separately the compliance with the requirements of article 4A(2) and the general resemblance between the organization and a regular army. In any case - the PLO fails both tests and even if we apply the approach suggested by Prof. Green, the PLO will remain outside privileged combatancy.

"Belonging to a Party to the Conflict" and Art. 1(4) of Protocol I

It cannot be doubted that at the present the PLO does not "belong" to any of the states in conflict with Israel.[10]

It was partly to this problem that article 1(4) of Protocol I was ~~directed~~^N directed. The elevation of the National Liberation Movement to a party to the conflict would render the requirement of belonging to such a party redundant. Even if the terms of Article 1(4) fit the PLO, this new concept cannot possibly apply in its conflict with Israel, as Israel has not acceded to the Protocol. The only relevant rules by which irregular forces are judged in any conflict with Israel are the long established rules expressed in the 3rd Geneva Convention.[11]

But even the application of Article 1(4) will not support the case for the PLO. The application of the words "alien occupation", which may have been introduced to ~~support~~^{serve} the case for the PLO, will not serve this purpose. This term is so alien to legal terminology and its meaning so uncertain, that beyond the conclusion that it probably does not cover cases of Belligerent Occupation one can hardly find any generally accepted legal meaning for it [12].

But however "Alien Occupation" is to be interpreted, for our purposes suffice it to say that the very fact that the PLO came into existence in 1964, three years before the West-Bank came under Israel's control, testifies to the fact that the target of this organization is the very existence of the state of Israel and not its control over the West-Bank. This raison d'etre of the PLO is clearly outlined in the Palestinian Covenant - The Charter of the PLO. It has of course been alleged that recent statements made by PLO leaders imply the

abandonment of this goal, but without^T fundamental changes, including the relevant changes in the Palestinian Covenant, such a transformation cannot be said to have occurred.

The Declaration of a Palestinian 'State'

We shall now turn to the effect of the declaration of a Palestinian state made in Algiers in November 1988. Such a declaration can perhaps solve the problem of combatancy, for if "Palestine" became a State and the armed elements of the PLO its army and that state acceded to the Geneva Convention it would have been arguable that they fit Article 4A(1) of the 3rd Convention [13].

It seems like a very simple solution to an insurmountable problem. Every terrorist group can do the same, from the separatists in Quebec and in Spain to the Japanese Red Army. Fortunately international law does not accept "states" the entire existence of which is a matter of declaratory paperwork and legal speculation. What is required is a political reality. What is initially required is a Government effectively ruling over a territory and the population on it. The degree of the required effectiveness has been the subject of some interesting scholarship [14], but the ineffectiveness of the "State" of Palestine is ^{Y D} beyond debate.

BEYOND

Prof. Green, of course, recognized that the putative "state" of Palestine does not qualify as a state under these conditions. The contentions put forward in his paper may be summarized as follows:-

The recognition "by a number of states" that this state has already received, and in particular if it "secures general recognition...and even secures admission to the United Nations despite the absence of any territory...", may invest the state of Palestine with the qualities of statehood to the extent that it may accede to the Geneva Conventions. In which case Israel will be compelled to respect the belligerent status of this state as under the Geneva Conventions its own non-recognition of this state is irrelevant, and also enable a third State ^{To} ~~to~~ regard PLO members as persons entitled to be treated as prisoners of war and exempt from extradition.

The work of Prof. Crawford leads us in a proper course in the analysis of this issue. After a lengthy examination of both sides of 'the great debate' on the nature of recognition, he cuts through the differences between the constitutive and the declaratory views of recognition, and reaches the following conclusions:-

1. "[T]he denial of recognition to an entity which otherwise qualifies as a state cannot entitle the non-recognizing states to act as if the entity in question was not a state". [15]

.....

2. "[W]here an entity is widely recognized as a state, especially where such recognition has been accorded on non-political grounds, that is strong evidence of the statehood of that entity - though it is not conclusive. Equally, where the status of a particular entity is doubtful, or where some necessary element is lacking, recognition, apart from its evidential importance, may oblige the recognizing state to treat the recognized entity as a state, and may contribute towards the consolidation of its status." [16]

THUS

.....

3. "States may, without acting unlawfully recognize an entity as a state even though it clearly does not qualify as such: in these circumstances bilateral legal obligations may be created, but the personality of the entity in question remains particular and non-opposable." [17]

o

.....

4. "The tentative conclusion is that the international status of a State 'subject to international law' is in principle, independent of recognition, although the qualifications already made suggest that the differences between the declaratory and constitutive schools are less in practice than might have been expected" [18]

While the final conclusion above may contain an answer to our problem, propositions 2 and 3 are of particular interest to us. We shall discuss them shortly, after having looked at the nature of the recognition granted to the Palestinian "state".

The recognition accorded the Palestinian "state" is not ^{ONLY} limited in number, it is also limited to a single camp in the international community. This "state" was mainly recognized by Arab and Moslem states as well as by states known to be allied with the Arab cause.

THE RECOGNITION OF THAT "STATE" BY THE USSR DEMONSTRATES THE KIND OF

Not even all pro-Arab states have recognized it. The recognition it has been receiving. A statement entitled "The Soviet Union Recognized the Palestinian State" issued by the USSR Mission to the United Nations on 28 November 1988, contains the following final paragraph:-

"The fact that the territory of the proclaimed Palestinian state is under foreign occupation the Soviet Foreign Ministry spokesman continued, makes the

(X)

act of recognition a political one rather than international-legal. In the current situation, this act signifies support for the steps taken by the Palestine National Council in the matter of realizing the right of the Palestinians to self-determination and creation of an independent state in accordance with the UN well-known decisions".

Politically this is certainly a statement of support, but what it amounts to legally is a statement of non-recognition. Despite its political will the USSR did not find it possible to grant the Palestinian "state" its legal recognition.

It may also be assumed that other recognitions were also granted on political grounds [19]. This recognition is, therefore, not only limited in number and in political distribution, but also in legal effect.

Such recognition may indeed create certain obligations as between the Palestinian "state" and each of the recognizing states, but this recognition clearly "remains particular and non-opposable".

The Accession of the Palestinian "state" to the Geneva Conventions

In view of all this, the matter of accession of the Paestinian "state" to the Geneva Conventions seems simple. It is not necessary to refer here to the fact that Switzerland did not extend its recognition to the Palestinian "state", because when acting as the depository of the Geneva Conventions, the Swiss Federal Council is acting as an organ of

the international community. As such it must examine whether a Palestinian State came into being. In particular it will ask itself whether this state fulfils the requirements for statehood, and with regard to the recognitions of this state it should consider the overall effect of the totality of the recognition^s granted. In view of the number and nature of the recognitions, the Swiss Federal Council will be spared the necessity of examining the effect of a general recognition given ^{on} legal and non-political grounds, a question which comes under proposition 2 above.

Moreover, even in the unimaginable case that the Swiss Federal Council acted against its legal obligations and accepted the Palestinian instrument of accession, Israel would still not be bound by the Geneva Conventions as between itself and the Palestinian "state". It may be irrelevant under the Geneva Conventions whether one party to the conflict recognized the other. The question here is not whether Israel recognized another state party to the Convention, but whether this is a state and whether it is a party to the Convention. The answer is that this is not a state and it does not have the international capacity to enter into treaty relations with other states. This being the case, the acceptance of the instrument of accession would be totally ultra vires and it would not cure that fatal defect. In other words - the depository state, or some other states, may recognize that putative state, but this recognition "remains particular and non-opposable" and cannot create an objective situation whereby the non-fulfilment of the conditions is cured and statehood is conferred.

The same principle also applies to third states recognizing the Palestinian "state" regarding PLO members as entitled to prisoners of war status and exempt for extradition. This recognition imposes legal obligations on the third state but it cannot create an objective situation. If the third state went to war with the Palestinian "state" it may have to treat captured PLO members as prisoners of war, but as the conflict is not with the third state but with Israel, and Israel does not have to treat these men as prisoners of war, they are not entitled to the benefits of the political exemption.

Statehood as an Objective Situation

② The concept of an objective existence of a state calls for some explanation. The act of recognition is, as Prof. Green points out, a matter of discretion. A state may grant or withhold its recognition from a newly created political entity as it sees fit. [20]

② Rights and duties under international law will ensue accordingly, as the recognizing state will be bound by its recognition even if no new state came, objectively, into existence. But certain rights and duties are not dependent upon recognition but upon the objective existence of a state. Then, and only then, will the non-recognizing state be obliged to respect the statehood of an entity it does not recognize.

The principle of the freedom of the High-Seas may serve as a good example. If any of the homeland "republics" granted independence by

South-Africa launched their ships onto the seven seas (and they may of course do so even as land-locked states), South-Africa itself will be obliged to respect their flags, but other, non-recognizing states, will be entitled to treat these ships as they would a ship without a flag [21]. The reason is that objectively these are not states at all as they do not fulfil the conditions of independence, or to use the old terms of the 1933 Convention of Montevideo they do not have the capacity to enter into relations with other States [22].

(X) When, on the other hand, Israeli ships are on the High-Seas, non-recognizing Arab states must respect their freedoms of the sea and may not treat these ships as flagless. If the Arab countries will seek to exercise belligerent rights against an Israeli ship they will have to justify their action in terms of the law applying between states and not in terms of the law applying to stateless ships. The reason is, of course, that Israel is objectively a state having rights and duties under international law. The same principle applies over a wide range of relations between Israel and its non-recognizing Arab neighbours. This was the principle behind Security Council called upon Egypt to allow Israel shipping through the Suez Canal despite its non-recognition of Israel. [23]

RESOLUTION 95 (1951) OF SEPTEMBER 1, 1951,
IN WHICH THE

Without pretending to express an opinion on the subject of the duty of recognition, the state of affairs outlined here may serve as a valid argument in favour of such a duty.

Recognition as Evidence of Statehood

The question to be answered is that of the place of recognition in the creation of an objective situation of statehood or an objective personality of a state.

Two distinctions must be made here. The first is the distinction between a situation in which an entity has fulfilled all the necessary conditions for statehood and a situation in which this fulfillment is doubtful or non-existent, and the other a distinction between a general recognition (including a collective recognition by the UN) and recognition limited to a minority of the states.

If all the conditions have been satisfied, it is a matter of choosing between the constitutive and declaratory approaches. Presumably this recognition will have to be general.

If fulfilment is doubtful and recognition is general, then recognition will be viewed, even according to the declaratory approach as evidence for the fulfilment of the conditions and an objective personality will result.

If fulfilment is doubtful and recognition is limited, then recognition can still serve as evidence, but only as far as it goes. The more limited the recognition, the more limited is the value of the evidence (especially if it was accorded on a political and not on a legal basis). Non-recognizing states will still be entitled to insist that

no objective situation has arisen. [24]

In the case of the Palestinian "state" we have a situation in which fulfilment of the conditions is less than doubtful, they have not been fulfilled, and the recognitions are not only limited, they are also manifestly political. In such a situation, the most that can be said is that the PLO can still claim the recognitions as evidence albeit of very small value, but this evidence will not take the case for the PLO very far, because the conditions have not been fulfilled and no objective situation of statehood has arisen.

What if the Palestinian "state" receives general recognition and is admitted to the United Nations? Prof. Green assumes that in such a hypothetical eventuality the Palestinian "state" will have an objective and opposable international personality. A better case can, however, be made for the opposite view.

The essence of the constitutive approach is that recognition is required in order to ascertain that a state has fulfilled all the necessary conditions for statehood. In the absence of better machinery this task is entrusted to the other states. [25] An entity that has fulfilled the conditions will, therefore, not achieve statehood until it has been recognized by other states. But the constitutive approach was never intended to replace the necessary conditions.

Having said that, it should be made clear that no support of the constitutive approach is intended here. The prevailing view in international law is the declaratory one (although Prof. Green is

known for his constitutive views as becomes clear from his learned editing of Prof. Chen's book [26], but even according to the constitutive view any general recognition of the Palestinian "state" would be a legal travesty.

When the International Court of Justice enunciated its famous dictum in the Reparations for Injuries case saying that "fifty states, representing the vast majority of the members of the international community, had the power, in conformity with international law, to bring into being an entity possessing objective international personality, and not merely personality recognized by them alone, together with capacity to bring International claims" [27], it was not received as really being "in conformity with international law", prompting Prof. Schwarzenberger to remark that "As this dictum runs counter both to the rules governing recognition and the rule on the exclusiveness of treaty relations, so firmly upheld by the World Court itself, it would have been helpful if the Court had amplified its reasoning and shown some evidence to the effect that this conclusion was actually "in conformity with international law" [28]. But as Prof. Brownlie wrote the Court's statement was "appropriate and necessary" even if it "represents an assertion of political and constitutional fact rather than a reasoned conclusion" [29].

But the rationale of the Reparations case should be limited to that context alone. What was "appropriate and necessary" in investing an international organization with the powers necessary for proper operation, is neither appropriate nor necessary when it comes to a common case of statehood. The legal situation remains as it was prior

- ⊗ to the ^opinion in the Reparations case - even the signatories of the
- ⊗ UN Charter operating together cannot confer statehood ^{or} on an entity
- ⊗ without an effective Government ruling over a territory and the
- ⊗ population on it. Such an act would only ⁱbind the recognizing _{SIND} states and would not impose duties on non-recognizing states.

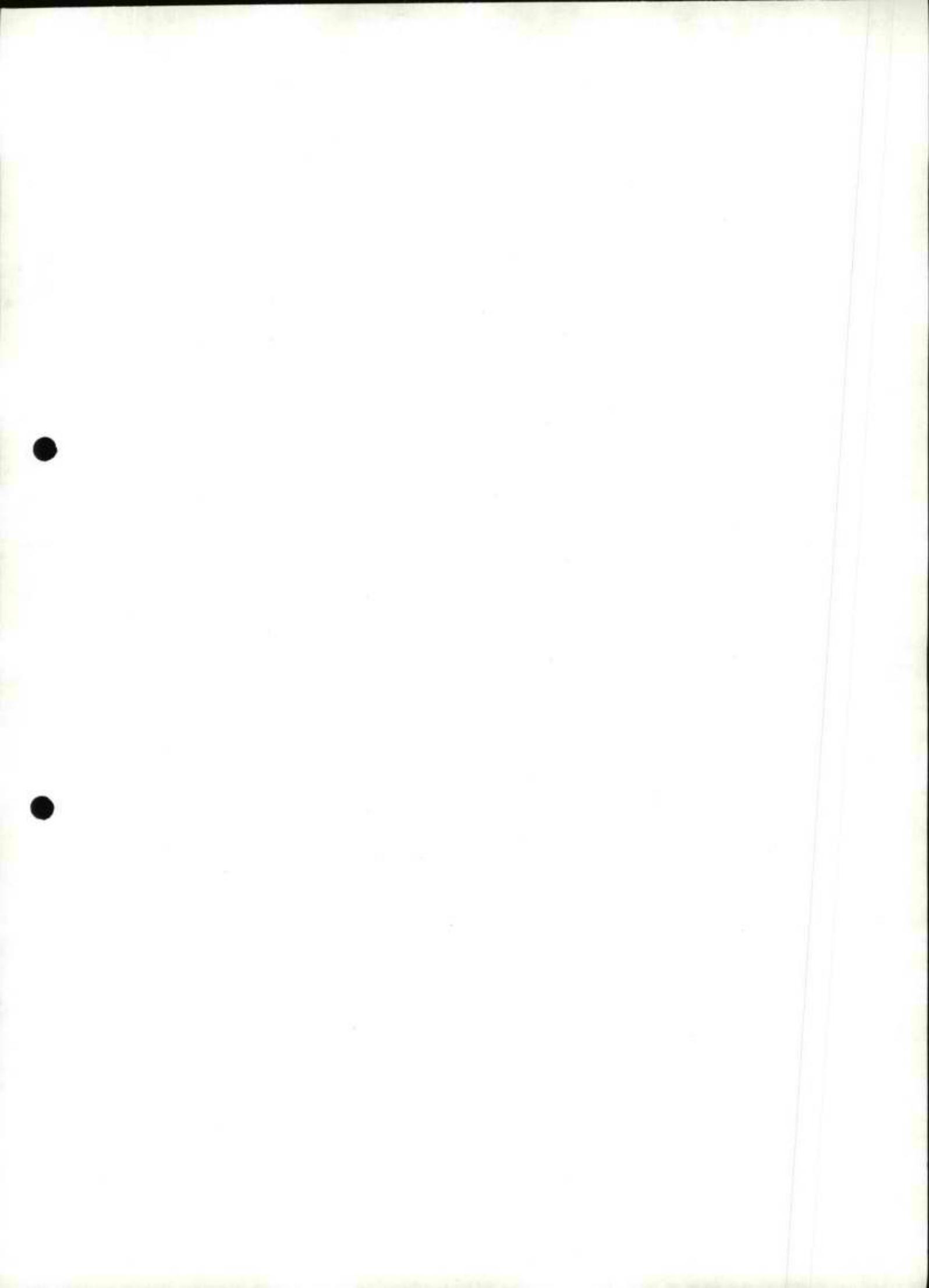
⊗ The Cases of the Polish^y and Czech National Committees

In support of the existence of a Palestinian state, Prof. Green makes the following statement:-

⊗ "[I]t may of course be asserted that since there is as yet no territory that is governed by the Palestine National Council or the P.L.O. there can be no "state". However, it should be born in mind that in the past countries have in fact recognized the existence of a state in somewhat similar^A circumstances, as happened with both the Polish and Czech National Committees and their as yet unborn "states" during World War I. Since recognition of statehood is a matter of discretion, it is ^oopen to any existing state to accept as a state any entity it wishes, regardless of the existence of territory or of an established government."

With regard to the final sentence, reference was already made above to the subject of such recognition and its consequences as against the recognizing and non-recognizing states.

But the matter of the Polish and Czech National Committees calls for some further comments.

The following is a concise outline by Prof. H.A. Smith of the historical background of the recognition of Poland during the war:-

"During the war the re-construction of a Polish state formed part of the peace programme on both sides. The Germans contemplated the establishment of a satellite kingdom dependent on Germany, and a Polish "Regency Council" was actually set up during the German occupation, though it was never permitted to exercise any substantial measure of independent authority. On the Allied side the problem was one of some difficulty under the Tsarist regime, but the situation was fundamentally changed by the first Russian Revolution. In April 1917, the Russian provisional government issued a proclamation expressing its desire for Polish unity and independence, and the governments of Great Britain, France, and Italy promptly associated themselves with this action. The result was the establishment of a "Polish National Committee", which ultimately established itself in Paris. Polish units were organized for service with the allied armies, and the committee in effect assumed the powers of a government temporarily established in foreign territory." [30]

This entire setting suggests that what we are dealing with is at the most recognition of belligerency ^Nad not recognition of states as it was meant to consolidate the position of the Polish National Committee vis-a-vis the Regency Council and bring the armed forces controlled by the the National Committee into the alliance.

The act of Britain's recognition took the form of a letter sent by the Foreign Office to the representative of the Polish National Committee in London on 15 October 1917:

"Sir - I am directed by Mr. Secretary Balfour to acknowledge the receipt of the letter of August 28th last, signed by Monsieur R. Dmowski and yourself, announcing the formation of a Polish National Committee, with headquarters in Paris and representatives in London, Rome, Washington and Berne.

I am to inform you in reply that His Majesty's Government are very willing to recognize this official Polish organization and that they note that the headquarters of the Committee are in Paris.

I am to add that you will be henceforward considered as the official representative in London of the Polish National Committee.

I am,
Sir,
R. GRAHAM."

There is no mention here of an existence of a Polish state at this stage, and it can hardly be argued that a statement of this kind can bring about ^T this outcome or, indeed was intended to [31]

The statement recognizing the Czecho-Slovak National Council also strongly suggests recognition of belligerency rather than recognition of states, and there is a definite anticipation in the final paragraph of a future Czecho-Slovak state [32]. The recognition was announced as a declaration by the Foreign Secretary on 9 August 1918. The declaration reads as follows:-

"Since the beginning of the war the Czecho-Slovak nation has resisted the common enemy by every means in its power. The Czecho-Slovaks have constituted a considerable army, fighting on three different battlefields and attempting in Russia and Siberia to avert the German

invasion.

In consideration of its efforts to achieve independence Great Britain regards the Czecho-Slovaks as an allied nation, and recognized the unity of the three Czecho-Slovak Armies as an allied and belligerent army waging regular warfare against Austria-Hungary and Germany.

Great Britain also recognized the right of the Czecho-Slovak National Council as the supreme organ of the Czecho-Slovak national interests, and as the present trustee of the future Czecho-Slovak Government, to exercise supreme authority over this allied and belligerent army."

The French letter of recognition^d dated 29 June 1918 also contains a similar reference. It recognized "publicly and officially the [Czecho-Slovak] National Council as the governing organism of the general^A interest and as the just basis of the future Czecho-Slovak Government"^o [33]

It was observed that these statements recognize "only the efforts of armies and the existence of an embryonic government striving to achieve independence." [34]

A few months later, on 15 October 1918, just a few days before the Czecho-Slovak state came into existence in fact and in law, a further, stronger statement was made by the French Minister of Foreign Affairs M. Pichon in which he "unreservedly recognizes...the new government and adds an expression of his profound satisfaction. [35]

The subject of the beginning of the Polish and the Czech statehood ^{CAME} several times before national and international tribunals after World

War I.

While Poland maintained consistently that its statehood existed since before the war and throughout it, the question debated was usually whether Polish and Czech statehood began with the consolidation of power in the hands of post-war governments or with the recognition in the Peace treaties. This debate was conducted along the constitutive -
② declaratory lines, and it is very instructive in more way than one.

It shows that as remarked above, even by constitutive standards the fulfilment of the conditions is a pre-condition and not an alternative to recognition, and it shows that in any event the recognition of the Polish and the Czech National Committees did not result in statehood during the war and before the conditions were fulfilled and both states existed in fact.

The Supreme Administrative Court of Czechoslovakia in the judgement given in the Rights of Citizenship (establishment of Czechoslovak State) case (1921) held that :-

② "The establishment of the Czechoslovak State was a single, undivided act. The sovereignty of the Czechoslovak Republic had in fact already come into being through the revolution of 28 October 1918, when the National Committee in fact seized the sovereignty, having concentrated in its hands all functions of sovereignty" ③[36]

← 28

② In the case of German Interests in Polish upper Silesia, the matter of Polish statehood was one of the questions at the background of the discussion on the subject of Poland's rights under the Armistice

Convention and the Protocol of Spa. The opinion more favourable to Poland was expressed in Lord Finlay's separate opinion as follows:-

It was common knowledge that if the Allies succeeded, the independence of Poland would be one of the terms of peace. All Parties to the Armistice must have contracted with this present to their minds, and it must have been intended that Poland, whose army had been fighting on the side of the Allies as an autonomous army, should be bound by the terms of the Armistice and, when she came into existence as a recognized State, have the benefit of them. This would be a jus quaesitum, a right acquired for the new State as soon as it should come into existence. In business it is a matter of every-day practice through the machinery of trusts or otherwise to make contracts on behalf of companies not yet incorporated which take effect upon incorporation, and in my view the Allied States made the Armistice on behalf of Poland, which was about to become a State, as well as on their own behalf." [37]

Israel's Position Toward the PLO

Finally, the record must be set straight on the subject of the view taken by Israel with regard to the status of the PLO.

Prof. Green maintains that "Israel has occasionally accorded Palestinian personnel treatment as prisoners of war or even as military units." This is a very surprising statement, and it is totally at variance with the facts.

In August 1982 a plan was drafted under which PLO personnel trapped in Beirut during the war of Lebanon were allowed to be evacuated to Greece. States that struggle with terrorists sometimes find it necessary to do such things. This situation is not very different from a situation in which terrorists have taken over an aircraft or a building and under the circumstance the state forces encircling the terrorists find it ~~not~~ expedient to give them safe conduct rather than storm and overpower the terrorists. Occasions on which the terrorists are even given bags full of money are not unheard of. This was the case in Beirut in 1982. The fact that "they moved as organized military units, in uniform with flags and bands" is of no relevance. If this fact is meant to show the resemblance of the PLO to a regular army than this matter has been dealt with above. If it is meant to reflect on the attitude of Israel, then all it shows is the amount of pressure that Israel was under at the time, and it has nothing to do with acquiescence to a "military" character of the PLO.

A letter sent by Prime-Minister Begin to the US Ambassador S. Lewis on 19 August 1982, commenting on the draft-plan just a few days before the evacuation was carried out, contain inter-alia the following paragraphs:-

"A. It is our understanding, that the U.S. position towards the so-called PLO remains the position described in all our mutual understandings since 1975. It should be noted, that we do not consider appropriate the term "combatants" in regard to the members of the so-called PLO. As I mentioned orally to Ambassador Habib, we ask to insert into the Draft the word "members" instead of "combatants".

.....
C. It is our understanding that:
1. The undertaking by the PLO to leave Beirut and Lebanon applies not only to all PLO members, but also to all similar terrorist organizations whether directly connected with the PLO or not.

Obviously Israel regarded the PLO in the context of the evacuation as terrorists and not as combatants.

Neither does ^E the report of the Kahan Commission of Inquiry treat the PLO members as combatants.

During the war in Lebanon there were more frequent instances in which the PLO fought in a way reminiscent of regular armies. As far as international law is concerned the most that can be said is that the applicable rules are those implicit in the Martens clause of the Hague

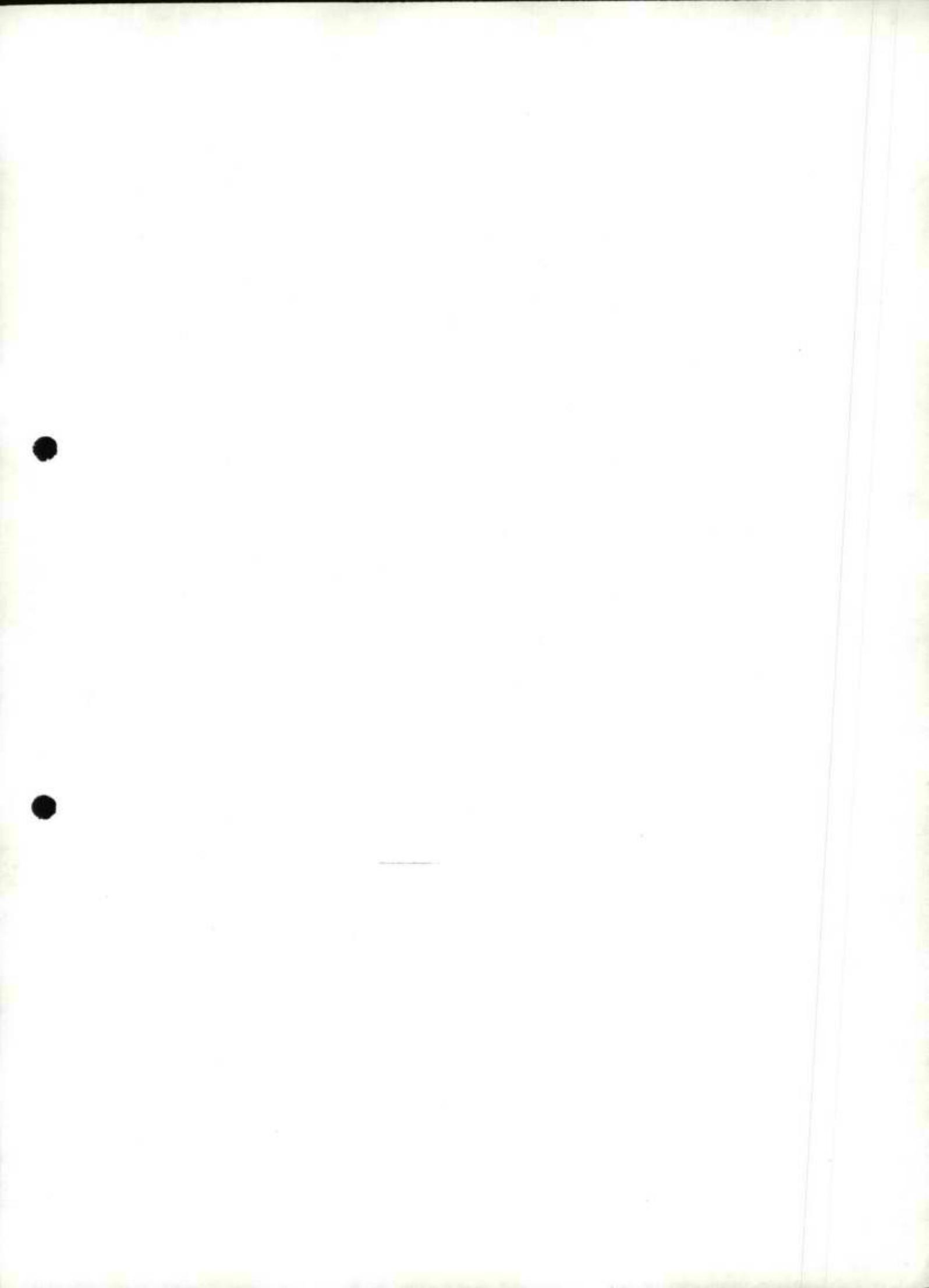
Convention of 1907. But the Martens text is, of course, not capable of direct application without substantial elaboration. The code of conduct enforced by the Israel Defence Forces is certainly not limited to the minimal requirements of the Martens clause, and in full combat condition it is indistinguishable from a full application of the laws of war. Any reference in the report to rules such as the prohibition on killing civilians (civilian in the sense of people who do not fight and not in the sense of Non-Combatants!) is therefore in application of Israeli military law and have no reflection on the international status of the adversary.

Captured PLO men have on several occasions demanded to be treated as

prisoners of war. Two of these cases are mentioned in Prof. Green's paper. The first is the case of the Military Prosecutor V. Kassem

(X) [38] and the other is the case of the Military Prosecutor V. Abu-Kabar [39]. In both cases the court reviewed each of the conditions set forth in article 4A(2) of the 3rd. Geneva Convention against the attributed^S of the PLO, and in both cases the court concluded that the defendants did not merit the status of prisoners of war. The issue of belonging to a party to the conflict received special attention in both cases and in each of them it was categorically decided that El-Fatah (in the Abu-Kabar case) on the PFLP (in the Kassem case) do not belong to a party to the conflict. (Both organizations are constituents of the PLO). In the Abu-Kabar case it was simply stated that "the defence did not succeed in proving that the El-Fatah organization met this condition" [40], while the Kassem judgment mentions in support of its negative conclusion the fact that far from "belonging" to Jordan, the PFLP is considered an illegal organization there. One can not possibly conclude from these cases that in the Abu-Kabar case the court "was prepared to concede that the El-Fatah might have belonged to a party to the conflict" or indeed that in the Kassem case "the tendency was to regard the PFLP as an illegal organization because it was not recognized by Jordan."

But the vital point with regard to each of these cases is that even if the court had found that the PLO belonged to a party to the conflict, or that it fulfilled any of the other conditions of article 4A(2), it would not have implied anything in the way of granting the PLO the status of legitimate combatancy, as long as the conclusion was that the PLO did not fulfil all of these commulative conditions. It simply

would have meant that there are less than six reasons for not recognizing the PLO as legitimate combatants.

FOOTNOTES

1. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (protocol I), 1977, 197-198 International Review of the Red Cross (1977), hereinafter cited as Protocol I.
2. G.A. 33rd session, Doc. A\43\827 S\20278, 18.11.88
3. 75 UNTS 135
4. see ICRC Commentary to the 3rd Convention at p. 43.
5. Draper, the status of combatants and the question of the guerrilla warfare, 45 British Y/B of International Law (1971) 196.
6. I.P. Blishchenko, "The National Liberation Movement and International Humanitarian Law", 12 Revue de Droit Penal Militaire et de Droit de la Guerre (1973), 308. G. Abi-Saab, "Wars of National Liberation and the Laws of War", 3 Annales d'Etudes Internationales (1973), 93, "Wars of National Liberation in the Geneva Convention and Protocols" 165 Receuil des Cours IV (1979) 353.
7. R.R. Baxter, The Geneva Conventions of 1949 and wars of National Liberations, 57 Revista di diritto internazionale (1974) p. 193, 203.
8. Ibid. see also, Drpaer, "war of National Liberations and War Criminality", in Restraints on War, M. Howard ed. (1979), T. Meron, Supra n.10 at p. 229, Y. Dinstein, War, Aggression and Self-Defence (1988) pp. 67-69.
- INFR A 9. Immediately thereafter we read: "...provided that other considerations necessary to make an act a legitimate act of conflict are met", but the subject under discussion here is the impact of the "military" character of the organization on its status.
10. T. Meron, "Some Legal Aspects of the Arab Terrorists claims to Privileged Combatany" in Of Law and Man (1971) Essays in honour of Haim H. Cohn, SH. Shoham ed. p.225, 233-240.
11. See also Prof. Green's paper with reagrd to the US United States non-ratification of the Protocol. No mention is made here of article 1(4) ever becoming customary international law. Such a speculation was, however considered profitable with regard to the PLO and Israel. As such a change is a matter of

BLATANTLY practice rather than mere ratification of treaties, "enough ratifications of Protocol I" will not bring about this change. The inherently political wording of article 1(4) makes it highly unlikely that it will ever be applied by any warring state. The possibility that this article will gain anything approaching general adherence is not even worth considering.

12. see the ICRC Commentary to Protocol I at p. 54, Bothe, Partsch & Solf, New Rules of Victims of Armed Conflict (1982), p. 51-52. Y. Dinstein, The New Geneva Protocols: A Step Forward or Backwards 33 The Y.B. of World Affairs, (1979) p.265,267@

13. considering the past and present practices of the PLO in the light of the judgement in the case of Mohamed Ali V. Public Prosecutor (1969) I.A.C. 430. It is highly questionable whether even this exercise would entitle PLO members to be treated as prisoners of war.

14. see for example J. Crawford, The Creation of States in International Law (1979) p. 42-47.

15. ^{ibid} Crawford, Supra n. p. 23.

16. Ibid p.24

17. Ibid p. 24

18. ^{ibid} Crawford p.24 further explains that "this conclusion is tentative only, in that it assumes that there exist in international law and practice workable criteria for statehood" a question which is later answered in the affirmative.

19. see the first sentence of proposition 2 above by Prof. Crawford.

20. The idea of a duty of recognition is not supported by a majority of authorities, and in any case it refers to a situation in which an entity fulfils all the necessary conditions for statehood.

21. Molvan V. The Attorney-General for Palestine (The Asya) [1948] A.C. 351.

22. Convention on the Rights and Duties of States, 1933, 28 American Journal of International Law Supp. 75,76 (1934)

23. U.N.S.C. 6th Year Doc. S/2322.

24. see the award by Taft C.J. in the Tinoco Arbitration 18 American Journal of International Law (1924) p. 147,154.

25. Lauterpacht, Recognition in International Law (1947) p.55.

26. Chen, The International Law of Recognition (1951)

27. I.C.J. Rep. (1949) p. ¹274, 185.
28. Sxhwarzenberger, International Law (1957), Vol. I p. 469
29. Brownlie, Principles of Public International Law, 3rd. ed., (1979) p. 692
30. H.A. Smith, Great Britain and the Law of Nations (1932) Vol. I p. 234-5.
31. see, Smith, *ibid*, p. 235.
32. see Smith, *ibit*, p. 237.
33. A History of the Peace Conference of Paris (1921), H.W.V^X Temperley ed. Vol. V. p.159
34. Temperley, *ibit*, p. 160
35. Temperely, *ibid*, 160.
36. Annual Digest, 1919-1922, case no. 50 Similar statements were made in the Right of Citizenship (Establishment of Czechoslovak Nationality) Case (*ibid*, case no. 6), by the High-Court in England in the case of Bohemian Union Bank v. Administrator of Austrian property [1927] 2 Ch. 175, 179-180), and regarding Poland by the court of appeal of the Canton of Zurich in the In Re M&O case (1921), (Annual Digest, 1919-1922, case no. 42).
37. P.C.I.J. (1926) A/7 at p. 84
38. I Israel Y.B. on Human Rights (1971) 456.
39. 7 Israel Y.B. on Human Rights (1977) 265.
40. P. 266

जिग

२/२

ירושלים, מאי 1992

פעילות היחידות המיוחדות בשטחים

בצלם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים

ירושלים, מאי 1992

פעילות היחידות המיוחדות בשטחים

בִּצְרָם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים

בִּינָה

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים

רחוב קרן היסוד 18, ירושלים 92149
טלפון 617274, 02/617271, פקסי 02/617946

**BTSELEM - The Israeli Information Center for
Human Rights in the Occupied Territories**

18 Keren Hayesod st. Jerusalem 92149
Tel. 02/617271, 617274, Fax. 02/617946

بتسيلم مركز المعلومات الاسرائيلي لحقوق النسان في الاراض المحتلة

شارع كيرن هيسود ١٨ القدس ٩٢١٤٩
تلفون ٦١٧٢٧٤/١ (٠٢)

ISSN 0792-4003

עריכה גראפית: יעל בוברמן

נכתב על-ידי :

נעמה ישובי

תודות :

- לשרון רובק, באסם עיד ויובל גינבר על עזרתם בתחקיר ובגביית עדויות.
- לעו"ד אביגדור פלדמן על פרק הניתוח המשפטי ועל עזרתו הרבה.
- לאבי כצמן על עריכת הדו"ח.
- לעו"ד אליהו אברם, ד"ר מירי גור-אריה, רני טלמור, ח"כ דדי צוקר ועו"ד יהושע שופמן, על הערותיהם.
- לאיריס תמיר, גיסי בון ושירלי ערן על עזרתן בהדפסת הדו"ח ובהפקתו.

תוכן

7	מבוא
	חלק ראשון
11	א. דרכי פעולה
12	ב. ההוראות
14	ג. פתיחה באש על-ידי יחידות המסתערבים
17	ד. ניתוח משפטי
17	1. החוק הישראלי
18	א) הגנה עצמית
19	ב) הגנת הצורך
20	ג) הגנת צידוק למי שמבצע את הדין
20	1) חוקיות המעצר
21	2) המעצר התייחס לעבירה מסוג פשע מסוכן
22	3) לא היתה דרך אחרת לממש את המעצר
23	סיכום
24	2. המשפט הבין-לאומי
	חלק שני
29	א. ירי
29	1. טאמון, אוגוסט 1988
32	2. רמאללה, יולי 1989
35	3. אל-בורייג', אוקטובר 1989
37	4. כפר מאלכ, מארס 1990
39	5. עסכר, פברואר 1991
41	6. שאטי, אוגוסט 1991
43	7. עסכר, מארס 1992
46	8. קאדום, מארס 1992
48	9. טול-כרם, מארס 1992
52	10. סעיר, מאי 1992

54	ב. מכות
55	1. ח'אן-יונס, יולי 1991
56	2. אידנא, יולי 1991
57	3. ח'אן-יונס, ספטמבר 1991
58	סיכום ומסקנות
62	הערות שוליים
	נספחים
66	א. נהלי הפתיחה באש בשעת סכנת חיים ובעת מעצר חשוד
72	ב. עדויות מתוך פרוטוקול בית המשפט המחוזי בנצרת, הדן בתביעת פיצויים שהגישו משפחותיהם של נפגעי יחידת המסתערבים
77	ג. נתוני הרוגים מידי מסתערבים
79	ד. התכתבות בצלם עם צה"ל
90	ה. תגובת דובר צה"ל לדו"ח

בשנתיים האחרונות חל שינוי משמעותי באופי העימות בין תושבי השטחים לכוחות הביטחון הישראליים. אם בתחילת האינתיפאדה התמודד צה"ל עם התקוממות עממית, שביטוייה העיקריים היו הפגנות רבות משתתפים ויידוי אבנים הרי שבשנתיים האחרונות הופיעו יותר ויותר חוליות הפועלות בנשק חם נגד ישראלים ונגד פלסטינים תושבי השטחים החשודים בשיתוף פעולה עם השלטונות. עיקר הפעילות של צה"ל נגד חוליות אלו מבוצע בידי היחידות המיוחדות, יחידות המסתערבים. לצד היחידות הצה"ליות פועלות גם יחידות מסתערבים של משמר-הגבול, שפעילותן בשטחים כפופה לצה"ל.

תפקידן של יחידות המסתערבים מתמקד בלכידת מבוקשים. כלומר, אנשים הנחשבים מחבלים מסוכנים וחשודים במעורבות בעבירות חמורות כגון רצח 'משתפי-פעולה' והתנקשות באזרחים ישראלים ובחיילי צה"ל. היחידות פועלות במשותף עם השב"כ ולפעילותן קודמת עבודת מודיעין.

ב-9 באוקטובר 1988 נכנסו חיילים מחופשים לערבים לכפר יטא (נפת חברון) והתקרבו במכוניתם לקבוצת צעירים שעמדו במרכז הכפר. לפי עדויות תושבי הכפר, שני מנהיגי הקבוצה, כמאל אל-סריע ופאדל נג'אר, שכוחות הביטחון חיפשו אחריהם מזה שישה חודשים, ניגשו למכונית ומייד נפתחה לעברם אש מתת-מקלעים. נג'אר נפגע מייד ונפל, אל-סריע נפצע, רץ כמה מטרים והתמוטט אף הוא. הם נגררו לתוך המכונית שהחלה לנסוע, לאחר כ-300 מטר עצרה ומתוכה הושלכו גופות השניים. האגודה לזכויות האזרח בישראל הגישה תלונה על האירוע ובעקבותיה נפתחה חקירת מצ"ח.¹ ב-2.10.91 הודיעה הפרקליטות הצבאית לעורכת-הדין נטע זיו-גולדמן מהאגודה לזכויות האזרח, כי מחוות דעתו של הפרקליט הצבאי בתיק זה עולה כי הירי לעבר שני ההרוגים היה כדוין. עם זאת, לפי המכתב, הועמדו שני חיילים לדין משמעתי באשמת שימוש בלת-חוקי בנשק, שכן הם חרגו מפקודות הצבא לגבי אופן הפתיחה באש.²

בעקבות האירוע ביטא פירסם כתב 'רויטרס', סטיב וייצמן, כתבה ובה חשף לראשונה את קיומה של יחידה ללכידת מבוקשים. בכתבה טען וייצמן כי היחידה פועלת בהתאם להוראות בעל-פה שמתירות לחייליה "לירות על מנת להרוג, כל מבוקש שידוי מגואלות בדם". שר הביטחון דאז, יצחק רבין, דובר צה"ל, הכחישו את הנאמר בכתבה והדגישו כי "אין בצה"ל יחידה הפועלת בניגוד להוראות פתיחה באש המוכרות והמעוגנות בחוק". עם זאת, הגיש הצנזור הראשי תלונה במשטרה נגד סטיב וייצמן ונגד כתב 'פייננשל טיימס', אנדרו וויטלי, שפירסם אף הוא כתבה על היחידות המיוחדות. התלונה היתה על "פירסום ידיעה, הכוללת מידע ביטחוני רגיש, בלי להגישה לצנזורה".³

מאז אוקטובר 1988 פורסמו ידיעות רבות על כך שיחידות סמויות בשטחים פועלות למעשה כיחידות חיסול. הידיעות הוכחשו על ידי הגורמים הביטחוניים שוב ושוב עד לחשיפתן של יחידות המסתערבים בכתבת טלוויזיה של מוטי קירשנבאום, בכתבה זו הוגדרה משימת המסתערבים "תפיסת מבוקשים מהגרעין הקשה של האינתיפאדה. כאלה שיש להם דם על הידיים".⁴

בחודשים החולפים נוקט צה"ל מדיניות חדשה כלפי המבוקשים, מדיניות שהוגדרה בפי אלוף פיקוד המרכז, דני יתום, בראיונות לתקשורת, כ"מדיניות התקפית". ביטוייה של מדיניות זו הם בראש וראשונה תפיסתם של מאות מבוקשים והריגתם של לפחות עשרה בארבעת החודשים הראשונים של השנה, רובם בידי מסתערבים.

על-פי נתוני בצלם נהרגו כתשעים מתושבי השטחים מתחילת האינתיפאדה, בדצמבר 1987, עד סוף אפריל 1992, בידי יחידות המסתערבים. מנייתוח המקרים עולה כי רבים מההרוגים נפגעו מכמה קליעים ולא מיריה אחת בלבד, ומרבית הפגיעות היו בפלג גופם העליון של ההרוגים. בחלק גדול של המקרים, להערכתנו, היה אפשר לתפוס את החשודים בלי להרוג אותם.⁵

גורמים צבאיים שונים הכחישו שקיימת מדיניות של 'חיסול מבוקשים' אולם העדויות שבידי בצלם מצביעות על כך שגם אם אין מדיניות רשמית שמתירה הריגת מבוקשים, התופעה קיימת בפועל. דו"ח זה מלמד כיצד שיטות הפעולה של היחידות המיוחדות, מצד אחד, והמסר המועבר לחיילים על-ידי המערכת הצבאית כולה, מצד שני, גורמים לחריגות רבות כל-כך מהמדיניות המוצהרת.

חלקו הראשון של הדו"ח מתייחס בקצרה לשיטות הפעולה של היחידות המיוחדות, להוראות הפתיחה באש בצה"ל בכלל וביחידות המסתערבים בפרט, וכן מובא ניתוח משפטי מקיף של הנושא.

החלק השני של הדו"ח כולל ניתוח מפורט של עשרה מקרים מייצגים, בהם נהרגו פלסטינים תושבי השטחים בידי חיילי היחידות המיוחדות. מקרים אלה נבחרו מבין התחקירים הרבים שערך בצלם בנושא זה, כיוון שהם מאפיינים סוגים שונים של בעיות שעולות מפעילות יחידות המסתערבים. בנוסף מובא תיאורם של שלושה מקרים של הכאת תושבים פלסטינים בידי חיילי המסתערבים.

צה"ל מגביל מאוד חשיפת מידע על פעילות המסתערבים ומסרב להביא לידיעת הציבור הישראלי את הוראות הפתיחה באש בשטחים.⁶ מקורות המידע העיקריים לדו"ח הם תחקירים רבים וראיונות עם עדים פלסטינים וחיילי מילואים ישראלים, שערך צוות בצלם. כמו כן, נעזרנו בדיעות וכתבות בעיתונות הישראלית, ובדיווחים של אירגוני זכויות האדם 'אל-חאקי' ו'פרייק' (שהוציא לאור בימים אלה דו"ח משלו על המסתערבים).⁷

חלק ראשון

א. דרכי פעולה

ב. ההוראות

ג. פתיחה באש על-ידי יחידות המסתערבים

ד. ניתוח משפטי

א. דרכי פעולה

ליחידות המיוחדות מגויסים חיילים "בעלי איכות גבוהה, שנתוני הגיוס שלהם מתאימים לכל יחידה מובחרת ומיוחדת בצה"ל".⁸ המתגייסים עוברים מסלול אימונים ממושך שבמהלכו הם עוברים הכשרה מיוחדת בשימוש בנשק ובלוחמת טרור וכן אימוני כושר גופני, קרב-מגע ולימוד בסיסי של השפה הערבית ומנהגי החברה הפלסטינית.⁹

לפי פירסומים בעיתונות מצוידים חיילי היחידות המיוחדות בנשק חם בלבד. לרוב הם משתמשים באקדחי FN ולעיתים גם בתת-מקלע עוזי. אין בידיהם אמצעים אחרים, קטלניים פחות, כגון כדורי גומי או רימוני גזא מדמיע.

כדי להסוות את זהותם משתמשים החיילים המסתערים בתחפושות מגוונות (תלבושות ערביות מסורתיות, ימדי הקבוצות השונות של רעולי-הפנים, בגדים אזרחיים רגילים, בגדי נשים או כיפות וציציות של מתנחלים). לצורך תחבורה הם משתמשים במכוניות של תושבי השטחים, הנושאות לוחיות רישוי מקומיות, שהצבא מחריס מבעליהן. בעבר היסו יחידות המסתערים את עצמן לא פעם כצוותי טלוויזיה ועיתונאים, אך לאחר ביקורת חריפה מצד גורמים עיתונאיים ואחרים, הפסיקו נוהג זה.¹⁰

על-פי דו"ח PHRIC (ראה ע' 8) ירה מתנחל בשם גדליה בקר בשני חיילים מסתערים בטעות, ב-31.8.88, לאחר שחשב שהם עומדים להשליך לעבר מכוניתו בקבוק תבערה.¹¹

בפעולות ללכידת מבוקשים יוצרים המסתערים מגע יזום עם המבוקש, בדרך כלל לפעמים הם אורבים למבוקש כשהם יושבים במכונית מקומית בקרבת המקום שבו הוא צפוי לעבור. במקרים אחרים הם 'נתקלים' בו ברחוב. בגלל זיהוי שגוי נפגעים לא אחת אנשים חפים מפשע. (ראו להלן ע' 15).

סוג אחר של פעולות הן פרובוקציות שנועדו לזהות מידי אבנים ומשליכי בקבוקי תבערה. בפעולות אלה נשלח 'פיתיון' למקום מועד ליידוי אבנים ובקבוקי תבערה. (הפיתיון עשוי להיות למשל אוטובוס 'אגדי'). כאשר מושלכות אבנים לעבר הפיתיון מנסים המסתערים ללכוד את מי שמוגדר כימסית ראשי.¹²

חלק ניכר מפעולות המסתערים כרוך בכניסה מודעת למצב של סכנת-חיים. לא פעם נכנסת חוליה קטנה של חיילים לאיזור הומה אדם או למגע קרוב עם מבוקשים הנושאים נשק חם או קר. בסיטואציה כזו מתפתחת לעיתים קרובות תקרית שבה פותחים המסתערים באש לא-מבוקרת, מתוך תחושה של סכנת-חיים. אירוע מסוג זה נראה בכתבה של רשת CNN ששודרה ביומני בטלוויזיה הכללית ב-15.5.92. בכתבה מצולמת פעולה של יחידת מסתערים בכפר רומאנה (נפת נינין). חיילים בלבוש אזרחי מגיעים למקום בכפר, שבו עמדה להתקיים אזכרה, תוך ירי בצרורות באוויר, הופכים כיסאות, דוחפים תושבים ומנהלים מרדף בסימטאות הכפר. לאחר שידור הכתבה רואיין באולפן סגן הרמטכ"ל, האלוף אמנון שחק, שאמר כי בפעולה נעצרו 11 מתושבי הכפר וציין שידוע כי אדם חמוש שהיה במקום נפצע מירי חיילי צה"ל אך הצליח להימלט.

ב. ההוראות

חיילי צה"ל המשרתים בשטחים פועלים על-פי פקודות המנוסחות בפנקס שכל חייל מקבל. חלק נרחב של הפנקס מוקדש להוראות הפתיחה באש במצבים שונים. ההוראות מגדירות את המותר והאסור לחייל בכל הקשור לירי, תוך התייחסות לנסיבות האירוע: ירי בעת סכנת חיים, ירי לפיזור התפרעות ונהל מעצר חשוד.

בשנים האחרונות הוכנסו תיקונים קלים בהוראות, ככל הנראה במגמה להתאימן להוראות החוק ולעשותן ברורות יותר. כך למשל בתיאור שלבי הפתיחה באש נוספו הבהרות לגבי נקיטת אמצעי זהירות בעת ירי באוויר וכן מודגש שאין לבצע ירי מכוון לעבר פלג גופו העליון של החשוד. למרות התיקונים, ההוראות הפתיחה באש של צה"ל אינן חד-משמעיות גם כיום, שפת ההוראות אינה בהירה וכוללת ביטויים כגון "בהתאם לנסיבות", "במידת האפשר", "ככל האפשר" וכדומה. ביטויים אלה מותירים שטחים אפורים רבים ושיקול-דעת רחב בידי החיילים, בלי שיינתן להם הסבר מספק כיצד עליהם להפעיל שיקול-דעת זה. (אם נשווה את ההוראות הצה"ליות להוראות הפתיחה באש של משטרת-ישראל, למשל, נראה כי באלו של משטרת ישראל נעשה ניסיון לנסח את ההוראות בדרך ברורה יותר ותוך מתן דוגמאות והבהרות לגבי מצבים שונים).¹³

לאי-הבהירות של ההוראות שבכתב מיתוספים תדריכים בעל-פה, שניתנים לחיילים בשטח, והתבטאויות של קצינים בכירים בתקשורת הנותנים פרשנויות שונות להוראות ובמקום להבהיר את ההוראות הם מערפלים אותן יותר.¹⁴

מאז החלו פעילי האינתיפאדה לכסות פניהם ברעלה כדי למנוע את זיהויים נוסף פרק להוראות הפתיחה באש: "נוהל עצירת אנשים עוטי תחפושות או מסיכות בנסיבות חשודות באז"ח ובאיו"ש תוך שימוש בנשק". בתקופה מסוימת (כחודש או חודשיים במהלך סתיו 1989) היו כנראה הוראות לפתיחה באש לעבר רעולי-פנים שקבעו כי לאחר נקיטת השלבים הירגילים של פתיחה באש יש "להמשיך לירות עד שעוצרים". (לפי עדות שנשמעה במהלך משפטו של מפקד יחידת "שמשון" לשעבר, סא"ל א., בבית-הדין הצבאי בקריה בישיבה שהיתה ב-22.10.91. על המשפט ראה ע' 35 בדו"ח). ההוראות הקודמות הושבו (לפי אותה עדות) "כנראה אחרי שראו שיש הרבה נפגעים".¹⁵

לפי פירסומים בעיתונות שוב הוכנסו בחודשים החולפים שינויים אחדים בהוראות, ביוזמת אלוף פיקוד המרכז, דני יתום. השינויים נוגעים להגדרת 'חשוד' ולהגדרה של 'סכנת חיים'.¹⁶ בתשובה לשאלה שהיפנה אליו ח"כ יוסי שריד, בישיבת ועדת החוץ והביטחון של הכנסת ב-28 באפריל 1992, בעניין נהלי הירי החדשים, אמר הרמטכ"ל, רב-אלוף אהוד ברק, כי "אין הוראות חדשות לפתיחה באש, אלא התאמה בלבד, כדי לתת מענה הולם למציאות בשטח, ולאפשר לחיילי צה"ל ללכוד מבוקשים תוך הפחתת הסיכון לחייהם". הרמטכ"ל הוסיף כי כל העדכוניים בהוראות מובאים לאישור המערכת המשפטית לפני הפעלתם. "השינויים הם בעיקר בהבהרת המצב של סכנת חיים", אמר הרמטכ"ל.¹⁷

בהוראות החדשות מוגדרת סכנת חיים הן כמצב שלפני ההתקפה, כגון כאשר אדם נושא נשק חם או קר שלוף והן כמצבים שלאחר ההתקפה, למשל אם נדמה שהתוקף עומד להשליך בקבוק תבערה נוסף.¹⁸

במסגרת שינויים אלה נקבע בהוראות הפתיחה באש כי יש לירות לעבר אנשים חמושים, ללא אזהרה, גם אם אפשר לעצור אותם בדרכים אחרות. בראיון לימבטי בטלוויזיה הכללית, ששודר ב-16.3.92, אמר מפקד גזרת שכס, אלי"מ א.: "המסר פה הוא ברור. כל מי שנושא נשק למעשה הוא פוטנציאל פיגוע ומבחינתנו הוא מהווה סכנה. לאור זאת, כל זמן שהוא עם נשק עליו – אנחנו פוגעים בו." במסיבת עיתונאים שכינס אלוף פיקוד המרכז דני יתום ב-6.5.92, אמר האלוף כי ההוראות מתירות לירות באנשים חמושים ללא אזהרה.

במהלך התחקיר לדו"ח נמסרו לנו עדויות של כמה חיילי מילואים, שמסיבות מובנות איננו יכולים לחשוף את שמותיהם. לפי העדויות אדם המשליך בקבוק תבערה, שבעבר התירו ההוראות לירות בו רק כל עוד רואים אותו כשבקבוק התבערה בידו, כעת מותר לירות בו **על מנת לפגוע**, בלי קריאת אזהרה וגם אם כבר השליך את הבקבוק ואפילו נמלט ורואים שאינו מחזיק בידו בקבוק נוסף.

ההוראות המתייחסות לאנשים חמושים תקפות, על-פי העדויות שנמסרו **לבצלם**, גם לגבי רעולי פנים "בנסיבות מחשידות", כלומר – לפי ההסברים שניתנו לחיילים, אם הם אוחזים מקל, שרשרת, או כל חפץ אחר הנחשד כנשק קר.

גם לגבי מידי אבנים נאמר לחיילים, לפי עדותם, בתדריכים בעל-פה, כי יש "**לירות לעבר מרכז המאסה**", ללא קריאת אזהרה וללא ירי באוויר ולעבר הרגליים, בכל אירוע המסכן חיי אדם אף לאחר שהאירוע הסתיים והסכנה חלפה.

ג. פתיחה באש על-ידי יחידות המסתערבים

על-פי כל הפירסומים הרשמיים, הוראות הפתיחה באש המחייבות את חיילי יחידות המסתערבים הן ההוראות התקפות לגבי כלל צה"ל. בדבריו בפני ועדת החוץ והביטחון של הכנסת צוטט הרמטכ"ל בעיתונות כאומר: "פעילות היחידות היא חוקית והוראות הפתיחה באש הן כמו ביחידות אחרות בצה"ל"¹⁹.

בתשובה לשאלה שהיפנה **בצלם** לפרקליט הצבאי הראשי נאמר:

הוראות הפתיחה באש המחייבות את כלל חיילי צה"ל הפועלים באיו"ש ובאזח"ע מחייבות גם את החיילים המסתערבים. אין לכוחות המסתערבים הוראות שונות מאלו של כלל החיילים. לנוכח האמור לעיל, מחויבים החיילים לבצע נוהל מעצר חשוד על שלושת שלביו, לרבות קריאת אזהרה עובר לשימוש בנשק.²⁰

ובכל זאת, יש הוכחות רבות לכך שאין אלה פני הדברים. בישיבות פומביות במהלך משפטו של סא"ל א., מפקד יחידת 'שמשון' לשעבר, התייחסו כמה מהעדים ל"הוראות של כלל צה"ל" להבדיל מ"ההוראות של היחידה". במהלך התחקיר לדו"ח מסרו לנו עדים רבים כי שמעו מפי חיילים (בהווה ובעבר) ביחידות המסתערבים, כי ליחידות אלו הוראות שונות לפתיחה באש.

על-פי מידע שהצטבר בידי **בצלם** קיימת מזה כמה חודשים מדיניות חדשה בנוגע לפלסטינים המבוקשים על-ידי כוחות הביטחון. לפי פירסומים בתקשורת, הכוונה ל"מדיניות התקפית" **נגד מבוקשים שידיהם מגואלות בדם** (כלומר, כאלה שמוחס להם רצח חשודים בשיתוף-פעולה, או תקיפת אזרחים ישראלים). במאמר שפירסם ביהארץ' כותב זאב שיף:

בשטחים מתנהל ציד אדם נמרץ וחסר רחמים אחר מבוקשים בעלי תפקיד מרכזי באינתיפאדה, שידי רבים מהם מגואלות בדם יהודי ופלשתיני. מטבעה, אין ההתקוממות משאירה לצה"ל מקום רב ליוזמות מבצעיות ממושכות, אך המתקפה נגד המבוקשים נושאת באחרונה פירות צבאיים. אחרי שמספר ניכר של מבוקשים נורו ונהרגו, נרשמו כבר כ-30 מקרים שמשפחות של מבוקשים הביאו את בניהן כדי שיסיגורו את עצמם. קדמה לכך הסברה רשמית במשפחות, המלווה גם תצלומי מבוקשים שנהרגו, ונאמר בה כי רק הסגרה עצמית תחסוך גורל דומה מבניהן ויתכן שיוקל גור-דינם.²¹

המידע שבידי שיף מאשר את הרושם העולה מתחקירי **בצלם**, כי מדובר במתקפה של כוחות הביטחון נגד המבוקשים (לפי מאמרו של שיף מגיע מספרם לכמה מאות בגדה המערבית וברצועת עזה). מתקפה המתבצעת על-ידי היחידות המיוחדות בסיוע השב"כ, ובמהלכה – אף שלדברי הגורמים הרשמיים ההוראות אינן לירות במטרה להרוג – נהרגים מבוקשים. בניסיון לשכנע מבוקשים להסגיר את עצמם נוקטים שירותי

הביטחון דרכי 'שכנוע' מהסוג ששיף מתאר כהסברה רשמית.

כמה וכמה פעמים בחודשים האחרונים פורסם בעיתונות דבר קיומן של הוראות חדשות המתייחסות ליחידות המסתערבים (וכנראה גם ליחידות מיוחדות אחרות). כך למשל כתב אלכס פישמן מ'חדשות' על 'הנוהל הקצרי' והנוהל הקצרצרי לפתיחה באש על-ידי היחידות המיוחדות בשטחים:

הנוהל הקצר כולל קריאה בערבית "עצור או שאני יורה" ויריה לעבר הרגליים. מדלנים בו על השלב של יריה באוויר. הנוהל הקצרצרי תקף כשיש חשש שקריאת האזהרה בערבית תסכן את הכוחות. במקרה כזה מותר לירות ברגליים גם בלי קריאת אזהרה.

אחרי יגואר קיבלו הנהלים האלה אישור למעשה מהפרקליטים הצבאיים, הופיעו בכתובים ונעשה בהם שימוש אינטנסיווי.²²

מיכל סלע מ'דבר' מצטטת מפקד בכיר בשומרון שאמר בתדריך לעיתונאים לאחר שורה של תקריות שבהן נהרגו מבוקשים, כי החיילים יורים לאחר שהם מזהים בוודאות את האדם. "על שאלת 'דבר', אם מדובר בירי מתוך סכנת חיים," כתבת סלע, "השיב הקצין: החיילים יורים לאחר שזיהו בוודאות את האיש". במקרה שבו דובר, מציינת סלע, נשא המבוקש נשק, אך לא כיוון אותו לעבר החיילים. באותו מאמר מביאה סלע חילופי דברים של עיתונאי עם קצין בכיר אחר: "לאחר כמה ניסוחי-ביניים חזר עיתונאי ושאל: אם אני רואה מבוקש, מותר לי לירות! הקצין הבכיר השיב: כן!"²³

ב-4 במאי כתב ראובן פדהצור ב'הארץ': "הוראות הפתיחה באש ושיטות הפעולה המוכתבות לחיילי היחידות המיוחדות מאפשרות שימוש כמעט בלתי-מוגבל בנשק, וכמעט בכל המקרים הן מכסות את היורים מבחינה חוקית."²⁴ ניתוח אירועים שבהם היו מעורבות יחידות המסתערבים מצביע גם הוא על דרכי פעולה שונות מאלה הנהוגות ביחידות דינליות.

הריגת מבוקשים על-ידי יחידות המסתערבים אינה תופעה חדשה. **לבצלם** ידועים מקרים שבהם נהרגו מבוקשים בידי יחידות אלו החל מקיץ 1988.²⁵ עם זאת, בחודשים החולפים גדל היקף התופעה בשיעור ניכר וכעת ברור שאין מדובר במקרים בודדים אלא במדיניות הנוגעת לעשרות רבות של פלסטינים.

אחת התופעות המחזקות את הרושם בדבר הריגה מכוונת של מבוקשים היא 'טעויות בכתובת'. בכמה מקרים שבהם הרגו יחידות המסתערבים תושבים פלסטינים, הסתבר בדיעבד שהכוונה היתה לאדם אחר. לפחות במקרה אחד הידוע **לבצלם** הודיע צה"ל בפומבי כי האיש נהרג בטעות.

ב-7.10.91 נורה עימאד נביל עתיק, בן 22, בכפר ברקין (נפת ג'נין). מקורות צבאיים מסרו לעיתונות בעקבות האירוע כי האיש היה חמוש באקדח ולא נענה לקריאת החיילים לעצור. כמו כן ציינו המקורות הצבאיים כי עתיק היה מבוקש תקופה ארוכה. מקורות פלסטיניים טענו לעומת זאת כי עתיק לא היה מבוקש ואף לא חמוש. מאוחר יותר הודיע צה"ל כי היתה טעות בזיהוי. בחלקו השני של דו"ח זה אנו מביאים ניתוח של שני מקרים מהם עולה הרושם שמטרת הפעולה היתה לפגוע באנשים מסוימים, שלא היו מי שנמגעו בסופו של דבר.²⁶

נראה ששיטות הפעולה של המסתערבים, במיוחד העובדה שהם פועלים על-פי מידע מודיעיני (שאדם מסוים צפוי להיות במקום מסוים בשעה מסוימת, או על בסיס תיאור מראהו חיצוני של המבוקש), בשילוב עם מהירות הפעולה, מאפשרות לטעויות כאלו לקרות.

רבים מהפלסטינים שנהרגו בידי יחידות המסתערבים, במיוחד בגדה המערבית²⁷ היו מבוקשים על-ידי כוחות הביטחון, חלקם היו חמושים בנשק חם, אחרים לא היו חמושים. תחקירי **בצלם** העלו שברוב המקרים בהם הרגו המסתערבים מבוקשים, הם עשו זאת בלי לנסות קודם לעצור את המבוקש. בכמה מהמקרים כמעט ודאי שהיה אפשר ללכוד את המבוקש בלי להרוג אותו.

לא בכל המקרים יורים המסתערבים במבוקשים. בחלק מהמקרים הם לוכדים את המבוקשים ללא כל שימוש בירי. עובדה זו מחזקת את הטענה כי במקרים רבים אפשר להימנע מירי.

בתחילת מארס 1990 נעצר בכפר בית-פוריק (נפת שכם) נאג'ח סבתי חטיאטבה, שהיה מבוקש על-ידי כוחות הביטחון מאז תחילת האינתיפאדה. מסוק הופיע וחג מעל ביתו ושישה חיילים בלבוש ערבי הגיעו אל הבית ועצרו את חטיאטבה ללא שימוש בכלי הנשק שלהם. ב-19 באפריל 1992 הקיפו מסתערבים בית בכפר קראוות בני זייד (נפת רמאללה), ששימש מיסתור למבוקשים. שישה מבוקשים נעצרו במקום, ללא כל ירי, והועברו לחקירה.²⁸

יש להדגיש כי לא כל המבוקשים שנהרגו נורו בידי מסתערבים ולא כל מי שהמסתערבים הרגו היה מבוקש. פעילות המסתערבים כוללת גם פעולה נגד קבוצות רעולי-פנים ומיידו אבנים. במסגרת פעילות זו פותחים המסתערבים בירי גם לעבר אנשים שאינם מבוקשים וגם בנסיבות שאינן סכנת חיים, ובמקרים רבים הורגים אותם.

ב-20 באפריל 1992 נשלחו שני חיילים וקצין מיחידת המסתערבים לכפר דורא (נפת חברון). משימתם היתה, בין השאר, ללכוד כותבי סיסמאות. בהיותם בכפר, עקבו אחרי שני רעולי-פנים וכשראו אותם כותבים סיסמאות התקרבו אליהם וכשעמדו במרחק של כשני מטר מרעולי-הפנים, שעמדו ופניהם לקיר, ביצעו, לדבריהם, **'נוהל מעצר חשוד מקוצר'**. הם צעקו "עצור" בערבית תוך ששניים מהם יורים באוויר ולאחר שאחד מרעולי-הפנים הסתובב לעברם ירה הקצין ברגליו (על-פי גירסת החיילים). רעולי-הפנים העידו אחר-כך בפני **בצלם** כי נורו ברגליהם ללא קריאת עצור או ירי באוויר²⁹ החיילים טענו כי אחד מרעולי-הפנים היה חמוש בשרשרת. עדים אחרים – זוג תושבים ערבים המתגוררים מול זירת האירוע (מוסא וסחר אל-רגיוב) וזוג אורחים ישראלים (דוד ואביבה אלימלך) שהיו אצלם והיו עדי ראייה לתקרית – העידו בפני **בצלם** כי רעולי-הפנים לא החזיקו דבר בידיהם פרט למיכל ספריי. קצין בודק שמונה לחקור את האירוע קבע כי החיילים פעלו "כיאות ובהתאם להוראות". מכאן אפשר ללמוד כי השימוש בעוהל מעצר חשוד מקוצר היה בהתאם להוראות.

ד. ניתוח משפטי

1. החוק הישראלי

בתצהיר תשובה שהגיש האלוף אהוד ברק סגן הרמטכ"ל (בדרגתו ובתוארו אז) לבית המשפט העליון בבג"צ שדן בחוקיות הוראות הפתיחה באש,³⁰ נאמר כי התפיסה העומדת ביסודן של הוראות הפתיחה באש, היא כי "הפתיחה באש חיה תוצדק על פי העקרונות הכלליים של דיני העונשין" (סעיף 5 לתצהיר). ובהמשך נאמר:

ביסוד הוראות הפתיחה באש מצויים העקרונות המנחים באשר להגנה עצמית על פי הגנת ה"צורך", הגנת "הצידוק" העומדת למי שממלא תפקיד על פי דין הוראות הדין באשר לפיזור המתפרעים.

התשתית להוראות הפתיחה באש, מבוססת על העקרונות הכלליים של דיני העונשין, כפי שהם מיושמים בתנאים ובנסיבות של שליטת צה"ל באזורים, בתוקף הסמכות שבדין הבינלאומי. בנדון זה לא חל, כאמור, שינוי בהוראות, קודם להתקוממות ולאחריה.

בענייננו, השאלה הינה, אפוא, באשר ליישום אותם עקרונות. לכך נבקש לטעון, כי אלה מיושמים בשטח, כאמור, על פי הדין החל בישראל והפרשנות המקובלת בפסיקה מזה שנים ולאחרונה – הכל בהתאמה לצרכי הזמן והמקום.

העקרון המנחה העומד ביסוד הסייגים והמגבלות שבהוראות הפתיחה באשר הינו הצורך לשמור בכל עת, על סבירות האמצעי המופעל, ועל היחסיות שבין חומרת האמצעי למידת הסיכון. בכפוף לעקרון זה וכפועל יוצא ממנו נקבעו המגבלות והסייגים המפורטים להלן. (ההדגשה שלנו)

חוק העונשין הוא אם כן המסגרת החוקית לבחינת הוראות הפתיחה באש, יישומן והפעלתן הלכה למעשה. כללי המשפט הבין-לאומי, כפי שנאמר בתצהיר, אינם מקנים בשטחים מוחזקים היתרים מיוחדים לשימוש באש חיה.

השימוש במונחים צהליים ייחודיים עשוי לעורר רושם כי הם מחליפים את הכללים הרגילים בדבר שימוש באש, ומעניקים לצה"ל היתרים מיוחדים לשימוש באש חיה. אולם למעשה, המונחים המעין-משפטיים שנוצרו בצה"ל להצדקת השימוש באש חיה, כימבוקשים ירעולי פנים ייחודות מיוחדות, חסרי בסיס משפטי ואין להם תוקף אלא אם הם עולים בקנה אחד עם הוראות החוק הפלילי בענין זה.

הרמטכ"ל אהוד ברק מונה בתצהירו הנ"ל את הצידוקים המשפטיים לשימוש באש חיה. אנו נלך בעקבות מונחים אלה, נבאר אותם, נשווה אותם לנגזרות הצהליות של מבוקשים וירעולי פנים, נבחן את הוראות הפתיחה באש, עד כמה שהן ידועות, ואת יישומן על-פי הידוע לנו מן הנתונים העובדתיים הכלולים בדו"ח זה.

(א) הגנה עצמית

על פי סעיף 22 לחוק העונשין (תיקון מס' 37, 1992):

אין אדם נושא באחריות פלילית למעשה או למחדל אם נהג כפי שנהג כלפי תוקף כדי להדוף תקיפה שלא כדין, שהעמידה בסכנת פגיעה את חייו, חירותו, גופו או רכושו, שלו או של זולתו; ואולם אין אדם נוהג תוך הגנה עצמית אם גרם לתקיפה האמורה בהתנהגותו הפסולה ותוך שהוא צופה מראש את אפשרות התפתחות הדברים.

סעיף 22(ב) לחוק העונשין קובע כי זכות ההגנה העצמית לא תעמוד "אם בניסבות העניין המעשה או המחדל לא היו סבירים לשם מניעת פגיעה".

נוסח סעיף 22 תוקן לאחרונה³¹ באופן שהמחוקק פיצל בין 'הגנה עצמית' שלה הוקדש סעיף 22 ובין 'הגנת הצורך' שבה עסק סעיף 22א' לחוק. קודם לתיקון היו שתי ההגנות מנוסחות במשותף בסעיף 22 כך:

ניתן לפטור אדם מאחריות פלילית למעשה או מחדל אם יש בידו להראות שלא נהג כפי שנהג אלא כדי למנוע תוצאות שלא ניתן למנען בדרך אחרת ושהיו גורמות חבלה חמורה או פגיעה בגופו, בכבודו, או ברכושו, או בנפוס או בכבודם של אחרים שהגנתם עליו, או ברכוש שהופקד בידו.

הנוסח החדש בחוק העונשין, לאחר התיקון, טרם נדון בבית-המשפט העליון, אך נראה לנו כי התיקון לחוק העונשין לא שינה את עקרונות היסוד והתנאים המוקדמים של חלות הגנת הצורך וההגנה העצמית, כפי שנפסקו בעבר בבית המשפט העליון, על יסוד הנוסח הקודם של חוק העונשין.

גם הדעה המקובלת בפרקליטות המדינה ובפרקליטות הצבאית הראשית היא כי החוק גיבש בלשונו הלכות שנפסקו בבית המשפט העליון על פי הנוסח הקודם של החוק והוא אינו משנה אותן.³²

על כן נעסוק בהגנות אלה על יסוד הכללים שנקבעו בבית המשפט העליון קודם לתיקון. כללים אלה הדגישו את דרישת הפרופורציה בין המעשה (הנעשה מתוך הגנה עצמית או הגנת הצורך) לבין הפגיעה שמנסים למנוע; את הדרישה כי לא עמדה בפני העושה דרך אחרת למנוע את הסכנה; וכן את הדרישה שהמעשה לא היה יותר ממה שנדרש למניעת הסכנה.

המסגרת העובדתית שבה רשאי אדם להפעיל הגנה עצמית היא כאשר הוא או אחר **מותקפים** והמעשה שאותו נקט מיועד **להדוף** את ההתקפה. המעשה יהיה מוגן כהגנה עצמית אך ורק אם היה סביר למניעת הפגיעה. לפיכך, סעיף זה אינו בר הפעלה למעצר 'מבוקשים', 'דעולי פנים' או 'מסוכנים' ואפילו הם חמושים, שכן הגנה עצמית תעמוד לחייל, אך ורק אם הנפגע התקיף את החייל או אחר והירי נועד להדוף התקפה כזו.

הטענה כי המבוקשים מהווים סכנה אף מבלי שינקטו פעולות התקפה כלשהי אין לה בסיס חוקי. הוא הדין ביחס לרעולי-פנים וביחס לאנשים חמושים. עיקרון יסוד של הגנה עצמית הוא שפעולה אינה מוצדקת לקידום סכנה עתידית אפשרית או אפילו סבירה מאוד אלא אך ורק במקרים שבהם הסכנה התממשה בפעולת תקיפה קונקרטית והפעולה נדרשת להדיפתה של אותה תקיפה כאשר היא מתרחשת בפועל.

ספק, על כן, אם העקרונות הבסיסיים של ההגנה העצמית והמטרות החברתיות שנועדה להגשים, תואמים את סגנון הפעולה של היחידות המיוחדות. פסיקת בית המשפט העליון הדגישה פעמים רבות את תכיפות הסכנה כתנאי בל יעבור לחלות ההגנה העצמית. אין מקום לשימוש בכוח בטרם עת ואין להשתמש בכוח לאחר שחלפה הסכנה.³³

דברים מפורשים שמהם משתמע ספק של ממש בחלות ההגנה העצמית על פעולות היחידות המיוחדות אמר כבוד השופט חיים כהן:³⁴

יש להבחין בין התגוננות ברוח לחימה לבין התגוננות בדרך הגנה: הלוחם משיב מלחמה שערה, והעובדה שהוא מתגונן מפני תוקפנות יריבו, אינה אלא העילה למלחמתו; ואילו המגן על נפשו סולד מן המלחמה ונרתע מפניה ועושה כל מאמץ להימנע ממנה, וכל מעשה אלימות אשר הוא עושה להגנתו עושה הוא בעל כורחו ובדלית ברירה. הגנת החוק נתונה למתגונן בדלית ברירה, ולא ללוחם בעילת התגוננות.

סגנון הפעולה של היחידות המיוחדות, המתואר בפרקים האחרים של דו"ח זה, לפיו חודרת יחידה קטנה, חמושה ומאומנת היטב, אל קירבה של אוכלוסיה אזרחית עוינת, שבה עשויים להימצא בודדים החמושים בנשק חם, תוך יצירת סיכון גבוה במיוחד, שעלול לחייב את החיילים להשתמש בנשק, משמיטה לדעתנו את טענת ההגנה העצמית השמורה למי שנכפתה עליו בעל כורחו הסכנה ממנה הוא מתגונן או מגן על אחרים מפניה.³⁵

ג) הגנת הצורך

הגנת הצורך מפורטת בסעיף 22א. לחוק העונשין (תיקון מס' 37, 1992) הפוטר אדם מאחריות פלילית למעשה או מחדל

שהיו דרושים באופן מיידי כדי למנוע סכנה של פגיעה חמורה בחייו, בחירותו, בנפשו, או ברכושו, שלו או של זולתו, הנובעת ממצב דברים נתון, ובלבד שלא היתה לו דרך אחרת למנועה והפגיעה שגרם לא היתה בלתי שקולה כנגד הפגיעה שבקש למנוע.

על פי סעיף 22א.ג) הגנת הצורך לא תחול אם גרם המעשה למותו של אדם.

הגנת הצורך מיוחדת למקרים שבהם הסכנה נובעת לא ממי שנפגע, אלא מנסיבות חיצוניות. הגנת הצורך מיושמת כאשר הפגיעה היא אמצעי למניעת סכנה הנובעת ממקור חיצוני לנפגע. ההגנה חלה אך ורק על פעולות שהיו דרושות באופן מיידי למנוע סכנה של פגיעה חמורה, והפגיעה שאירעה היא האמצעי האחרון שאותו היה אפשר לנקוט. ההגנה אינה חלה אם אין יחס סביר בין הפגיעה ובין הסכנה שאותה ביקש הפוגע למנוע, ובמיוחד אין הגנת הצורך חלה, כאמור, אם גרם המעשה למותו.

בדרך כלל הגנת הצורך אינה רלוונטית לפעולות היחידות המיוחדות, אלא כאשר נפגעים חפים מפשע הנמצאים בסמיכות למבוקש והפגיעה בהם דרושה באופן מיידי כדי למנוע סכנה של פגיעה חמורה מן המבוקש והיא האמצעי האחרון שאותו היה אפשר לנקוט. גם בהקשר זה, לדעתנו, כניסת היחידות המיוחדות במודע ללב אוכלוסיה אזרחית, תוך שימוש מרתיע בירי (כפי שהוצגו הדברים בכתבת הטלוויזיה של רשת CNN. ראה עמוד

12 בד"ח), עשויה לשלול את ההסתמכות על הגנת הצורך, במקרה של פגיעה באזרחים שהיו בסמוך למבוקש או אף ניסו לעזור לו להימלט. במקרים המתוארים בחלק השני של דו"ח זה, אין כל ראיה כי ירי באזרחים חפים מפשע, כדי למנוע הימלטות המבוקש, היה דרוש באופן מיידי למניעת סכנה חמורה. מכל מקום, על-פי נוסח הסעיף עתה, הגנת הצורך אינה עומדת ליחידות המיוחדות במקרים של פגיעה שגרמה למוות.

ג) הגנת צידוק למי שמבצע את הדין

השימוש במונח 'מבוקשים' ותבנית ההתנהגות של היחידות המיוחדות מלמדים כי את הבסיס המשפטי לפעולותיהם מוצאים שלטונות הצבא בהגנת הצידוק למי שמבצע את הדין.

הגנה זו אמורה בסעיף 24 לחוק העונשין, הפוטר מאחריות פלילית אדם שביצע מעשה "בביצוע הדין" או בציות לצו של רשות מוסמכת שהוא חייב על-פי דין לציית "זולת אם הצו הוא בעליל שלא כדין". על פי סעיף 78 לצו בדבר הוראות ביטחון, שהוא הקודקס הפלילי המרכזי בשטחים המוחזקים: "חייל רשאי לעצור ללא פקודת מעצר כל אדם העובר על הוראות צו זה או שיש מקום לחשוד בו שעבר עבירה על צו זה".³⁶ היחידות המיוחדות פועלות בשטחים, אם כן, כיחידות לביצוע מעצרים והן תובעות לחייליהן הגנה של "ביצוע הדין".

לאחרונה נדונה באופן מפורט תחולתה של הגנה זו בפרשת סמ"ר דוד אנקונינה נ' התובע הצבאי.³⁷ בעקבות פרשת גולד נ' היוהמ"ש³⁸ קבע הנשיא שמגר שלושה תנאים מוקדמים הנדרשים להפעלתו של כוח קטלני על ידי איש רשות במהלך מעצר או לשם מניעת בריחה ממעצר:

(1) כי המעצר היה חוקי.

(2) כי התייחס לביצוע עבירה מסוג פשע מסוכן.

(3) כי לא היתה דרך אחרת לממש את המעצר. (ההדגשות במקור)³⁹

1) חוקיות המעצר

בית-המשפט קובע כי "נדרש יסוד סביר לחשד המעוגן בעובדות, בנסיבות ובמידע, ואין הכוונה לניחושים גרידא".

בפרשת אנקונינה המדובר היה בעבירה שבוצעה מול עיני החייל שהשתמש באש חיה, ועל כן לא התעוררה שאלת החשד הסביר. בפרשת גולד, שקדמה לפרשת אנקונינה, עסקו העובדות באדם שנעצר כדין על-ידי קצין משטרה שהיו בפניו ראיות ברורות לביצוע העבירה.

לפי הידוע לנו פועלים חיילי היחידות המיוחדות על בסיס רשימות של מבוקשים, שהוכנו על-ידי השב"כ, ולא על-פי מידע אישי שיש להם על החשדות או על-פי פקודת מעצר שהוצאה כדין. הסתמכות על רשימות, שמחבריהן אנונימיים, מסלקת את גורם האחריות האישית הן מבחינת ההכרעה המוסרית הראשונית, והן מבחינת נשיאה באחריות אישית אם יתברר כי המעצר או פקודת המעצר לא היו מבוססים כראוי על חשדות ממשיים.

על יסוד סעיפי החוק ופסקי-דין שפירשו הגנה זו, אנו סבורים כי המעצר הוא חוקי רק אם לחייל העוצר יש מידע עצמי בדבר החשדות נגד הנעצר, או אם הוצאה פקודת מעצר כדין על-ידי בעל סמכות שבחן בעצמו את המידע והסיק ממנו את החשד. לכל הפחות חייב להיות ברשות החייל המבצע את המעצר מידע מפורט, ואפילו מכלי שני, לגבי טיב החשדות והראיות כנגד המבוקש ואין להסתפק בהאשמות כלליות בנוסח "היה מעורב בביצוע חקירות אלימות של מקומיים" (מכל מקום ברור כי עצם העובדה שתושב שטחים הוא רעול-פנים, אינה הופכת אותו ליעד למעצר ולהתרת השימוש באש חיה אם הוא מתחמק ממעצר). תנאים אלה הכרחיים לצורך קביעת אחריות אישית.

2) המעצר התייחס לעבירה מסוג פשע מסוכן

באשר לסיווג העבירה שבגינה רשאת הרשות העוצרת להשתמש באש חיה, שונתה ההלכה בפרשת אנקונינה הנ"ל, הנשיא שמגר תחם בפרשה זו את גבולות ההגנה של ביצוע הדין, על-פי גבולות הגנת הצורך (לפי הנוסח הקודם בחוק העונשין, לפני תיקון מס' 37), וקבע כי יש לבחון את מהות הפשע שבו חשוד הנעצר, ועל כן אש חיה לא תופעל אלא אם הדבר דרוש כדי למנוע תוצאות שלא ניתן למנוען בדרך אחרת ושהיו גורמות חבלה חמורה בפוגע או באחרים, "ובלבד שלא עשה יותר משהיה צורך סביר לעשות לאותה מטרה, ושהרעה שגרם איננה בלתי-שקולה כנגד הרעה שמנע".

בפרשת אנקונינה נאמרו בעניין זה דברים הראויים לציטוט וישום:

האינטרס הציבורי בתפיסה ובמעצר עבריינים מתגבש, בין היתר, על יסוד הרצון להגן על בני הציבור, שהם קורבנותיו בכוח של העבריין.

איש הרשות או האזרח פועל להגנת חיי אדם ולשלמות גופו של קורבן העבירה או של אלו העלולים להפוך לקורבנות אם העבריין לא ייעצר. אולם היבט זה של האינטרס הציבורי שתי פנים לו: כפי שהוא משמש כמנוע לתפיסת העבריין לשם מניעת פגיעה באדם אחר, כך גם עולה ממנו ההדרכה הנורמטיבית לגבי מידתה של הפעלת הכוח כלפי העבריין. זה ואף זו נושאים עמם מטרה הטמונה בהם מיסודם שעניינה השאיפה למניעתה ככל האפשר של הפגיעה בחיי אדם. מטרה זו הופכת להגבלה על השימוש בכוח, ולפיה יש להימנע מקיפוח חיי אדם או מפגיעה בשלמות הגוף, כאשר הדבר איננו עומד ביחס סביר למידת הסכנה אותה מבקשים למנוע, גם כאשר מדובר בתפיסת העבריין. כדי לממש אינטרס כאמור יש לקבוע לביסוסו של הצידוק לשימוש בכוח קטלני לשם ביצוע הדין, סף גבוה יותר מזה הנובע אך ורק מן הסיווג הפורמאלי של העבירות לפי מידת העונש המירבית הצמודה להן.

על כן מן הנכון שנציב את המבחנים שלנו על תשתית עיונית הדומה לכללי היחס הסביר, אשר עליהם בנויות למשל ההוראות בדבר אחריות לעבירה שעניין השימוש בכוח על ידי איש רשות במסגרת ההגנה הפרטית, כאמור בסעיף 22 לחוק העונשין, הדין בהגנת ה"צורך". כפי שנקבע שם, צריכה להיות זיקה סבירה בין מידת הסיכון לבין מידת הכוח המופעל.

סיכומם של דברים, יחס הגומלין ההגיוני, בין האמצעי המופעל לבין הרעה אשר אותה מבקשים למנוע, מכתוב התוויית גבולות צרים לאיש הרשות הנדרש או המבקש להפעיל סמכויותיו לצורך מעצר עבריין או למניעת בריחתו.

משמעות הדבר כי אין חיילי היחידות המיוחדות רשאים להשתמש באש חיה, אלא אם נשקפת מן החשוד סכנה שהיא פרופורציונאלית לקיצוניות האמצעי הננקט.

העובדה שהנעצר נושא נשק צריכה כמובן להישקל והיא בהחלט מגבירה את הסכנה הנשקפת מאותו אדם אם יימלט מן המעצר, אך אין היא יכולה להיות סיבה יחידה המצדיקה שימוש בנשק, לנוכח הפסיקה שקבעה כי הסכנה הנשקפת והנמנעת חייבת להיות תכופה ועכשווית. לכן אין דומה מבוקש חמוש הנמלט בקרב אוכלוסיה ישראלית וגדולה הסכנה כי לא יהסס להשתמש בנשקו נגד אזרחים שיעמדו בדרכו תוך כדי בריחה, למבוקש הנמלט בשטחים ואין כל חשש ממשי כי ישתמש בנשק שבידו לפגוע באנשים במהלך בריחתו מכוחות הביטחון.

החשש כי אם יימלט המבוקש יחזור לבצע עבירות חמורות כגון חקירות אלימות של משתפי פעולה או אפילו מעשי רצח, אינו מצדיק ירי במבוקש, משום שהסכנה הזו, שאין מי שיקל ראש בחומרמה, חסרה את התכיפות והעכשוויות המצדיקות שימוש בנשק חס בנסיבות של ביצוע מעצר חוקי.

3) לא היתה דרך אחרת לממש את המעצר

כלשון הנשיא שמגר בפרשת אנקונינה הנ"ל:

התנאי השני שנדון לעיל משתלב בתנאי השלישי, והוא כי אין להפעיל כוח אלא אם הוא האמצעי האחרון שניתן לנקוט אותו בנסיבות העניין. במלים אחרות, אל התנאי הדורש יחס סביר בין הרעה אותה מבקשים למנוע לבין האמצעי שנקט מצטרף התנאי הנוסף, לפיו אין לנקוט את האמצעי הקטלני אלא אם קיים הכרח לנקוט אותו, מאחר שאמצעים פחות חמורים לא נשאו פרי, ולא ניתן היה למנוע את התוצאה בדרך אחרת. אל כלל היחסיות, המשקף את הזיקה בין המעשה האסור לבין הפעלת כוח לגביו, מצטרף איפוא כלל הצורך, המשקף את השלב בו ניתן להעביר לשימוש באמצעי קיצוני.

הצורך מן הראוי שיהיה מידי, המדובר בנקיטת צעד הנדרש על אתר, והצעד צריך להיות הפחות חמור האפשרי, המשרת את המטרה.

סבירות האמצעים בוחנת לפי נסיבותיו העובדתיות של כל מקרה, ובהקשר זה גם פותחו בעיקר בפקודות הרלוואנטיות, שיטות פעולה בדוקות הבנויות משלבים. אלו הן, ראשית כל, האזהרה בקול או על ידי מתן סימן, שנית הבעת הכוונה לנקוט אמצעי החלטי יותר, לרבות האזהרה בקול או על ידי מתן סימן, שלישית הבעת הכוונה לנקוט אמצעי החלטי יותר, לרבות על ידי השימוש בנשק וזאת על ידי ירי אזהרה באוויר ולבסוף – ורק לבסוף – ירי מכוון, וגם אז באופן שיהיה בו כדי למעט במידת הפגיעה הגופנית. מובן שסדר הפעולות וההגבלות האחרות אינם חלים אם צפויה סכנה מיידית חמורה לאיש הרשות או למי שהוא מגן עליו המצדיקה, על אתר, נקיטתו של כל אמצעי הדרוש להגנה עצמית או להגנתם של אחרים.

מדברים אלה ברור כי מותר לדלג על קריאת עצור וירי באוויר אך ורק בסיטואציה ממשית של הגנה עצמית, המתפתחת תוך כדי המעצר בתנאים ובמיגבלות הקשות החלות על הגנה כזו. דהיינו כאשר הנעצר תוקף את העוצר והירי נדרש לשם הדיפת התקיפה,

ובתנאים שפירטנו לעיל ביחס להגנה עצמית. פירוש הדברים: במהלך המעצר עשויה להתעורר סיטואציה עובדתית של הגנה עצמית אך במקרה כזה התנהגות החייל חייבת לעמוד במבחני ההגנה העצמית.

הנחיה כללית, אם קיימת כזאת, המתירה לחיילי היחידות המיוחדות לדלג על שלבי הקריאה והירי באוויר גם כאשר אין המדובר בהגנה עצמית – היא בלתי חוקית בעליל. המורה כך והפועל על פי הוראה זו עשוי למצוא עצמו נאשם בעבירה של גרימת מוות ובמקרים מסוימים אפילו בעבירת רצח.

סיכום

המסגרת המשפטית המתאימה לפעולות היחידות המיוחדות היא ביצוע מעצרים. מסגרת זו מחייבת אחריות אישית של החייל המבצע או של קצין המוציא פקודת מעצר, ונושא באחריות אם מתברר כי המעצר לא היה מוצדק. חיי אדם הם הערך היסודי שעליו מגינה כל מערכת המשפט. כל פגיעה בחיי אדם מחייבת כללים חמורים וחד משמעיים. גם כאשר מתיר המשפט פגיעה בחיי אדם הוא עושה זאת כדי להגן על חיי אדם. טשטוש הגבולות בין הגנה עצמית וביצוע מעצר, על-ידי יצירת קטגוריות בצד המשפט הפלילי של מבוקשים ורעולי פנים, הוא בלתי חוקי, מזמין פגיעה אסורה בחיי אדם ומסבך הן את נותני הפקודות והן את מבצעי הפקודות בעבירות פליליות חמורות ביותר.

הקטגוריות של 'מבוקשים' ו'רעולי-פנים' מדביקות למי שנכללים בהן תווית של מי שמסכן חיי אדם ועל כן מצדיקות לכאורה שימוש בירי קטלני במהלך המעצר וזאת גם בלי שיתקיימו נסיבות קונקרטיות שנותנות לסכנה את התכיפות והעכשוויות המצדיקות ירי. נשמת אפן של ההגנה העצמית והגנת הצורך היא שהן דוחות הגדרות וקטגוריות ומחייבות שיקול-דעת אינדיווידואלי, והתייחסות לכל מקרה ומקרה על-פי נסיבותיו המיוחדות. לכל הגדרה כללית, המשחררת את החייל או היחידה משיקול דעת פרטני, ומאפשרת לו תגובת ירי שאין בצידה הכרעה עניינית הנקייה מכל דעה מוקדמת, מדיניות או אחידות, יש השפעה משחיתה המטשטשת את האחריות המוסרית ואת האחריות המשפטית לנטילת חיי אדם.

2. המשפט הבין-לאומי

הזכות לחיים נתפסת, בעיני המשפט הבין-לאומי, כאחת מארבע זכויות-האדם הבסיסיות (הזכות לחיים; הזכות להיות חופשי מעינויים או מיחס אכזרי, לא-אנושי או משפיל; הזכות להיות חופשי מעבדות והעיקרון האוסר על ענישה רטרואקטיבית), שאין להתלותן בשום תנאי, ואפילו לא בעת מצב-חירום לאומי. זכויות אלה הן כה מהותיות עד כי הן נחשבות לא רק לכללים של המשפט הבין-לאומי המינהגי אלא גם לנורמות מחייבות (ius cogens).

בין הפרות החמורות ביותר של הזכות לחיים נמנות הוצאה להורג ללא הליך משפטי הוגן וגרימת מוות כתוצאה משימוש מופרז בכוח על-ידי אנשים הממונים על אכיפת החוק.⁴⁰

כללי האג (1907), המבטאים את ההוראות המינהגיות הכלליות והבסיסיות ביותר, קובעים בסעיף 46 את החובה לכבד חיי אדם.

באמנת גינווה הרביעית (1949) מתייחסים סעיפים רבים לאיסור על פגיעה בחיי אדם. מדינת ישראל אינה מכירה בתחולתה של אמנת גינווה הרביעית בשטחים, אולם הממשלה הצהירה כי ההוראות ההומניטריות של האמנה יכולו בשטחים. איסור על הריגה בהחלט נכלל בהוראות ההומניטריות. סעיפים 27 ו-32 אוסרים באופן כללי על מעשי אלימות כלפי תושבי שטח כבוש ופגיעה בהם; סעיף 68 באמנה קובע כללים להטלת עונש מוות על אדם, על-ידי בית-משפט. מכאן אנו למדים שבית-משפט הוא הגורם היחיד המוסמך להטיל עונש מוות; סעיף 71 באמנה קובע זכאות למשפט הוגן; סעיף 146 באמנה הוא התחייבות המדינות החתומות למיצוי הדין עם מפרי האמנה, וסעיף 147 קובע, בין היתר, כי הריגת מוגן במזיד או שלילת זדון של זכויותיו של מוגן לשפיטה הוגנת וסדירה – ייחשבו להפרה חמורה של האמנה.

האמנה הבין-לאומית לזכויות אזרחיות ופוליטיות (1966), שישראל הצטרפה אליה בינואר 1992,⁴¹ קובעת בסעיף 6 (על-פי סעיף 4 לאמנה אין להתלות או לשלול סעיף זה גם במצב חירום לאומי):

(1) לכל בן-אנוש זכות טבעית לחיים. זכות זו תוגן על-ידי החוק. אין לשלול משום אדם את חייו באורח שרירותי.

(2) בארצות שבהן לא בוטל עונש המוות, ניתן להוציא פסק-דין של מיתה רק לגבי הפשעים החמורים ביותר בהתאם לדין שבתוקף בעת ביצועו של הפשע ושאינו נוגד את הוראות האמנה הזאת ואת האמנה בדבר מניעתו והענשתו של הפשע השמדת עם.

אפשר לבצע עונש זה רק בעקבות פסק-דין סופי שהוצא על-ידי בית-משפט מוסמך.

בסעיף 14 לאמנה נאמר:

(1) ...כל אדם יהיה זכאי למשפט הוגן, פומבי וללא משוא-פנים, בפני בית-דין מוסמך ובלתי-תלוי.

(2) כל אדם הנאשם בעבירה פלילית, הינו בחזקת זכאי עד שלא הוכחה אשמתו כחוק.

בקובץ החלטות בדבר עקרונות בסיסיים לשימוש בכוח ובנשק על-ידי הממונים על
אכיפת החוק, שהתקבלו על-ידי הוועידה השמינית של האו"ם למניעת פשע,⁴² נקבע
בסעיף 9:

הממונים על אכיפת החוק לא יעשו שימוש בנשק אלא כהגנה עצמית או כהתגוננות
מפני איום מוחשי של מוות או חבלה חמורה, למניעת פשע חמור הכרוך באיום על
חיי אדם, למעצרו של אדם המציג איום כזה ומתנגד למעצר, או למניעת בריחתו/ה,
ורק כאשר אמצעים חמורים פחות אינם משיגים מטרות אלה. בכל מקרה, שימוש
מכוון בנשק קטלני ייעשה **אך ורק כאשר הוא בלתי-נמנע לחלוטין כדי להגן על
חיי אדם.** (ההדגשה שלנו)

חלק שני

א. ירי

ב. מכות

1. טאמון, אוגוסט 1988.

ב-18 באוגוסט 1988 הגיעה מכונית מסחרית לבנה נושאת לוחיות רישוי מקומיות, לכפר טאמון שבבקעת הירדן (נפת ניניו) ועצרה סמוך למסגריה שבפאתי הכפר. נהג המכונית המסחרית והנוסע שלידו היו לבושים בגדים אזרחיים. החלונות האחוריים של הרכב היו מכוסים.

במסגריה היו באותה עת שישה אנשים – ארבעה עובדים, ביניהם סעוד חסן בני עודה וקרוב משפחתו גימאל קאסם בני עודה, ושני לקוחות ועימם בנו הקטן של אחד מהם. מהמכונית ירדו שני האנשים שהיו לבושים בגדים אזרחיים ועוד 6-5 חיילים, חלקם במדי צה"ל. הם התקרבו למסגריה, שניים נכנסו מהפתח הראשי והאחרים הקיפו את המקום מצדדיו. הם היו חמושים ויושבי המקום נבהלו והחלו להימלט.

תוך פחות מדקה החלו החיילים לירות לעבר שניים מהנמלטים, גימאל קאסם בני עודה, בן 27, נפצע בברכו פציעה קשה ונתפס ואילו סעוד חסן בני עודה, בן 21, נפגע מקליע שנכנס מהגב ויצא מהבטן ואיבד את הכרתו. הוועק מסוק שהעביר אותו לבית-החולים שיבא, שם מת מפצעיו. ארבעת האנשים האחרים לא נפגעו. אחד מהם ברח, שניים נתפסו ושחררו במקום, אחד נלקח לגנין ושם שוחרר כעבור ימים אחדים.

גימאל, הפצוע, הועבר לבית-החולים בעפולה ולאחר מכן נלקח למעצר והוחזק במשך שישה חודשים בבית-החולים של שירות-בתי-הסוהר בכלא רמלה. לאחר שחרורו עבר שורה של ניתוחים בבית-החולים אל-מוקאסד בירושלים והוא סובל כיום מ-65% נכות ואינו יכול לכופף את רגלו.

עורכי-הדין ריאד אניס וחסיין אבו-חסיין פנו בשם הפצוע ומשפחת ההרוג ותבעו פיצויים מהמדינה. התביעה מתבררת זה זמן רב בבית-המשפט המחוזי בנצרת ומגיעה כעת לקראת שלב הסיכומים.⁴⁵

מעדויות החיילים שנמסרו בדלתיים פתוחות בבית-המשפט,⁴⁴ עולה כי ביום האירוע הוטל על הכוח לעצור מבוקשים בכפר טאמון. חלק מהחיילים הלכו לחפש מבוקשים בבתיהם והאחרים הלכו למסגריה. אין אחדות דעים בין החיילים את מי הוטל עליהם לעצור.

המטרה העיקרית של המבצע, לפי העדויות, היתה לעצור שני אנשים, מועמדים לגירוש, גימאל סעאד בני עודה וגימאל ח'אדר בני עודה (למיטב ידיעתנו לא נעצרו השניים עד היום). נוסף להם התכוונו לעצור חברים אחרים בחוליה, כ-12 איש, ביניהם ההרוג והפצוע. לטענת המדינה, היה גימאל קאסם בני עודה (הפצוע) מעורב באיסוף כלי נשק ובהשלכת בקבוקי תבערה.

אחד החיילים העיד שאמרו להם שעליהם לעצור שני מבוקשים, ושלפחות לאחד מהם "יש דם על הידיים... כלומר שהאיש מסוכן. רצח או ניסה לרצוח." לדבריו, זכור לו

שהיו תמונות של שני אנשים אבל הוא עצמו לא ראה אותן, והוא משער שניתנו רק למפקד הפעולה. ההנחות שניתנו לו, על-פי עדותו, היו: לירות בכל אדם שבורח, אם הוא בגיל של השבאב, אם לא עצר אחרי קריאת אזהרה. עדים אחרים אמרו כי הוראות הפתיחה באש שניתנו להם היו: קריאת "עצור צבא"; יריה אחת באוויר; ואם לא עצר – ירי לעבר הרגליים. אחד העדים טען שלאחר הירי לעבר הרגליים יש שלב נוסף – ירי לעבר הגוף.

כל העדים אישרו שלא נשקפה סכנה לחייהם. וכן אישרו כי תנאי השטח (שטח פתוח, לא בנוי) איפשרו להם להמשיך לרדוף עוד אחרי האנשים שברחו. הירי בשני הנפגעים היה, על-פי העדויות, מטווח של כ-10-15 מטר ומקום נפילתם היה מרוחק כעשרים מטר ממקום תחילת המרדף. העדים ציינו כי האירוע כולו ארך בין חצי דקה לדקה מרגע שעצרו את הטנדר עד לירי, כולל ביצוע נוהל מעצר חשוד (עד אחד אף העריך את משך הזמן שחלף מרגע הירידה מהטנדר עד לירי ב-10 – או לכל היותר 15 – שניות).

עורכי-הדין אניס ואבו-חסיין טוענים בשם התובעים כי המדינה הנחתה את החיילים באופן בלתי חוקי. לטענת התובעים אם, כפי שטענו העדים, ארך האירוע כולו בין חצי דקה לדקה, הרי המעבר משלב לשלב היה מידי, ללא מתן שהות לחשודים לעצור. נוסף על כך, טוענים התובעים, לפי העדויות במשפט צויד הכוח בתחמושת חיה בלבד, ללא אמצעים פחותים בקטלניותם, כגון כדורי גומי.

עוד טוענת התביעה, כי הפצוע, גימאל קאסם בני עודה, שנגדו נטען כי היה מעורב באיסוף כלי נשק ובהשלכת בקבוקי תבערה, היה עצור במשך שישה חודשים. במהלך תקופה זו, וגם לאחר שחרורו, לא חקר אותו כלל כל גורם בטחוני. אם אכן היה חשוד, במידה שהצדיקה פתיחה באש לעברו, הרי העובדה שלא נחקר עד היום ולא הוגש נגדו כל כתב אישום, מעוררת תמיהה. יתר על כן, עורך-הדין אניס הציג בבית המשפט ראיות שעל-פיהן את בתי שני הימבוקשים האלה, ההרוג – סעוד בני עודה והפצוע – גימאל בני עודה, כלל לא באו לפקוד קודם לפעולה ולא חיפשו אותם.

בתשובה לפניית **בצלם** מסר דובר צה"ל ב-13.4.92 כי:

נסיבות מותו של סעוד חסן בני עודה נחקרו ע"י מצ"ח. תיק החקירה הועבר למתן חוות דעתו של פרקליט צבאי, שהורה על סגירת התיק לאחר שהגיע למסקנה כי החיילים פעלו בהתאם להוראות ולנהלים המחייבים.

מחוות הדעת עולה כי החיילים פעלו בהתאם לנוהל מעצר חשוד, וביקשו לעצור את ההרוג שהיה חשוד בביצוע פיגועים קשים. לאחר שהלה לא שעה לקריאה לעצור ולירי האזהרה באוויר, ירו החיילים לעבר רגליו ופצעוהו. לאחר זמן מת מפצעיו.

ככל הידוע לנו זה המקרה הראשון באינתיפאדה שבו נהרג אדם על-ידי חיילי היחידות המיוחדות. אולם, תיאור המקרה אופייני לפעולות של יחידות אלו בהמשך:

• חיילים מהיחידה מגיעים במכונית מקומית מוחרמת, כשהם מוסווים כערבים (במקרה זה חלק מהחיילים עדיין פעלו במדים, ברוב המקרים הבאים כבר פעלו כל אנשי הכוח כשהם מחופשים).

• גם לפי עדויות החיילים התבצע כאן עוהל עצירת חשודי חפוז, בלי לתת שהות למבוקשים לעצור.

- החיילים פתחו באש אף על פי שגם לדבריהם לא נשקפה סכנה לחייהם וכיוון שמדובר בשטח פתוח היה אפשר להמשיך לרדוף אחרי המבוקשים ולנסות לתפוס אותם ללא ירי.
- ההרוג שנורה ממרחק שבין 10-15 מטר, נפגע בבטנו, למרות שלטענת דובר צה"ל נורה ברגליו. גם איפיון זה מופיע ברבים מהמקרים שדו"ח זה דן בהם.
- אף שלטענת דובר צה"ל היה ההרוג מבוקש כחשוד בביצוע פיגועים קשים, לא נעשה ניסיון לעצור אותו קודם לפעולה זו, ואילו הפצוע, שהיה עצור בידי כוחות הביטחון במשך שישה חודשים, לא נחקר כלל.
- אם אכן היה ההרוג מבוקש, לא ברור כיצד הספיקו החיילים לזהות אותו כאדם שהם מחפשים אם כל האירוע ארך זמן כה קצר.

2. רמאללה, יולי 1989.

יאסר אבו-גוש, בן 17, מהעיירה ביתוניא, היה ידוע כפעיל אינתיפאדה מרכזי באיזור רמאללה והיה מבוקש על-ידי כוחות הביטחון מאז חודש אפריל 1989, כחשוד בתקיפת 'משתפי-פעולה'. כוחות הביטחון לחצו על משפחתו להסגירו. לאחיו, עיסאם, שהיה עצור בדהריה, אמר איש שב"כ, לדבריו: "אחיך הוא הראש, ואנו נקטע את הראש"⁴⁵.

ארגון זכויות האדם 'אל-חאקי' ברמאללה, ערך תחקיר מקיף של מותו של אבו-גוש והתאור שלהלן מבוסס בעיקרו על תחקיר זה.

ב-10 ביולי 1989, בסביבות 11:30 בצהריים, הלך אבו-גוש עם כמה חברים ברחוב במרכז רמאללה, בסמוך לשוק הירקות, כאשר עצרה בקירבת מקום מכונית מסחרית בעלת לוחיות רישוי מקומיות וממנה ירדו שלושה חיילים בלבוש אזרחי. אדם המוכר באיזור כמשתף-פעולה, ישב בבית-קפה סמוך והורה באצבעו לעבר אבו-גוש.

אבו-גוש וחבריו החלו להימלט כשהחיילים דולקים אחריהם באקדחים שלופים בין הדוכנים בשוק הירקות, לעיני עשרות עדים. על פי עדי הראיה לא קרא איש מהרודפים לעבר אבו-גוש לעצור. העדים ציינו כי הרודפים ירו באוויר במהלך המרדף. בשלב מסוים פנה אבו-גוש לסימטה והמשיך לרוץ כשהחיילים בעקבותיו. אחד החיילים ירה בו ואבו-גוש נפגע ונפל ארצה. לדברי עדים, עצר החייל וכיוון את נשקו קודם שירה. המרחק ממנו ירה החייל באבו-גוש היה כשבעה מטר. שאר הבורחים המשיכו לרוץ ולא נתפסו.

עדי הראיה טענו כי מייד לאחר נפילתו של אבו-גוש הורו החיילים לכל הנוכחים להתרחק מהמקום. רופא פלסטיני שביקש מהחיילים לאפשר לו לטפל בפצוע הורחק אף הוא. אבו-גוש הוכנס לגיף צבאי שהגיע למקום ונלקח לבניין המימשל הצבאי ברמאללה. באותו לילה נמסר לאחותו של אבו-גוש שהוא נפטר וכעבור יומיים הובאה גופתו למשפחה.

עורכת-הדין פליציה לנגר, שייצגה את משפחת אבו-גוש, פנתה לשר הביטחון ודרשה לחקור הן את נסיבות הריגתו של יאסר אבו-גוש והן את מניעת הטיפול הרפואי בו, לאחר פציעתו.

ב-29.5.90 שלח מר חיים ישראלי, מנהל לשכת שר הביטחון, תשובה לעו"ד לנגר ובה פירט את השתלשלות העניינים כפי שעולה מחקירת המשטרה הצבאית. ממכתבו של מר ישראלי עולה כי כוח צה"ל אכן יצא לעצור את אבו-גוש שהיה מבוקש. על-פי מימצאי חקירת מצ"ח צעק אחד החיילים לעבר אבו-גוש הנמלט בערבית "עצור צבא" וירה שתי יריות באוויר אך אבו-גוש המשיך לרוץ. לאחר שפנה אבו-גוש לסימטה ועדיין לא עצר, על-פי המכתב, ירה אחד החיילים לעבר החלק התחתון של גופו של הנמלט. אחד הכדורים פגע בגבו והוא נפל. החייל היורה הסביר בחקירה כי כיוון לחלק התחתון של הגוף אולם ייתכן שכתוצאה מטלטולי הריצה התרומם האקדח מעט ולכן פגע בגב.

במכתב אין כל התייחסות לשאלת המרחק ממנו נורה אבו-גוש. עם זאת צוין כי בדו"ח הנתיחה הפתולוגית שבוצע בגופתו של אבו-גוש, נמצא כי הקרבן [כך במקור] נפגע מכדור אחד בלבד שפגע בגבו התחתון מימין ויצא מכיוון החזה משמאל. המוות נגרם כתוצאה מאיבוד דם פנימי.

בעקבות החקירה קבע פרקליט צבאי כי לא קוימו הוראות הפתיחה באש בנוגע לנוהל מעצר חשוד ולפיכך הורה להעמיד את החייל היורה לדין משמעתי בגין עבירה של שימוש בלתי-חוקי בנשק. כן הורה לשנן שוב את נוהל מעצר חשוד. כמו כן, העיר הפרקליט הצבאי כי הטיפול (הרפואי) לא הלם את נסיבות הפגיעה, והורה לגורמים המתאימים להוציא הנחיה מתאימה בדבר הצורך לאפשר טיפול רפואי לכל נפגע ולפנותו בדרך הולמת.

ביולי 1990 פנה **בצלם** לשר הביטחון וביקש ממנו את ההבהרות הבאות:

א. לפי הדו"ח הפתולוגי – מאיזה מרחק ומאיזו זווית נורה הכדור שפגע באבו-גוש בגבו?
ב. מדוע לא הועמד החייל היורה למשפט צבאי ומה היו השיקולים להסתפק בהעמדתו לדין משמעתי?

ג. מדוע הוחלט להסתפק בסעיף האישום: שימוש בלתי-חוקי בנשק, תחת סעיפים חמורים יותר כגון גרימת מוות ברשלנות או הריגה?

ד. בפני מי הועמד החייל לדין משמעתי? האם הורשע? מה העונש שנגזר לו?

ה. מי אחראי לכך שהטיפול הרפואי לא הלם את נסיבות הפגיעה ומדוע לא ננקטו כל צעדים נגדו?

באוקטובר 1991, לאחר תזכורת שלנו, התקבלה במשרדנו התשובה הבאה:⁴⁶

הפרקליט הורה להעמיד את החייל לדין משמעתי ולא למשפט צבאי כי החריגה שחרג מהוראות הפתיחה באש היתה חריגה קלה שלא הצדיקה העמדה לדין בבי"ד צבאי.

בנסיבות העניין ומאחר ופתיחה באש היתה מוצדקת במסגרת ביצוע נוהל מעצר חשוד, והחריגה היחידה התבטאה בכך שהזווית של הירי היתה כפי הנראה גבוהה מדי, וזאת מתוך השערה בלבד שאינה מאפשרת לקבוע בוודאות את אשר אירע, ולאחר שהפרקליט הצבאי בחן את כל החומר הראיות הוא החליט כי אין בחומר הראיות בסיס להעמדתו של החייל לדין בעבירה של הריגה או גרימת מוות ברשלנות ולפיכך החליט להסתפק בסעיף אישום של שימוש בלתי חוקי בנשק.

החייל לא הועמד לדין משמעתי שכן הוא יצא מן הארץ בטרם הגיעה ההוראה בדבר העמדתו לדמי"ש לידיעת מפקדיו. החייל עדיין נמצא מחוץ לישראל. עם חזרתו יינקטו נגדו ההליכים המתאימים.

בכל הנוגע לפינוי הפצוע – העלתו על הגיף – לא נמצא כי היה פגם בפינוי. קביעת הפרקליט הצבאי כי "הטיפול לא הלם את נסיבות הפגיעה" התייחסה לשאלת הפינוי למרפאת הממשל במקום לביה"ח. הדבר נבע מהעדרן של הוראות ברורות בנושא, לכן האיש אינו אחראי לכך ולא היה מקום לנקוט צעדים נגד איש, פרט להוצאת הבהרות בנוגע לפינוי רפואי, כפי שנעשתה.

תגובה פורשת זו של הרשויות מאפיינת מקרים נוספים שבהם אנו דנים בדו"ח זה.

* ממצאי חקירת מצ"ח, לפי מכתבו של מר ישראלי, העלו שהחייל ירה לעבר **החלק התחתון של גופו של אבו-גוש**, ואילו הוראות הפתיחה באש של צה"ל, שלטענת גורמי הביטחון חלות גם על היחידות המיוחדות, קובעות במפורש שיש לירות לעבר **הרגליים בלבד**. יש להזכיר כי עדי הראיה הפלסטיניים טענו כי החייל עצר וכיוון היטב לפני

שירה, דבר המעמיד בסימן שאלה את הטענה שהנשק "התרומם בגלל טלטולי הריצה". עוד יש לומר, כי חיילי היחידות המיוחדות עוברים אימונים ממושכים ויסודיים בשימוש בנשק בתנאים של מירדף מהסוג שבו מדובר. יש לצפות, לפיכך, שיידעו למנוע מצב שבו הנשק פונה לכיוון הגוף כשהם מכוונים לרגליים.

• ה"חריגה הקלה", ש"לא הצדיקה העמדה לדין בבית-דין צבאי", גרמה למותו של יאסר אבו-גוש.

• הקביעה שאיש לא היה אחראי לעובדה שאבו-גוש לא פונה מייד לבית-חולים, ובכך נמנעה הצלת חייו, חמורה מאוד בעינינו. גם אם לא היו נהלים רשמיים הקובעים באיזה מקרה יש להעביר פצוע לבית-חולים, יש לצפות מכל אדם בר-דעת ועל אחת כמה וכמה מחיילים המופקדים על אכיפת החוק, להבין שכאשר אדם נורה ומדמם, העברתו לבית-חולים היא הכרחית. התנהגותם של החיילים בנושא זה, כמו תגובתו של מר ישראלי, משקפת זלזול בוטה בחיי אדם.

3. אל-בורייג', אוקטובר 1989.

התיאור שלהלן מבוסס בעיקרו על עדויות שנשמעו במהלך ישיבות שהתקיימו בדלתיים פתוחות במשפטו של סא"ל א., מפקד יחידת 'שמשון' לשעבר, שהועמד לדין באשמת הריגה (על-פי כתב האישום שידל הנאשם את חייליו לירות בניגוד להוראות הפתיחה באש ולפיקד הוא אחראי להריגה, אף שלא ירה בעצמו). המשפט מתקיים בבית-הדין הצבאי המיוחד בקריה ועומד להסתיים בימים אלה.

ב-4 באוקטובר 1989 נשלחו שני צוותים של יחידת המסתערבים 'שמשון' למחנה הפליטים אל-בורייג' ברצועת עזה. מטרת הפעולה, כפי שהוגדרה לכוח, היתה "יירוט רעולי פנים".

הכוח הגיע למחנה לפנות בוקר. סמוך לשעה שתיים בצהריים הבחין צוות נוסף, שהיה בתצפית, ברעולי-פנים כותבים סיסמאות על קיר אחד הבתים. שני צוותי היירוט התקרבו למקום בשתי מכוניות הנושאות לוחיות רישוי מקומיות.

בהגיעם למקום זיהה מפקד אחד הצוותים אדם שרץ לתוך המחנה. הוא היה רעול-פנים ולבוש 'חליפת נינג'יה'. על כפות ידיו היו כפפות גומי ורודות ובידו הימנית אלת עץ, האיש צלע קלות (ככל הנראה כתוצאה משריטה שנגרמה מכדור שנורה לעברו קודם לכן, על-ידי אחד מחיילי הצוות השני), אולם ריצתו היתה מהירה מאוד. לצידו רץ אדם נוסף, לבוש חולצת פסים ירוקה-לבנה, שתמך בו.

הצוות החל לרדוף אחריי במכונית ולאחר שנעלם בסימטאות ירדו החיילים מהמכונית וארבעה מהם (קצין, מפקד הצוות, ושלושה חיילים) החלו לרדוף בריצה אחרי רעול-הפנים ורצו אחריו כ-200 מטר. במהלך המרדף ביצע מפקד הכוח (כדבריו) נוהל מעצר חשוד מלא: צעקה "וואקף, ג'יש" (עצור, צבא); ירי באוויר; ירי של שלושה כדורים לעבר הרגליים, עם הפוגה של שניה או יותר בין כדור לכדור; ולבסוף, כשהוא עומד ומכוון את אקדחו הישר לפניו, בעצימת עין אחת – כדור לעבר הגב, מרכז הגוף. הכדור האחרון נורה ממרחק של כ-60 מטר מרעול-הפנים ופגע בו, הוא נכנס מהגב ויצא באיזור הלב.

מייד לאחר ירי הכדור האחרון נפל האיש (שמאוחר יותר זוהה כמאהר מוחמד דרוויש אל-קאדמה, בן 18), על בטנו. החיילים הגיעו אליו, מצאו אותו חסר-הכרה ומחרחר. הם פינו את הפצוע תוך ירי באוויר בניסיון לחלץ את עצמם מהאיזור שהתעוררה בו מהומה בעקבות הירי.⁴⁷ כשהגיעו לבסיס הצבאי בדק רופא צבאי את אל-קאדמה וקבע את מותו.

על-פי עדות מפקד הצוות שירה והרג את אל-קאדמה (הקצין, בדרגת סגן, העיד במעמד של עד-מדינה בתמורה לביטול כתב האישום שהוגש נגדו באשמת הריגה), הוראות הפתיחה באש שקיבל ממפקד היחידה, סא"ל א., בתדריך שנערך בערב לפני הפעולה, כללו את מה שתואר לעיל כנוהל מעצר חשוד מלא המסתיים ב"ירי לעבר מרכז המאסה", כלומר – ירי לעבר החלק העליון של הגוף, חזה ובטן. הוראות אלה היו תקפות לדבריו במשך כחודש וחלו לגבי רעולי פנים. בתשובה לשאלת השופטת אם משמעות ההוראה היתר להרוג אמר: "כן. להרוג רעולי פנים."⁴⁸

שלושה מהעדים במשפט (חיילים בצוות של הקצין היורה) העידו כי במשך תקופה של כחודש-חודשיים כללו הוראות הפתיחה באש של היחידה שלב שבו לאחר ירי לעבר הרגליים, אם החשוד לא עוצר, יורים "על מנת לעצור". העדים הבינו את משמעות ההוראה כזוה למושג "ירי לעבר מרכז המאסה" הנלמד בקורסים ללוחמת טרור (לוט"ר) בהקשר של עצירת מחבל חמוש.

"מרכז המאסה זה הדבר הכי רחב בגוף", אמר אחד העדים, "בסלנג זה ירי על מנת להרוג". עד אחר אמר שהיה מרוצה משינוי ההוראות, "אני הייתי מחמיר את ההוראות יותר מרק פגיעה במרכז המאסה. הגיונית הייתי יורה לו ישר בראש".⁴⁹ חייל נוסף בצוות העיד שהנוהל חל רק לגבי רעולי-פנים חמושים בנשק קר או חס.⁵⁰

מפקד צוות אחר ביחידה סתר את הטענות בדבר שלב רביעי בנוהל מעצר חשוד ואמר כי מעולם לא שמע על נוהל כזה.⁵¹ עד נוסף, קצין המבצעים של היחידה, העיד אף הוא כי נכח בתדריכים רבים ביחידה וכי "בשום מקרה לא דובר על ירי בגב, שבו צריך לירות כדי להרוג".⁵² לעומת זאת הוצגה בבית-המשפט עדותו במצ"ח של מפקד צוות שלישי (הנמצא בחו"ל), שאישר כי מפקד היחידה נתן הוראות פתיחה באש הכוללות שלב רביעי - ירי על מנת לפגוע.⁵³

הנאשם, מפקד היחידה, הכחיש בעדותו במשפט את הטענות נגדו וטען כי כלל לא היה ברצועת עזה בעת האירוע וכי גם בערב שקדם לפעולה לא תידרך את מפקדי הצוותים לגבי הוראות הפתיחה באש. לדבריו: "נפגשתי עם מפקדי הצוותים ודיברתי על הפעולה בלבד. זה לא היה מתפקידי. הוראות הפתיחה באש היו ידועות וברורות. היו שיחות עם פרקליט צבאי ועם מפקדים בכירים, שתידרכו את הלוחמים בעניין זה. כל אחד מהלוחמים ידע כי הפקודות אוסרות לירות בחשוד נמלט על מנת להרוג, כאשר לא נשקפת ממנו סכנה".⁵⁴

בית-הדין הצבאי עדיין לא נתן את פסק-דינו של הנאשם (עד מועד כתיבת שורות אלו). עם זאת, מהעדויות עולה שבמשך תקופה מסוימת ניתנו הוראות לחיילי צה"ל (לא רק ביחידות המיוחדות) לירות, על מנת להרוג, ברעולי-פנים, גם אם כל פשעם הוא היותם רעולי-פנים. במקרה זה מדובר באדם שכתב סיסמאות והיה רעול-פנים. הוא ניסה להימלט מהמקום ואיש מהחיילים לא טען שנשקפה סכנה לחייו.

4. כפר מאלכ, מארס 1990.

מוחמד עבד אל-רחמאן סלאמה, בן 19, מכפר מאלכ (נפת רמאללה), נורה מטווח קרוב ב-29.3.90, בשעה שעסק בכתיבת סיסמאות.

את התיאור שלהלן פרסמה מאיה רוזנפלד⁵⁵, שנבתה עדויות מעדי ראיה בכפר.

בסביבות השעה 20:30 הגיעה מכיוון בית-הקברות אל הרחבה שליד מסגד הכפר, קבוצה שמנתה שישה אנשים. הם לבשו בגדים אזרחיים, בסגנון הלבוש המקובל באזור. ראשיהם היו מכוסים בכאפיות. לפחות חלק מהם היו רעולי פנים. באותה שעה היו ברחבת המסגד צעירים מן הכפר שציירו סיסמאות על גדרות וקירות. הצעירים לא זיהו את ששת הצעירים וחשבו אותם בתחילה לתושבי כפר אחר. הזרים הצטרפו לכותבי הסיסמאות, ולפי אחת העדויות נכנסו לעימות עם הצעירים העסוקים בציון. תוך זמן די קצר (דקות אחדות) הבחין אחד הצעירים כי מדובר בצבא. מוחמד סלאמה, שהיה בין מציירי הסיסמאות החל לצעוק לחבריו: "צבא, צבא!..." אז שלף אחד מששת הימחופשים אקדח וירה במוחמד מטווח של מטר וחצי בלבד. מוחמד המשיך להתקדם עוד כ-200 מטר, כשהוא מאבד דם רב, ואח"כ נפל. הוא פונה על ידי תושבים לביה"ח אלמקאסד שבירושלים אבל נפטר בדרך.

לפי מקורות פלסטיניים היה סלאמה מבוקש על-ידי כוחות הביטחון למעלה משנה. דובר צה"ל דיווח כי סלאמה היה בקבוצת רעולי פנים שניסו להסית תושבים וכי נורה כשניסה להימלט ולא נענה לקריאת עצור.⁵⁶

דובר צה"ל מסר לבצלם ב-13.4.92, כי:

נסיבות מותו של מוחמד עבד אל-רחמאן סלאמה נחקרו ע"י מצ"ח ובמהלך החקירה נגבתה עדות מאביו של ההרוג. תיק החקירה הועבר למתן חוות דעתו של פרקליט, מתוכה עולה כי במהלך ניסיון ללכוד קבוצה של רעולי פנים, שחלקם צייר סיסמאות על הקירות והיה חמוש בסכינים, אלות וחרבות, וחלק אחר ניצב על הנגות להתריע על חיילים, נקלע כוח צה"ל לארוע שחייב עימות פיזי עם רעולי הפנים שציירו סיסמאות. במהלך המאבק חשו החיילים בסכנה נוכח נחיתותם המספרית ביחס לרעולי הפנים, שהיו חמושים בנשק קר, ובתוך כך קרא אחד מהחיילים קריאת אוהרה ולאחריה ירה כדור בודד לאוויר.

בזמן הארוע לא זוהו נפגעים, אולם זמן מה לאחר מכן הובאה גופתו של ההרוג שנפגע ככל הנראה מידי החיילים. הפרקליט קבע במסקנותיו, כי נוכח הסכנה שנשקפה לחיילים היתה הפתיחה באש מוצדקת, וכי ככל הנראה ההרוג נפגע מהקליע שנורה ע"י אחד מחיילי הכח, שעמד על גג אחד הבתים.

מתגובת דובר צה"ל עולות השאלות הבאות:

• קביעת הפרקליט כי הפתיחה באש היתה מוצדקת, נוכח הסכנה שנשקפה לחיילים אינה מתיישבת עם המשפט שלאחריה, שלפיו **ככל הנראה** נפגע ההרוג מקליע שירה חייל שעמד על גג. אם אכן חשו החיילים שעמדו בין רעולי-הפנים בסכנה מדוע הסתפקו בקריאת אוהרה וירי כדור בודד לאוויר?

- מה פירוש "ככל הנראה" נפגע ההרוג מקליע שירה חייל שעמד על הגג? האם החיילים שעמדו על הגג ירו או לא? אם כן – מדוע ירו?
- תיאור האירוע כפי שעולה מתגובה זו של דובר צה"ל אינו מתיישב עם ההודעה הראשונית של דובר צה"ל, שלפיה נורה סלאמה בעת שניסה להימלט. אם ניסה להימלט מדוע נפגע בחזה ולא ברגליו?
- העובדה שסלאמה החיה מבוקש מעוררת חשד שההיתקלות של חיילי צה"ל עימו לא היתה מקרית אלא מכוונת.

עדנאן סעיד מוחמד ג'ראד, ממחנה הפליטים עסכר הישן (נפת שכם), נפצע ב-10.2.91 ומת מפצעיו בבית-החולים שיבא ב-13.2.91. ג'ראד, בעל מכולת בן 34, נשוי ואב לארבעה, לא היה מבוקש ומעולם לא נעצר על-ידי כוחות הביטחון.

עדונו של כמאל עבדול פתאח עבדול ראזק חטיב

(נמסרה לבאסס עיד, תחקירן השטח של בצלם, במחנה עסכר, בערבית.)

בתאריך 10.2.91, בסביבות השעה 9:00 בבוקר, ישבתי יחד עם עדנאן ועוד שכן ליד חנות המכולת של עדנאן במחנה. מולנו בכביש בתוך המחנה עברה מכונית פולקסוואגן דבל קבינה בצבע כתום, הארגו היה פתוח ולא היה בו שום דבר. בתוך המכונית ישב הנהג ולידו נוסע ועוד שלושה נוסעים מאחור, בלבוש אזרחי. (לא יכול לתאר את צורת לבושם).

כשהמכונית חלפה על פנינו במרחק של 20 מטר לערך, שמעתי יריה אחת, השכן שישב אתי ועם עדנאן ברח, אני ועדנאן המשכנו לשבת ולאחר כמה דקות שמעתי ירי אוטומטי. כנראה שכל נוסעי המכונית היו יורים. אני נכנסתי לתוך החנות מהפחד וראיתי אנשים בורחים מהרחובות.

כאשר נכנסתי פנימה רציתי לעלות דרך המדרגות שבתוך החנות אל גג הבית כדי לראות מלמעלה מה קורה במחנה. עזבתי את עדנאן אחרי על מנת שיכנס לחנות ושיסגור את שער החנות מבפנים.

עליתי ארבע מדרגות לפחות. שמעתי שתי יריות בתוך החנות, פתאום עדנאן קרא לי "כמאל רוץ אלי" [כאשר קרא לי] הסתובבתי כדי לרדת מהמדרגות לחנות, ראיתי איש לבוש אזרחי, גבוה, לבוש כובע אדום, חולצה בצבע אפור ומכנסיים באותו צבע. הוא עצר ליד המדרגות מהן רציתי לרדת, כיוון את נשקו לעברי ואמר לי: "עצור ואל תזוז". עצרתי, תפס אותי בצווארון ולקח אותי לתוך החנות.

במסדרון הצר בין החנות למדרגות היה עדנאן מוטל על הרצפה וכאשר נכנסתי לחנות עברתי מעל גופתו של עדנאן. לא ראיתי דם על הרצפה, כאשר עברתי מעל גופתו ראיתי בחנות עוד איש עם כאפייה על הראש וזיקט. האיש שהביא אותי לתוך החנות ביקש את תעודת הזהות שלי. אחר כך הלך למסדרון, היכן שעדנאן היה מוטל, הרים את עדנאן, הכניס אותו לחנות והוציא את תעודת הזהות מכיסו של עדנאן.

האיש עם הכאפייה קשר לי את הידיים מאחור בחוט פלסטיק והעמיד אותי ליד שער החנות מבחוץ כשהוא עומד בפנים. היה לו מכשיר קשר בשרוול הזיקט, שמעתי אותו אומר בקשר: "יתביא רופא דחוף דחוף" ומתאר את המקום בו אנו נמצאים. לאחר יותר מרבע שעה הגיעו ארבעה חיילים, ביניהם רופא, שהיתה לו מזוודה על הגב.

הרופא הפשיט את עדנאן והחל לבדוק אותו. הגיעו עוד חיילים שלקחו אותי למרחק של כ-5 מטרים. שם המתנתי כשעה ועדנאן עדיין בתוך החנות. לאחר מכן החיילים

לקחו אותי והושיבו אותי בתוך גיפ צבאי שעמד רחוק מהחנות. זה נמשך עוד שעה ולאחר מכן הגיפ נסע למימשל. ב-14.2.91 בצהריים, ארבעה ימים לאחר המעצר, שוחרתי בלי להיחקר כלל.

עזאם עזמי אלעשיבי נפצע בתקרית בברך וחאלד אבו-אליימן נפצע גם הוא בברך. שניהם נעצרו. עזאם שוחרר בערבות עד למשפט, לאחר מעצר של שישה ימים, ואבו-אליימן עדיין עצור בכלא המרכזי בשכם.

דובר צה"ל מסר ל**בצלם** ב-13.4.92, כי:

נסיבות מותו של עדנאן סעיד ג'ראד ביום 10 בפבר' נחקרו ע"י מצ"ח. מחוות דעתו של הפרקליט, שבחן את חומר הראיות עולה כי ההרוג נורה ע"י חיילים במהלך מרדף, בשעה שביצע תנועה שנחשדה על-ידם כניסיון לשלוף נשק. בדו"ע הוברר, כי המנוח לא החזיק ברשותו נשק אולם בהסתמך על עדותם של החיילים ועל כלל נסיבות הארוע, נמצאה טענתם כי נשקפה להם סכנת חיים מוחשית כנה וסבירה, ולפיכך לא ננקטו הליכים משפטיים נגד היוורה. יוטעם כי במהלך אותו ארוע נורה ונלכד תושב נוסף שברשותו נמצא אקדח טעון.

תגובת דובר צה"ל מאשרת את סברת **בצלם**, כי עדנאן ג'ראד נורה בטעות. הוא נהרג בתוך חנותו, הוא לא היה חמוש ולא היווה איום על החיילים.

ייתכן שאפשר ללמוד דבר מה על נסיבות האירוע מן ההטעמה שבסוף התגובה. לכאורה הרי אין קשר בין מותו של ג'ראד לעובדה שבאותו אירוע נלכד תושב נוסף שברשותו נמצא אקדח טעון. בהנחה שהכוונה היא לחיאלד אבו-אליימן, שהיה מבוקש על-ידי כוחות הביטחון, נראה שלא נטעה אם נניח שהחיילים ירו בג'ראד – שתיאורו החיצוני דומה לזה של אליימן: מזוקן ובעל עיניים ירוקות – בחושבם שהוא האדם שבאו לעצור ובהניחם שהוא חמוש, בלי שתהיה להם כל ראייה לכך.

זוהי דוגמה מובהקת לתוצאות שיטות הפעולה של יחידות המסתערבים. אילו פעלו החיילים במקרה זה על-פי השיטות של מעצר חשוד בתוך ישראל, למשל, יש להניח שהיו מגיעים בכוחות גדולים למקום, חוסמים את נתיבי הבריחה האפשריים, מקיפים את המקום שבו להערכתם נמצא החשוד וקוראים לו להסגיר את עצמו, תוך מתן אפשרות לכל מי שאינו מעורב בעניין להסתלק מהמקום. במקרה כזה הסיכויים לפגיעה באדם חף-מפשע היו נמוכים מאוד.

מסקנה נוספת העולה מהתחקיר היא שחוקרי מצ"ח לא מצאו לנכון לראיין את כמאל חטיב, עד מרכזי לאירוע שעדותו מובאת לעיל, למרות שהיה עצור בידי צה"ל ולא היה קושי לאתרו או לגבות את עדותו. מסקנות מצ"ח ובעקבותיהן חוות דעתו של הפרקליט הצבאי, נקבעו ככל הנראה על סמך עדויות חיילים בלבד.

ב-5 באוגוסט 1991, בתקרית במחנה הפליטים שאטי שברצועת עזה, נהרגו שלושה מתושבי המחנה ו-17 נפצעו. התיאור שלהלן מבוסס על עדויות שנבה יובל גינבר **מבצלם** מתושבי המחנה שהיו עדים לתקרית.

בסביבות 19.45, בעת תפילת הערב במסגד, עסקו שני רעולי-פנים בציור סיסמאות על קירות המסגד. למקום הגיעה מכונית פזיז 504 הנושאת לוחיות רישוי של עזה, וממנה יצא חייל לבוש כערבי. הוא תפס את אחד מרעולי-הפנים ומהמכונית ירו לעבר השני. אז, לפי אחת העדויות, יצא מהמכונית חייל נוסף בבגדים אזרחיים, הוא ניגש אל הבחור שנורה, וירה בו שוב באקדחו.

לשמע הירי יצאו רבים מן המסגד והחלו זורקים אבנים על החיילים תוך ניסיון לחלץ את הפצוע מידיהם. החיילים הגיבו בירי לעבר הקהל. על-פי העדויות היו החיילים חמושים באקדחים גדולים ובתתי-מקלעים מסוג עוזי.

מן הירי נהרג אוסאמה סלאמה עבד אל-רחמן אל-ערוקי, בן 17, ו-17 תושבים נפצעו. שני נערים נוספים, יעקוב מוחמד יעקוב אל-מוסלח, בן 17, וראפת אברהים חליל אל-פסיס, בן 16, נפצעו קשה ומתו לאחר מכן מפצעייהם.

עדויות של מוחמד מחמוד אל-מדוול

ב-5.8.91 הלכתי עם אבי ועוד אנשים למסגד להתפלל. זה היה בערך ברבע לשמונה. היה ליד המסגד רעול-פנים שכתב סיסמאות, ולידו עמד עוד אחד.

כשהיינו כ-10 מטר מהמסגד ראינו מכונית פזיז 504 בצבע בזי עוצרת. ירד ממנה בחור גבוה, לבוש בגדים ערביים, הוציא אקדח וירה לעבר אחד מרעולי-הפנים, שהיה בורח. **שלוש יריות ירה, בגבו. לא צעק ולא ירה באוויר.** רעול-הפנים נפל. לאחר שנפל ניגש אליו האיש וירה בו שוב.

האנשים החלו לזרוק אבנים ולנסות לחלץ את רעול-הפנים. לאיש שירה נמרו הכדורים. התחלתי להתקרב לעברו. יעקוב [יעקוב יעקוב מוחמד אל-מוסלח, אחד משלושת ההרוגים], שהיה לצדי, צעק לי לסגת. בא עוד אחד וירה לעברנו.

בינתיים באו גיפיים וקומנדקרים של הצבא. היה חייל ליד גיפ שהחל לירות אוטומטית. היה המון ירי. לא ניתן היה לראות מי בדיוק פגע ביעקוב, אך בשלב מסוים נפל. סחבנו אותו משם. ראיתי את החיילים גוררים את רעול-הפנים ברגליים, כשפניו על העפר, למרות שהיה פצוע.

למחרת האירוע נערך במקום תחקיר על ידי אלוף פיקוד הדרום, מתן וילנאי, ומפקד כוחות צה"ל ברצועת עזה, תא"ל שמואל צוקר. בסיום התחקיר אמר תא"ל צוקר כי חיילי הכוח נהגו על פי הנהלים וההוראות ואף חייל לא חרג מהוראות הפתיחה באש. לפי 'הארץ' מ-7.8.91:

התחקיר העלה כי כוח צה"ל שהיה בפעילות מיוחדת במחנה הפליטים, זיהה רעולי

פנים ובניסיון ללכדם, פצע אותם בירי. מייד לאחר הירי הוקף הכוח על-ידי תושבים
נזעמים ונרגם באבנים מכל עבר. תא"ל צוקר אמר כי רק מיומנותם ומקצועיותם של
החיילים מנעו תוצאות גרועות יותר מבחינתם של התושבים שתקפו את הכוח.

חקירת מצ"ח לגבי נסיבות מותם של שלושת ההרוגים בתקרית עדיין נמשכת.⁵⁷

העדויות שאסף **בצלם** מציירות תמונה שונה.

לפי העדויות בוצע הירי לעבר רעולי-הפנים אף שסיכן אנשים אחרים. אוסאמה
אל-ערוקי היה בדרכו לתפילה ונקלע לזירת האירוע בטעות. הוא נורה, על-פי עדות
בן-דודו שהיה במקום, על-ידי אותו אדם שירה ברעול-הפנים. ראפת אל-פסיס היה, לפי
העדויות, בין מידי האבנים לעבר הכוח, הוא נפגע בראשו לאחר שאחד מחיילי
המסתערבים ירה לעברו באקדחו ממרחק של כעשרה מטר. גם יעקוב אל-מושלח היה כפי
הנראה בין מידי האבנים ואף הוא נפגע בראשו.

מן העדויות עולה גם שהירי לעבר רעול-הפנים נעשה ישירות לעבר גופו ללא קיום
שלושת השלבים הקבועים בנוהל עצירת חשוד: קריאת אזהרה בערבית, יריית אזהרה
בזווית של 60 מעלות כלפי מעלה, ירי על מנת לפגוע בגליים בלבד.

7. עסכר, מארס 1992.

ב-15 במארס 1992 נהרגו במחנה הפליטים עסכר הישן (נפת שכם) שלושה צעירים: נעים עבד אל-סלאם לחאם (בן 24) וחניאגי איברהים חניאגי (בן 19) – שניהם תושבי עסכר, ועימאד מחמוד בישראל (בן 21) תושב הכפר טאמון. התיאור שלהלן מבוסס על תחקיר של יובל גינבר **מצלם** ועל עדויות שנבה במקום האירוע.

על-פי העדויות, התכנסה ביום האירוע קבוצה של 6-7 צעירים מ'פתיחי' על גג של אחד הבתים הקיצוניים במחנה הפליטים. הם נכנסו אל הבית לכמה דקות ואחר עלו שוב אל הגג. חניאגי (אחד משלושת ההרוגים) בא והודיע לצעירים שלמקום מתקרבים 'כוחות מיוחדים' בלבוש נשים.

ארבעה מהצעירים, בנסותם לברוח, קפצו מהגג אל גינה אחורית קטנה. הבית הוא בן שתי קומות והגג ממנו קפצו הצעירים גבוה בחמישה מטרים מהגינה שאליה קפצו. הגינה מגודרת בגדר נמוכה, ומעבר לה שטח פתוח. אחד מהארבעה שקפצו (נעים עבד אל-סלאם לחאם) היה חמוש ברובה ישן. שלושת האחרים לא היו חמושים.

חיילים בלבוש אזרחי עמדו ליד הגינה בשעה שהארבעה קפצו, וירו בהם, על-פי העדויות, מטווח של כשלושה מטרים. איש מהעדים (צעיר נוסף שנשאר על הגג ואשה, דיירת הבית, שראתה את הירי דרך חלון האמבטיה הנשקף לגינה) לא שמע קריאת אזהרה. העדים ציינו כי שמעו ריאות רבות. בקיר הבית בצד הגינה יש סימנים רבים של קליעים.

שניים מהצעירים שקפצו נהרגו מהיריות, אחד נפצע ונתפס, והרביעי, חניאגי איברהים חניאגי, נפצע ונכנס אל הבית. לדברי העדים (האשה שצפתה במתרחש ובעל הבית, שהיה בחדר פנימי), המשיכו החיילים לירות בעקבות חניאגי. על קיר המסדרון בו הלך חניאגי שני סימני קליעים. חניאגי נכנס אל הבית ונפל מת.

גופות ההרוגים נותחו במכון המשפטי באבו-כביר. לאחר שהוחזרו ולפני שנקברו צולמו שלוש הגופות. הצילומים נמצאים בידי **מצלם**. בצילום גופתו של עימאד מחמוד בישראל נראים לפחות ארבעה חורי כניסה וחור יציאה אחד; בצילום גופתו של חניאגי איברהים חניאגי נראים לפחות חמישה חורים, שניים מהם אולי חורי יציאה; בצילום גופתו של נעים עבד אל-סלאם לחאם נראים לפחות שישה חורי כניסה, ושני חורי יציאה.

לדברי מקורות **מצלם** צולמו רק חלקי גופם העליונים, משום כבוד המת, וייתכן שקליעים נוספים פגעו גם בחלקי הגוף התחתונים. כמו כן, התמונות צולמו מלפנים, וייתכן שקליעים נוספים נורו מאחור.

בהודעה הראשונית של דובר צה"ל בעקבות האירוע נאמר:

כוח של היחידה המובחרת היה בפעילות במחנה הפליטים עסכר הישן. הכוח זיהה חוליה שמנתה ארבעה מחבלים חמושים. אנשי היחידה סגרו את היציאות מהאזור וערכו איגוף... הם קראו לעבר המחבלים החמושים לעצור אך אלה ניסו להימלט ו**פתחו באש לעבר החיילים**. החיילים השיבו אש מנשק אוטומטי.⁵⁸

למחרת האירוע שודר במהדורת 'מבט' בטלוויזיה הכללית ראיון של הכתב הצבאי מוטי
עדן עם מפקד גיזרת שכם, אלי"מ א. להלן תמליל הקטע ששודר:

המגישה, שרי רז: מפקד גיזרת שכם אמר היום לכתבנו: "מי שישא נשק, ייהרג."
(על המסך תמונת כלי נשק אחדים מונחים על יריעת בד).

עדן: בעת ההיתקלות היו המחבלים חמושים. הם נשאו קלציניקוב, תת-מקלע רוסי
ישן סמובל ורובה קרבין. המחבלים לא הספיקו לירות. הם נורו וחוסלו מייד.

אלי"מ א.: הכוח זיהה [חוליה של] ארבעה מבוקשים חמושה. הם קפצו מהגג פה
למטה כאשר הנשק בידיהם ולמעשה בשלב שבו קפצו והגיעו למטה, הכוח הפתיע
אותם. היו בטווח של מטר, ירה בהם. שלושה נהרגו ואחד נפצע. (ההדגשה שלנו)

עדן: יותר ירי, יותר חיסול כדי להרוג מחבלים. איך מקבלים את זה פה בשטח?

אלי"מ א.: המסר פה הוא מאוד ברור. כל מי שנושא נשק הוא פוטנציאל פיגוע
ומבחינתנו הוא מהווה סכנה. לאור זאת, כל זמן שהוא עם נשק עליו – אנחנו
פוגעים בו.

למחרת (17.3.92), פירסם 'על-המשמר' את הידיעה הבאה:

מקורות צבא רשמיים אישרו אמש כי במהלך האירוע במחנה הפליטים עסכר ביום
ראשון, בו נהרגו 3 פלסטינים מבוקשים, לא היו חילופי אש בין החיילים לבין
המבוקשים. המקורות הצבאיים הרישמיים מסרו כי עובדה זו התבהרה במהלך
תחקיר שנעשה אתמול עם חיילי היחידה המיוחדת שנתקלו בשלושת הפלסטינים.

[...]

המקורות הצבאיים מסרו, כי חיילי כח צה"ל שהיו במקום, פתחו באש לעבר
חוליית המחבלים לאחר שזיהו אותם בוודאות, כאשר אחד מהם אחז נשק בידו.

ואילו עיתון 'הארץ' מסר (ב-17.3.92) כי על פי התחקיר שנערך בפקוד מרכז 'תצפית
צה"ל הבחינה בארבעה מחבלים, שהיו חמושים בשלושה רובים, אחד מהם
קלציניקוב. 'הארץ' הוסיף כי הודעה מתקנת של דובר צה"ל יצאה רק לאחר שעיתונאי,
ששמע מהמח"ט את פרטי התקרית, פנה אליו וביקש הבהרות.

מהתחקיר עולות השאלות הבאות:

- האם הירי לעבר ארבעת הצעירים שקפצו היה בלתי-נמנע? (בהתחשב בעובדה שהיו
לאחר קפיצה מגובה רב והחיילים במרחק של כמה צעדים מהם).
- מדוע לא קראו החיילים קריאת אזהרה?
- מדוע פתחו החיילים בירי אוטומטי, שהוא מטבעו בלתי-מבוקר?
- האם הנתיחה הפתולוגית מאשרת את הטענה כי ההרוגים נורו מטווח שבין מטר אחד
לשלושה?
- מה היה מקור ההודעה המטעה הראשונית של דובר צה"ל, האם התקיים בירור והופקו
לקחים?
- לפי מקורות בצלם היו רק שניים מארבעת חברי החוליה - בישאראת ולחאם –
מבוקשים. חנ'אגי והחבר הרביעי בחוליה, שנפצע ונתפס, לא היו מבוקשים. מדוע

בהודעות צה"ל שנמסרו לציבור נאמר כי ארבעתם היו מבוקשים?

זוהי דוגמה נוספת, לדעתנו, לכך שהוראות הפתיחה באש המתירות ירי על מנת להרוג, לעבר אדם חמוש, אינן מוצדקות בכל מקרה. אפשר להניח, במידה גבוהה של סבירות, כי הצעירים שנורו לא היו מסוגלים לכוון את נשקם ולירות מייד לאחר שקפצו מגובה חמישה מטר, כך שהחיילים היו בעמדה של יתרון ולא נשקפה סכנה מיידית לחייהם. על-פי ההודעה הראשונית של דובר צה"ל (ראו לעיל) "אנשי היחידה סגרו את היציאות מהאיזור", ומכאן שגם אם ביקשו הארבעה להימלט לא היה הדבר עולה בידם. לפיכך יש לשאול מדוע לא ננקטו אמצעים חמורים פחות.

מדובר צה"ל נמסר לנו כי מתנהלת חקירת מצ"ח לגבי האירוע.⁹⁹

8. קאדום, מארס 1992.

ב-18 במארס 1992 נורה, סמוך לכפר קאדום (ליד קלקיליה), ראדא עבדול רחמאן דחמס, בן 20. הוא נהרג במקום וחברו, מונטצר דרוויש בקר ברהם, נפצע. חבר שלישי שהיה איתם, מוחמד חסן חידר עבאס, לא נפגע.

למחרת האירוע פורסם בעיתונות, מפי מקורות צבאיים, כי "כוח צה"ל שהיה בפעילות יוזמה נתקל בשלושה רעולי-פנים. אחד מהם הניף סכין ונבוט לעבר החיילים. הללו ירו לעברו והרגוהו. חברו נפצע קשה".⁶⁰

תחקיר **בצלם** העלה כי השלושה לא היו רעולי-פנים ולא היו חמושים בנשק חם או קר. יתר על כן, התחקיר העלה כי איש מהם לא הניף דבר לעבר החיילים והם כלל לא ראו את החיילים. ככל הידוע לנו היו השלושה בדרכם חזרה לקאדום מכפר סמוך, אליו לקחו פרה להרבעה. בשובם, לאחר רדת החשיכה, הופתעו על-ידי כוח מסתערבים שהמתין בוואדי, ככל הנראה במארב לקבוצה של רעולי-פנים.

להלן עדותו של מוחמד חסן חידר עבאס, בן 20, היחיד מבין השלושה שלא נפגע, על נסיבות האירוע (העדות נמסרה לבאסם עיד בערבית).

בתאריך 18.3.91, בשעה 18:00 בערב היתה איתי הפרה שלנו ורציתי ללכת לכפר חגיה הסמוך (כדי להכניסה להריון). ביקשתי משני חברי ראדא ומונטצר להתלוות אלי. הסכימו. הלכנו ברגל (המרחק בין כפר קאדום לחגיה הוא 3 ק"מ). הגענו לכפר חגיה. שם השארנו את הפרה אצל אבו וואאל.

חזרנו באותה דרך, הלכתי עם ראדא ידי בידו ומונטצר היה לפנינו. שוחחנו בינינו בשקט. כמעט במחצית הדרך הגענו לוואדי, היה חושך, לפתע ובערבית לא ברורה שמענו קול של מישהו קורא לנו "לעצור, חיילים". השעה היתה 19:10 בערך והאירו שלושה פנסים, הקול והפנסים היו מימינו, כששמענו את הקול לא הסתובבנו לכיוון החיילים אלא הרמנו את הידיים. המרחק בינינו לבינם היה 6 מטרים לערך.

מייד כשהרמנו את הידיים שמעתי יריות לכיוון שלנו, החיילים היו מאחורי גדר אבנים נמוכה. שמעתי הרבה ירי אוטומטי רצוף. (לאחר מכן אספו תושבי הכפר במקום כ-108 תרמילי כדורים, לדבריהם). מונטצר, שהיה לפנינו, נפל על הארץ. אני הייתי מימין, בצד של החיילים, ראדא הקיף אותי ועמד במקומי ומייד נפל על הארץ, כשראדא נפל אני היפלתי את עצמי על הארץ, מייד כשנפלתי נפסק הירי ונורתה פצצת תאורה.

לאחר מכן הגיעו אלינו שלושה לבושי אזרחי מהכיוון בו נורו היריות, אחד היה לבוש מכנסי ג'ינס וטריקו שחור, השני היה לבוש במכנסיים קרועים וז'קט ג'ינס. התקרב לעברי והצמיד לי את נשקו במצח (נדמה לי שהנשק היה מסוג אמ-16) והשלישי לבוש במכנסיים שחורים עם טריקו שחור וכובע שחור על הראש. שמעתי את האיש שהצמיד לי את הנשק למצח מדבר בעברית אך לא הבנתי מה אמר. הוא קרע את חולצת הטריקו שלי, אולי חשב שאני פצוע.

כאשר נורתה פצצת התאורה התקרבו לעברנו קרוב לעשרים חיילים במדים. אותו איש הוציא מכיסו מכשיר, דיבר בו, שמעתי את המילה "כן". איש הגיע לבוש מכנסי

גיינס וחולצה לבנה ובידו מזוודה לבנה, כנראה האיש הוא רופא שהיה במקום. הרופא הוריד את בגדיו של ראאד וחיבר אותו לאינפוזיה אך ראה שראאד מת. הרופא החל לקלל "רבק, דינק" וירק עליו. אחר כך סובב את ראאד על הגב והחל לסטור לו סטירות על הפנים (כאשר הרופא החל להגיש טיפול לראאד, ראאד שכב על הבטן עם הפנים על הקרקע).

אחרי שהרופא וידא שראאד מת ניגש למונתצר, והחל להגיש לו טיפול. אז הגיע מסוק. המסוק נחת, שמו את מונתצר על אלונקה והמסוק המריא. לאחר מכן הגיע גייפ, מהגייפ ירדו עוד חיילים, הכניסו את ראאד לגייפ, שמו לי אזיקים בידיים מאחור וברגליים וכיסו לי את העיניים והכניסו אותי לגייפ.

כשהגייפ עדיין עמד, שאל אותי אחד מה שמך. עניתי. לאחר מכן שאל אותי מי זה? (הכוונה לראאד). אמרתי מה שמו, האיש ששאל אותי כל הזמן דיבר במכשיר, שמעתי את המילה "בינגו" בקשר והבנתי שראאד מבוקש.⁶¹

הגייפ נסע. כאשר הגעתי למקום התברר לי שזה מיתקן הכליאה טול-כרם.

שהייתי בטול-כרם שמונה ימים. נחקרתי פעם אחת בידי קצין משטרה עם שלושה כוכבים על הכתף שביקשני לספר לו מה קרה ב-18.3. לאחר שמונה ימי מעצר שוחררתי.⁶²

מהתחקיר מתבררות הנקודות הבאות:

- על-פי העדויות ירו החיילים לעבר השלושה לאחר שאלה הרימו את ידיהם.
- הירי, מטווח קרוב (כ-6 מטרים), היה אוטומטי וכוון לעבר הגוף ולא לעבר הרגליים.
- העובדה שאחד מהשלושה נעצר ושחרר כעבור זמן קצר, לאחר חקירה קצרצרה ומבלי שהועלו נגדו חשדות כלשהם, וחברו, הפצוע, כלל לא נחקר ולא נעצר, מאשרת את טענתנו שכל פשעם של השלושה היה שהיו במקום הלא-נכון בזמן הלא-נכון.
- יש לשער שהחיילים המתינו במארב לקבוצת רעולי-פנים, כשהגיעו שלושת החברים לוואדי טעו החיילים בחשיכה וחשבו שהם יעד המארב ופתחו באש מבלי לברר את זהותם של הפלסטינים שמולם.
- תפקיד חשוב מילא בפרשה זו דובר צה"ל שמסר, כמו במקרים קודמים שתוארו כאן, תיאור רחוק מהמציאות, המעניק גיבוי מלא לחיילים שזריותם ללחוץ על ההדק הביאה למות אדם חף-מפשע ולפציעת אדם נוסף.

9. טול-כרם, מארס 1992.

ב-22 במארס 1992, באיצטדיון הכדורגל של טול-כרם, נורה ונהרג גימאל רשיד ריאנס (בן 23), שהיה מבוקש על-ידי כוחות הביטחון, בעת ששיחק כדורגל והיה בלתי-חמוש. התיאור שלהלן מבוסס על עדויות שנבה יובל גינבר **מבצלם** במקום האירוע.

לפי העדויות, התקיים ביום האירוע אחר-הצהריים (קצת אחרי 16:00), משחק כדורגל בין קבוצת מועדון הספורט שווייכה לבין קבוצת האיגודים המקצועיים טול-כרם. המשחק נערך באיצטדיון מוקף חומת בטון ועליה גדר (סה"כ כ-4 מטרים). המגרש עצמו מוקף גדר נוספת בגובה 2 מטרים ומעליה חוטי תיל. בין הגדר והחומה מפרדים כ-5 מטרים. לאיצטדיון כניסה אחת, מצד מזרח, שרוחבה כ-2 מטרים. מול כניסה זו נמצאת הכניסה למגרש עצמו. כניסה נוספת, למגרש בלבד, נמצאת מצד מערב, בחלק הדרומי של המגרש. באיצטדיון נכח מלבד השחקנים קהל של כ-70-80 איש. (ראה תרשים)

גימאל רשיד ריאנס, ההרוג, שיחק בקבוצת שווייכה. בתחילת המחצית השנייה היתה קרן לטובת שווייכה וגימאל היה ממש מול השוער, כ-3 מטרים ממנו (בצד צפון של המגרש), כשאו נכנסו למגרש ארבעה אנשים בלבוש אזרחי. מייד בהיכנסם למגרש שלפו אקדחים גדולים ורצו לעבר ריאנס.

ריאנס ניסה להסתתר מאחורי השופט אך זה נמלט והארבעה ירו לעבר ריאנס, לדברי העדים, בלי לקרוא קריאת אזהרה ו/או לירות לעבר הרגליים. לפי העדים נורה ריאנס כשהיה בנקודה המרוחקת לא פחות מ-50 מטר מהיציאה הקרובה ביותר מהמגרש. הקהל, שניסה לצאת מהמקום, גילה שהכניסה לאיצטדיון חסומה על-ידי חיילים.

עדות של גימאל איוב

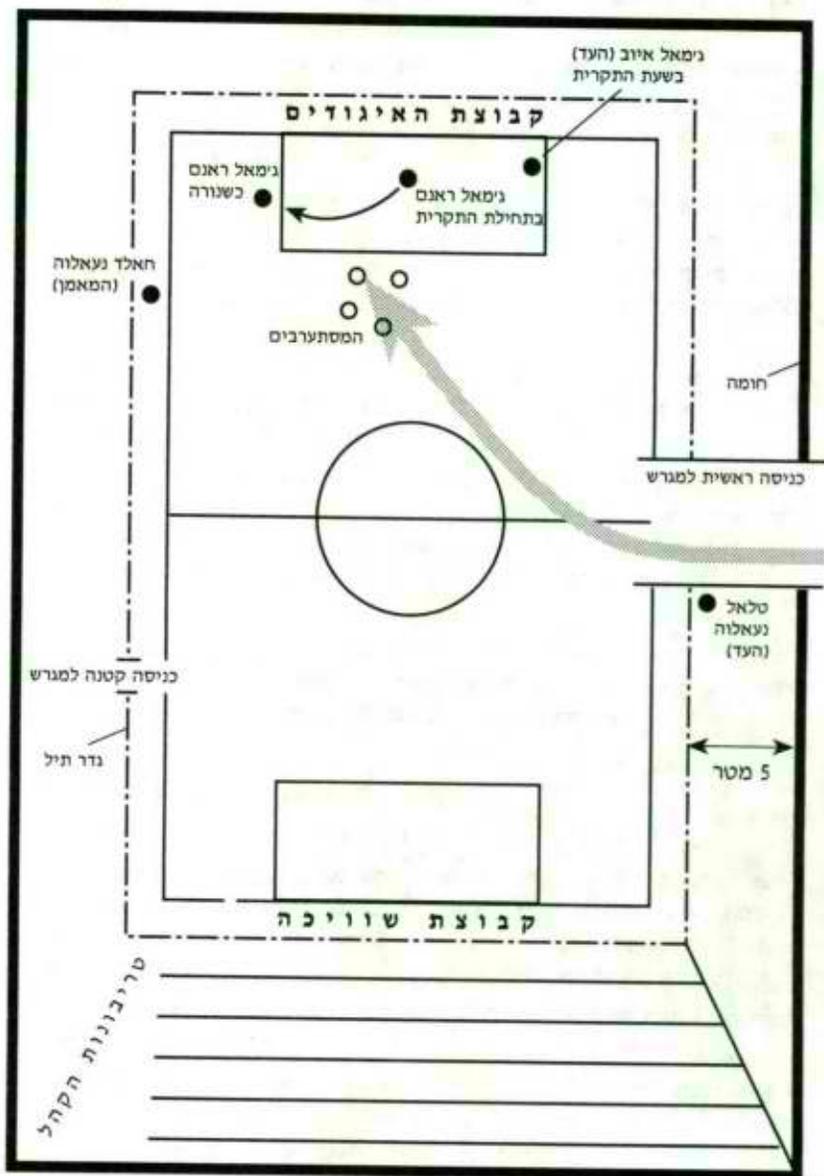
אני משחק כמגן בקבוצת שווייכה. ביום ראשון שיחקנו נגד קבוצת האיגודים. שיחקנו 4-4, כשגימאל משחק בחוד ההתקפה. בתחילת המחצית השנייה היתה קרן לטובתנו. עליתי למעלה, הייתי בתוך [רחבת] ה-16, משמאל לשער. גימאל היה ימינה ממני, כ-20 מטר ממני.

פתאום ראיתי ארבעה בתוך המגרש עם נשק. הם באו מכיוון השער, מאחורי. שיערתי שהם רוצים את גימאל. גימאל תפס את השופט ואמר לו: שמור עלי. השופט לא רצה, עזב אותו ואז הוא נשאר לבד, לא יודע אם לפנות ימינה או שמאלה, ואז הם ירו בו.

הם ירו בלי שום אזהרה, ובלי שום ניסיון לתפוס אותו חי. בא חייל ושם רגל על זהוה. הם התחילו לירות לכיוון שלנו. יצאתי מהמגרש.

האיצטדיון בטול-כרם

עדותו של ח'אלד יוסף נעאלוה

אני המאמן של קבוצת הכדורגל 'מועדון ספורט שווייכה' (נאדי שווייכה אל-ריאדי), שבה שיחק ג'ימאל. ביום ראשון, 22.3.92, התקיים משחק בינינו לבין קבוצת 'האיגודים המקצועיים טול-כרם' (נקאבת עומאל טול-כרם), במסגרת משחקי הרמדאן.

המשחק היה אמור להתחיל ב-4:00 אחרי-הצהריים, אבל התחיל קצת באיחור - הקבוצה שלנו איחרה קצת, וגם ירד גשם. סיכמנו שכל מחצית תהיה בת 30 דקות. היה מעט קהל - אולי 70-80 איש. אני הייתי על הקו, היכן ששאר אנשי ההנהלה היו, צועק הוראות לקבוצה.

בתחילת המחצית השנייה הקבוצה שלי תקפה צפונה, והיתה קרן לטובתה. ג'ימאל היה לא רחוק מהשער, קרוב לקרן (לא הוא היה אמור לבעוט). ראיתי ארבעה אנשים לובשי אזורית (רגיל - בלי כאפייה או משהו כזה) שנכנסו לתוך המגרש, מכיוון השער הראשי. איך שהם נכנסו למגרש הם הוציאו אקדחים גדולים, ורצו לכיוון ג'ימאל.

ג'ימאל הבחין בהם, תפס את השופט וכאילו הסתתר מאחוריו. ביקש שיגן עליו. לא שמעתי אם החיילים צעקו משהו. הם התחילו לירות, כשהיו במרחק של 10-15 מטר מג'ימאל. לא הבחנתי לאן הם כיוונו.

השופט פחד, דחף את ג'ימאל מעליו. מייד ירו כל הארבעה אל ג'ימאל, והוא נפל. הירי היה אוטומטי. להערכתי הם ירו עשרות כדורים. לא זכור לי אם הוא היה עם הגב או הפנים אליהם. הכל התרחש מהר מאוד, וג'ימאל כמעט שלא הספיק לזוז בכלל. אחרי שנפל הם ניגשו אליו, ואחד דרך לו על הכתף. הוא כבר לא זו.

החיילים החלו לירות באוויר, והאנשים התחילו לברוח, אבל המגרש היה מוקף בכוחות מיוחדים וצבא רגיל. הם העמידו אותנו אל הקיר במשך אולי חצי שעה-שעה. הם הוציאו את הגופה של ג'ימאל באמבולנס צבאי, בערך חצי שעה אחרי שירו בו. קודם בא אמבולנס מטול-כרם אבל לא נתנו לו להיכנס.

עדותו של טלאל עבדאללה נעאלוה

ביום ראשון צפיתי במשחק. הייתי ליד השער.

היתה קרן לטובת שווייכה. ג'ימאל היה ממש מול השוער, כ-3 מטרים ממנו, כשפניו אל השער. ראיתי ארבעה אנשים נכנסים מהשער - ומייד נכנסים אל תוך המגרש, לכיוון ג'ימאל. אחרי מטרים ראיתי שיש להם עוזים. צעקתי לג'ימאל (ידעתי שהוא מבוקש). הוא לא שם לב - בטח חשב שזה קריאת עידוד, איך שקהל תמיד צועק.

בתוך המגרש הם שלפו אקדחים. כשהיו בערך 10 מטר ממנו, ג'ימאל ראה אותם, תפס את השופט ואמר לו: שמור עלי.

החיילים החלו לירות. השופט הסתובב וברח וג'ימאל נשאר לבדו. הארבעה ירו לכיוונו. ישר אליו, לא לאוויר. הוא נפל על הגב. אחד מהם בא ושם רגל על הכתף של ג'ימאל. השאר החלו לירות באוויר, להפחיד את האנשים.

יצאתי מהמגרש, אבל מייד ניגש אלי איש לבוש אזרחי, כיוון אלי אקדח ואמר:
תחזור או שאני יורה. חזרתי.

אחר-כך באו 3 גיפים של מג"ב ויותר מאוחר גם צבא רגיל, ואיתם אמבולנס. זה
היה תוך דקות. אבל הם הוציאו אותי רק אחרי איזה חצי שעה.

דובר צה"ל מסר בעקבות האירוע כי החיילים, שהיו בפעילות יזומה, הורו לריאנס
לעצור, משלא נענה והחל להימלט ירו בו והרגוהו. מאוחר יותר⁶³, נמסר לנו מדובר צה"ל
כי ריאנס היה מבוקש על "ביצוע חקירות אלימות של תושבים מקומיים ונסינות לבצע
פיגועים כנגד כוחות צה"ל". בשיחה זו אף הובהר לנו כי הכוח שפעל באירוע זה היה
כוח של משמר הגבול ולא של צה"ל. דובר משמר הגבול אישר עובדה זו ואמר כי
המקרה נמצא בחקירה משטרתית.⁶⁴ לא ידוע לנו אם רואיינו במסגרת החקירה עדים
פלסטיניים מבין העדים הרבים שהיו בזירת האירוע (קהל, שתי קבוצות שחקנים
ומלוויהם).

בראיון ליימון בטלוויזיה הכללית, ששודר בערב שבת, 1 במאי, מסר אלוף פיקוד המרכז,
דני יתום, כי החיילים באירוע ירו לעבר רגליו של גימאל ריאנס, אשר החליק ולכן נפגע
בגופו ומת. יתום טען גם שריאנס נמלט לעבר פירצה בנדר והיה עלול להימלט לולא ירו
בו.

לפי העדויות, כאמור, לא כיוונו המסתערבים את נשקם לרגליו של ריאנס אלא לגופו.
הוריו של ההרוג אמרו כי בגופת בנם היו שני חורים בגב ושלושה בחזה (נייתכן שחלקם
חורי יציאה). לדבריהם, לא היו פגיעות ברגליו.

טענת האלוף יתום שהאיש נהרג כי החליק – כלומר נהרג לא באשמת החייל היורה
אלא באשמתו – אינה מתקבלת על הדעת. יתר על כן, העובדה שבארבעה מתוך עשרה
מקרים המובאים בדו"ח נטען שהחיילים כיוונו את נשקם לעבר רגלי החשוד אך פגעו
בו בגוף (במקרה אחד – בראש) מלמדת שזו אינה חריגה חד-פעמית אלא דפוס שחוזר
על עצמו. גימאל ריאנס לא היה חמוש ולא סיכן את חיי החיילים, ואף-על-פי-כן נפגע
משלושה כדורים לפחות, שפגעו כולם בחלק העליון של גופו.

תיאור האירוע שלהלן מבוסס על עדויות שנבה באסם עיד מבצלם מעדי ראייה פלסטיניים. ב-7 במאי 1992, יום העצמאות, נכנס לכפר סעיר (נפת חברון) מכונית מסחרית צהובה עם לוחיות רישוי ישראליות ועליה דגלי ישראל. במכונית ישבו ארבעה אנשים לובשי בגדים אזרחיים, חלקם מזוקנים וחובשי כיפות.

צעירים ערבים ששיחקו כדורגל בכניסה לכפר הבחינו במכונית וידו אבנים לעברה. הנוסעים ירו אל מידי האבנים מתוך המכונית ופצעו את אמין מוחמד ג'ראדאת, בן 16, בירכו הימנית. מחמוד עיסא שלאודה, אחד הצעירים האחרים, עצר מכונית ערבית שעברה במקום ויחד עם צעיר נוסף, נידאל ג'ראדאת, העלה את הפצוע למכונית והורה לנהג לנסוע מהר ולפנות את הפצוע. הנהג נסע לעבר הכפר הסמוך, שיוח', כשהמכונית המסחרית דולקת בעקבותיו ונוסעיה יורים באוויר.

לאחר כקילומטר וחצי, בכניסה לשיוח', נתקלה המכונית הנמלטת במחסום אבנים ונעצרה. מחמוד שלאודה יצא מייד מהמכונית והחל להימלט בריצה. מהמכונית המסחרית ירדו שלושה מהנוסעים, כשבידיהם כלי נשק, כנראה מסוג עוזי, ורדפו אחריו תוך כדי ירי אוטומטי.

לאחר דקות ספורות (על-פי העדויות 3-4 דקות) חזרו השלושה ועדים במקום שמעו את האחד אומר לחברו שנשאר ליד המכונית: "גמור". תושבים מהכפר מצאו את מחמוד שלאודה כשהוא פצוע קשה בראשו. הם העבירו אותו לבית-החולים ברמאללה, שם נפטר למחרת בבוקר.

בעקבות האירוע מסר דובר צה"ל את ההודעה הבאה:

במהלך פעילות יזומה של כח צה"ל היום אחה"צ סמוך לשעה 17:30 כנגד מתפרעים ומפרי סדר, באזור הכפר סעיר שבנפת חברון, זיהו חיילי הכח שני צעירים ערבים המיידיים אבנים לעבר מכונית שעברה במקום. חיילי הכח ירו לעברם, כתוצאה מכך נפצעו שניהם, האחד באורח בינוני והשני באורח קשה ופוטו לביה"ח לקבלת טיפול רפואי.

למחרת פורסמה הודעה נוספת המוסרת כי מחמוד שלאודה שנפצע מירי חיילי צה"ל בעת שיידה אבנים, מת מפצעיו בבית-החולים ברמאללה.

בהודעות דובר צה"ל לא היתה כל התייחסות לעובדה שמחמוד שלאודה נורה במרחק של יותר מקילומטר ממקום ידוי האבנים, לא בעת ידוי אבנים אלא כאשר נמלט ולא סיכן איש.

לכתבת ידיעות אחרונות, אריאלה רינגל-הופמן, שהפנתה לדובר צה"ל שאילתה בנושא זה, נמסר כי לאחר שהחל שלאודה לברוח ביצעו החיילים נוהל מעצר חשוד והבחור נפל ונפגע בראשו.⁶⁵

מהתחקיר עולות הנקודות הבאות:

- המסתערים, שהפעם הוסוו כמתנחלים, נכנסו לכפר כפרובוקציה שבאה לעורר ידוי אבנים, בדומה לפעולה שהיתה בכפר עצירה אל-קבליה ב-9.3.92, שבה נכנס אוטובוס

אגד לכפר וחיילים לבושים בבגדים אזרחיים ירדו מתוכו, ירו לעבר מידי אבנים והרגו את עבדאללה סולימאן מוחמד אל-שאמי.

• מחמוד שלאדה נורה ירי קטלני בראשו בשעה שנמלט מהחיילים ולא סיכן איש. הטענה ש"נפל ונפגע בראשו" במהלך נוהל מעצר חשוד, היא טענה שהופיעה בגירסות שונות במקרים אחרים שהבאנו בדו"ח זה ואינה נשמעת סבירה.

• גם באירוע זה פירסם דובר צה"ל הודעה מטעה שאינה מתייחסת לעובדה כי הימכונית הישראלית שלעברה יודו האבנים היתה אותה מכונית עצמה שבה נסעו החיילים כמו גם לעובדה ששלאדה נורה במרחק רב ממקום תקרית ידוי האבנים וזמן מה לאחר סיום תקרית זו.

ב. זכות

אם כי דו"ח זה עוסק בעיקר בירי בלתי-מוצדק, אי-אפשר להתעלם מהיבט אחר של פעילות היחידות המיוחדות. עדויות רבות של תושבים פלסטינים מתייחסות להתנהגות ברוטאלית במהלך חיפושים בבתים או ברחוב. נראה שהנורמות בתחום הירי מושלכות גם לתחומים אחרים שאינם קשורים לפעילות ביטחונית בהכרח.

בינואר 1988 עצרו חיילי 'דובדבן', יחידת המסתערבים בגדה המערבית, קבוצת תושבים מהכפר א-דיק (נפת שכם), על-פי רשימת שמות שחיבר השב"כ, והיכו אותם במוטות ברזל. הפרשה נחשפה במהלך משפטו של אל"מ יהודה מאיר, שהועמד לדין על פרשה דומה, שאירעה בכפר חווארה. בעקבות החשיפה נפתחה חקירת מצ"ח. החקירה הסתיימה אך **לצלם** לא ידוע אם התקבלה החלטה להעמיד לדין את הקצינים והחיילים שלקחו חלק בפעולה.

להלן יובא תיאור של שלושה מקרים בהם הוכו תושבים פלסטינים ללא כל סיבה. זהו ביטוי נוסף לאווירת הרסן המותר השורה ביחידות המיוחדות.

1. ח'אן-יונס, יולי 1991.

ב-21 ביולי 1991 נעצר עורך-הדין מאהר ח'מיס פארס על-ידי חיילים מיחידת המסתערים 'שמשון'. הוא הוכה והושפל ולבסוף שוחרר כשהתברר כי אין יסוד למעצרו. התיאור שלהלן מבוסס על תלונה שהגיש בשמו עורך-הדין ראג'י אל-סוראני, מנהל 'המרכז העזתי לחוק ומשפט':

ביום האירוע, בסביבות השעה 15:00, יצא עו"ד פארס מבית אחיו, קרוב לשפת הים בח'אן-יונס. מולו בא אדם לבוש בגדים אזרחיים ששחב ארגו. כשהתקרב האיש אל עו"ד פארס, השליך את הארגו הצידה ויחד עם אדם נוסף שהופיע, ערך חיפוש על גופו. השניים רוקנו את כיסיו ומשכו אותו לעבר קיר סמוך.

עו"ד פארס חשב שאלה ערבים המבקשים לפגוע בו ואמר להם: "אתם טועים. מה אתם רוצים ממני?" אז שלפו השניים אקדחים ואמרו: "צבא." עו"ד פארס הפסיק להתנגד לאלתר ואמר להם שהוא עורך-דין.

אז הגיעו למקום חיילים במדים, וכבלו את ידיו באזיקי פלסטיק. הם הכניסו אותו למשרד סמוך. השכיבו אותו כשפניו לרצפה והורו לו לשתוק. בעודו שוכב החלו להכות על ראשו בחפץ קהה. עו"ד פארס חשב שזה אקדח. המכות נמשכו גם לאחר שדם רב שתת מראשו.

לאחר זמן מה, הורו לו לעמוד. חייל הביא בקבוק מים ושטף את ראשו של עו"ד פארס במים ולאחר מכן חבש את הפצע. יחד עם עצורים נוספים נלקח עו"ד פארס לג'יפ, שם כיסו את עיניו והושיבו אותו כשראשו למטה וידיו כבולות מאחורי גבו. הוא הובא למרפאה שם טיפלו בפצע שבראשו. אחר-כך שוב שמו אזיקים על ידיו. כשהתלונן כי האזיקים מהודקים מדי בא חייל והידק את האזיקים עוד יותר.

אחד החיילים לקח את עו"ד פארס לחדר נפרד, שם פגש אדם רזה, גבוה ושחרחר, שהציג את עצמו בשם אבו אל-אמין ואמר כי הוא איש שב"כ. האיש הראה לו פנקס טלפונים. עו"ד פארס אישר כי זה הפנקס שלו. איש השב"כ טען שהפנקס מכיל מספרי טלפון של פעילי אינתיפאדה. עו"ד פארס הכחיש ואמר כי המספרים הם של חבריו ולקוחותיו. החוקר ביקש ממנו להצביע על מספרי טלפון שבחול"ל. עו"ד פארס הצביע על הטלפון של אחיו, עדנאן, בריאד אשר בסעודיה. אחר-כך יצא החוקר הראשון מהחדר ונכנס אדם אחר ששאל אותו עוד שאלות אחדות ולבסוף התנצל בפניו ושיחרר אותו.

בעקבות התלונה שהגיש 'המרכז לחוק ומשפט' לשלטונות צה"ל, נפתחה חקירת מצ"ח, שבסופה הוגש כתב אישום נגד חייל מיחידת 'שמשון', שהיכה את עו"ד פארס וגרם לו חתכים בראשו.⁶⁶ החייל נאשם בהתעללות וב-6.4.92 נפתח משפטו בבית-הדין הצבאי בפיקוד דרום. אלוף פיקוד הדרום, מתן וילנאי, הוציא צו מיוחד המורה לנשיא בית-הדין לקיים את המשפט בדלתיים סגורות מתחילתו ועד סופו. הצו אינו משאיר מקום לשיקול דעתו של נשיא בית-הדין בנושא זה.

2. אידנא, יולי 1991.

בלילה שבין 29 ל-30 ביולי 1991, דפקו כמה רעולי-פנים על שער ביתו של איברהים טמיזה, אחד מששת המוכתארים של הכפר אידנא (נפת חברון). אחד מהם אמר לבני הבית: שמי מוחמד, אני בורח מהחיילים, תנו לי להיכנס.

בני משפחת טמיזה, שהבחינו כי רעולי-הפנים נושאים נשק, חששו לפתוח. לדבריהם, טמיזה אומנם לא נחשד כמשתף פעולה, אך בעבר ניסו צעירים לתקוף אותו על רקע קשרי מסחר וידידות שהיו לו עם אספני עתיקות ישראלים.

בזמן שטמיזה התווכח עם רעולי הפנים, עלו שניים מבניו על גג הבית והחלו לידות אבנים לעבר רעולי הפנים. הללו הגיבו בירי באוויר. החלה מהומה, ואז ירו רעולי-הפנים פצצת תאורה ותוך דקות הגיעו למקום כלי רכב צבאיים, חיילים ואמבולנס צבאי. בשלב זה הבינו בני משפחת טמיזה ושכניהם כי מדובר בחיילים מסתערבים.

בינתיים פרצו החיילים המסתערבים אל תוך הבית והחלו לחפש את איברהים טמיזה, תוך התנהגות אלימה וגרימת נזקים לרכוש. כשיצא איברהים טמיזה ממחבואו היכו אותו החיילים, בעטו בו, כיסו את עיניו ואחד החיילים אמר בערבית: "תירו בו".

אחר-כך בדקו החיילים את תעודות הזהות של בני הבית, התייעצו ביניהם ולבסוף שאלו את איברהים טמיזה אם יש בכפר מוכתאר נוסף ממשפחת טמיזה. הוא השיב בחיוב. החיילים ביקשו ממנו להראות להם את בית המוכתאר השני והוא עשה כן. באותו לילה נעצר המוכתאר השני על-ידי צה"ל ולמחרת שוחרר, מבלי שנחקר כלל, לדבריו.

קציני מימשל פנו לאיברהים טמיזה, התנצלו על האירוע ואמרו שנפלה טעות והציעו לפצות אותו. טמיזה דחה את הפיצויים.⁶⁷

בתשובה לשאלת **בצלם** נמסר מדובר צה"ל ב-13.4.92 כי:

המקרה נחקר ע"י המשטרה הצבאית שגבתה עדויות גם מהמוכתר ומבני משפחתו. הפרקליט הצבאי שבחן את חומר החקירה הורה להעמיד לדין משמעתי מספר חיילים וקצין צה"ל שנטלו חלק בארוע בפני קצין בכיר.

בירור שערכנו העלה כי הקצין ושלושה חיילים הועמדו לדין משמעתי בפני מפקד האוגדה (לא ידועים לנו פרטי האישום) וזוכו.

3. ח'אן-יונס, ספטמבר 1991.

באחד מימי חודש ספטמבר 1991 הלכו שני גברים מבוגרים, תושבי ח'אן-יונס, יוסוף ג'וחו, בן 66, ומחמוד איברהים עלי עלוואן, בן 58, לצד הכביש, כשהם מובילים עגלה ובה עצים להסקה. לפתע עצרה לידם מכונית אזרחית וממנה ירדו ארבעה חיילים לבושים בבגדים אזרחיים. אחד מהחיילים ניגש אל ג'וחו והחל להכותו בידיו ובקת של רובה. הוא המשיך להכותו גם לאחר שג'וחו נפל על הכביש כשהוא שותת דם. חייל שני היכה את עלוואן בפניו.

לג'וחו נגרמו חבלות בגופו ודימום בפניו – באוזן ובפה. הוא נזקק לתפרים ואושפז למשך שבוע בבית-חולים. עלוואן הוכה בפניו ונזקק לעזרה ראשונה שלאחריה שוחרר לביתו.

האירוע כולו ארך כחמש דקות ומייד לאחר מכן הסתלקו החיילים וחיילים אחרים, שהגיעו למקום, פינו את ג'וחו ועלוואן למשטרת ח'אן-יונס, שם ישבו וחיכו למעלה מחצי שעה עד שהגיע אמבולנס והעביר אותם לטיפול רפואי.

בנובמבר 1991 הוגש כתב אישום נגד שני חיילים ביחידת המסתערבים "שמשוני", רב"ט ע. וסמל א. הואשמו בתקיפה ובהתנהגות שאינה הולמת. בתחילה הכחישו השניים שהיו במקום האירוע. מאוחר יותר הודו כי היו שם, אך טענו כי לא תקפו את המתלוננים. לבסוף הודו כי תקפו אותם וטענו כי הסיבה לכך היתה "סכסוך נהגים". לדבריהם, פגע במכוניתם אחד העצים מהעגלה שאותה הובילו ג'וחו ועלוואן, ולפיכך ירדו מהמכונית "ללמד אותם לקח".

ב-22 באפריל 1992 הורשעו שני החיילים בעיסקת טיעון, לאחר שכתב האישום תוקן לאשמת חריגה מסמכות פגיעה בדמות הצבא והתנהגות מבישה. אחד החיילים נידון לארבעה חודשי מאסר על-תנאי והשני נקנס בסכום של 330 ש"ח.⁶⁶

בסיכומי ההגנה אמר סניגורם של שני החיילים הנאשמים, עורך-הדין אליהו שילה:

מערכת החינוך לא הצליחה לתת בסיס חינוכי טוב לנוער. והנוער הזה מתגייס לצבא ומגיע ליחידה שלא פועלת במסגרת צבאית רגילה, אלא עוסקת בפעילות שבמדינות אחרות מיוחדת למנגנון חשאי.

כאשר חייל בן שמונה-עשרה, בשירות סדיר, מגיע למצב של הריגת אנשים, משהו במערכת המוסרית שלו משתבש. היחידה הזו הרגה גם בשוגג, כאשר היה צריך לתפוס מבוקש, ואני לא חושב שזה תפקיד לחייל בשירות סדיר. כאשר בחור בן שמונה-עשרה נאלץ ליטול חיים ממישהו אחר נפגעת המערכת המוסרית שלו.

סיכום ומסקנות

בחודשים החולפים הוגברה פעילות היחידות המיוחדות בשטחים, במסגרת מה שהוגדר "מדיניות התקפית" נגד פלסטינים המבוקשים על-ידי כוחות הביטחון. בתקופה זו עלה בשיעור ניכר מספרם של ההרוגים מידי יחידות המסתערבים. גורמים צבאיים הכחישו טענות שהועלו נגדם, לפיהן יש מדיניות של 'חיסולי מבוקשים.

הדו"ח מביא ניתוח של עשרה מקרים בהם נהרגו פלסטינים על-ידי יחידות המסתערבים. מקרים אלה נבחרו מבין עשרות תחקירים שערך בצלם, כמקרים מייצגים, המאפיינים בעיות שונות שנובעות מפעילות היחידות המיוחדות. הניתוח מלמד כי שיטות הפעולה של היחידות המיוחדות, מצד אחד, והמסר המועבר לחיילים על-ידי המערכת הצבאית כולה, מצד שני, גורמים לכך שיש חריגות רבות מהמדיניות המוצהרת. מהתחקירים עולות המסקנות הבאות:

– היחידות המיוחדות פועלות בנשק קטלני בלבד. החיילים מצוידים אך ורק בתחמושת חיה. במקרים רבים לא נעשה ניסיון רציני לעצור את ההרוגים או לנקוט באמצעים חמורים פחות (כדורי גומי, גז מדמיע וכדומה), לפני הירי שגרם למותם.

– רבים מההרוגים נורו מטווח קרוב ונפגעו בחלק גופם העליון. ברבים מהמקרים נפגעו ההרוגים ממספר גדול של קליעים.

– העובדה שבארבעה מתוך עשרה מקרים המובאים בדו"ח נטען שהחיילים כיוונו את נשקם לעבר רגלי החשוד (טאמון, אוגוסט 1988; רמאללה, יולי 1989; טול-כרם, מארס 1992; וסעיר, מאי 1992) אך פגעו בו בגוף (במקרה אחד – סעיר, בראש), מלמדת שזהו דפוס שחוזר על עצמו.

– לבצלם ידוע על 5 מקרים של אנשים שנהרגו ככל הנראה בטעות.

– בחודשים החולפים גדל שיעורם של ההרוגים שהיו חמושים בעת ההיתקלות עם יחידות המסתערבים ובחודשים ינואר-אפריל 1992 הגיע לכ- 50 אחוז. עדיין, 50 אחוז מההרוגים היו בלתי-חמושים.

הפרק המשפטי בדו"ח סוקר את פסקי-הדין הרלוונטיים ומבהיר את המגבלות שקבע בית-המשפט העליון לגבי שימוש בטיעון ההגנה העצמית ואת הקריטריונים למעצר מבוקשים ולירי במהלך נוהל עצירת חשוד. כמו כן נסקרים בפרק זה האיסורים במשפט הבין-לאומי על הריגה ללא משפט ועל שימוש מופרז בכוח על-ידי הממונים על אכיפת החוק.

הגנה עצמית חלה רק במצב שבו אדם מתגונן מפני תקיפה ובתנאי שהמעשה אותו נקט מיועד להדוף את התקיפה והיה סביר למניעת הפגיעה. הגנה עצמית אינה מצדיקה פעולה הבאה לקדם סכנה עתידית, אלא רק פעולה הדרושה להדיפת תקיפה המתממשת בפועל. אין מקום לשימוש בכוח קטלני טרם התקיפה או לאחר חלוף הסכנה.

הקריטריונים למעצר חשודים מחייבים שהחיל העוצר יפעל על-פי פקודת מעצר שהוצאה כדין או שיהיה לו מידע אישי בדבר החשדות נגד המבוקש, או לכל הפחות שיהיה בידו מידע מפורט – גם אם מכלי שני – לגבי טיב החשדות והראיות נגד המבוקש. הסתמכות על רשימות מבוקשים שמחבריהן אנונימיים ועל האשמות כלליות בנוסח "היה מעורב בחקירות אלימות של מקומיים", מסלקת את גורם האחריות האישית מבחינה משפטית ומבחינת ההכרעה המוסרית כאחד.

שימוש בכוח קטלני בעת מעצר מוצדק רק כאשר אין דרך אחרת למנוע את הסכנה הנשקפת מן המבוקש ובתנאי שחומרת האמצעי הננקט שקולה לסכנה שמבקשים למנוע.

אין מחלוקת בדבר חובתם של חיילי צה"ל להתגונן כאשר הם מותקפים ונשקפת סכנה לחייהם. אולם נראה שבמקרים רבים יורים החיילים ירי קטלני גם בנסיבות שאינן הגנה עצמית. הדו"ח מצביע על כמה סיבות לתופעה זו:

1. "במלחמה כמו במלחמה"

כמה מראשי המערכת הצבאית הצדיקו לאחרונה את שיטות הפעולה של יחידות המסתערבים בטיעון שבשטחים שורת מלחמה ולכן צה"ל נוהג כבשדה-קרב. טיעון זה אין לו על מה להסתמך. בתצהירו לבג"צ, המצוטט בדו"ח⁴⁶, קובע הרמטכ"ל אהוד ברק, כי הבסיס המשפטי להוראות הפתיחה באש של צה"ל בשטחים, הוא חוק העונשין הישראלי. דגם ההשוואה לפעולות היחידות המיוחדות בשטחים אינו יכול להיות פעולות מהוללות של יחידות צה"ל מעבר לקווי האויב, אלא פעילות משטרתית בתוך תחומי מדינת ישראל. גם משטרת ישראל מתמודדת לעתים קרובות עם עבריינים חמושים, שמצאו מקלט בלב אוכלוסייה אזרחית, אשר לעתים קרובות מנסה לסייע לעבריינים ועוינת את המשטרה. למרות זאת, איש אינו טוען שעל המשטרה לפעול על-פי חוקי שדה-קרב כשהיא יוצאת לעצור עבריינים חמושים ולא יעלה על הדעת שהמשטרה תפרוץ למקום בו מסתתר עבריין כזה (או קבוצת עבריינים) בפעולה שתכניס את השוטרים למצב של סכנה לחייהם ותחייב אותם להשתמש בנשק חם ולהרוג, מתוך הגנה עצמית.

האמצעים המקובלים בפעולות משטרתיות למעצר מבוקשים הם הקפת האיזור בכוח גדול של שוטרים, חסימת נתיבי בריחה אפשריים ולכידת המבוקש באופן שאינו מעמיד את השוטרים בסכנה. פעולה כזו היא יקרה יותר ומחייבת שימוש בכוח אדם רב. היא גם אינה אפופה בהילה של פעולות המסתערבים, אולם היא מעמידה את ערך חיי האדם בראש שיקוליה ומכירה בכך שלכידת מבוקשים אינה מטרה המצדיקה את כל האמצעים.

שיטות הפעולה של יחידות המסתערבים יוצרות סבירות גבוהה לפגיעה בחייהם של תושבי השטחים. ככל שהפעולה מסכנת יותר את חיילי צה"ל עולה הסבירות שיעשו

שימוש בנשק חם ויפגעו במבוקשים או באנשים שבסביבתם.

בשיטות הפעולה הללו יש אלמנטים של אי-ודאות, הן מבחינת הסכנה כי הפעולה תתפתח באופן בלתי צפוי ומסוכן שיחייב תגובה חריפה, והן מבחינת זיהוי המבוקשים. המהירות שבה מתרחשת הפעולה, אלמנט ההפתעה, והירי הקטלני שלא קודמים לו אמצעים חמורים פחות, מונעים במקרים רבים אפשרות של זיהוי ודאי וזמזומינים טעויות ופגיעה בחפים מפשע, כפי שעולה גם מכמה מהמקרים המתוארים בדו"ח.

2. הוראות הפתיחה באש

שינוי ההוראות בתחילת השנה הרחבי מאוד את ההגדרה של סכנת חיים, באופן שמאפשר לחיילים להצדיק כמעט כל פתיחה באש בטיעון של הגנה עצמית.

ההוראות אינן מבהירות לחיילים את החומרה שבירי בלתי-מוצדק ומנוסחות בשפה מעורפלת המותירה 'שטחים אפורים' ומקום נרחב לשיקול-דעת של החיילים, בלי שיינתן לחיילים הסבר, מלווה בדוגמאות והבהרות, כיצד עליהם להפעיל את שיקול-הדעת.

תדריכים בעל-פה שנותנים המפקדים בשטח מערפלים ומטשטשים את ההוראות לעיתים במקום להבהיר אותן. הרושם שנוצר אצל החיילים בעקבות תדריכים אלה והתבטאויות של קצינים בכירים בתקשורת, הוא שהריגת מבוקש נחשבת להצלחה ואילו הימלטותו נחשבת לכישלון. המסר הזה נותן חיזוק לתופעה של אצבע קלה על ההדק.

3. שרשרת החיפוי והגיבוי

מהדו"ח עולה שהמערכת הצבאית כולה שותפה להצדקת התופעה של הריגת מבוקשים. השרשרת מתחילה בהתבטאויות של קצינים בכירים בתקשורת ומיוזמות העולות מהשטח, הקוראות לתת לחיילים חופש לירות גם במקרים שניתן להימנע מירי. היוזמות הללו זוכות להיענות חלקית של הפרקליטות הצבאית בצורת 'התאמת ההוראות למצב החדש', והדברים אמורים בעיקר בביטול קריאת האזהרה לפני ירי באנשים חמושים.

תפקיד חשוב בשרשרת זו ממלא דובר צה"ל. ההודעות שנמסרות לתקשורת לאחר כל אירוע של הריגת פלסטינים על-ידי חיילי צה"ל, ובמיוחד כשמדובר במסתערבים, הן לא פעם בלתי-מדויקות. מהשוואת תחקירים של **בצלם** עם הודעות דובר צה"ל עולה רושם שדובר צה"ל מוסר לתקשורת מידע מטעה המתבסס על דיווחים מסולפים של הכוחות בשטח (בכמה מקרים הוציא דובר צה"ל תיקונים להודעות ראשוניות שלו שהתגלו כלא-נכונות), או – חמור מזה – נועד לחפות בידועין על פעולות בלתי-חוקיות.

כך נמסר לציבור על 'סכנה שנשקפה לחיילים', כשתחקיר **בצלם** מפריק את הטענה; דובר צה"ל מדווח על 'מבוקשים שנורו כשלא נענו לקריאת עצור', כשתחקיר **בצלם** מראה שכלל לא נקראו לעצור; על אנשים שנפגעו בגוף או בראש למרות שהחיילים ירו לעבר הרגליים; ורעולי-פנים חמושים, מתגלים כמי שלא היו מעורבים כלל בפעילות חבלנית. לעתים קרובות נכלל בהודעת דובר צה"ל ובהתבטאויות של קצינים בכירים, מידע לגבי העבירות המיוחסות למבוקשים. התבטאויות אלו יוצרות רושם בציבור שהמעשים שביצעו מצדיקים את הריגתם.

חוליה נוספת בשרשרת היא מצ"ח. כפי שעולה מהדו"ח מתנהלות חקירות מצ"ח ברוב המקרים בצורה רשלנית והן אינן מנסות לרדת לחקר האמת אלא באות לאשר שהחיילים 'פעלו בהתאם לנהלים'. מהתחקירים עולה הרושם שלא נעשה מאמץ לחקור עדים פלסטיניים. לפחות בשניים מהמקרים המתוארים בדו"ח (טאמון, אוגוסט 1988, ועסכר, פברואר 1991) היו עדי ראיה לאירוע עצורים בידי צה"ל ואף על פי כן לא מצאה מצ"ח לנכון לגבות את עדותם.

ולבסוף, הפרקליטות הצבאית. רק במקרה אחד, מהעשרה המופיעים בדו"ח, הוגש כתב אישום נגד קצין (אל-בורייג', אוקטובר 1989). בשלושה מקרים נוספים, בהם שני המקרים שמצ"ח לא טרחה לחקור את העדים, נסגר התיק לאחר שנקבע כי החיילים פעלו כשורה. במקרה חמישי (רמאללה, יולי 1989) ניתנה הוראה להעמיד חייל לדין משמעתי אך ביצוע ההוראה נדחה עד שיחזור החייל לארץ, שכן הוא שוהה בחו"ל. בחמשת המקרים הנותרים לא הסתיימה החקירה.

גם אם אין מדיניות של 'יחסולי' מבוקשים, מהדו"ח מצטיירת אווירה המצדיקה ירי קטלני על-ידי יחידות המסתערבים בכלל וירי במבוקשים בפרט, גם בנסיבות שאינן הגנה עצמית כפי שהיא מוגדרת בפסיקה. מתוך להיטות ללכוד את המבוקשים נתפסות חריגות מההוראות הרשמיות כהכרח בל יגונה.

המסר לחיילים, העולה מיהתורה שבעל-פה, שנטוות סביב ההוראות הכתובות, הוא שגם אם הריגת מבוקשים אינה בגדר מטרה בפני עצמה, היא אינה דבר פסול.

המסר הזה הוא בלתי-מוסרי כשם שהוא בלתי-חוקי. במדינת ישראל, כבכל המדינות המתוקנות, רק בית-משפט רשאי להטיל עונש מוות על אדם, לאחר שנשפט והורשע כדין. ההאשמות נגד המבוקשים, חמורות ככל שיהיו, אינן מצדיקות סטיה מעיקרון זה. על המערכת המשפטית והבטחונית מוטלת אחריות להבהיר זאת למי שפועלים מטעמן בשטחים ולמנוע כל הריגה בלתי-מוצדקת.

הערות שוליים

1. ראו לדוגמה, יזהר באר, 'כל העיר', 21.10.88.
2. מכתבו של סגן שבי דוד, עוזר לתובע הצבאי הראשי, ת"ע 102 (18) 2724, מיום 2.10.91.
3. ראו לדוגמה, טלי זלינגר, 'דברי', 25.10.88.
4. 'יומן' 21.6.91.
5. לפי נתונים שמסר הרמטכ"ל, נתפסו בארבעת החודשים הראשונים של שנת 1992, כ-130 מבוקשים בגין חשד לעבירות בטחוניות חמורות כגון רצח והחזקת נשק (הרמטכ"ל לא מסר מה שיעור הנתפסים שהסגירו את עצמם ומה שיעור אלה שנתפסו בפעולות של יחידות צה"ל). דברי הרמטכ"ל נאמרו במסגרת ראיון ששודר בימבטי בטלוויזיה הכללית במוצאי-שבת 9.5.92.
- לדברי האלוף דני יתום, נעצרו בארבעת החודשים הראשונים של השנה 1,400 מבוקשים ודרושי חקירה (גם האלוף יתום לא מסר כמה מאלה נתפסו בפעולות צבאיות) בגדה המערבית, 13 מבוקשים נהרגו ו-13 נפצעו. דברי האלוף יתום נאמרו במסיבת עיתונאים ב-3.5.92. לבצלם ידוע על 9 מבוקשים הרוגים בלבד. (ראו נספח ג').
6. ראו התכתבות בנספח ד'.
7. PHRIC, 'Targeting to Kill: Israel's Undercover Units', Jerusalem, May 1992.
8. עימנואל רוזן, 'סיכת בטחון', 'מעריב', 20.5.92.
9. סימה קדמון, 'קולות של דובדבן', 'סופשבוע' – מוסף 'מעריב', 5.7.91.
10. ב-5.7.88 שידרה רשת הטלוויזיה ABC ידיעה לפיה ב-16.6.88, הגיעו אנשי ביטחון ישראלים לעיירה סלפית במכונת ועליה מדבקות של ABC. הם נשאו מצלמות והציגו עצמם כמי שבאו לראיין צעיר פלסטיני על חורבות ביתו שנהרס בשל חשד להשלכת בקבוק תבערה, אך מייד לאחר הדיאיון עזרו אותו.
- ב-28.6.91, במאמר ב'דבר', מדווחת מיכל סלע על שני אנשים מחופשים לעיתונאים שנכחו בעת לווייתו של רשד א-שאווה, ראש עיריית עזה לשעבר. שהתקיימה כשלוש שנים קודם. היא מספרת כי כשניגשה אליהם לשיחת היכרות התחמקו השניים, שחולצותיהם הדקות, לדבריה, "לא הסתירו את האקדח שהיה תקוע במכנסיים".
11. דו"ח PHRIC (ראה הערה 7 לעיל), ע' 45, הערה 13.
12. פעולה מסוג זה היתה למשל בעצירה אל-קבליה (נפת שכם) ב-9.3.92, לשם נכנס אוטובוס 'אגד' ולאחר שנזרקו לעברו אבנים יצאו ממנו חיילים בלבוש אזרחי, ירו והרגו את עבדאללה סולימאן מוחמד אל-שאמי, ב'יומן' בטלוויזיה הכללית שודר

- ב-15.5.92 סרט וידיאו שצילמו תושבים פלסטינים ובו נראה גייפ צבאי שנוסע לאט, כשבצד עומדת מכונית מסחרית נושאת לוחיות רישוי מקומיות. מיד לאחר שנורקות אבנים לעבר הגייפ יוצאים מהמכונית המסחרית חיילים בלבוש אזרחי ופותחים במרדף אחרי מידי האבנים.
13. ראו בצלם, 'פתיחה באש על-ידי כוחות הביטחון בשטחים', ירושלים, יולי 1990, ע"מ 34-35, 66-68.
14. שם, ע' 28-33.
15. נתוני בצלם מאשרים סברה זו. 19 מההרוגים בחודשים אוקטובר-נובמבר 1989 (מתוך 43 הרוגים מידי כוחות הביטחון באותם חודשים) היו רעולי-פנים או חברת רעולי-פנים. ראו בצלם, 'פתיחה באש על-ידי כוחות הביטחון בשטחים', ע' 23.
16. לפי 'ג'רוסלם פוסט' מ-4.2.92, נכנסו ההוראות החדשות לתוקף ב-2 בפברואר 1992.
17. ראו 'הארץ' ו'חדשות' 29.4.92.
18. ראו אלכס פישמן, 'הנצרה פתוחה, האצבע על ההדק', 'השבוע' - מוסף 'חדשות', 15.92.
19. 'דבר', 26.6.91.
20. העוזר לתובע הצבאי הראשי, ת"ע 227 2714, 27.9.91.
21. זאב שיף, 'ההיבט המבצעי האחר', 'הארץ', 15.92.
22. אלכס פישמן, 'הנצרה פתוחה, האצבע על ההדק', 'השבוע' - מוסף 'חדשות', 15.92.
23. מיכל סלע, 'כן ולא', 'דבר', 25.3.92.
24. ראובן פדהצור, 'דגל שחור בדורא', 'הארץ', 4.5.92.
25. על-פי דו"ח PHRIC, ההרוגים הראשוניים בידי המסתערים נהרגו באפריל 1988.
26. ראו מקרה מס' 5 ומקרה מס' 8 בחלק השני של הדו"ח.
27. ראו נספח ג'.
28. סרן אביטל מרגלית מיחידת דובר צה"ל אישרה באוזנינו את הדברים, בשיחת טלפון ב-27.4.92.
29. ראו ראובן פדהצור, 'דגל שחור בדורא', 'הארץ', 4.5.92.
30. בני"צ 378/89. תאריך התצהיר 9.5.90. העתירה נדחתה מחמת חוסר שפיטות, נימוקים לא ניתנו עד היום.
31. תיקון מס' 37 לחוק העונשין התקבל בכנסת ב-16.3.92.
32. דעה זו הציג הפצ"ר בפגישה עם נציגי בצלם, ב-16.3.92. גם בדברי ההסבר של הצעת התיקון לחוק (ה"ח 2057, מ-21.5.91) נאמר במפורש כי "ברוח הפסיקה מוצע לקבוע מבחן רחב של סבירות, במקום המבחנים הצרים הכלולים היום בסעיף 22. מבחנים אלה מהווים חלק ממבחן הסבירות המפורש ואין צורך להזכירם במפורש". השינוי העיקרי שהכניס התיקון לחוק העונשין מצוי בסעיף 22. המאפשר לבית-משפט להטיל עונש קל מעונש החובה הקבוע בחוק אם יוכיח הנאשם שפעל

במסגרת הגנה עצמית, אך חרג מן הסביר בנסיבות העניין לשם מניעת פגיעה, או יוכיח שנהג במסגרת הגנת הצורך, אך הפגיעה שגרם היתה בלתי-שקולה כנגד הפגיעה שביקש למנוע או חרג מן הסביר בנסיבות העניין לשם מניעת הפגיעה. החומרה שבתיקון זה היא שהמחוקק אינו קובע סף מינימום לענישה בנסיבות כאלה, כך שאדם ההורג אדם אחר בנסיבות שעד התיקון היו מטילות עליו עונש חובה כבד, עשוי להיפטר בעונש קל ביותר.

33. ע"פ 190/54, היוהמ"ש נ קמינסקי, פ"ד טו (1) 54, בעמוד 56; ע"פ 50/64 אל-נבארי נ היוהמ"ש, פ"ד יח (4) 37; ע"פ 229/62 גרזינסקי נ היוהמ"ש, פ"ד יז (2) 1075.

34. ע"פ 319/71 אחמד נ מ"י, פ"ד כו (1) 309, בעמוד 316.

35. לפני התיקון לחוק העונשין פסק בית-המשפט העליון כי הגנה עצמית אינה עומדת למי שהכניס עצמו בידועין למצב שבו הוא עלול להיות מותקף (ע"פ 319/71 הורוביץ נ מ"י, פ"ד כ (1) שאומץ בע"פ 88/83, שוקרון נ מ"י, פ"ד לח (2) 617).

נציין כי מפסקי-דין אלה לא ברור לחלוטין אם די בכך שאדם "הכניס את עצמו בידועין למצב שבו מצא עצמו נאלץ לעמוד על נפשו" כדי לשלול ממנו את ההגנה העצמית (פרשת שוקרון בעמוד 620), או שמא נדרש שהוא "הכניס ראשו בידועין ושלל כדין אל תוך המצב שגרם התקפה עליו" (פרשת הורוביץ בעמוד 145). התיקון לחוק שולל טיעון של הגנה עצמית ממי שגרם לתקיפה, שמפניה הוא מתגונן, "בהתנהגותו הפסולה ותוך שהוא צופה מראש את אפשרות התפתחות הדברים".

36. הצו בדבר הוראות ביטחון אינו כולל הוראה הדומה לזו האמורה בסעיף 19 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) דהיינו: "מי שמוסמך לעצור אדם חב מעצר רשאי להשתמש בכל אמצעי סביר הדרוש לביצוע המעצר, אם האדם מתנגד למעצר או מנסה למנוע זאת".

37. ע"פ 486/88 פ"ד מד (2) 353.

38. ע"פ 57/53 פ"ד ז 1126.

39. שם, ע"מ 368-369.

40. ראו: Jaime Orta, Human Rights in States of Emergency in International Law (Oxford 1992) p. 96.

41. ישראל חתמה על האמנה ב-19.12.66 ואישררה אותה ב-18.8.91. הוראות האמנה נכנסו לתוקף לגבי ישראל כמדינה חתומה ב-3.1.92.

42. הוואנה, אוגוסט-ספטמבר 1990.

43. ת.א. 334/89, 273/89.

44. ראו נספח ב'.

45. עורכת-הדין פליציה לנגר, ששמעה על כך מהמשפחה, מסרה את הדברים לבצלם.

46. מכתבו של ח. ישראלי, לשכת שר הביטחון, ק/16235, מ-23.10.91.

47. בשלב זה, כנראה, נהרג אדם נוסף: מחמוד איברהים אבו-שמלה, בן 22.

48. העדות נשמעה ב-27.10.91.

49. העדויות נשמעו ב-22.10.91.
50. העדות נשמעה ב-3.11.91.
51. העדות נשמעה ב-16.2.92.
52. העדות נשמעה ב-7.1.92.
53. העדות הוצגה בישיבה שהתקיימה ב-19.11.91.
54. העדות נשמעה ב-19.11.91.
55. עהרגו לפי הנהלים, ירושלים 1990.
56. ראו לדוגמה, 'הארץ', 14.90.
57. מכתב מסרן אביטל מרגלית מיחידת דובר צה"ל, לבצלם ב-13.4.92.
58. ראו לדוגמה, 'הארץ', 16.3.92.
59. בשיחה טלפונית, סרן אביטל מרגלית, 29.4.92.
60. ראו לדוגמה, 'הארץ', 19.3.92.
61. לפי בירור שערך בצלם היה ראאד דחמס מעורב בתקרית ידוי אבנים בינואר 1989, בקלקיליה. בעקבות התקרית עזב את בית משפחתו ועבר להתגורר בבית דודו בקאדום. לפי העדויות שבידינו לא היה מעורב בתקריות או פיגועים נוספים.
62. ב-7.4.92 ריאיון באסם עיד מבצלם, בבית-החולים אל-מוקאסד בירושלים, את מונתצר דרוויש בקר ברהם, שנפצע בתקרית. הוא מסר עדות דומה.
63. בשיחת טלפון ב-29.4.92.
64. בשיחת טלפון ב-3.5.92.
65. 'ידיעות אחרונות', 13.5.92.
66. בעקבות המקרה הודח החייל מהיחידה. ראו 'ידיעות אחרונות', 12.4.92.
67. על פרשה זו בהרחבה ראו: דני רובינשטיין, 'בממשל ביקשו סליחה', 'הארץ', 19.91.
68. ביקורת על פסק-הדין ראו במאמרו של ב. מיכאל, 'תספורת לשמשון', 'הארץ', 26.4.92.
69. ראו ע' 17.

נספח א' הוראות פתיחה באש לחיילי צה"ל

פתיחה באש בעת סכנת חיים

1. תקיפת כוחותינו באש או באמצעי חבלה

במקרה בו יותקפו כוחותינו או אזרחים (באש או באמצעי חבלה, לרבות בקבוקי תבערה) – תושב אש על-מנת לפגוע לעבר המתקיפים בלבד. יש להפסיק הירי מיד כשפסק הצורך בכך (כגון במקרים בהם נפגע המתקיף או הרים ידיו).

2. פתיחה באש במקרה של סכנת חיים בעת התפרעויות

אזהרה: הוראה זו חלה אך ורק כאשר כוחותינו או אזרחים מצויים בסכנת חיים. בהתפרעות שאין בה סכנת חיים חלות ההוראות לגבי: "ירי באויר לפיזור מתפרעים".

א. הסיטואציה

כאשר כוחותינו או אזרחים מותקפים גופנית או כאשר מיידים עליהם אבנים או אמצעים "קרים" אחרים, מותר השימוש בנשק, רק כאשר נשקפת סכנה ממשית ומיידית לחייהם.

הדגשה – השאלה האם השימוש באמצעים "קרים" מהווה סכנת חיים ממשית ומיידית תבחן עפ"י נסיבותיו של כל מקרה, ובהן: יחסי הכוחות בין התוקפים לבין כוחותינו, תנאי השטח וגילם של המתקיפים.

ב. נוהל הפתיחה באש:

1. הפתיחה באש תבוצע במידת האפשר בשלבים כמפורט מטה.
מעבר משלב לשלב, יבוצע רק אם השלב הקודם לא הביא להסרת הסכנה ועדיין קיימות נסיבות המצדיקות פתיחה באש.

2. אלה השלבים:

שלב א' – יש לקרוא בטרם יופעל הנשק, ועד כמה שהנסיבות מאפשרות זאת, קריאות אזהרה בערבית: "יוקף וולא בטחיק". ("עצור, ולא אני יורה").

שלב ב' – ירי אזהרה לאוויר יתבצע בבודדת כלפי מעלה לאחר שהיורה וידא שכיוון הירי אינו מהווה סכנה להיפגעותם של אנשים או רכוש.

שלב ג' – ירי על-מנת לפגוע ברגליים בלבד.

השימוש בנשק יעשה בכל מקרה ב"בודדת" בזהירות מירבית, לעבר רגלי התוקף בלבד.

3. אין לבצע ירי מכוון לעבר פלג גופו העליון של החשוד.
4. אין לפתוח באש, אלא כנגד תוקף ספציפי, שזוהה כמסכן חיי אדם. יש להקפיד היטב לבל יפגעו אחרים.
5. הפתיחה באש תיעשה, עד כמה שהנסיבות מאפשרות זאת, בידי המפקד בלבד.
6. יש להימנע ככל האפשר מירי על נשים וילדים.
7. חלפה הסכנה, למשל: כתוצאה מכך שגורם הסכנה ברח, אין להמשיך אלא בהתאם לנוהל מעצר חשוד, כמפורט להלן.

פתיחה באש כחלק מנוהל מעצר חשוד

כללי

1. הוראה זו נועדה להגדיר את הפתיחה באש כחלק מנוהל מעצר חשוד המבוצע ע"י חיילי צה"ל במסגרת תפקידם לשמירה על בטחון האיוור.
2. אין לפתוח באש לצורך מעצר חשוד, אלא לפי הוראות אלה.
3. אין הוראה זו חלק במקרה בו מותקפים כוחותינו באש או באמצעי חבלה.

הגדרות:

4. "**החשוד**" – מי שקיים לגביו יסוד סביר להניח כי ביצע, סייע לביצוע או ניסה או היה בדרכו לבצע פשע מסוכן.
- שים לב! נדרש קיומו של חשד המבוסס על עובדות, נתונים או על מידע אמין, והכל בהתחשב בתנאי המקום והזמן. **אין די בחשד סתמי, בתחושה או בניחוש.**
5. "**פשע מסוכן**" – פשע אשר טמונה בו סכנה ממשית לחייו או לגופו של אדם, כגון: רצח, נשיאת נשק שלא כדין, השתייכות לארגון עוין או פעילות בו באופן העלול לסכן חיי אדם או שלמותו הגופנית, יידוי אבנים לעבר אדם או רכב כאשר קיים **סיכון ממשי והמעצר מתבצע מייד בעת הארוע**, וגרימת נזק בזדון לרכוש על רקע בטחוני באופן העלול לסכן חיי אדם או את שלמותו הגופנית.

יידוי אבנים - שים לב!

- א. אין לפתוח באש לעבר מיידה אבנים, אלא כחלק מנוהל מעצר חשוד ורק כאשר יש ביידוי האבנים סיכון ממשי ומייד.
- ב. סיכון ממשי יחשב יידוי אבנים לעבר **רכב נוסע**, בכוונה לפגוע בו; או יידוי אבנים בנסיבות אחרות, **המסכנות חיי אדם** - בהתחשב בתנאי השטח, גודל האבנים, יחסי הכוחות בין התוקפים לכוחותינו וכיו"ב.
- ג. אין לפתוח באש אלא אם כן נוהל המעצר מבוצע בצמוד ליידוי האבנים. לא נעצר החשוד מיד ובצמוד לארוע – אין עוד להשתמש בנשק כחלק מנוהל המעצר.

דגשים

6. אין לפתוח באש נגד מי שחשוד בעבירה פלילית "רגילה", כגון: סירוב להזדהות, גניבה, הברחה וכיו"ב.
- בשום מקרה אין לפתוח באש לעבר אדם המסרב לדרישה לעצור ונמלט**, אלא אם כן הוא "חשוד" בהתאם להגדרה שצויינה בסעיף 4 לעיל.
7. אין לפתוח באש אלא כאמצעי **אחרון** בלבד למעצר החשוד, ומשכל האמצעים האחרים לא הועילו.
8. יש להימנע מפתיחה באש לעבר חשוד כאשר קיימת סכנה כי אנשים אחרים עלולים להיפגע.
9. יש להימנע מפתיחה באש לעבר **ילדים** מתחת לגיל 14 ולעבר **נשים**.
10. הפתיחה באש תיעשה עד כמה שהנסיבות מאפשרות זאת ע"י **המפקד** בלבד.
11. גם במקרה בו אין כל דרך אחרת ללכוד את החשוד ישקול המפקד היטב אם ראוי לפתוח באש בהתחשב בכל נסיבות האירוע.
12. בכל מקרה בו נפגע אדם כתוצאה מירי, יש לוודא מתן טיפול רפואי לנפגע.

נוהל השימוש בנשק

13. תחילה יש לנסות ללכוד את החשוד תוך הימנעות משימוש בכוח. התנגד החשוד למעצר, ניתן להשתמש בכוח סביר, כדי להתגבר על התנגדות למעצר.
- "כוח סביר" משמעו אותה מידה של כוח שהיה נוקט בה, בנסיבות העניין, אדם סביר, על-מנת להבטיח את ביצוע המעצר, נוכח התנגדות או ניסיון להתחמק מצד החשוד.
14. לא נלכד החשוד או כאשר החשוד נמלט לאחר שנעצר, ניתן לפתוח באש לעברו לפי סדר השלבים הבא, כאשר מעבר משלב לשלב יבוצע רק אם השלב הקודם לא הביא לעצירת החשוד.
15. שלבי הפתיחה באש הם אלה שפורטו בחלק א' (פתיחה באש במקרה של סכנת חיים).

נוהל עצירת אנשים עוטי תחפושות או מסיכות בנסיבות חשודות באזח"ע ובאיו"ש תוך שימוש בנשק

רקע:

1. באיו"ש ובאזח"ע קיימת פעילות רבה וחמורה של תושבים מקומיים הפועלים במעטה תחפושות או מסיכות מיוחדות (שאינן בשימוש שגרתי של המקומיים), הן כפוגעים במשת"פים וכמשליטי טרור על האוכלוסייה המקומית, והן כמסיתים ראשיים בהפגנות ובהתפרעויות אלימות. פעילות זו המתבצעת ביום ובלילה, מהווה עבירה חמורה, ומצדיקה מעצר המייד, לרבות תוך שימוש בירי בנוהל מעצר חשוד.

מטרה:

2. בהוראה זו יפורט נהל תפיסתם ומעצרם של עוטי תחפושות או מסכות, בין מזוינים ובין שאינם מזוינים, ביום ובלילה. יודגש, כי לגבי עוטי תחפושות או מסיכות, הנוטלים חלק בהתפרעויות ובהפגנות, יחולו אך ורק ההוראות המבצעיות בדבר שימוש בנשק ובקליעי פלסטיק בעת הפגנות.

השיטה:

3. ככלל קיים הצורך בקיום נסיבות המחשדות בביצוע פשע מסוכן או היתוו של החשוד בדרכו לבצע פשע מסוכן כתנאי לאפשרות ביצוע ירי למעצר חשוד עוטה מסכה. על מנת שניתן יהיה לבצע ירי למעצר חשוד עוטה מסכה - צריך שיתקיימו להערכת מפקד הכוח, חשד סביר שהחשוד ביצע, מבצע או עומד לבצע, פשע מסוכן (כגון פגיעה אלימה בחיילים או במקומיים, פגיעה ברכוש באופן העלול לסכן חיי אדם, נשיאת גרזן, סכין או אמל"ח אחר וכיו"ב) או אם עוטה המסיכה חשוד כי הינו בדרכו לבצע פשע מסוכן כמפורט לעיל.

ניתן לפיכך לבצע ירי למעצר חשוד עוטה מסכה כאשר קיימות **נסיבות מחשדות נוספות** מעבר לעצם חבישת המסכה כגון: הסתובבות בקבוצה תוך נשיאת אמצעים (אלה, סכין, גרזן) או פעילות מסוכנת אחרת כגון: ציור סיסמאות כשהמצייר מאובטח בלילה ע"י קבוצה נושאת אמצעים כנ"ל, רקע של פעילות אלימה ומסוכנת בשכונה/כפר במועד הקרוב שקדם לזיהוי עוטי מסיכה או ידיעות מודיעיניות על כוונות לפעילות אלימה בזמן הקרוב, כך שעולה חשד סביר כי עוטי המסיכות השתתפו בפעילות שקרתה או עומדים להשתתף בפעילות הפשיעה המסוכנת שלגביה קיימת ההתרעה.

נסיבות כאלה – כל אחת לבדה או צירוף שלהן, במידה ויוצרות לדעת המפקד נסיבות מחשדות, יכולות לאפשר הפתיחה באש למעצר חשוד עוטה מסכה וזאת בכפוף לכל המגבלות של נוהל עצירת אנשים עוטי תחפושות.

4. תחילה יש לנסות במידת האפשר ללכוד את החשוד תוך הימנעות משימוש בכוח. התנגד למעצר, ניתן להשתמש בכוח סביר, כדי להתגבר על ההתנגדות למעצר.

5. לא נלכד החשוד, או כאשר נמלט החשוד לאחר שנעצר, ניתן לפתוח לעברו באש בנוהל מעצר חשוד לפי סדר השלבים הבא כמפורט:
- שלב א' – קריאת אזהרה בערבית בקול רם "ווקף ולא בטחיק" ("עצור – ולא אני יורה").**
- שלב ב' – ירי אזהרה לאויר יתבצע בבודדת כלפי מעלה לאחר שהיורה וידא שכיוון הירי אינו מהווה סכנה להיפגעותם של אנשים או רכוש.**
- שלב ג' – ירי מכוון ב"בודדת" על מנת לפגוע ברגליים בלבד.**
אין לבצע ירי מכוון לעבר פלג גופו העליון של החשוד.
6. בכל מקרה, ישקול המפקד היטב, אם ראוי לפתוח באש, בהתחשב בכל הנתונים שבידו ובנסיבות האירוע.
7. יש להימנע מפתיחה באש לעבר חשוד, כאשר קיימת סכנה, כי אנשים תמימים עלולים להיפגע.
8. יש להימנע מפתיחה באש לעבר נשים וילדים.
9. בכל מקרה שבו נפגע אדם כתוצאה מירי, יש לוודא מתן טיפול רפואי לנפגע.
10. נעצר חשוד לפי נוהל זה, תיפתח נגדו חקירה פלילית.
11. **עוטי תחפושות או מסיכות המשתתפים בהפגנות ובהתפרעויות.** אין לפתוח באש כחלק מנוהל מעצר חשוד, כנגד עוטי תחפושות או מסכות, הנוטלים חלק בהפגנות ובהתפרעויות הן כמסיתים והן כמידי אבנים וחפצים אחרים.
- במקרים אלו יחולו הכללים והמגבלות המפורטים בהוראות הפתיחה באש של אג"מ מבצעים, לרבות ההוראה בדבר שימוש בקליעי פלסטיק (הוראה מבצעית מס' 1.38 בקה"מ אג"מ מבצעים).
- הערה: טרם הפעלת הנוהל יש לוודא תקפותו.**

הדגשים:

- בעקבות פסיקה של ביה"מש העליון ולאור תיאום עם פרקליטות המדינה – יש לבצע הדגשים הבאים בתדרוך הכוחות לביצוע ירי למעצר חשודים עוטי מסיכות.
- מהות הדגש:** הצורך בקיום נסיבות המחשידות בביצוע פשע מסוכן או היותו של חשוד בדרכו לבצע פשע מסוכן כתנאי לאפשרות ביצוע ירי למעצר חשוד עוטה מסיכה.
- רצ"ב מספר דוגמאות שניתן להעבירן בתדריך והמבהירות את תוכן ההדגש האמור:
- א. יש להימנע מפתיחה באש למעצר חשוד לעבר עוטה מסיכה החולך לבדו באור יום בסביבה אזרחית שקטה, אינו נראה נושא אמצעי כלשהו (גרזן, סכין, אלה וכיו"ב) ואינו מבצע דבר (למעט לבישת המסיכה).
- ב. יש להימנע מפתיחה באש לעבר חשוד עוטה מסיכה כאשר קיימת סכנה כי ילדים נשים או אנשים תמימים עלולים להפגע.
- ג. יש להמנע מפתיחה באש למעצר חשוד עוטה מסיכה המצייר סיסמא על קיר.

על מנת שניתן יהיה לבצע ירי למעצר חשוד עוטה מסיכה – צריך שיתקיימו, להערכת מפקד הכוח, חשד סביר שהחשוד ביצוע, מבצע או עומד לבצע, פשע מסוכן (כגון פגיעה אלימה בחיילים או במקומיים, פגיעה ברכוש באופן העלול לסכן חיי אדם, נשיאת גרזן, סכין או אמלי"ח אחר וכיו"ב), או אם עוטה המסיכה חשוד כי הינו בדרכו לבצע פשע מסוכן כמפורט לעיל.

ניתן לפיכך לבצע ירי למעצר חשוד עוטה מסיכה כאשר קיימות **נסיבות מחשידות נוספות** מעבר לעצם חבישת המסיכה כגון: הסתובבות בקבוצה תוך נשיאת אמצעים (אלה, סכין, גרזן) או פעילות מסוכנת אחרת כגון: ציור סיסמאות כשהמצייר מאובטח בלילה ע"י קבוצה נושאת אמצעים כנ"ל, רקע של פעילות אלימה ומסוכנת בשכונה/כפר במועד הקרוב שקדם לזיהוי עוטי המסיכה או ידיעות מודיעיניות על כוונות לפעילות אלימה בזמן הקרוב, כך שעולה חשד סביר כי עוטי המסיכות השתתפו בפעילות, שקרתה או עומדים להשתתף בפעילות הפשיעה המסוכנת שלגביה קיימת ההתרעה.

נסיבות כאלה – כל אחת לבדה או צירוף שלהן, במידה ויוצרות לדעת המפקד נסיבות מחשידות, יכולות לאפשר הפתיחה באש למעצר חשוד עוטה מסיכה וזאת בכפוף לכל המגבלות של נוהל עצירת אנשים עוטי תחפושות.

נספח ב': מתוך פרוטוקול בית המשפט המחוזי בנצרת

עדויות חיילים שלקחו חלק באירוע בכפר טאמון ב-18.8.88, שבמהלכו נהרג סעוד חסן בני עודה ונפצע קשה נימאל קאסם בני עודה.

מדינת ישראל - בתי המשפט

5.1.92 נ.מ.

תיק אזרחי 273/89, 334/89

26

אבו חוסיין: אין הקירה חוזרת.

אבו חוסיין: הזמנו שני עדים באמצעות ב"כ הנתבעים, וספקד כוחות המסתערבים בשטחים.

רוג'א: אני קורא לעדתי.

עד מס' 1 של הנתבעים הוזכר ומעיד בתשובה לשאלות עו"ד רוג'א:

שמי: עוזי באוגוסט 1988 הייתי בשרות סדיר בצה"ל. ב-18.8.88 הייתי בארוע במסוו. מסלתי עדות במשך לעדות זו במע"ח אני סוהה את חתימתי על אותה עדות מתאריך 23.3.89. מה שכחוב בהודעתי נכון.

נחקבל וסומן 1/1

העד ממשיך:

למסגריה הנדונה הגענו ברכב טרנזיט. אולי בעבע אדום. מססר הזיהוי שלה היה מססר של השטחים, לא עבאי. ישבתי בצד הנהג בקדמת הרכב. ישבו עוד אנשים בבטן הרכב. הנהג ואנוכי היינו לבושים בבגדים אזרחיים ושאר החילים היו לבושים בבגדי צה"ל. בשלב שהגענו למסגריה הנשק שהיה לנו היה מוסתר. הכוונה הייתה שלא יראה שום כלי נשק של אף אחד.

העד ממשיך להשיב בתקירה שכנגד לעו"ד ריאד:

אינני זוכר אם חלונות הרכב מאחור היו מכוסים במרשון. הגענו לכפר

ססון בכוח שהתפעל לשני חלקים. נכון שכל הכוח נכנס לססון ביחד. מאוחר יותר התפעל. היתה נקודת סיצול שבה אנחנו ואיננו לכיוון המסגריה ואיננו זוכר מה עשה הכוח האחר. נקודת סיצול הכוחות היתה עד 300 מ' מהמסגריה. נכון שכאשר ירדתי מהטרנזיט שלפתי הנשק. אלה שישבו מאחורי ברכב תפקידם היה לרדת ראשונים. ירדתי סיד אחריהם. סרגע פריקת הרכב כבר לא הסתרנו הנשק. הייתי בין אלה שלא נכנסו מהדלת הראשית של המסגריה. אני מעריך שמרגע הירידה מהרכב ועד שנשמעו ריחות ערוו כ- 10 שניות לכל היותר 15 שניות. לא ביצעתי ירי. אם שואלים אותי מה היה התדרוך שקיבלנו לפני ביצוע הפעולה אני אומר: נאמר לי שתפקידנו לעצור שני מבוקשים כמדומני נאמר לנו לגבי אותם מבוקשים שהם מסוכנים ועוד נאמר לנו שאם הם יברחו עלינו לבצע נוהל מעצר וחשוד מלא. ידענו את שמות המבוקשים. היום איננו זוכר את שמות המבוקשים. נכון שאמרנו לנו לבצע נוהל עצירת חשוד לגבי כל אדם שהוא בגיל השב"ב. נכון שלגבי כל אדם בגיל השב"ב שיברח מהמבנה ההוראה שלנו היתה לבצע נוהל של עצירת חשוד. זכור לי שקיבלנו גם תמונות. אם שואלים אותי מדוע לא הוכרתי גמאח את עניין התמונות של החשודים אני אומר: כנראה לא גשאלתי. אם שואלים אותי מה גשאלתי אני אומר: אני זוכר צעקות "וואקה". לא זוכר כמה צעקות. אם תשאל אותי כמה יריות גם לא אוכל לומר לך. נדמה לי ששמעתי את רולו של א צעקה וואקה. אם שואלים אותי מה המרחק בין א לבין שני הבחורים שנורו אני אומר: ראיתי רק אחד שרץ ונפל והמרחק בין א לבין היה בערך 30-35 מ'. ורון שכיוון הבריחה של זה שראיתיו נוסל היה לכיוון של שדה מנוח. אם שואלים אותי אם ניתן היה להמשיך לרוץ אחריו עד שמשיגים אותו תשובתי: קשה לי לענות על כך לא אני עצמי הייתי זה שביצע. גם קשה להסתכן, אולי האיש נושא על עצמו משהו. זה שנפל נפגע בברכו. זה שברח לא הסובב כלפי החילום

מדינת ישראל - בתי המשפט

תיק אזרחי 273/89, 334/89

5.1.92 נ.מ.

28

הוא ברח. אני כשהגעתי מאחרי הפינה ראיתי אותו בשלב הנפרדה. נכון
שאחרי שירדתי מהמושב ליד הנהג ועזו שוגעוני מאחורי הפינה ראיתי את
הבורח נוסף. ככל הוכר לי ניתנו למפקד הכוח תמונות לא לכל אחד
מהמשתתפים. לי לא היו תמונות. לא ניסיתי להשוות תמונות שהיבלנו
למבוקש שנפל.

מפקד הכוח ■ בחדרו אמר לנו שלאחד מהם לפחות יש דם על הידים
וזה למיטב זכרוני. כלומר שהאיש מסוכן רצח או ניסה לרצוח. את
שהשם כמובן אינני זוכר.

אם שואלים אותי מה זה בשבילי נוהג עצירת חשוד אני אומר:
כשאדם שלדעתינו חשוד מתחיל לברוח יש לעצוק לעברו עצור בעברית
ובערבית לירות באוויר ולאחר מכן לירות לכיוון הרגלים. מבחינתי כל
מי שהיה במסגריה בעת הארוע היה בחזקת חשוד.

העד ממשיך להשיג בחקירה חוזרת לעו"ד רונן:

אם לא היו בורחים לא היה מתבצע ירי. היינו עוצרים מבקשים תעודות
זהות ולוקחים את מי שהיה עלינו לקחת.

רונן: אני קורא לעד מסי' 2 של הנתבעים.

העד הוזנה ומעיד בחקירה ראשית בחשונה לשאלות עו"ד רונן:

שמי: ניר ■.

במברואר 90 השתחררתי משירות סדיר באה"ל. באוגוסט 88 הייתי בחידה
שהייתה מעורבת בארוע במסוף. מסרתי עדות במע"ח בתאריך 25.8.88.
התוכן אמת.

נתקבל וסומן 2/1.

אני הייתי בחוליה עם א ■. נכון שא ■ ביצע הירי לכיוון זה שנפגע
ברגלו. אם שואלים אותי מדוע לא תפסנו את זה שנורה פיגוע אני
אומר: הוא תפס מאיתנו מרחק ולא הייתה באפשרותנו להשיג אותו.

5.1.92 נ.מ.

חיק אזרחי 273/89, 334/89

29

אחרי שכבר נשמעו יו"ר וגם בכפר נחקצו מקומיים לכיוונינו מטחי אבנים ובלוקים נזרקו לעברינו ואנחנו התבצרנו בחוף המסגריה המתנו לכוון חילוף שגא למקום. כוח החילוץ היה בסדר גודל של 50 כלים בפיקוח מספר הגירה ומסוק. לפח להם הרבה זמן עד שהגיעו אלינו כי הכפר היה חסום עם אבנים וצמיחה.

עוזי החובש טיפל בפצוע עם הרגל ואורן החובש טיפל בפצוע השני. אני אחתרי למח"ט שצריך לפנות את הפצוע בבטן במסוק. ואז הנחתנו את המסוק במקום. החובש ואני ליווינו את הפצוע למסוק. הנהג וזה שלידו היו בגדים אזרחיים וכל שאר הצוות בחלק האחורי של הרכב הירנו במדים.

אם שואלים אותי אם שמעתי על [REDACTED] אני אומר: שמעתי. ממנו קיבלתי המידע לפני ביצוע הארוע. לא היה נוכח בעת ביצוע הארוע. לא היה נוכח בעת ביצוע הירר.

העד ממשיך להשיב בחקירה שכנגד לעו"ד ריאד:

קיבלנו מידע על מספר חשודים עם תמונות. היו כמה תדרכים במספר מהומות שונים, היו לי תמונות של אלה המועמדים למעצר. לא אזכור כמה תמונות קיבלתי. יכול להיות שהיינו אמורים לעצור רק שני אנשים. נכון שהכוח התפצל לשניים האחד בו אני הייתי לכיוון המסגריה והחלק האחר של הכוח הלך לחפש המבוקשים בבתי הכפר. [REDACTED] לא היה איתי. ראיתיו מאוחר יותר בשטח.

שמעתי החלק האחר של הכוח שתכד לחפש בבתי [REDACTED] ר. מידע על החשדות נגד המבוקשים קיבלתי מ [REDACTED]. נאמר לנו שהמבוקשים חשודים בהשלת גנבנות ונצרה, הסתה, זה מה שזכור לי. מבוקש פח"ע אם מבוקש כזה בורח מבצעים לעברו נוהל מעצר חשוד. נכון שאת נוהל עצירת חשוד הירנו אמורים לבצע רק כלפי המבוקשים ולא כלפי מי שבורה מהמסגריה. נכון שלפני ביצוע נוהל עצירת חשוד הייתי צריך לנסות להתאים בין התמונה של מבוקש שיש לי לבין בורח. לא יודע לומר

החזרתי התמונות לאחר הארוע. בחקירה במע"ח שאלו על התמונות לא יודע עם רשמו לגביהן.

כשהגענו למסגריה, ירדנו כולנו ביחד, אני איגסתי את המסגריה מחלקה המערבי של המסגריה. היו איזו א... מעת עצירת הרכב ועד ששמעתי יריות עברו להערכת בסברות דקה. לא עמדתי עם שעון. קשה לי להעריך את הזמן. הרכב לא פרק בדיוק ליד הכניסה של המבנה ועונו היה צריך לעבור יותר מרחק. אני לא יריתי. אם שואלים אותי אם שהווחי בין התמונות לבין האנשים שנעצרו במקום, שהווחי תעודות זהות ופרטים.

ראיתי רק איש אחד לסנינו בורח. לא הסתובב אלינו עם הפנים. ראינו אותו כשחזר מהמסגריה ונאוצה. ראינו כשברח. התרחק מאיתנו כ- 20 מ' ואז נפל. אני צעקתי לעצור. אמרתי זאת גם בחקירתי במע"ח נ/2 אני צעקתי "וואקף ג'רף" זה מה שאמרתי. לא עו אנוי "וואקף ו'לא במחיה" לא ראיתי לנה שברח מאיתנו נשק ביד. לא היתה ממנו סכנה פיזית לגברי לא היתה סכנה ממנו לפי מראה עיניים.

העד ממשיך להשיב בחקירה חוזרת לעו"ד רונן:

אם מבוקש בורח וסדר הכוחות מאפשר זאת אפשר להמשיך לרדוף אחריו במקרה הנוכחי הירינו אמורים לבצע מריקה בחוף אזור המסגריה. לא ידענו אם יש בתוך המסגריה אשעי לחימה או עוד אנשים. לא היתה אפשרות תפיסה פיזית של האיש היה עלינו ציוד והירנו יותר אישיים מהבורח.

"מבוקש פח"ע" זה בשבילי: אדם שיש לגנוז וחד סביר שביצע פיגוע חבלני בנפש.

נספח ג' נתוני הרוגים מידי מסתערבים

(עד 8.5.92)

1. הרוגים מידי מסתערבים לפי רבעונים

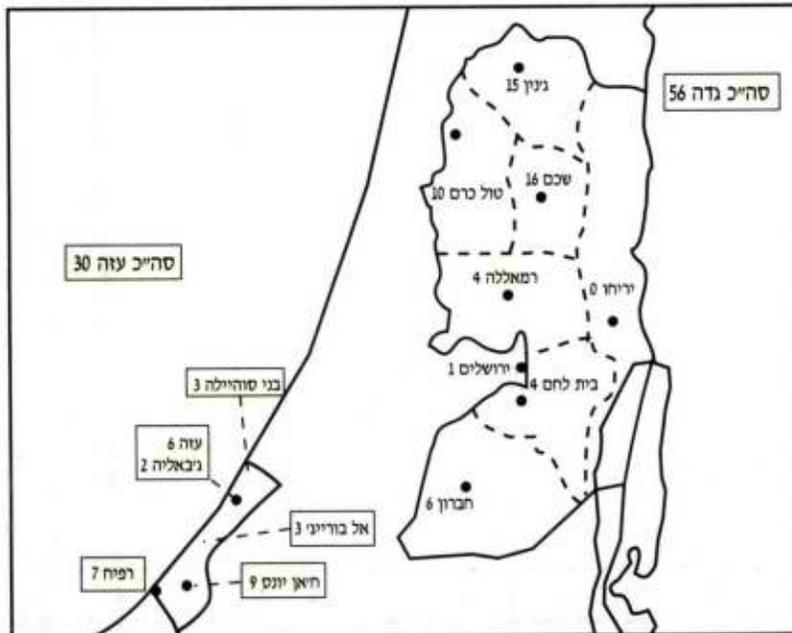
רצועת עזה		הגדה המערבית		רבעון	שנה
מבוקשים	סה"כ	מבוקשים	סה"כ		
-	-	-	-	I	1988
-	-	-	-	II	
-	1	1	1	III	
-	-	-	3	IV	
-	-	-	2	I	1989
-	2	-	1	II	
-	2	1	7	III	
-	5	4	7	IV	
-	-	3	4	I	1990
-	1	1	1	II	
-	1	-	-	III	
-	4	2	2	IV	
-	5	2	2	I	1991
-	1	-	2	II	
-	3	2	3	III	
-	-	3	7	IV	
2	4	5	9	I	1992
-	1	2	5	II	
2	30	26	56		סה"כ

2. לפי נסיבות הירי

(מבוסס בעיקר על הודעות דובר צה"ל. חלק מהקטגוריות חופפות, למשל רעול-פנים שניסה להימלט).

שנה	הגדה המערבית				רצועת עזה			
	סה"כ	מבוקשים	רי"פ לא	ניסו להימלט	סה"כ	מבוקשים	רי"פ לא	ניסו להימלט
1988	4	-	-	-	1	-	-	-
1989	17	5	6	3	9	6	1	1
1990	7	1	-	4	6	6	1	5
1991	14	3	5	3	9	5	4	2
1992	14	2	7	3	5	1	3	-

3. לפי איזורים

נספח ד': התכתבות בצלם עם צה"ל

בִּצְלָם

מוכנ המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים

بیتسלם' مركز المعلومات الاسرائيلي لحقوق الانسان في الأراضي المحتلة
BTSELEM - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

10.2.92
ש.מ. 1894

לכבוד
תא"ל אילן שיף
הפרקליט הצבאי הראשי
הפרקליטות הצבאית
רח' דוד אלעזר 6
הקריה, תל אביב

דחוף

שלום רב,

הנדון: הוראות הפתיחה באש לכוחות צה"ל בשטחים

לאחרונה פורסמו בתקשורת ידיעות רבות לגבי הרחבת הוראות הפתיחה באש. הידיעות לא פירטו את מהות ה"רחבה". פנינו לדובר צה"ל בבקשה להבהרות אך בינתיים לא נענינו.

מכיוון שלנו עם גורמים שונים מתברר כי ככל הנראה משמעות ההוראות החדשות היא שיחידות מסוימות כצה"ל, העוסקות בלכידת מבוקשים, יוכלו לירות לעבר אדם שזוהה כמבוקש (אחד הניסוחים ששמענו היה "מישהו עם דם על הידיים"), גם שלא על-פי שלושת השלבים הידועים של הוראות הפתיחה באש (קריאת עזר, ירי באוויר, ירי לעבר הרגליים).

אנו מודאגים מאוד מההשלכות שעשויות להיות להקלות כאלו - אם אכן זה סיבן של ההוראות החדשות. אתה בוודאי מודע כמונו לתופעת "יד קלה על ההדק" הקיימת גם עתה.

רחוב סוף הטיור 18, ירושלים 92149, טלפון 02-617274, 02-617271, פקס 02-617946
شارع كيرن هيسود 18، القدس 92149، تليفون - 02-617274، 02-617271، فاكس 02-617946
18 Keran Heyesod St., Jerusalem 92149, Tel. 02-617271, 617274, Fax. 02-617946

לפיקך, אני פונה אליך בבקשה דחופה לאפשר לשני עורכי-דין מטעמנו (עו"ד אביגדור פלדמן ועו"ד גלעד שר) לעיין בנוסח ההוראות החדשות תוך התמייכות מצידו לשמור על סודיות (ברצוני לציין כי כאשר הביש עו"ד פלדמן את עתירתו לבג"צ בעניין הוראות הפתיחה כאש ניתנה הסכמה מטעם המדינה לחשוף כפניו את ההוראות). כמו כן, אבקשך לקבלנו (המשתתפים בשיחה: עו"ד פלדמן, עו"ד שר, שרון רובק ונעמה ישובי) לשיחה בעניין זה, במועד קרוב ככל האפשר.

אודה לך אם השיבני בהקדם.

בכבוד רב,
נעמה ישובי

צבא ההגנה כ"א
מפקדת פרקליט צבאי ראשי
לשכת
ט"ו
5692911
חק: 20/38 ת"ח
3/9 ט
18 מברואר
1992 תשנ"ב
י"ד אדר

גבי
נעמה ישובי
כבלס
רח"ק קרו היסוד 18
ירושלים 92149

3.4

הנדווי הוראות הפתיחה באש לכוחות אה"ל בשטחים
מכתב רישום 1894 מ 10.2.92

1. הוראות הפתיחה באש המועברות לכוחות צה"ל עומדות במבחן החוקיות ואף זכו כאישורנו וכאישור פרקליטות המדינה והיועמ"ש לממשלה.
2. אשר כבקשתכם לע"ו בהוראות, כאור סי' 111 גן של הוראות הפנימי בקשתכם לגורמים המוסמכים ועם קבלת עמדתם אשי"ב כבקשתכם.
3. אשר לפגישה עמכם, אני בהחלט מוכן ומזומן להוודא אתכם ואני מציע כי תחממו פגישה עם ראש לשכת.

איכ"ו ש"ר, ת"א י"כ
פרקליט צבאי ראשי

בִּזְעָם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים
'ביטסלם' מרכז המידע האסראילי לחقوق האדם בארצות המוחלפות
B'TSELEM - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

באמצעות פקסימיליה

אל: סרו שכי דוד, עוזר הצ"ר/ המרקליסות העבאית הראשית
מס' פקס: 03-5696564
מאת: נעמה ישובי, 'בעלם', טלפון 02/617271/4
מס' פקס שלנו: 02/617946
תאריך: 2.4.92
סימוכין: ש.פ. 2080
מס' עמודים כולל עמוד זה: 3

שלום רב,

הנדון: תיקי חקירה באירועים שבהם מעורבות יחידות המסתערבים

כפי שסיכמנו, אני מעבירה אליך רשימה מקרים, שבהם למיטב ידיעתי היו מעורבות יחידות המסתערבים.

אודה לך אם תשיב לי, לגבי כל אחד מהמקרים, על כל אחת מהשאלות הבאות:

1. האם נפתחה חקירה? האם החקירה הסתיימה?
2. כמה עדים פלסטינים רואיינו במהלך החקירה וכמה עדים חיילי צה"ל?
3. האם התיק כולל מסמכים רפואיים?
4. במקרי מות - האם בוצעה נתיחה פתולוגית?
5. האם, ע"פ העדויות, היה ההרוג רעול-פנים?
6. האם, ע"פ העדויות, היה ההרוג חמוש?, אם כן - באיזה נשק?

רחוב קרן היסוד 18, ירושלים 92148, טלפון 02-617274, 02-617271, פקס 02-617946
شارع كرن هيسود 18، القدس 92148 - تلفون - 02-617274 - 02-617271 - فاكس 02-617946
18 Karen Hayesod St., Jerusalem 92148, Tel. 02-617271, 817274, Fax. 02-617946

7. האם הפעולה תועדה בסרט וידאו? אם כן - האם צפו החוקרים בסרט?
8. האם התקירה הסתיימה?
9. מה היתה חוות-דעת הפרקליטות?
10. האם הועמד מישור לרין משמעת/ למשפט צבאי ומה היו תוצאות המשפט?

מקרי - פרוח

1. סעוד חסן בני עודה, נהרג ב-18.8.88 בכפר טאמון/ג'נין.
2. (1) האני מוחמד סעיד חיים, (2) עמאר נאצר, (3) עומר ערפאת, (4) מסעיד לוכרה בטיירי. נהרגו ב-1.12.89 בקסבה בשכם. [* הערה: ידוע לנו שכמקרה זה תועד בסרט וידאו אשר חלק ממנו גם הוקרן בכתבתו של מוטי קירשנבאום בטלוויזיה ביוני 91].
3. מוחמד עבד אל-רחמאן סלאמה, נהרג ב-29.3.90 בכפר מאלכ/רמאללה.
4. ג'מאל ג'מיל אל-עקליק, נהרג ב-11.6.90, בקסבה בשכם.
5. עדנאן סעיד ג'ראר, נפצע ב-10.2.91 (ומה מפצעיו ב-13.2.91) במ"ס עסכר הישן/שכם.
6. (1) אוסמה סלאמה עבד אל-רחמאן אל-ערוקי, (2) יעקב מוחמד יעקוב מוחמד אל-מושלח, (3) ראפת אבראהים ח'ליל אל-פסיס. נהרגו ב-5.8.91 במ"ס שאטי/עזה. [* מצ"ב עדויות שאסף בצלם על המקרה].

מקרי תקיפה

5. עו"ד מאהר ח'מיס מוחמד פארס מח'אן יונס עזה, הותקף ב-21.7.91. ב-29.7.91 הגיש עו"ד ראג'י אל-סוראני תלונה בעניין ללשכת היועמ"ש בעזה.
6. איברהים סטייזה, אחד המוח'תארים של הכפר אידנא/חברון, הותקף בליל ה-29.7.91.

נוסף למקרים הנ"ל אני מעבירה אליך (כאמצעות הדואר) עדויות שאסף בצלם לגבי חמישה מקרים נוספים, שהיו בחודשים האחרונים. אבקש לצרף את העדויות לתיקי החקירה ולעדכן אותי לגבי מצב החקירה בכל אחד מתיקים אלה:

1. מותו של עיז ג'ודה עבד אל-מג'יד רשואן מח'אן יונס ב-12.2.92.
  2. מותם של (1) מוחמד חג'אג' ו-(2) מוסלם מוסטפא אל-חולי, ברפיח, ב-29.2.92.
  3. מותו של עבדאללה סולימאן מוחמד אל-שאמי מעסירה אל-קיבליה/שכם, ב-9.3.92.
  4. מותם של (1) נעים עבד אל-סלאם לחאט, (2) חג'אג' איברהים חג'אג', ו-(3) עמאר מחמוד כישאראת, במ"פ עסכר הישן/שכם ב-15.3.92.
  5. מותו של ג'מאל רשיד באנס בשוויכח/טול-כרם, ב-22.3.92.
- אני מודעת לכך שזו כמות גדולה של תיקים ובכל זאת אודה לך אם תשיב לי בהקדם האפשרי.

בכרבה
נעמי ישובי

יחידת דובר צה"ל
ענף הסברה
חי-2 (45/4) 3547
י"ב כניסן תשנ"ב
13 באפריל 1992

"כצלם" - נעמה ישובי

הנדון: תיקי חקירה

שלום,

בהמשך למכתבך מה-2 באפריל, להלן תשובתנו:

1. כללי:

- א. כפי שנמסר לכם בעבר, כל מקרה מוות בלתי טבעי כאיו"ש ובאזח"ע נחקר ע"י מצ"ח.
- ב. במהלך החקירות נעשה ניסיון ממשי (ולא פעם באמצעות ארגוני זכויות אדם) לגבות עדויות גם מערבים פלסטינים. לצערינו, ברוב המקרים הם אינם רוצים להעיד בשל החשש שיחשבו משתפי פעולה.
- ג. לתיק החקירה מצורפים כל המסמכים הרלוונטיים כמו גם המסמכים הרפואיים. לתיק מצורפים גם מסמכי נתיחת הנופה (אם לא נחטפה ע"י המשפחה טרם ביצוע הנתיחה).

2. מקרי מוות

- א. נסיבות מותו של טעוד חסן בני עודה נחקרו ע"י מצ"ח. תיק החקירה הועבר למתן חוות דעתו של פרקליט צבאי, שחורה על סגירת התיק לאחר שהגיע למסקנה כי החיילים פעלו בהתאם להוראות ולנחלים המחייבים. מחוות הדעת עולה כי החיילים פעלו בהתאם לנחל מעצר חשוד, וביקשו לעצור את החרוג שהיה חשוד בביצוע פיגועים קשים. לאחר שהלה לא שעה לקריאה לעצור, ולירי ההזתרה באוויר, ירו החיילים לעבר רגליו ופצעוהו. לאחר זמן מה מפצעיו.
  - ב. מקרי המוות בשכם טרם לא אותרו אצלנו. עדיין כבדיקה.
  - ג. נסיבות מותו של מוחמד עבד אל-רחמן סלאמה נחקר ע"י מצ"ח ובמהלך החקירה נגבתה עדות מאביו של החרוג. תיק החקירה הועבר למתן חוות דעתו של פרקליט, מתוכה עולה כי במהלך ניסיון ללכוד קבוצה של רעולי פנים, שחלקם צייר סיסמאות על הקירות והיה חמוש בסכינים אלות וחרבות, וחלק אחר ניצב על חגגות להתריע על חיילים, נקלע כח צה"ל לארוע שחייב פיזי עם רעולי הפנים שציירו סיסמאות. במהלך המאבק חשו החיילים בסכנה נוכח נחיתותם המספרית ביחס לרעולי הפנים, שהיו חמושים בנשק קר, ותוך כך קרא אחד מהחיילים קריאת אוזרה ולאחריה ירה כדור בודד לאוויר.
- בזמן הארוע לא זוהו נפגעים, אולם זמן מה לאחר מכן הובאה גופתו של החרוג שנפגע ככל הנראה מירי החיילים. הפרקליט קבע במסקנותיו, כי נוכח הסכנה שנשקפה

לחיילים, היתה הפתיחה באש מוצקת, וכי ככל הנראה ההרוג נפגע מחקליע שנורה ע"י אחד מחיילי הכח, שעמד על גג אחד הבתים.

ד. נסיבות מותו של ג'מאל אל-עקליק נחקרו ע"י המשטרה הצבאית. תיק החקירה הועבר לאחזרה למתן חוות דעתו של פרקליט צבאי. טרם ניתנה חוות הדעת.

ה. נסיבות מותו של עדנאן סעיד ג'ראר ביום 10 בפבר' נחקרו ע"י מצ"ח. מחוות דעתו של הפרקליט, שבחן את חומר הראיות עולה כי ההרוג נורה ע"י חיילים במהלך מרדף, בשעה שביצע תנועה שנחשדה על-יזם כניסיון לשלוף נשק. בדיעבד הוברר, כי המנוח לא החזיק ברשותו נשק אולם בהסתמך על עדותם של החיילים ועל כלל נסיבות הארוע, נמצאה טענתם כי נשקפה להם סכנת חיים מוחשית כנה וסבירה, ולפיכך לא ננקטו הליכים משפטיים נגד היורה. יוטעם כי במהלך אותו ארוע נורה ונלכד תושב נוסף שכרשותו נמצא אקדח טעון.

ו. נסיבות מותם של שלושת תושבי מחנה הפליטים שאטי ביום 5 באוגוסט 1991, עדיין נחקרות ע"י המשטרה הצבאית.

3. מקרי התקיפה

א. תקיפת עו"ד מאור פארס מחאן יונס - המקרה נחקר ע"י המשטרה הצבאית. בעקבות הממצאים הורה הפרקליט על העמדתו של חייל צה"ל לדיון בפני בית דין צבאי כאשמה של תקיפה הגורמת חבלה ממשית. בימים אלה מתנהל הדיון בענייניו.

ב. תקיפת איברהים טמייזה מהכפר אידנא - המקרה נחקר ע"י המשטרה הצבאית שבנתה עדויות גם מהמוכתר ומבני משפחתו. הפרקליט הצבאי שבחן את תומר החקירה הורה להעמיד לדיון משמעתי מספר חיילים וקצין צה"ל שנטלו חלק בארוע בפני קצין בכיר.

4. אנו מאשרים קבלת התצהירים - העברנו אותם לגורמים המתאימים בצה"ל.

בכרכת חג שמח,

אביטל מרגלית, סרן
רמ"ד הסברה

בִּזְעָם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים

المركز الإسرائيلي للمعلومات لحقوق الإنسان في الأراضي المحتلة
BTSELEM - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

12.5.92
2145 ש.מ.

לכבוד
הרמטכ"ל
רב-אלוף אהוד ברק
לשכת הרמטכ"ל
הקריה, תל-אביב

שלום רב,

הנדון: תקריה ירי בכפרים שיוח' ומעיר ב-7.5.92

במהלך פעילות יזומה של כוח צה"ל בכפרים סעיר ושיוח' שבנפת חברון ב-7.5.92 נהרג אדם אחד ואדם נוסף נפצע באורח קשה.

מהעדויות שנבה עובד בעלם, המצורפות למכתב זה, עולה כי אנשי הכוח הגיעו לכפר סעיר ברכב נושא לוחיות זיהוי ישראליות ושני דגלי ישראל. החיילים, שעל-פי העדויות היו לכושים בכנדים אזרחיים וחבשו כיפות, ירו לעבר חבורת צעירים ששיחקו כדורגל בכפר, לאחר שחלק מהם יידו לעברם אבנים. מהירי נפצע אמין ג'ראדאת, בן 16, הרשב סעיר. אנשי הכוח דלקו, תוך ירי באוויר, אחר מכונית שפינתה את הפצוע. המדרף התנהל עד צומת הכפר שיוח', שם נעצרה המכונית שאחריה דלקו, וצעיר ברז ממנה. החיילים רדפו אחרי החבורה, מחמדו שלאלדה, ירו בו והרגוהו.

אנו רואים בחומרה רבה את נסיבות התקרית כפי שעולה מן העדויות, ובמיוחד את העובדה שהחיילים נהגו בפרובוקציה בהיכנסם לכפר במסווה של מתנחלים, דבר שגרר ירודי אבנים לעברם, ואת הירי בראשו (לפי העדויות), באדם בורח שלא סיכן איש.

נבקש לנקוט בכל האמצעים לבירור נסיבות התקרית, להעמדת האחראים לדין ולדאוג כי יימנעו מקרים מסוג זה בעתיד.

לאור המקרים הרבים בעת האחרונה שבהם היה חשד לשימוש בלתי-מוצדק
בירי קטלני על-ידי חיילי צה"ל ובמיוחד על-ידי חיילי היחידות
המיוחדות, אני פונה אליך בבקשה לאפשר לנו לקבל את נוסח הוראות
הפתיחה באש המצודכנות. פנייה קודמת של נעמה ישובי מבצלם לפצ"ר,
בנושא זה, נענתה בשלילה.

בכבוד רב

יזהר באר
פצ"ר מבצלם

העתק: האלוף דני יתום
סיקור מרכז
מצודת כפיר
ירושלים

לישראל	הגנה	צבא
העליון	הפיקוד	מזכירות
03-6961822		טל'
2973		מב-5 -
תשנ"ב	ניסן	י"א
1992	מאי	17

מר יזהר באר
מנכ"ל "בצלם"
רח' קרן היסוד 18
ירשליים 92149

א.נ.ג.

הנדון: פנייתכם בעניין ירי כשיח' וסעיר

אבקש לאשר קבלת מכתבכם מיום 12 מאי 92 בעניין שבנדון.
העדויות הועברו לידי הפרקליטות הצבאית למען יצורפו לחומר החקירה
בעניין נסיבות מותו של מר שלאדה (באם אכן מדובר בפעילות כוחות צה"ל).
לעניין קבלת נוסח הוראות הפתיחה באש - עמדתנו הינה כי מדובר בהוראות
מסוגלות, אשר לא ראוי כי תהיינה נחלת הציבור. תשובת הפצ"ר תקפה, אם
כן, גם היום.

בברכה,

יוכל הורו,
מזכירות הפיקוד העליון

סרו

מזכירות הפיקוד העליון

יה-נד
19646

נספח ה': תגובת דובר צה"ל לדו"ח

פעילות צה"ל נגד חוליות מחבלים חמושים ביהודה. בשומרון ובחבל עזה

דו"ח "בצלם" עוסק בפעילות היחידות המיוחדות (של צה"ל) ביהודה, בשומרון ובחבל עזה. דו"ח זה מחזיק עמדים רבים וכלולים בו סיפורים ותנאים לרוב. דא עקא, שחלק ניכר של העובדות, העדויות והארועים המופיעים בו אינם מובאים בשם אומרים, וקביעות המועלות בדו"ח הן פעמים רבות תוצר של דיווחים עיתונאיים או שמועות שאמינותן לא הוכחה.

דו"ח זה מתעלם מן המצב הקיים בשטח, שבו, מחבלים חמושים בנושק חם וקר, שאינם כופים לשום חוק, עברו לרפוס של פעילות טרור אלימה הנועשית בידי בודדים. זוהי פעילות המכוונת נגד כוחות צה"ל, נגד אזרחים ישראלים וגם נגד האוכלוסייה הערבית. פעילות זו מעמידה יום יום בסכנת חיים את חיילי צה"ל, המתמודדים עימה ונדרשים להפעיל את שיקול דעתם תוך שניות ספורות.

ביסוד הפעילות הצה"לית נגד אותם גורמים נמצאת הכוונה לטפל טיפול נקודתי בלכידת חברי הכנופיות האלימות. זאת, תוך המנעות מפגיעה בציבור הרחב.

צה"ל, בדיוק כפי שנאמר בדו"ח "בצלם", הגביר את פעילותו נגד הגורמים האלימים הללו. תוצאת הפעילות הזו הייתה מעצרים של למעלה מ-750 מחבלים מבוקשים שהיה ידוע בוודאות כי הם מעורבים בפיונים ומעשי אלימות חמורים נגד יהודים וערבים. מבין כל המבוקשים הללו נהרגו 18 ערבים.

אמנם הדו"ח, בגרסתו הסופית, מסייג את ההאשמות הישירות בדבר "הריגה מכוונת" או מדיניות של "חיסול" מבוקשים אך ממשיך עדיין למעון כי מצטיירת "אווירה המצדיקה ירי קסלני ע"י היחידות המיוחדות בכלל וירי במבוקשים בפרט". העובדות כפי שהוזכרו לעיל אינן תומכות בטענה זו.

צה"ל דוחה טענה זו מכל וכל, וקובע, כי היא מציגה תמונה חד צדדית המעוותת לחלוטין מציאות ברורה הקיימת בשטח.

אין ולא תהיה בצה"ל מדיניות או מציאות של הריגה מכוונת של מבוקשים. הוראות הפתיחה באש מאפשרות ירי באש חיה בשני מצבים:

א. במצב של סכנת חיים, כשזאז יורים כדי להסיר את הסכנה. קרי: על מנת לפגוע. ב. בעת הפעלת נוהל מעצר חשוד, כשזאז הירי מיועד לאפשר את לכידת החשוד ואינו מכוון להרגו.

לשום גורם בצה"ל בשום דרג, לא ניתנה סמכות לחרוג מההוראות או לתת לחיילים ולמפקדים, הפועלים בשטח, להבין את הדברים בדרך שונה. במקרים שבהם מגיע צה"ל למסקנה כי חייל או קצין פעלו שלא כהלכה, תוך כדי הריגה מהפקדות, נפתחים נגדם הליכים, למרות שמדובר בחיילים שנשלחו ע"י צה"ל להתמודדות קשות ומסוכנות מול מחבלים חמושים, שאחראים לרצח יהודים ופלסטינים.

את אמינותה של המערכת הצבאית יש לבחון בשים לב להוראות הניתנות לחיילים, לאופן ביצוע ההוראות, למנגנוני הביקורת ולאופן המיפול בהריגים. עקרון קדושת החיים היונו ערך יסוד בצה"ל. אין כל שינוי ולא יהיה שינוי בעניין זה.

המצב בשמח - עובדות

▼ הרקע לפעילות צה"ל נגד מחבלים מבוקשים

התמשכות ההתקוממות של תושבי יהודה, שומרון וחבל עזה שינתה את דפוסי ההתנגדות לשלטון הישראלי. אם בעבר הלא-רחוק היינו עדים בעיקר למאפיינים של התקוממות-רחוב, הרי שבעקבות תהליכים שונים שעוברים על החברה הפלסטינית, עברה הפעילות לפסים מאורגנים - במסגרת ארגוני החבלה. ארגונים אלה, כמו אש"ף, "החזית העממית" והחמאס, מנסים לשמר את ההתקוממות על ידי הגברת הפח"ע, בדגש על עידוד השימוש בנשק חם.

בעקבות השינוי באופי ההתקוממות, המתבטא, בין השאר, בסירוב התושבים להצטרף לאירועים רבי משתתפים ובקיום תהליך של חזרה לחיי שיגרה, נאלצים פעילי התקוממות לאכוף מרותם בכח. ככל שחולף הזמן מתגבר הצורך של פעילים אלה להפעיל אמצעים אלימים נגד התושבים, כדי לאלצם להמשיך ולקיים את גילויי ההתקוממות.

הארגונים המנהיגים את ההתקוממות הקימו במהלכה תאים מחתרתיים, שתפקידם לדרבן את האוכלוסייה הפסיבית להמשיך התנגדות אלימה, ולאכוף את הוראותיהם. תאים אלה מכונים בעיקר בשם "ועדות עממיות", והם עוסקים בעיקר בהפצת כרוזים, בכתיבת סיסמאות, באכיפת שביתות ובגרימת הפרות סדר ברמה זו או אחרת, ובכללן השלכת בקבוקי תבערה לעבר כוחות צה"ל.

בצד אותם תאים הוקמו מנגנונים נוספים, המכונים "ועדות ההלם" או "כוחות ההלם", שמטרתם מכוננת להשליט, באמצעי טרור, את מרותם של הארגונים השונים. בהתאם לאידאולוגיה הגורסת כי לצורך הצלחת ההתקוממות נגד השלטון הישראלי, יש "ליושר" תחילה את השורות בקרב החברה הפלסטינית, פועלים חברי ועדות אלה באופן נקדתי נגד תושבים סרבניים, הנמנעים מלצוית להוראה זו או אחרת של הנהגת ההתקוממות: סוחרים, שפתחו חנויותיהם בזמן שביתה או שסחרו בתוצרת ישראלית, הוכו קשות ורכושם נשרף. פועלים, שביקשו לצאת לעבודה בישראל לפרנסתם, זכו ל"ביקורי לילה" של חברי "ועדות ההלם" עוטי מסיכות, שאיימו עליהם, החרימו מהם מסמכים המאפשרים כניסה לישראל, והיכו בהם.

חברי ארגונים אלה אף הונחו, ע"י ראשי הארגונים, לחסל את מערכת המינהל האזרחי ולפגוע בעובדיה הערבים. שוטרים ועובדי המינהל האזרחי אולצו להתפטר. הסרבנים נחסמו מבתיהם, עונו, נחקרו בחשד לשיתוף פעולה עם השלטונות, ולא אחת נרצחו תוך עינויי גוף קשים. במקביל, תוך נסיון "להחליף" את מערכת השלטון המקומי שנפגעה, ומתוך רצון להשיג לגיטימציה מהאוכלוסייה, החלו "ועדות ההלם" לפעול נגד מי שנחשבו בעיניהם כסורתי סמים או כעברייני מוסר. אנשים שנחשדו בסחר בסמים או בסחר במשקאות חריפים הוצאו בכח מבתיהם

תלקחו ל"חקירה". שם, תחת איומים קשים, נאלצו "להודות" ב"אשמה" שיוחסה להם, ומעשו כך, נרצחו באכזריות. רבים נוספים "מצאו את מותם" במהלך החקירה.

תופעת החיסולים הפנימיים הגיעה למימדים כאלה, שגורמים בקרב החברה הפלסטינית, מכל גווני הקשת הפוליטית, דורשים בכרוזים ובמאמרים חריפים בעיתונות להגבילה. המצב הגיע לידי כך שב-15 במאי התקיים באזור עזה (שם תופעת החיסולים קשה במיוחד) כינוס של פעילי התקוממות מארגונים שונים. בכינוס השתתפו למעלה מ-150 פעילים מהארגונים - הפת"ח, החזית הדמוקרטית, החזית העממית והחמאס.

דוברי הפת"ח קראו לשאר הארגונים למתן את היקף החיסולים ואת היחס הנוקשה כלפי האוכלוסייה. הם הציעו שיחוסלו רק משתפי הפעולה הבולטים, שאין ספק במעשיהם.

זרועות הבטחון, שהופקדו על הבטחון באזור ועל החלת שלטון החוק ועל השבת הסדר הציבורי על כנו, רואים בתופעות שתוארו נגע שיש לבערו. ב"עבודת נמלים" מודיעינית, ותוך קיום פעילות בטחונית שוטפת, נחשפו חוליות רבות של חברי הארגונים - רוצחים ומבצעי פשעים מסוכנים - והועמדו לדין בבית המשפט. אלו שלא נתפסו, נחשפה זהותם, ומפחד המעצר עזבו את בתיהם ומצאו להם מסתור במקומות שונים. אלה הם המבוקשים.

הרג מהמחצית השנייה של שנת 1991 (ערב שיחות השלום) אגו עדים לגל של טרור ושל תקיפות יעדים צבאיים ואזרחיים בנשק חם, כאשר עיקר הפעילות מבוצע ע"י חוליות של מבוקשים חמושים וע"י בודדים שזהותם ידועה לגורמי הבטחון.

ההתקוממות שינתה את פניה. בלשונם של הפלסטינים עצמם הפכה ההתקוממות ל"התקוממות אדומה". דרסי הפעולה השתנו. הפושעים והרוצחים שנמלטו מבתיהם, מאורגנים חיוס בקבוצות קטנות המזוינות בנשק חם ובנשק קר. עיסוקם העיקרי הוא ביצוע פיגועים נגד צה"ל ונגד אזרחים ישראלים הנעים ביהודה, בשומרון ובחבל עזה, ובצד זאת, הפעלת אמצעי אלימות וטרור נגד האוכלוסייה המקומית כדי לשמור על "מתח" ההתקוממות והגאתה מנסיון לחזור לחיי שגרה. אם בעבר הייתה רתיעה משימוש בנשק חם, הרי שלאחרונה תקיפת חיילים ואזרחים בנשק חם, הפכה לחוץ נפרץ. חלק ניכר מזמנם של המבוקשים מוקדש לצבירת אמצעי לחימה.

בתקופה שבין אוקטובר 1991 עד 30 באפריל 1992 בוצעו 1031 פיגועים בנשק חם ביהודה, בשומרון ובחבל עזה. כמו כן, מאוקטובר 1991 ועד ה-30 במאי 1992 נרצחו 9 אזרחים ישראלים; שלושה חיילים נהרגו, ולמעלה מ-140 תושבים פלסטיניים נרצחו בידי אחיהם.

בתחומי היקו הירוק נרצחו בידי פלסטינים, מאוקטובר 1991 עד 30 במאי 1992, 5 אנשי כוחות הבטחון ו-6 אזרחים ישראלים.

ידוע, כי המבוקשים הפכו לכאלה לאחר שזמנו לחקירה ולא הופיעו; נערך ביקור או חיפוש בבתייהם והם לא נמצאו; משפחתם נתבקשה להביאם לחקירה והם לא באו, ועל

סמך ידיעות מודיעיניות של שירות הבטחון הכללי, כל אחד מהם ביצע פשעים מסוכנים.

כמו כן יש לזכור כי המבוקשים הם שהחריפו את דרכי הפעולה שלהם ועברו לשימוש בפועל בנשק חם נגד אזרחים וחיילים. שינוי זה מעלה באופן תלול את רמת הסיכון שהם מהווים ואת סבירות השימוש בנשק על-ידם בשעת מצע אפשרי עימם.

להלן דוגמאות לפעילות כוחות צה"ל נגד מבוקשים, הממחישות את הסיכון שבמצע עימם:

4.1.92 - מחבל חמוש, מבוקש בכיר מאפריל 1991, נהרג בכפר אוס-א-תות. האיש, מוחמד עלי מדיס, חבר ב"פנתר השחור", היה כלוא בעבר 3 פעמים, והשתתף ברצח חשודים על-ידו בשיתוף פעולה.

במבצע יזום של יחידה מיוחדת איתרו את החשוד. קראו לו לעצור והוא ברח. תוך כדי מרדף אחריו הוא שלף נשק וירה בחיילים. שני חיילים נפצעו (אחד מהם באורח בינוני). הם השיבו אש והרגו אותו.

המטרה היתה לתפוס את המחבל חי, אולם משנשקפה לחיילים סכנת חיים מוחשית (המחבל היה חמוש וירה בהם), נאלצו לפתוח עליו באש.

12.2.92 - נלכד מוחמד אחמד חגני, פעיל "החזית העממית", שהיה חבר בחוליית מחבלים, העוסקת בחקירת החשודים על-ידה בשתי"פ עם השלטונות. הני"ל נחשד כמי שהשתתף בחקירתם וברציחתם של שני חשודים בשתי"פ. נלכד ובידו סכין.

5.3.92 - כח צה"ל הגיע לביתו של אחד המבוקשים בבני-סוהילה. מחצו הבית נפתחה אש מרובה קלצנייקוב לעבר חיילי הכח. מן האש נהרג חייל צה"ל, רבי"ט ברוך בן שמעון ז"ל.

חיילי הכח השיבו אש, הרגו את המחבל שירה, פצעו מחבל אחר ולכדו עוד שבעה מבוקשים. ברשות המחבלים נמצאו תת-מקלע "עוזי", רובה קלצנייקוב, 4 אקדחים, סכינים וגרזנים.

המדובר בחוליית מחבלים שפעלה תקופה ארוכה באזורים הכפריים של חאן-יונס. המבוקשים היו מעורבים במקרים רבים של רצח תושבים מקומיים.

31.3.92 - צאלח עודד מוחמד בוזר מגנין נתפס כשהוא חמוש באקדה. הני"ל נחשד כמי שהשתתף ברציחתם של חשוד בשיתוף פעולה ושל אשתו, רצח חשוד בשתי"פ תושב ראבה, רצח שני חשודים נוספים על ידו - תושבי קבטיה, רצח שוטר מהכפר סניור והשתתף בחקירת חשודים נוספים בשיתוף פעולה. כמו כן, סיפק נשק למחבלים מבוקשים נוספים.

24.5.92 - חייל מגיב נהרג וחייל מגיב אחר נפצע באורח בינוני בהתקלות של כח צה"ל ומגיב עם חוליית מחבלים חמושים בשכונת צברה בעזה.

כח משולב של מגיב וצה"ל, שהיה למנות בוקר בפעילות יזומה לתפיסת מבוקשים בעיר עזה, נתקל במהלך הפעילות בחוליית מחבלים שהסתתרה באחד הבתים. המחבלים ידו רימון יד לעבר חיילי הכח וירו באקדה. מן הירי נהרג, כאמור, חייל מגיב וחייל

נוסף נפצע חיילי הכה השיבו באש ממנה נהרגו שלושה מחבלים. ברשותם נמצאו אקדה, גרזנים, סכין קומנדו וציוד נוסף.

המחבלים ההרוגים היו מבוקשים למעצר מאז ראשית השנה, בעקבות חשיפתה של התארגנות רחבת היקף של ארגון החמא"ס בעזה. ההתארגנות כללה מנגנון צבאי לביצוע פעילות ומנגנוני פעילות נוספים. החוליות הצבאיות של ההתארגנות כונו "חוליות עז א - דין אלכסאסי". ע"פ החשד, חבריהן רצחו את דורון שורשן ז"ל בינואר 92, הניחו מטעני חבלה רבים באזור מחנות הפליטים בחבל עזה, נטלו אחריות - באמצעות כתיבת סיסמאות - לרצח דוד כהן ז"ל ב-17.5 ולירי שבוצע לעבר מכוניתו של מפקד משטרת נפת עזה לפני כחודש. הם גם חשודים בביצוע שורת רציחות של תושבים ערבים באזור. המחבלים המבוקשים שנהרגו נמנו על חוליות, ומעורבותם בביצוע הפיגועים נבדקת ע"י כוחות הבטחון. אחד מהם זוהה כמרואן זאיע, אשר היה שותף לרצח שלושת הישראלים במפעל "אלום שיין" ביפו בחודש דצמבר 90.

הסתמכות "בצלם" על דיווחי תקשורת זרה

ביום שלישי ה-12 במאי 1992 ביצעו כוחות צה"ל ומג"ב פעילות יוזמה בכפר רומאנה שבנפת געין, שבמהלכה זוהו חלק מחברי חוליית "הפנתר השחור". במקום נעצרו 11 חשודים.

ההתייחסות המופיעה בדו"ח "בצלם" לכתבת רשת CNN העוסקת בארוע הנ"ל, היא דוגמא טובה לטענה כי ארגון "בצלם" מסתמך על כתבות טלוויזיה של רשתות זרות, שאינן מציגות את התמונה השלמה.

כתבת ה-CNN מציגה תמונה לפיה צה"ל פרץ והפריע, כביכול, למהלכו של טקס שלו שהתקיים בכפר. להלן מספר עובדות נוספות, המציינות תמונה שונה, שלא הובאה בכתבת ה-CNN:

- א. המקרה ארע במהלך טקס אזכרה שהתקיים בכפר לציון 40 יום למותו של פלסטיני, שנרצח על רקע של סכסוך פנימי בין משפחות. לצה"ל אין כל קשר למותו.
- ב. בין הנוכחים בטקס האזכרה היו מחבלים חמושים.
- ג. בכניסה לכפר הוקמו מחסומי אבנים על מנת למנוע כניסה של אנשים בלתי רצויים מבחינת התושבים.
- ד. שלושה מן המחבלים שהשתתפו בטקס ברומאנה, והצליחו להימלט מן המקום, נתפסו בשעה 2:30 למחרת (13.5.92) במהלך היתקלות נצרו החיילים את נשקם משום עראקה שבנפת געין. במהלך אותה היתקלות נצרו החיילים את נשקם משום שלא זיהו בודאות נשק אצל החשודים, ולא חשו עצמם מאויימים. לעומת זאת, פתחו המחבלים באש לעבר כוחות צה"ל. כוחות צה"ל השיבו אש, ומחילופי הירי נפצע אחד המחבלים קשה, ופונה ע"י מסוק של צה"ל. מחבל אחר נלכד והשלישי נמלט. בעראקה נמצאו רובה מסוג "בראונינג", תמ"ק "עוזי" ואקדה.
- ה. המחבלים היו מבוקשים מזה זמן רב ע"י כוחות הבטחון.

התאור שהובא ע"י רשת הטלוויזיה הזרה לא שיקף, איפוא, את שהתרחש בכפר.

▼ הערכות צה"ל

פעילות זו של חוליות המחבלים נושאי הנשק, היא העומדת ברקע למדיניות כוחות הבטחון, שמטרתה לשמור על הבטחון ביהודה, בשומרון ובחבל עזה. **מצב זה חייב הערכות מתאימה, מכיוון שמדובר למעשה בלוחמה במחבלים מסוכנים וחמושים בשק חס וקר.** צה"ל נערך לאיום החדש על בטחונה של מדינת ישראל ובטחון יהודה, שומרון וחבל עזה בדרך של תגבור ושל הגדלת היחידות המיוחדות שפעלו כל הזמן ביהודה, בשומרון ובחבל עזה בהצלחה רבה. מטרת הפעלת היחידות המיוחדות היא ללכוד את חברי ה"גרעין הקשה", היינו הטרוריסטים האלימים והחמושים. יש לזכור שמחבלים אלה זוכים לעיתים לשיתוף פעולה מצד האוכלוסייה המקומית, הנותנת להם חסות, לעיתים בעל כורחה, מעניקה להם מקומות לינה ומוון, ומגינה עליהם, אם בדרך של הצבת שומרים המתריעים בפני התקרבות כוחות צה"ל, ואם בדרך של הבטחת נתיבי הימלטות. הדרך להגיע אל המחבלים המבוקשים לשם לכידתם היא מתוך יוזמה והעזרות בעבודת מודיעין מאומצת המתבצעת בשטח.

מדיניות כוחות הבטחון מכוונת נגד חוליות אלה של מבוקשים, המהווים למעשה את ה"גרעין הקשה" של ההתקוממות. צה"ל מבחין בין אלה לבין רוב האוכלוסייה, ולראייה - התמעטות הפרות הסדר החמורות, הוצאת בתי הספר ממעגל האלימות וכד'.

▼ פעולת היחידות המיוחדות

חלק מפעילות צה"ל נגד חוליות המחבלים ביהודה, בשומרון ובחבל עזה, מתבצע על ידי היחידות המיוחדות. תפקידן של יחידות אלה מתמקד באיתור מבוקשים ובלכידתם. **המאפיין המרכזי של פעילות היחידות המיוחדות, ובכך ייחודן, הוא נכונות להתחכך ב"גרעינים הקשים" של החתקוממות. יחידות אלה משתדלות שלא להתחכך ולהתעמת עם כלל האוכלוסייה.**

היחידות המיוחדות נוהגות בהתאם לאמות המידה המוסריות הגבוהות המקובלות בצה"ל. אלו הן יחידות איכותיות, שצה"ל משקיע בהן רבות בתחום האימונים וההדרכה. ברור כי חיילים אלה, הפועלים בתנאים מיוחדים, קשים וחמורים ביותר, תוך סיכון עצמי גבוה, מחייבים שימת לב מיוחדת בתחום איכות הכח ואיכות הפיקוד שלו. **יודגש, כי אין ולא תהיה בצה"ל מדיניות או מציאות של הריגה מכוונת של מבוקשים. כוחות צה"ל אינם פוגעים במבוקשים, אלא במקרים בהם**

במהלך הפעולה הם מסכנים את חיי כוחותינו או לעיתים, במהלך ביצוע נוהל מעצר חשוד במטרה ללכוד אותם.

▼ הצלחת הפעילות

במהלך למעלה מארבע שנות ההתקוממות, מתקיים שיתוף פעולה בין זרועות הבטחון השונות - צה"ל, שרות הבטחון, משטרת ישראל והמינהל האזרחי. שיתוף פעולה זה הביא למיצוי של חומר מודיעיני במבצעים נקודתיים.

נורמים נוספים שהביאו להצלחה: סדר הכוחות של צה"ל ביהודה, בשומרון ובחבל עזה, מתבסס יותר ויותר על כוחות סדירים וקבועים, ופחות על אנשי מילואים, המתחלפים לעיתים קרובות. עובדה זו תרמה לשיפור בתיפעול הכוחות ולשיפור בכח ההרתעה של צה"ל ובמידת הכרתו את השטח. פעילות המפקדות השונות שופרה, ומושם דגש רב יותר על איכות הפיקוד.

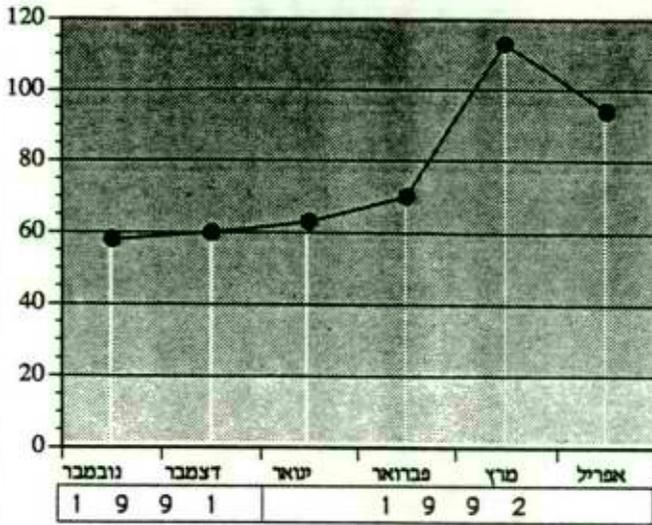
ביטוי נוסף לשיפור בכח ההרתעה של כוחות צה"ל ולהצלחת מאפייני פעולתו, הוא תהליך הסגרת המבוקשים: מאז תחילת השנה הסגירו עצמם עשרות מבוקשים לידי צה"ל ולידי המינהל האזרחי, ובאמצעות חקירתם התאפשרה לכידת מחבלים נוספים. יתרה מזאת, כתוצאה מכח ההרתעה של צה"ל, שחלק ממנו מהווה פעילות היחידות המיוחדות, קטנה והולכת נכונות הערבים הפלסטיניים ביהודה, בשומרון ובחבל עזה להצטרף למעגל פעילי ההתקוממות. כמו כן מתגבר הניכור בין החוליות האלימות, נושאות הנשק, לבין הרחוב הפלסטיני, דבר הבא לידי ביטוי, כאמור, במאמרים המתפרסמים בעיתונות הערבית, ומוקיעים את התופעות השליליות שהצמיחה ההתקוממות, ואת הנזק הרב שגורמים הפעילים האלימים של ההתקוממות לחברה הפלסטינית.

חיילים ואזרחים הרוגים מתחילת ההתקוממות ביהודה, בשומרון ובחבל עזה

סח"כ	1992*	1991	1990	1989	1988	
חיילים	3	1	2	4	4	14
אזרחים	6	6	1	3	7	23
סח"כ	9	7	3	7	11	37

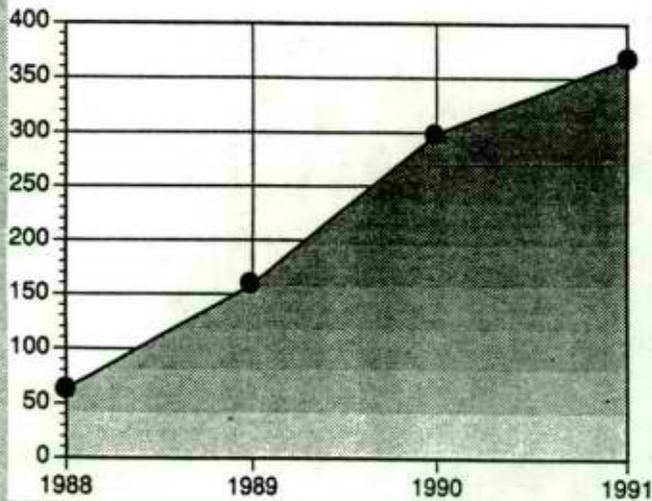
* עד מאי 1992

חיילים ואזרחים פצועים

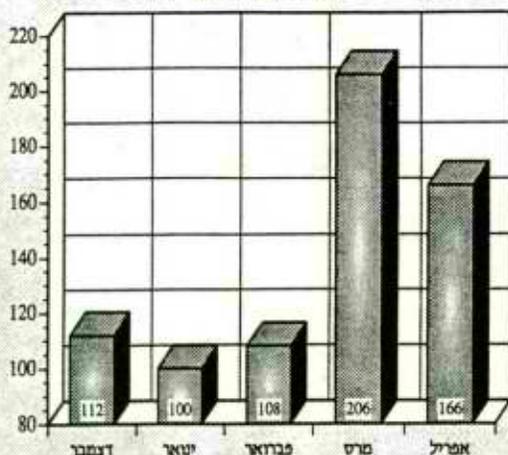
דובר צה"ל - עני הסברה

שימוש בירי וברימונים במהלך התקוממות

דובר צה"ל - עני הסברה

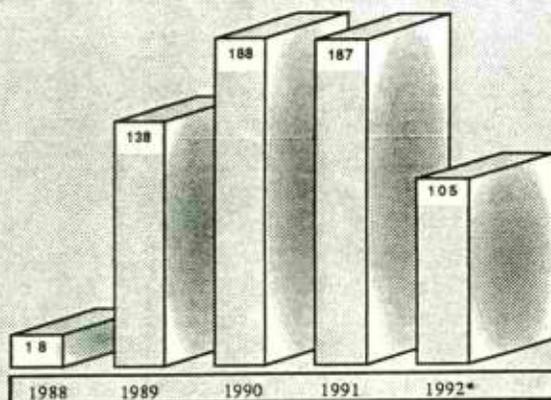
**שימוש בנשק חם* ביהודה, בשומרון ובחבל עזה
דצמ' 91' - אפר' 92'**

* נשק חם: ירי, הצתה, בקבוקי תבערה, מטענים ורימונים.

יחידת דוברי נחיל - ענף הסברה

**פלסטינים שנהרגו ע"י פלסטינים
במהלך ההתקוממות**

* עד ה-14 במאי. מספר הרוגים בחמשת החודשים הראשונים של השנה גדול יותר לעומת חודשים מקבילים בשנים קודמות.

יחידת דוברי נחיל - ענף הסברה

הוראות הפתיחה באש

▼ בסיס חוקי

הבסיס החוקי של הוראות הפתיחה באש לא השתנה בעקבות ההתקוממות. העקרונות המשפטיים המהווים בסיס להוראות הפתיחה באש, הם אותם עקרונות שהיננו את צה"ל לפני ההתקוממות.

ירי באש חיה מותר לחיילים ביהודה, בשומרון ובחבל עזה בשני מצבים:

א. במצב של סכנת חיים. במקרה זה יורים על מנת לפגוע.

ב. בעת הפעלת נוהל מעצר חשוד במקרים המפורטים בפקודות הצבא. בנוהל זה קיימים מספר תנאים מוקדמים לביצוע הירי - ובכל מקרה, הירי במצב זה מיועד לאפשר את לכידת החשוד ואינו מכוון להורגו.

מסיבות מובנות, לא ניתן לפרט בפומבי את פרטי ההוראות מעבר לאמור לעיל, אולם חיילי צה"ל בקיאים בהוראות המפורטות ומתודרכים בנושא על-ידי מפקדיהם טרם יציאתם לפעילות מבצעית ביהודה, בשומרון ובחבל עזה.

לשום גורם בצה"ל, בשום דרג שהוא, לא ניתנה סמכות לחרוג מההוראות, או לתת לחיילים ולמפקדים הפועלים בשטח להבין את הדברים בדרך שונה.

כל מקרה שבו נהרג תושב יהודה, שומרון או חבל עזה, נחקר ע"י המשטרה הצבאית החוקרת. במקרים שבהם מגיע צה"ל למסקנה, כי חייל או קצין פעלו שלא כהלכה, תוך כדי חריגה מהפקודות בתחום זה, יפתחו נגדם בהליכים, כולל העמדה לדין. זאת, גם כאשר המדובר, בעצם, בחיילים שנשלחו ע"י צה"ל להתמודדויות קשות ומסוכנות מול מחבלים ומבוקשים חמושים.

כאמור לעיל, לא השתנו עקרונות הפתיחה באש. יחד עם זאת, המצבים החדשים והמורכבים עימם נאלצים החיילים להתמודד מדי יום, בצירוף העובדה שההתקוממות משנה את פניה ומציבה בפני החיילים סכנות חדשות, מחייבים חידוד והבהרה של הוראות הפתיחה באש.

בהוראות הפתיחה באש פורטו מאו ומתמיד מצבים, בהם עלול החייל להתקל בשעה שהוא ממלא את תפקידו, והוצבו הכללים לשימוש בנשק חם באותו מצב.

שינוי פניה של ההתקוממות חייב להגדיר בפקודות גם את המצבים החדשים עימם נאלצים החיילים להתמודד. כך, למשל: ריבוי המקרים של תקיפת חיילים ואזרחים בכלי נשק דוקרניים כמו סכינים וגרזנים - חייב הבהרה וחיידוד בנושא זה.

המציאות החדשה, לפיה נאלצים חיילי צה"ל להתמודד בשטח עויין עם מחבלים חמושים שאינם נרתעים מפתיחה באש, חייבה לחדד ולהבהיר את המצבים בהם נמצאים חיילים ואזרחים במצב של סכנת חיים נוכח מחבלים חמושים.

היום, כבעבר, כלל יסוד הוא, כי הפתיחה באש לשם מעצר פושע מסוכן תעשה כאשר

אין דרך אחרת ללוכדו. השימוש בנשק נעשה כמצוא אחרון. אין כל שינוי בעיקרון זה. מטרת חידוד ההוראות היא להבטיח את שלומם של החיילים בעת לכידת המחבלים. הוראות הפתיחה באש תואמות, כמובן, את החוק ופסיקת בית המשפט העליון, והן הוצאו באישור הפרקליט הצבאי הראשי ופרקליטות המדינה. הפרק המשפטי שבדו"ח "בצלם" מנתח בתמצית את הבסיס המשפטי על-פיו בנויות הוראות הפתיחה באש. יוטעם, כי אין סתירה בין הוראות הפתיחה באש של צה"ל לבין מקורות החוק והפסיקה המאזכרים בדו"ח. קביעות אחרות המופיעות באותו פרק בדו"ח נובעות, לכל הנראה, מאי הכרתן של הוראות הפתיחה באש לאשורן. לפיכך, מקצת המסקנות המשפטיות בדו"ח - בהיותן נסמכות על הנחות שגויות לגבי תוכן ההוראות - הן חסרות בסיס. מטעמים מובנים לא ניתן היה לחשוף את הוראות הפתיחה באש של צה"ל. אין לנו ספק שאם ניתן היה לחשוף הוראות אלו, היו נסתרות בעליל טענות רבות המועלות בדו"ח זה.

ההוראות מתירות ירי לשם מעצר חשודים רק לגבי אנשים מסויימים, כאשר החשד לגביהם צריך להתבסס על עובדות, נתונים או מידע אמין, תוך הדגשה חד משמעית, כי אין די בחשד סתמי, בתחושה או בניחוש.

טענת "בצלם", אם כן, לפיה במסגרת השינויים בהוראות הפתיחה באש ניתנה אפשרות לירות לעבר אנשים חמושים ללא אזהרה, גם כאשר ניתן ללכדם בדרך אחרת מבלי לסכן חיי החיילים, הינה חסרת בסיס.

חריגים

צה"ל מציב כנדבך מרכזי בפעולתו ביהודה, בשומרון ובחבל עזה את השמירה על הנורמה המוסרית הגבוהה של חייליו, וזאת חרף העובדה שהם מתמודדים עם גילויים קשים של אלימות. עדות להקפדה זו מהווה ההתמודדות הנמרצת עם מעשים חריגים.

עד כה, בתקופת ההתקוממות - הוגשו 154 כתבי אישום נגד 223 חיילי צה"ל, אשר עברו עבירות בעת שירותם ביחודה, בשומרון ובחבל עזה, מתוכם 44 כתבי אישום שעניינם שימוש בלתי חוקי בנשק. 47 מהחיילים הם קצינים, 173 חוגרים ו-3 אזרחים עובדי צה"ל. עד כה הורשעו 171 חיילים וזכו 19, משפטים תלויים ועומדים בעניינם של 30, בוטלו שני משפטים בעניינם של 3 חיילים.

מקרים אלה טופלו במערכת השיפוט של בתי הדין הצבאיים. יוזכר כי במקביל פועלת מערכת השיפוט בדין משמעתי.

▼ הדין הבינלאומי

מנסחי הדו"ח מפרטים מספר עקרונות כלליים של המשפט הבינלאומי המנהגי וההסכמי בהקשר של הזכות לחיים ואפשרות הטלתו של עונש מוות. ידגש, כי אין כל סתירה בין הוראות הפתיחה באש הנקוטות על ידי כל חיילי צה"ל

באזורי יהודה, שומרון וחבל עזה, לבין הוראות המשפט הבינלאומי בכלל וההוראות המאוזכרות בדו"ח "בצלם" בפרט.

חלקן של ההוראות הספציפיות המאוזכרות בדו"ח "בצלם" הינן בעלות אופי כללי ביותר ואין להן תחולה ישירה על סוגיית הוראות הפתיחה באש. אשר לחלקן האחר של ההוראות המאוזכרות בדו"ח, הרי שכאמור לעיל, בפעולות חיילי צה"ל ביהודה, בשומרון ובחבל עזה אין משום הפרתן, שכן הן עולות בקנה אחד עם הוראות הפתיחה באש של צה"ל.

יתרה מזאת, הן מהוראותיהן של אמנות הדנות בתחום זה, והן מהפרקטיקה הנקוטה על ידי מדינות העולם בתקשר להוראות הפתיחה באש, ניתן ללמוד, **שההוראות המופעלות על ידי חיילי צה"ל באזורים הינן מחמירות בכך שהן אינן מאפשרות לחיילים שימוש בנשק גם בסיטואציות עובדתיות בהן המשפט הבינלאומי היה דווקא נוטה להתיר זאת.**

איפוק זה ראוי לציון במיוחד כשלוקחים בחשבון את הנתון שישראל פועלת ביהודה, בשומרון ובחבל עזה בהתאם לדיני התפיסה הלוחמתית שבמשפט הבינלאומי, אשר בדרך כלל מקנים לשלטון סמכויות נרחבות.

▼ הטענה בדבר חוסר בהירות

הוראות הפתיחה באש הינן ברורות, ונועדו לתת לחיילים ולמפקדיהם כלים להתמודדות עם מירב המצבים בהם עלול החייל להתקל במהלך הפעילות המבצעית. יחד עם זאת, לא ניתן להגדיר מראש בהוראות את כל המצבים בהם ידרש החייל להפעיל את נשקו, ולפיכך חלקן של ההוראות מנוסח בצורה של הנחיות ברורות, המותירות לחייל מידה מסוימת של שיקול דעת - כאשר החייל נדרש לפעול בצורה שקולה וסבירה.

הפירוט הרב בהוראות הפתיחה באש, נועד להמעית ככל האפשר במצבים שבהם עלול החייל לטעות ולהפעיל נשקו שלא כדין.

יש לזכור כי החיילים והמפקדים הם הנמצאים בקו המגע עם מחבלים חמושים אשר אינם מהססים לירות, ואינם כפופים לשום חוק. במצבים אלה נדרשים החיילים למידה רבה של קור-רוח ושליטה עצמית בבואם להפעיל את שיקול דעתם הן שניות ספורות - שיקול דעת שתוצאותיו יכולות להיות מחבל פצוע או חייל הרוג (קרי: הם עצמם).

בנוסף להוראות הכתובות הניתנות לכל חייל וחייל, מתודרכים החיילים לעיתים מזומנות בדבר הוראות הפתיחה באש, ולפני כל פעולה ניתנות הוראות ספציפיות בהתאם לאופי המשימה. במצב דברים זה מרחב שיקול הדעת שמותירות ההוראות מצטמצם עוד יותר.

יתרה מזאת, שיקול דעתם של החיילים נבחן ע"י פרקליט צבאי במסגרת כל חקירה הנפתחת בעקבות תלונות על ירי בלתי חוקי, ובעקבות חקירה הנפתחת - כעניין שבמדיניות - בעקבות כל ארוע מוות של תושב ערבי.

כאשר נמצא, כי לכאורה חרגו החיילים מהוראות הפתיחה באש ומההנחיות שניתנו להם, הרי שנקטים נגדם צעדים משפטיים.

▼ תדורך חיילי המילואים

לטענת חברי ארגון "בצלס", העידו בפניהם אנשי מילואים לגבי שינויים כאלה או אחרים בהוראות הפתיחה באש בנוגע לירי לעבר משליכי בקבוקי התבערה, לעבר זורקי האבנים, ולעבר רעולי פנים.

אם אכן יש בידי חברי ארגון "בצלס" עדויות מעין אלה, נא יעבירו אותן לידי צה"ל לשם פתיחת חקירה בעניין. היום, כבעבר, ירי על מנת לפגוע מותר אך ורק במצב בו נשקפת סכנת חיים, ואסור משחלפה הסכנה.

▼ תפיסת המבוקשים

בדו"ח "בצלס" נרמז מספר פעמים, או משתמע מן הכתוב, כי ישנה מדיניות להרוג מבוקשים והדבר נעשה גם בנסיבות בהן ניתן היה ללכוד אותם ללא שימוש בנשק. גם אם אין הדבר נאמר במפורש ע"י "בצלס", נשוב ונדגיש, כי אין, ולא היתה כל מדיניות של הריגת מבוקשים. כל הרוג עקב ביצוע נוהל מעצר חשוד נתפס מבחינה מבצעית כתקלה חמורה. המטרה היא ללכוד את החשודים ולהביאם לדין.

עובדה היא, כי בעקבות כל מקרה מוות נפתחת חקירת מצ"ח וממצאיה מובאים אל הפרקליטות הצבאית. לו היה מדובר במדיניות להרוג, כי אז לא היה צורך בחקירה.

הערכת ארגון "בצלס", כי לעולם ניתן לתפוס מבוקשים מבלי להשתמש בנשק, איננה מבוססת על עובדות מלאות, אלא, במקרה הטוב, על עדויות חלקיות וראיית הדברים שלא כהויותם. יתרה מזאת, יש בהערכה משום התעלמות מוחלטת ועצימת עיניים נוכח הסכנה הנשקפת לחיילים מעימות פיסי או מזויין עם החשודים ומהעובדה שלא אחת נפגעו חיילים במהלך עימותים מסוג זה.

ב"בצלס" מתעלמים מהעובדה כי פעילות החיילים נערכת באזורים צפופי אוכלוסייה, לעיתים עוינת מאוד, ברחובות צרים ובסימטאות בהם במהלך מרדף עלול החשוד להעלם בנקל ולהטמע בקרב האוכלוסייה. ככלל, הירי למעצרו של החשוד מבוצע רק במצב בו לא ניתן לתפוסו, והשימוש בנשק בא כמוצא אחרון אם לא הועילו אמצעים אחרים.

בניגוד לפרסומים, אחוזים ספורים בלבד מתוך מאות המבוקשים שנתפסו, נפגעו במהלך לכידתם (הרוגים ופצועים).

במהלך ששת החודשים האחרונים, בהם הוכתבה והודגשה פעילות היחידות המיוחדות ביהודה, בשומרון ובחבל עזה, נלכדו למעלה מ-750 מחבלים מבוקשים, שהיה ידוע בודאות כי היו מעורבים ישירות בפיגועי טרור נגד יהודים וערבים. חלק מהם נתפסו בעת שאחזו נשק וחלקם אף פתח באש על חיילי צה"ל. 18 מתוכם נהרגו.

בידי המחבלים שנתפסו נמצאו עשרות אמצעי לחימה וכלי נשק, ובכלל זה מקלע בא"ר, רובים, אקדחים, מטעני חבלה, רימונים, חומרי חבלה ותחמושת מסוגים שונים.

▼ **כניסה למצב של סכנת חיים**

דו"ח "בצלם" טוען, כי חיילי צה"ל נוהגים להכנס בצורה מכוונת למצב של סכנת חיים, ומוצא בכך טעם לפגם. עוד ממשיך הדו"ח וטוען, כי במצב זה יורים החיילים ללא אבחנה.

אין לקביעה זו בסיס. הבטחת שלומם של חיילי צה"ל היא מעיקרי תפקידיו של כל מפקד ומושקעים מירב המאמצים להבטיח שהחיילים הפועלים ביהודה, בשומרון ובחבל עזה, לא יקלעו למצב בו חייהם תלויים מגד. יחד עם זאת יש לזכור, כי החיילים, שחובתם היא למלא את משימתם, למנוע רצח, פגיעות ואלמות נגד תושבים ישראלים וערבים-מקומיים כאחד וכן להשיב את הסדר הציבורי על כנו, נדרשים לפעול בתנאים מורכבים וסבוכים של סיכון אישי ועוינות. חובתם היא להגיע למקום בו נמצא המון פרוץ, או שיש ידיעות כי נמצאים בו מחבלים חמושים, וחובתם היא למלא את משימתם ולא לסגת נוכח פני הסכנה. הטענה בדבר "הסתכנות מרצון", המכוונת נגד חיילים הממלאים את תפקידם, איננה במקומה והיא תמוהה ומזוהה.

הקביעה הנוספת, לפיה בעת סכנת חיים יורים חיילים ללא אבחנה, גם היא נעדרת בסיס. בסכנת חיים הירי הוא אל מקור הסכנה בלבד.

התייחסות פרטנית לארועים הנוכרים

בדו"ח "בצלם" נזכרים עשרה ארועים בהם, על פי טענת הארגון, נעשה שימוש בלתי חוקי בנשק במהלך פעילות חיילי היחידות המיוחדות, ועוד שלושה, בהם, לטענתם, הופעל כח בלתי סביר. מתוך עשרת ארועי הירי המפורטים בדו"ח, ארבעה ארועים נתונים בחקירה של המשטרה הצבאית, ולפיכך אנו מנועים מלהתייחס לטענה כלשהי בעניין אותם מקרים (מדובר בארועים הנוכרים כמספר 6,7,9,10). **מקרים אלו, כאמור, נתונים בחקירה של המשטרה הצבאית כפי שנעשה בכל ארוע בו נהרג תושב יהודי, שומרון או חבל עזה. בגמר החקירה יועברו ממצאיה אל פרקליט שייתן את חוות דעתו המשפטית בעניין.**

יוטעם, כי כפי שנעשה בכל מקרה בו פנה גוף כלשהו אל צה"ל בתלונה, הועבר אל המשטרה הצבאית, גם במקרה זה, דו"ח "בצלם" על העדויות שצורפו לו, על מנת **שעדויות אלה תשמשנה בסיס לחקירה.**

הארוע הנוכר כמספר 8, בו מתואר ארוע ירי שמהלכו נורה ומת גימאל עיאנם משווייכה, אינו נחקר על ידי המשטרה הצבאית אלא על ידי משטרת ישראל, שכן הירי במקרה זה בוצע על ידי שוטרי מג"ב ולא על ידי חיילי צה"ל. כך גם הירי ממנו נפגע נביל עתיק, בוצע ע"י שוטרי מג"ב ולא חיילי צה"ל.

טענת "בצלם" כי מתוך עשרת ארועי הירי הנוכרים בדו"ח רק בשניים נקטו צעדים משפטיים, היא טועה ומטעה; משום שארבעה מקרים מהם נמצאים עדיין בחקירת מצ"ח ולכן טרם נבחנו בחינה משפטית, ומקרה נוסף נחקר ע"י משטרת ישראל ולכן לא נבחן ע"י הפרקליטות הצבאית. יוצא איפא שמתוך חמישה ארועים בהם הסתיימה החקירה ושנבחנו משפטית, נקטו הליכים משפטיים בשני מקרים.

להלן התייחסותינו לשאר הארועים הנוכרים בדו"ח:

▼ מאמון, אוגוסט '88

אין בדינו להתייחס לטענות העולות מפירוט העובדות שהוצגו על ידי ארגון "בצלם" מכיוון שהעניין כולו מתברר בימים אלו בבית משפט במסגרת תביעה אזרחית לפיצויים שהגישו בני משפחת הנפגע. כל נסיון לבסס קביעות עובדתיות חד-צדדיות על בסיס ראיות שהביא אחד הצדדים, כפי שנעשה בדו"ח, יש בו משום חשש להתערבות בעניין התלוי ועומד בבית משפט ולהפרת החוק.

נעיר, כי חוות דעתו של הפרקליט הצבאי התייחסה לשאלת אחריותם הכללית של החיילים למקרה המוות, ובמקרה כזה יש להוכיח אשמה מעבר לכל ספק סביר, ולעומת זאת, במשפט האזרחי די לו לתובע אם יוכיח במאון ההסתברויות התרשלות של הנתבע.

העניין, כאמור, טרם הוכרע בבית המשפט, ואין זה מן הראוי להביע עמדה טרם מתן פסק הדין.

▼ רמאללה, יוני '89

חיילי היחידות המיוחדות אכן עוברים אימונים מיוחדים, ממושכים ויסודיים בשימוש בנשק. זאת - על מנת להבטיח את דיוק הפגיעה.

מטרתם של האימונים היא לצמצם למינימום ההכרחי את אפשרות ההחטאה בפגיעה, על מנת להבטיח שהפגיעה בחשוד תהיה קלה ככל האפשר.

במקרה הנוכח בדו"ח, ירה החייל בנשקו לעבר החשוד לאחר שהזיזו תחילה וניהל אחריו מרדף מאומץ. כשעצר וכיוון את נשקו המשיך החשוד להמלט, כך שהחייל נדרש לפגוע (לאחר מאמץ) בחשוד הנמצא בתנועה מהירה כדי לעצור אותו. בנסיבות אלה נקבע, כי אין די בחומר הראיות כדי להצדיק העמדתו של החייל לדין בעבירה של גרימת מוות ברשלנות.

לעניין הטיפול הרפואי - על אף קביעתו, כי הטיפול הרפואי לא הלם את נסיבות הפגיעה, החליט הפרקליט, כי אין לנקוט בצעדים משפטיים נגד החיילים שברחו לפנות את הפצוע בנייף למרפאה הצבאית הקרובה, משום שפעולתם לא נבעה מזלזול בחיי אדם, אלא מתוך חוסר ידיעה בדבר אפשרויות הטיפול והפינוי שעמדו לרשותם. בעקבות הארוע שהתרחש לפני כשלוש שנים הופקו הלקחים המתאימים בעניין זה.

יצוין, כי אותו חשוד, יאסר אבו קטיש, נחשד ע"י זרועות הבטחון כמי שעמד בראש חולייה של ארגון "החזית העממית לשחרור פלסטין" של ג'ורג' חבש, והשתתף בתקיפה אלימה של בית חשוד בשיתוף פעולה עם השלטונות, בין היתר ע"י זריקה של בקבוקי תבערה. על-פי המידע שנמסר ע"י השב"כ, היה הלה פעיל מרכזי מתחילת ההתקוממות בארגון הפרות סדר ובתקיפת כוחות הבטחון באזור רמאללה, ושמו עלה בחקירת רבים משותפיו.

יצוין, כי מאז שהופלל ע"י חבריו, נמלט מביתו, המשיך בפעילות עוינת, ולמרות שזומן מספר פעמים לחקירה - לא התייצב.

▼ אל בורייג' - אוקטובר '89

כפי שנכתב בדו"ח, בית הדין הצבאי טרם נתן פסק דין, ובקביעת מסקנות עובדתיות עד טרם מתן הפסק יש משום חשש להשפעה על מהלך המשפט ותוצאותיו, ולכך איננו יכולים לתת יד.

בקצרה יצוין, כי התמיהות שהועלו בדו"ח "בצלם" בנושא מדיניות החיסולים, הוראות פתיחה באש מיוחדות ליחידות מיוחדות ("מסתערבים") ומתן הוראות לא-ברורות כעניין של מדיניות - אינן מתיישבות עם העובדה, כי קצין בכיר בדרגת סא"ל הועמד לדין פלילי בשל קיומן של ראיות לכאורה לאחריותו למתן הוראות פתיחה באש שלא בהתאם להוראות צה"ל.

▼ כפר מאלכ - מארס 1990

מחוז דעתו של הפרקליט עולה, כי הפעולה המתוארת לא נועדה ללכידת מחמד

סלאמה, אלא ללכידת קבוצת חברי "ועדת הלם" רעולי פנים, המושים בנשק קר. מחמד סלאמה נפגע במהלך הארוע בו התפתח מאבק פיזי אלים בין קבוצת רעולי הפנים לבין חיילי צה"ל, ולאחר שאחד החיילים השתמש בנשקו, מאחר שנשקפה לחיילים סכנת חיים. רמזים כאילו נפגע מחמד סלאמה במכוון הינם חסרי כל בסיס, מכיוון שהחיילים כלל לא ידעו מהי זהותם של רעולי הפנים.

▼ עסכר - פברואר '91

מההשגות שהעלה דו"ח "בצלם" לגבי ממצאי החקירה עולה, כי לא הובאו לדיעת ארגון "בצלם" כל העובדות הרלוונטיות כפי שהן עולות מחקירת הארוע. הגרסה המוצגת ע"י הארגון היא חד-צדדית.

עדנאן סעידי ג'ארד נורה על ידי חיילים במהלך מבצע שנועד ללכידת ארבעה תושבים המושים החשודים ברצח תושבים מקומיים ובהפעלת טרור בכל אזור שכם.

במהלך המבצע אותר אחד החשודים כשהוא יושב עם נוספים בפתח חנות. החיילים התקרבו אל הקבוצה וקראו לעברו קריאות אזהרה. חלק מהתושבים הנוספים שישבו עימו והבינו בחיילים, החלו להמלט. החיילים, בהסתמך על המידע שהיה ברשותם והעובדה המחשידה, כי הללו נמלטו מהמקום, סברו שגם הנמלטים נמנים עם חבורת הפושעים המסוכנים. הם פתחו אחריהם במרדף תוך קריאות לעצור ויריות באוויר. החיילים שרדפו אחרי עדנאן ג'ראד הבחינו בו נמלט לתוך חנות תוך שהוא דוחף את הנמצאים בתוכה תמלט אל חדר סמוך. לפתע ביצע עדנאן ג'ראד תנועה שנחשדה על ידי החיילים כנסיון לשלוף נשק, ולפיכך, מתוך תחושה כי נשקפת סכנה לחייהם, ירו לעברו. בדיעבד, כאמור, הוברר, כי המנוח לא החזיק ברשותו נשק, אולם בהסתמך על עדותם של החיילים וכלל נסיבות הארוע, נמצאה טעותם, כי נשקפה להם סכנת חיים, כנה וסבירה, ולפיכך לא ננקטו כנגד היורה הליכים משפטיים.

על גופתו של עדנאן ג'ראד נמצאו מסמכים מזוייפים של התושב החשוד במעשה רצח, דבר המלמד שלא היה מדובר בעובר אורח תמים.

יתרה מזו, במהלך המבצע נלכד גם התושב החשוד, חאלד אבו יאמן, ותושב נוסף, שגם הוא כמו עדנאן ג'ראד, נראה נמלט ממקום הארוע, ונחשד כמנחה על חבורת הפושעים המסוכנים. ברשותו של אותו תושב נתפס אקדח טעון.

חאלד אבו יאמן, שנלכד ללא נשק ברשותו, הובא לדין והוגש נגדו כתב אישום, המייחס לו עבירות של פעילות נגד כוחות צה"ל, הריגתו של תושב הכפר סאלם תוך מכות אכזריות באלות ובגרונים והחזקת נשק.

▼ אידנא, יולי '91

הדבר התרחש בעת שכה של צה"ל, שביקש לעצור קבוצה של מחבלים המושים, אשר על-פי המידע הסתתרה באחד הבתים בכפר אידנא, הגיע בטעות לביתו של איברהים טמייוזה. החיילים שביקשו להכנס אל הבית, הותקפו קשות על ידי בני המשפחה אשר סברו, כי קבוצה של תושבים מקומיים מנסה להתנכל להם ולכן התגוננו. בני המשפחה

השליכו לעבר החיילים מגג הבית, אבנים, מטילי מתכת כבדים ומכל הבא ליד. נוכח ההתנגדות, התחוק בלב החיילים החשד כי קבוצת המחבלים מסתתרת בבית, וכי בני המשפחה מגוננים עליהם ומנסים למנוע את לכידתם. החיילים פרצו פנימה, ומתחו בסריקה אחר המחבלים, שסברו כי מסתתרים בבית. במהלך הסריקה נתפס ונעצר איברהים טמייה, שהסתתר באחד החדרים מפחד התושבים, שחשב בטעות, כי באו לבקש את נפשו. משהובררה לחיילים טעותם, ביקש מפקד הכח את סליחתו של מר טמייה. בעקבות האירוע נפתחה חקירה של המשטרה הצבאית. בחקירה הוברר כי מספר חיילים וקצין, שנטלו חלק באירוע, התרשלו, לכאורה, בתפקידם ופעלו שלא כדיון, ולפיכך הועמדו אותם חיילים לדין משמעתי בפני קצין שיפוט בכיר. צה"ל הביע את התנצלותו בפני מר טמייה בגין עוגמת הנפש, שנגרמה לו ולבני משפחתו.

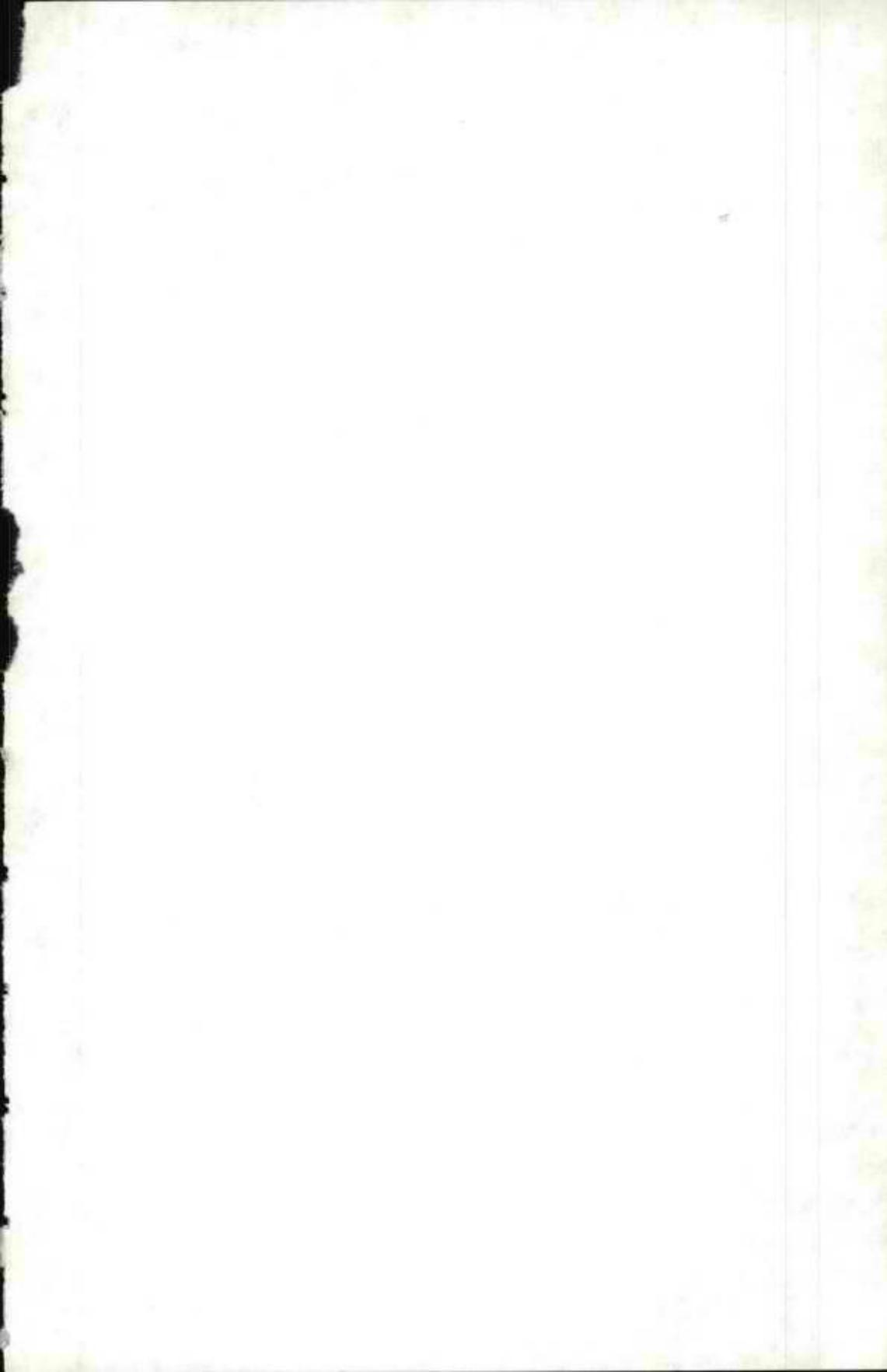
▼ חאן-יונס, ספטמבר '91

כמי העולה מכל אותם המקרים האחרים, שהוזכרו על ידי "בצלם", בכל מקום בו נמצא כי חיילים פעלו בניגוד לחוק, הועמדו החיילים לדין, וכך היה גם במקרה זה. לנתונים שמסר ארגון "בצלם", יש להוסיף, כי התביעה הצבאית הגישה ערעור לבית הדין הצבאי לערעורים על קולת העונש שנגזר לחייל שהיכה את התושבים. טרם ניתן פסק דין סופי. במאמר מוסגר יש להוסיף, כי כל האירוע התפתח על רקע סכסוך בין נהגים כתוצאה מתאונה, בה נגרם נזק לרכבם של החיילים, ואין לו דבר וחצי דבר עם פעילותם המבצעית של חיילי היחידות המיוחדות.

פעילות בצלם ובכללה הפקת פרסום זה
מתאפשרת בעזרת תרומותיהן של הקרנות הבאות:

Boehm Foundation, Bread for the World, Bydale Foundation,
Conanima Foundation, Nathan Cummings Foundation,
DANChurchaid, Danish Peace Foundation, Danish Pen Center,
European Human Rights Foundation, Ford Foundation,
Fund for Free Expression,
International Commission of Jurists -Swedish Section,
Kaplan Foundation, Levinson Foundation,
J. Roderick MacArthur Foundation, Mailman Foundation,
John Merck Foundation, Moriah Fund,
New Israel Fund, North Star Fund, Norwegian Human Rights Fund,
NOVIB, Obermeyer Foundation, Open Society Fund, Radie Resch,
Samuel Rubin Foundation, Stone Foundation, YMCA Holland.

"בצלם", מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים, הוקם בפברואר 1989 על-ידי גוף רחב של משפטנים, רופאים, אנשי רוח, עיתונאים, אנשי ציבור וחברי כנסת.

"בצלם" שם לו למטרה לתעד ולהביא לידיעת קובעי המדיניות והציבור הרחב את הפרות זכויות האדם בשטחים ולהלחם בתופעת ההדחקה וההכחשה שפשתה בחברה הישראלית.

"בצלם" אוסף מידע - מהימן מפורט ומעודכן - על המתרחש בתחום זכויות האדם בשטחים, עוקב אחרי כל שינוי במדיניות, ומעודד ומסייע להתערבות בכל מקרה אפשרי. את עבודת המרכז מלווה שדולה של עשרה חברי כנסת מסיעות שונות. "בצלם" מעמיד את כל המדע שבידיו לרשות כל יחיד או גוף המבקש להשתמש בו.

"בצלם" הוקם מתוך מחויבות ודאגה לבטחונה ולזהותה ההומניסטית של מדינת ישראל. המחויבות והדאגה הללו ניצבות מאחורי כל פעולות המרכז והן הטעם והבסיס לקיומו.

757 212

STATE OF ISRAEL
MINISTRY OF JUSTICE

Basic Law: Freedom of Occupation*

- Freedom of occupation 1. Every Israel national or resident has the right to engage in any occupation, profession or trade; there shall be no limitation on this right except by a Law enacted for a proper purpose and on grounds of the general welfare.
- Reasons for licensing 2. Where a license is required to engage in an occupation, the right to a license shall not be denied except by virtue of a Law and for reasons of state security, public policy, public peace and health, safety, environment or public morals.
- Application 3. All governmental authorities are bound to respect the freedom of occupation of all Israel nationals and residents.
- Stability 4. This Basic Law cannot be varied, suspended or made subject to conditions by emergency regulations.
- Entrenchment 5. This Basic Law shall not be varied except by a Basic Law passed by a majority of the members of the Knesset.
- Provisional measure 6. The provisions of any enactment in force prior to the commencement of this Basic Law which are inconsistent with its provisions shall remain in effect no longer than two years from the date of commencement of this Basic Law; however, such provisions shall be construed in the spirit of the provisions of this Basic Law.

Yitzhak Shamir
Prime Minister

Chaim Herzog
President of the State

Dov Shilansky
Speaker of the Knesset

* Passed by the Knesset on the 28th Adar Aleph, 5752 (3rd March, 1992) and published in *Sefer Ha-Chukkim* No. 1387 of the 7th Adar Bet, 5752 (12th March, 1992) p. 60; the Bill and an Explanatory Note were published in *Hatza'ot Chok* No. 2096 of 5752, p. 102.

STATE OF ISRAEL
MINISTRY OF JUSTICE

Basic Law: Human Dignity and Liberty*

Purpose	1. The purpose of this Basic Law is to protect human dignity and liberty, in order to anchor in a Basic Law the values of the State of Israel as a Jewish and democratic state.
Preservation of life, body and dignity	2. There shall be no violation of the life, body or dignity of any person as such.
Protection of property	3. There shall be no violation of the property of a person.
Protection of life, body and dignity	4. All persons are entitled to protection of their life, body and dignity.
Personal liberty	5. There shall be no deprivation or restriction of the liberty of a person by imprisonment, arrest, extradition or by any other manner.
Leaving and entering Israel	6. (a) All persons are free to leave Israel. (b) Every Israel national has the right of entry into Israel from abroad.
Privacy	7. (a) All persons have the right to privacy and to intimacy. (b) There shall be no entry into the private premises of a person who has not consented thereto. (c) No search shall be conducted on the private premises or body of a person, nor in the body or belongings of a person. (d) There shall be no violation of the secrecy of the spoken utterances, writings or records of a person.
Violation of rights	8. There shall be no violation of rights under this Basic Law except by a Law fitting the values of the State of Israel, designed for a proper purpose, and to an extent no greater than required.

---

* Passed by the Knesset on the 12th Adar Bet, 5752 (17th March, 1992) and published in *Sefer HaChukkim* No. 1391 of the 20th Adar Bet, 5752 (25th March, 1992); the Bill and an Explanatory Note were published in *Hatza'ot Chok*, No. 2086 of 5752, p. 60.

Reservation
regarding
security forces

9. There shall be no restriction of rights under this Basic Law held by persons serving in the Israel Defence Forces, the Israel Police, the Prisons Service and other security organizations of the State, nor shall such rights be subject to conditions, except by virtue of a Law and to an extent no greater than required by the nature and character of the service.

Validity of
laws

10. This Basic Law shall not affect the validity of any law (*din*) in force prior to the commencement of the Basic Law.

Application

11. All governmental authorities are bound to respect the rights under this Basic Law.

Stability

12. This Basic Law cannot be varied, suspended or made subject to conditions by emergency regulations; notwithstanding, when a state of emergency exists, by virtue of a declaration under section 9 of the Law and Administration Ordinance, 5708-1948, emergency regulations may be enacted by virtue of said section to deny or restrict rights under this Basic Law, provided the denial or restriction shall be for a proper purpose and for a period and extent no greater than required.

Yitzhak Shamir
Prime Minister

Chaim Herzog
President of the State

Dov Shilansky
Speaker of the Knesset

ירושלים, ג' באב התשנ"ב
2 באוגוסט 1992

(46701)

מס' תיק:

212

לכבוד
עו"ד סברי מוחסן
ת.ד. 108
באקה אל גרבייה 30100

עו"ד סברי מוחסן הנכבד,

שמחתי לקבל את מכתב הברכה שלך מיום 20 ביולי 1992 ואני מודה לך מאד על
הברכות הטובות.

גם אני מאמין שהממשלה החדשה תפעל לקידום המשא ומתן לשלום. אני אשתדל
לעשות לשלטון החוק במדינה ובשטחים הנתונים למרותה, לביצור הדימוקרטיה, לשוויון
בין יהודים וערבים ולהגנת זכויות האדם.

בכבוד ובברכה,

דוד ליבאי

דל/דא

סברי מונסן , עו"ד ונוטריון
SABRI MONSSEN , ADV AND NOTARY

P.O. BOX 108
BAGA EL-GRBIA CODE-30100
TEL 06-383755 , 384417
06 - 384417

ת.דואר 108
באקה אל גרבייה מ-30100
טלפון: 383755 , 384417 - 06
פקסמיליה

מס': - כללי/ל/21212

תאריך: - 20.7.1992

לכבוד
שר המשפטים
פרופ' דוד ליבאי
לשכת השר
רח' צלאח אלדין 29
ירושלים

משרד המשפטים
לשכת השר
דואר נכנס
26-07-1992
46166
..... חס'
..... מכתב
..... תיק

כבוד השר :-

815

בשמחה רבה קבלתי את הודעת מינויי כב' כשר המשפטים , ולעניות דעתי נתמכה

האיש הנכון לתפקיד הנכון.

קבל נא את מיטב ברכותי למינוי הנ"ל.

מי יתן ובתקופת כהונתך יתחזק שלטון החוק במדינת ישראל , ויזכר תושביה

הערביים של המדינה לשיוויון זכויות מלא.

כולי תקווה שבתקופת כהונתך גם ייחתמו הסכמי שלום בין ישראל ובין כל

שכנותיה.

בברכות לבביות
סברי מונסן , עו"ד

310

פרותגורס

עמותה לחינוך לדמוקרטיה ולמאבק למען זכויות אדם בישראל

צוות עזה: ת.ד. 23242, ת"א 61251

14/08/92

17-08-1992

44216

310

212

אחמד

הנדון: תלונה של אברהים אלפלית על הריסת ביתו שלא על פי הנוהלים.

לכבוד
אלוף מתן וילנאי
פיקוד דרום.

אברהים אחמד ריחן אלפלית, ת.ז. 904928017, תושב דיר-אל-בלח, פנה אל צוות עזה בתלונה הבאה:

"כוחות צה"ל הרסו את שני הבתים שלי, היו לי שני בתים סמוכים זה לזה בהם התגוררה כל משפחתי, הרסו לי את שניהם, כולם יודעים שצריך לתת שהות לערער על החלטת ההריסה בפני בית המשפט העליון, במקרה שלי לא עשו זאת, יתר על כן, לא נתנו להוציא מהבית אפילו שמיכה, הרסו את הבית על כל תכולתו.

ביום רביעי, 27/5/92, בשעה 08.30, נרצח הרב של כפר דרום, בני אחמד נעצר כחשוד ברצח, אני לא היתי באותו יום בבית, חזרתי רק לפנות ערב, כשעה לפני שבוצעה ההריסה, ולא ידעתי כלל מה קורה, אחי עבד-אלכרים אחמד ריחאן אלפלית, שביתו סמוך לביתי היה כאן והוא יכול לספר לכם מה קרה."

עדותו של עבד-אלכרים אחמד ריחאן אלפלית, ת.ז. 904927910:

"באותו יום של הרצח הגיעו לכאן כוחות צבא ומג"ב בשעה 10.00, אמרו לנו שאחמד הרג את הרב של כפר דרום, אנחנו אמרנו להם שלפי הידוע לנו אחמד יצא בוקר ללימודים באוניברסיטה האיטלקית בעזה, אמרו לנו: 'לא, הוא הרג, אתם צריכים לבוא מייד למינהל האזרחי בדיר-אל-בלח', לקחו את כל המשפחה למינהל לחקירה, בשעה 13.00 היינו בחזרה בבית ובאו שוב כוחות של צבא ומג"ב ואמרו שצריך להרוס את הבית של אחמד, לא הראו לנו צו הריסה.

אמרתי להם: 'לאחמד אין בית, אם הוא הרג, תאטמו את החדר שלו, הבית הוא של המשפחה', אמרו לי: 'לא, צריך להרוס את שני בתי המשפחה, זה באישור של משה ארנס', אמרתי שאני צריך לקרוא לשכנים שיעזרו לנו להוציא את כל החפצים, החיילים ואנשי המג"ב לא הרשו לנו להוציא את הרהיטים והחפצים.

נסעתי לראש עיריית דיר-אל-בלח שויבקש במינהל שיתנו לנו שהות לערער בפני בית המשפט העליון, במינהל אמרו שההריסה המיידית היא באישור של שר הביטחון

משה ארנס, ראש המינהל אמר לי שהוא אינו יכול לעזור לי מפני שזה באישור שר הביטחון.

חזרתי הביתה מהמינהל וראיתי הרבה מאוד אנשי מג"ב שהטילו עוצר על המקום. הם גם לא נתנו להיכנס לביתו של אחי והם עשו הכנות לפוצץ אותו. שוב ביקשתי שיתנו שהות לערער בבית המשפט העליון, ושוב אמרו לי שלא יתנו לי לערער מפני שההריסה באישור שר הבטחון. אמרתי להם שהם לא יכולים להרוס את הבית של אחי מפני שיש בו מדרגות המשותפות לו ולי, והן משמשות בביתי לעלות לקומה העליונה. לא רצו לשמוע וסרבו לבקשתי.

בשעה 19.00 הרסו את שני הבתים של אחי אברהים באמצעות כמות אדירה של חומר נפץ שגרם לנזקים כבדים גם לביתי.

אברהים אלפלית מתריע על כך שביתו נהרס שלא על פי החוק. הוא דורש שהמדינה תפצה אותו על כך.

עבד-אלכרים אלפלית דורש פיצויים על הנזקים הכבדים שנגרמו לביתו בפיצוץ של בית אחיו.

אנו מצטרפים לדרישותיהם של אברהים אלפלית ושל עבד-אלכרים אלפלית. מלבד זאת שאברהים אלפלית, אישתו וילדיו הינם קורבנות של המערכת המטילה ענשים קולקטיביים בלתי מוסריים, גם זכותו המוקנה לו על ידי החוק של המדינה, נשללה ממנו.

מלבד זאת, אנו סבורים שהאחראים למעשה צריכים להשפט ולהיות מושעים מתפקדיהם, שכן הם עברו על הוראות מפורשות של בית המשפט העליון.

דיאנה דלב
3/10/83
יו"ר צוות עזה.

העתקים:

1. שר הביטחון - משה ארנס.
2. שר המשפטים - דן מרידור. ✓
3. היועץ המשפטי של הממשלה - יוסף חריש.
4. מבקרת המדינה - מרים בן-פורת.
5. ח"כ יוסי שריד - ועדת הבטחון של הכנסת.

רבקה,

כאי נאל את מרגזי

הינני לכה.

אני מביעה שמקוסי אהם

לנחם לך שפגעה אהם

פגישתי איתי וכי הנבחר

הוא גם לבקשת השרה

מרגזי,

רחמי

29.6.92

ז"ק
212

מדינת ישראל

משרד המשפטים
המשרד הראשי

מנהלת המחלקה לזכויות האדם
וקשרים בינלאומיים

ירושלים, כח' בסיון התשנ"ב
29 ביוני 1992

44608

אל: שר המשפטים

הנדון: הגשת דו"ח אמנסטי (המכתב המ"ב)

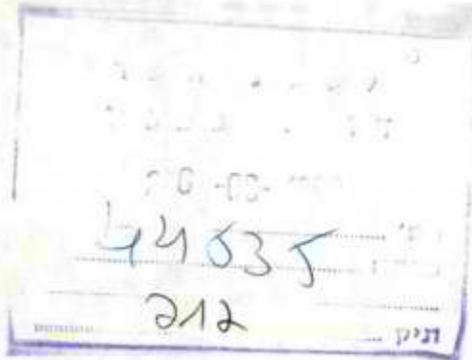
הנני סבורה שאין הכרח שאתה תקבל את משלחת אמנסטי-ישראל. הם פנו גם ליהודית קרפ וקבענו יחד כי הדרך הרצויה היא כי ימציאו לי את הדו"ח, שאביא לידיעתך בזמנד המתאים.

קבעתי להם פגישה אצלי ב-9 ביולי 1992.

בברכה,
(תלמידי)
תמר גולן

1992 יוני 15
נשיא TALLY1/

לכבוד
שר המשפטים
מר דן מרידור
באמצעות: רבקה, מנהלת לישכת השר
משרד המשפטים
ירושלים

הנידון: הגשת הדו"ח השנתי (1992) הבינלאומי של
ארגון אמנסטי אינטרנשיונל

שלום,

כמדי שנה, גם השנה יתפרסם הדו"ח השנתי הבינלאומי של אמנסטי אינטרנשיונל
המתעד את מצב זכויות האדם בעולם.

ארגון אמנסטי אינטרנשיונל, זוכה פרס נובל לשלום, הוא ארגון א-פוליטי
בינלאומי, הפועל ללא משוא פנים למען קרבנות הפרות זכויות האדם.

דו"ח אמנסטי לשנת 1992, הסוקר את הפרות זכויות האדם ב-142 מדינות
באירופה, באסיה, באפריקה, באמריקה ובמזרח התיכון הוא המקיף והמעודכן
 ביותר בנושא זה, והוא מופץ במאות אלפי עותקים ובעשרות שפות.
 זו השנה השלישית ברציפות שחברי אמנסטי אינטרנשיונל בישראל מתרגמים את
 הדו"ח לעברית, כדי לעשותו נגיש ונוח לקריאה לקורא הישראלי.

מסורת ארוכת שנים נהוגה בסניפי אמנסטי במדינות דמוקרטיות שבראשן עומדים
מנהיגים המוקירים את ערך זכויות האדם, וכבדם ולהגיש להם את עותקיו
 הראשונים של הדו"ח בבוקר יום פרסומו. השנה יחול מועד פרסום הדו"ח ביום
 חמישי, 9 ביולי 1992.

אנו ערים לכך שימים אלה הם ימי בחירות וייתכן שעד יום פרסומו של הדו"ח
 עדיין לא תורכב ממשלה, על כל המשתמע מכך. ועם זאת אנו תקווה שתאות לאשר
 טנטטיבית את קבלת משלחת חברי הארגון בלישכתך בירושלים או בכל מקום אשר
 יראה לנכון.

נכבוד רב

מרים שלזינגר
יו"ר אמנסטי אינטרנשיונל
סניף ישראל

منظمة العفو الدولية، امنستي،
الفرع الاسرائيلي

AMNESTY INTERNATIONAL
ISRAEL SECTION

אמוסטי אינטרנשיונל
סניף ישראל

השליח

2.5

טלפקס
TELEFAX

TO : לשכת המעורבות - אל:

מאת: אמוסטי - אינטרנשיונל
סניף ישראל

חברת 19

FROM: AMNESTY INTERNATIONAL
ISRAEL SECTION

ATTENTION : לידי: בבקשה מנצח אשכול

מס' טלפון: 009723 5602214

FAX No. : 08-285438 : מס' פקס

FAX No. 009723 5660249 : מס' פקס

TOTAL PAGES: 2 : סה"כ דפים

DATE _____ תאריך

משרד המשפטים
לשכת השד
דואר נכנס
25-06-1992
44505
מס'
212
את שירותי
הדואר

150
המיוש / הכנסת
אמוסטי
סניף ישראל

منظمة العفو الدولية، امنستي،
الفرع الاسرائيلي

AMNESTY INTERNATIONAL
ISRAEL SECTION

אמנסטי אינטרנשיונל
סניף ישראל

15 יוני 1992
נשיא / TALLY1

לכבוד
שר המשפטים
מר דן מרידור
באמצעות: רבקה, מנהלת לישיבת השר
משרד המשפטים
ירושלים

הנידון: הגשת הדו"ח השנתי (1992) הבינלאומי של
ארגון אמנסטי אינטרנשיונל

שלום,

כמדי שנה, גם השנה יתפרסם הדו"ח השנתי הבינלאומי של אמנסטי אינטרנשיונל
המתעד את מצב זכויות האדם בעולם.

ארגון אמנסטי אינטרנשיונל, זוכה פרס נובל לשלום, הוא ארגון א-פוליטי
בינלאומי, הפועל ללא משוא פנים למען קרבנות הפרות זכויות האדם.

דו"ח אמנסטי לשנת 1992, הסוקר את הפרות זכויות האדם ב-142 מדינות
באירופה, באסיה, באפריקה, באמריקה ובמזרח התיכון הוא המקיף והמעודכן
כיותר בנושא זה, והוא מופץ במאות אלפי עותקים וכעשרות שפות.
זו השנה השלישית כרציפות שחברי אמנסטי אינטרנשיונל בישראל מתרגמים את
הדו"ח לעברית, כדי לעשותו נגיש ונוח לקריאה לקורא הישראלי.

מסורת ארוכת שנים נהוגה בסניפי אמנסטי במדינות דמוקרטיות שבראשן עומדים
מנהיגים המוקירים את ערך זכויות האדם, וכבדם ולהגיש להם את עותקיו
הראשונים של הדו"ח ככוקר יום פרסומו. השנה יחול מועד פרסום הדו"ח ביום
חמישי, 9 ביולי 1992.

אנו ערים לכך שימים אלה הם ימי בחירות וייתכן שעד יום פרסומו של הדו"ח
עדיין לא תורכב ממשלה, על כל המשתמע מכך. ועם זאת אנו תקווה שתאות לאשר
טנטטיבית את קבלת משלחת חברי הארגון כלישכתך בירושלים או בכל מקום אשר
יראה לנכון.

ככבוד רב

מרים שלזינגר
יו"ר אמנסטי אינטרנשיונל
סניף ישראל

שר התקשורת

פק בנימי

בס"ד

ד' בתמוז התשנ"ב
5 ביולי 1992

לכבוד:
מר שלמה רייכנברג
שד' בנימין 35
נתניה

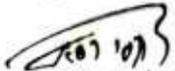
שלום רב,

הנדון: כתב מינוי - יו"ר בנק הדואר

בתוקף סמכותי לפי סעיף 4(א) לחוק בנק הדואר, התשי"א-1951 אני ממנה אותך להיות יושב ראש בנק הדואר.

אני מאחל לך הצלחה בתפקידך.

בברכה,

רפאל פנחסי
שר התקשורת

העתק: חברי המועצה
המפקחת בנק הדואר
המנהל הכללי, משרד התקשורת
מנהל בנק הדואר

ירושלים, כ' בסיון התשנ"ב
21 ביוני 1992

(44336)

מס' תיק: 212

לכבוד
ד"ר אריה בן-טוב, עו"ד
רח' דניאל פריש 8
תל-אביב 64731

שלום רב,

הריני מאשרת את קבלת מכתבך מיום 2.6.92.

תוכן מכתבך הועבר לידיעת השר.

בכבוד רב,

ר.י.ל.

רבקה כלב
מנהלת לשכת השר

רכ/מס

Dr. Arieh Ben-Tov
Advocate

8 Daniel Frisch St.
Tel Aviv 64731, Israel
Tel. & Fax. 03-6957722

ד"ר אריה בן-טוב
עורך-דין

רחוב דניאל פריש 8
תל-אביב 64731
טלפון ופקס: 03-6957722

2.6.92

מס' תעודת זהות: 4-06-1092
43713
גא

מס' תעודת זהות: 18.6.92 - 43713

לכבוד
שר המשפטים
מר דן מרידור
ירושלים

הנדון: פגישתי עם נשיא הצלב האדום
הבנלאומי מר קורנליו סומרוגה
ב - 25.5.92 בג'נבה.

כב' השר,

רצ"ב העתק מכתבי לראש הממשלה בקשר לפגישתי עם מר סומרוגה.

כפי שאתה רואה ממכתבי זה הודעתי לנשיא הצלב האדום, כי אדווח כל תוכן הפגישה הזו גם לך כשר המשפטים.

אודה על תגובתך.

שלך,

ד"ר אריה בן-טוב
עורך-דין

B669

Dr. Arie Ben-Tov
Advocate

8 Daniel Frisch St.
Tel Aviv 64731, Israel
Tel. & Fax. 03-6957722

ד"ר אריה בן-טוב
עו"ד

ראוב דניאל פריש 8
תל-אביב 64731
טלפון ופקס: 03-6957722

-1-

2.6.92

לכבוד
ראש הממשלה
מר יצחק שמיר
משרד ראש הממשלה
ירושלים

אישי!

הנדון: פגישתי עם נשיא הצלב האדום
הבנילאומי מר קורנליו סומרוגה
ב - 25.5.92 בג'נבה.

כב' ראש הממשלה!

אבקש תשומת לבך לתוכן מכתבי זה ואודה על תגובתך - על אף הזמן הלחץ של הימים האלה.

כידוע לך - מקיים אני במשך שנים רבות קשרים עם ראשי הצלב האדום הבינלאומי בג'נבה וזאת בעקבות המחקר שעשיתי על הצלב האדום והיהודים, במלחמת העולם השנייה ובמיוחד בהונגריה.

ספרי באנגלית על הנושא הזה שזיכה אותי בתואר דוקטור לפילוסופיה של אוניברסיטת תל - אביב נמצא ברשותך.

לאחרונה בקרתי בפולין ועשיתי סרט "לא אוכל לחלום עוד" שהוצג בערוץ 2 של הטלוויזיה הישראלית ביום השואה 30.4.92. (להלן תמצית הסרט).

נשיאות הצלב האדום הבינלאומי הזמינה את ראשי הארגון ופקידיו להצגת הסרט ביום 25.5.92 באולמי הצלב האדום בג'נבה (ראה העתק ההזמנה).

נשיא הצלב האדום מר קורנליו סומרוגה המוכר לך אישית - הזמין אותי לשיחה אישית לאחר הקרנת הסרט. בפגישה נכח סגן הנשיא ד"ר קרטש וראש המחלקה לחוק ודוקטוריה מר ביניון.

לאחר חילופי דברים קצרים על הסרט עבר מר סומרוגה באופן ישיר לנושא עליו בקש לשוחח אתי והוא רצונו העז למצוא פרטנר לשיחות בארץ ובמיוחד להפגש עם ראש הממשלה.

המלים האלה נשמעו כמה ימים לאחר פרסום הודעת הגינוי נגד ישראל ותגובת הממשלה. ההודעות זכו לפרסום רב בעתונות שוויץ, לא מצאתי הדים לפרסומים אלה בארץ.

Dr. Arieh Ben-Tov
Advocate

8 Daniel Frisch St.
Tel Aviv 64731, Israel
Tel. & Fax. 03-6957722

-2-

טוב

בן

ג. דניאל פריש 8
תל-אביב 64731
טלמון ופקס: 03-6957722

הבנתי בפירוש מדבריו כי הוא מבקש דרכי להעביר אליך כב' ראש הממשלה מסר זה מאחר - ולדעתו - הנסיונות להפגש אתך בדרכים המקובלות על ידי המשלחת שלנו בג'נבה והנציגות שלו בארץ - נכשלו.

הבטחתי לו להעביר אליך את תוכן שיחתנו - הממושכת - ולעשות זאת באמצעות ידידי אליקים רובינשטיין.

דיווחתי על כך מיד למר ליאור - שגרירנו ליד מוסדות האו"ם בג'נבה.

צלצלתי ארצה ולא מצאתי את מר רובינשטיין ובסופו של דבר הופנית לי למר אורן אשר שמע ממני את תוכן השיחה עם מר סומרוגה.

אני מוכן כמובן למסור לך פרטים נוספים, אם אתבקש על ידיך.

הודעתי למר סומרוגה, כי אני עומד גם בקשר עם לשכתו של שר המשפטים ואודיע לו על כך.

בכבוד רב,

ד"ר אריה בן - טוב
עורך דין

B667

תמצית הסרט: "לא אוכל לחלום עוד"

סרטו של ע"וד ד"ר אריה בן - טוב
יוצג ביום השואה בערוץ 2.
יום ה' 10:45 - 30.4.92 בבקר.

בסוף 1991, לאחר היטוסים ממושכים, יצא ניצול אושוויץ 133102 עו"ד ד"ר אריה בן - טוב לעיר מגוריו בפולין - בנדן וערי הסביבה סוסנוביץ, צ'לדו' ועוד, במטרה לראות האם נשאר עוד משהו מהיהדות המפוארת הזו - של 100,000 איש.

החלומות בלילות שנמשכו מאז השואה - לא נתנו לבן - טוב מנוח. כל פעם הופיעו בהם הוריו, אחיו ואחיותיו, דמויות מהגימנסיה, מתנועת הנוער, מראות החדר בו למד, בית הכנסת בו התפלל והבנינים האפורים, אך מלאי - חיים תוססים של יהדות שורשית, והתוצאה בבוקר - עיניים אדומות, בכי וחולשה.

ב - 1980 יצא ד"ר אריה בן - טוב לראשונה לפולין מאז שחרורו מאושוויץ ב - 1945 ומצא במכון ההיסטורי היהודי בורשה 4,700 תמונות של יקירי עירו - ובתוכן גם את תמונות אחיו ישראל, בעומק ליבו חשב בן - טוב כי אולי נשאר עוד מישהו מקרוביו ויקיריו וגם בנין יהודי על תילו.

בסוף שנת 1991 החליט ד"ר בן - טוב לצאת לאזור מגוריו גם בתוקף תפקידו כנשיא הארגון העולמי של יהדות זגלמביה ולסגור את הפרק הזה בחייו.

הוא התקשר עם ראשי הערים הפולניות. התקבל בכבוד רב, אורגן לכבודו קונצרט מיוחד של אמנים לא יהודיים ששרו שירים באידיש, נתקבל בתערוכה על מנהגים בדת היהודית; כל אלה כביטוי לחיי תרבות כביכול,

בתי הקברות היהודים שנשמרו חוללו ושופצו, ונשמרים על ידי זקנות פולניות. מקומות בהם נשרפו בתי כנסת עומדים בשממונם!

בגימנסיה היהודית לשעבר לומדים צעירים פולנים שאינם יודעים כי זו היתה גימנסיה יהודית בעבר. ד"ר בן טוב התרגש בהופיעו בהרצאה בפולנית בפני 150 תלמידים בכיתה, בה עצמו למד לפני 53 שנים. עם הפולנים ברחובות דיבר על אנטישמיות.

לאחר כל הסיור הטראגי מגיע בן - טוב לבירקנאו - אושוויץ, מוצא את הבלוק בו שהה עם אחיו ז"ל, עומד על תילו, מתרגש ובוכה ואומר קדיש בשם רבבות יהודי האזור שהובאו לכאן להשמדה.

המסקנה - לא יוכל עוד לחלום, כי לא נשאר כלום מהיהדות הנפלאה ואין כמעט אף מקום אחד, בו מצויין שם של המוסד היהודי שפעל כאן עד 1939.

סרט חדש זה המשקף את חיי העם היהודי בפולין, כפי שמשקף בעיניו של ניצול שואה המבקר במקום לאחר 47 שנים, יוקרן בערוץ 2 ביום השואה בטלוויזיה בתאריך ה - 30.4.92 - שעה 10:45.

Direction Doctrine, Droit et Mouvement -
Départements Communication et Organisation et systèmes

20 mai 1992 FBU/RMM

NOTE AUX COLLABORATEURS DE DDM/DIR - COM/DIR - OSI/DIR

Lors de notre prochaine séance d'information du

lundi 25 mai 1992 à 11 10 h 00 11 précise

vous pourrez assister à la projection du film relatif à l'Holocauste.

Il a été produit sur la base d'un scénario de M. Ben Tov, ancien rescapé d'Auschwitz et auteur d'un livre sur les activités du CICR pendant la deuxième guerre mondiale.

Ce film, qui a été diffusé par la Télévision israélienne le 30 avril 1992, nous sera présenté par M. Ben Tov.

Durée : 40 min. env.

Attention ! Salle de projection du bâtiment III

Distribution

Prés., Prés./V, Mme Moesching COM/DICA, OP/MO, OP/EUR, COM/DIR, COM/ADM, COM/LING, COM/BIB, COM/REP, COM/RCBS, COM/PR, COM/DICA, COM/PUB, COM/REV, COM/SN, COM/VIS, COM/EDOC, BPI, DDM/DFA, DDM/DIR, DDM/JUR, DDM/DRM, DDM/RECH, OSI/DIR, OSI/EPRO, OSI/GUID, OSI/ARCH, OSI/GIFO, OSI/TECO, OSI/ORGA, DIR/GEN, SACE/MEMO, OP/DOI, OP/MO, RH/DIR, Mme Moresi, affichage bât. III.

COM/UTS

הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל

ת"ד 8588 ירושלים 91083, ישראל, טל' 02-630073 פקס' 02-637635

THE PUBLIC COMMITTEE AGAINST TORTURE IN ISRAEL (P.C.A.T.I.)

P.O.B. 8588 JERUSALEM 91083, ISRAEL, TEL. 02-630073 FAX. 02-637635

תאריך: 31/5/92

לכבוד
הג' אלטמן
הכנסת

ירושלים

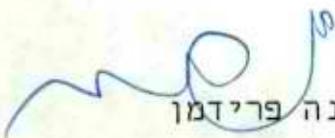
א.נ.,

הנדון: דו"ח: Targeting to Kill:
Israel's Undercover Units

התקבל לידינו והתבקשנו לסייע בהפצה דו"ח מארגון P.H.R.I.C אודות העסקת יחידות "מסתערבים" סמויות לשם תפיסת והריגת מבוקשים פלסטינים בשטחים. הדו"ח כולל עדויות של עדי ראיה וסקירת הארועים משנת 1988 ועד היום. עקב העדר דרכי קומוניקציה בין ארגון P.H.R.I.C לבין מוסדות ישראלים הסכמנו, כשרות לציבור, לסייע בהפצת הדו"ח מבלי להתחייב לגבי תכנו.

הנושא נראה לנו חמור ורציני מספיק כדי לפתוח בחקירה יסודית ומקיפה.

בכבוד רב,

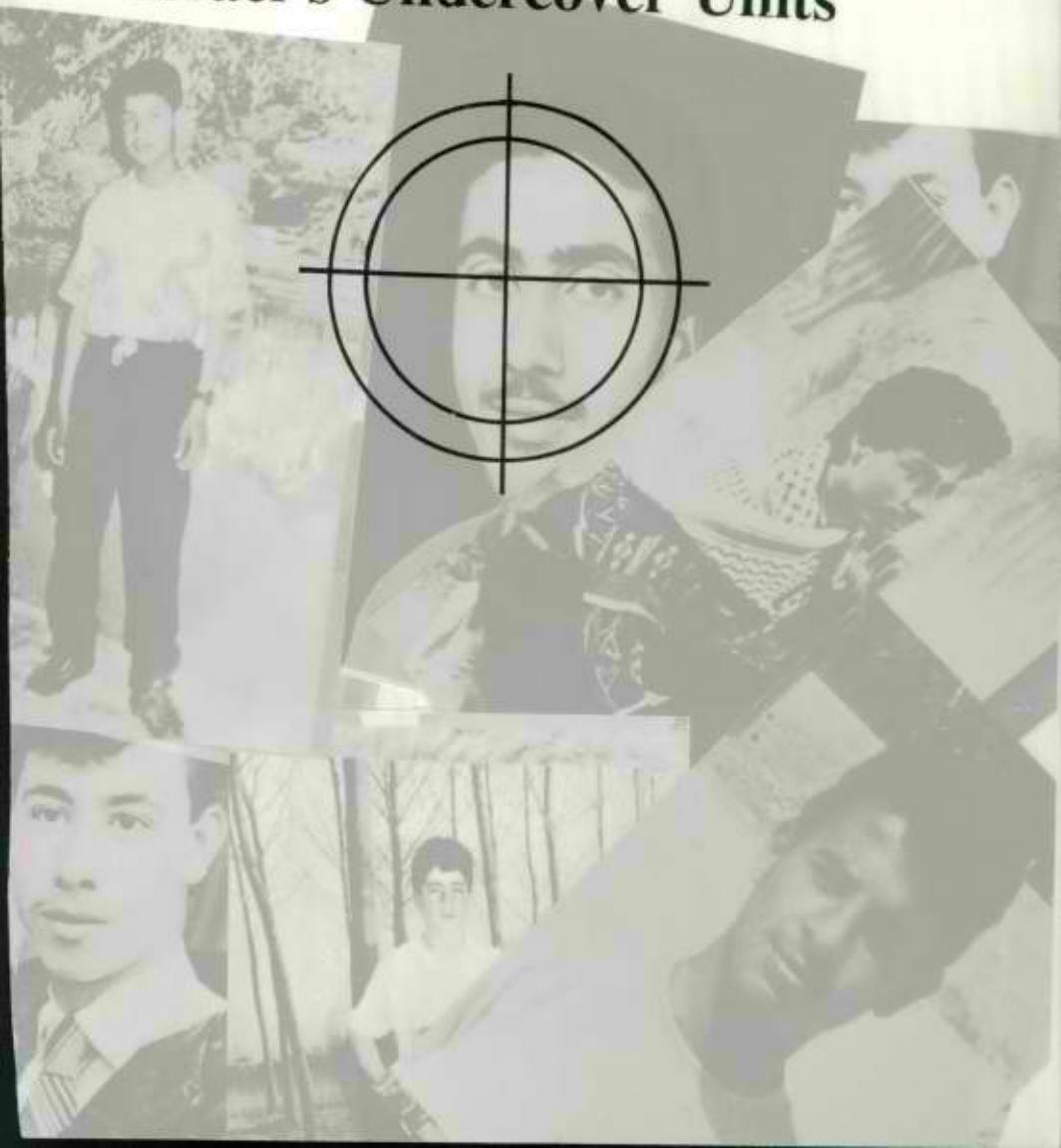

חנה פרידמן
ב/הוועד הציבורי נגד
עינויים בישראל

Palestine Human Rights Information Center

Targeting to Kill: Israel's Undercover Units

Targeting to Kill:

Israel's Undercover Units

Prepared by

PHRIC Staff

with

Elia Zureik, Professor of Sociology,
Queen's University, Ontario, Canada

Anita Vitullo, Research Supervisor

Mohammad Abu Harthiyeh, Fieldwork Coordinator

Palestine Human Rights Information Center
Jerusalem — May 1992

Cover photos (clockwise from left): *Usama Aruqi, 17; Mu'in Damo, 18; Sami Abd al-'Al, 20; Ra'fat Fseis, 17; Mohammad Haroub, 15; Yaqoub Mshallah, 17.*

For additional copies of this report, or for subscriptions, book orders and inquiries, please contact:

Local:

PHRIC
P.O. Box 20479
Jerusalem, via Israel

Phone: (972-2) 287-076/7
Fax: (972-2) 287-070

International:

PHRIC—International
4753 N. Broadway, Suite 930
Chicago, IL 60640 · USA

Phone: (312) 271-4492
Fax: (312) 271-3377

Copyright (c) May 1992 by Palestine Human Rights Information Center
All Rights Reserved

Emerzeian Graphic Arts Est.
Jerusalem Tel. 02-283855

Dedication

This report is dedicated to PHRIC's West Bank and Gaza fieldworkers who have diligently — and without recognition — collected thousands of eyewitness testimonies documenting Israeli human rights violations over the years. Many have been subjected to beatings, arrest, and imprisonment themselves. Their continued ability to weigh facts and analyze the circumstances of a case, especially a case of political killing, while living under the full brunt of Israeli occupation, is a tribute to their professionalism and dedication to universal human rights.

TARGETING TO KILL: ISRAEL'S UNDERCOVER UNITS

TABLE OF CONTENTS

SECTION I. ISRAEL'S USE OF UNDERCOVER UNITS	
IN THE INTIFADA	1
1. Introduction	1
2. Killing of Palestinians By Israeli Forces	
During the Intifada	4
<i>Open Fire Regulations</i>	5
3. Pre-Intifada Israeli Undercover Forces	6
4. Establishment and Acknowledgement of	
Undercover Units in the Occupied Territories	6
5. Composition of the Undercover Units	8
<i>Size and Recruitment</i>	8
<i>Training</i>	9
6. Methods of Operation	10
<i>Vehicles</i>	10
<i>Disguises</i>	10
<i>Planning</i>	11
<i>Opening Fire</i>	11
<i>Aftermath</i>	12
<i>Army Support</i>	12
SECTION II. ANALYSIS OF 1991 CASES OF KILLINGS BY	
UNDERCOVER UNITS	14
1. Methodology	14
2. Sources of Evidence	14
3. Identifying Perpetrators	15
4. Data Analysis	16
Part I. Description of Victim and Context	
of Killing	16
Part II. Description of Perpetrator	23
Part III. Israeli Military Version of Events	24

SECTION III. CASE STUDIES	26
1. Mistaken Identity	26
2. Multiple Killings	29
3. Shin Bet Killing	33
4. Shot, Then Beaten	34
SECTION IV. HUMAN RIGHTS IMPLICATIONS OF THE USE OF UNDERCOVER UNITS	36
1. International Prohibition and Condemnation of Political Killings	36
2. Reaction to Israel's Use of Undercover Units	38
SECTION V. CONCLUSIONS	40
ENDNOTES	44
APPENDICES	
A. PHRIC Classification of Killings By Israeli Forces	49
B. Palestinians Killed By Undercover Units, 1988, 1989, 1990	51
C. Israeli Army Rules for Engagement	55
D. Case Summaries of 1991 Killings by Undercover Unit	60
TABLES	
Table 1. Palestinians Killed By Israeli Forces, December 9, 1987 to December 31, 1991	5
Table 2. Regions Where Undercover Killings Occurred in 1991	17
Table 3. Place and Timing of Killings By Undercover Units	18
Table 4. Victim's Activity at Time of Killing	19
Table 5. Distance Between Undercover Agent and Victim	21
Table 6. Injury Site	21
Table 7. Israeli Military's Allegation of Activity of Victim	25

SECTION I. ISRAEL'S USE OF UNDERCOVER UNITS IN THE INTIFADA

1. Introduction

April 2, 1988: Seven Israeli soldiers in civilian-dress and wearing kuffiyehs as masks pulled up in a local van outside the Kurdi family's butcher shop in Gaza's Sabra quarter, near where a demonstration had been stopped earlier in the day. The armed men jumped out and began beating Ala Kurdi. When his uncle, Haj Jamil, tried to help him, he too was beaten. Then the armed men began firing randomly with automatic pistols. In the struggle that followed, the Israeli undercover soldiers shot dead three members of the Kurdi family — Ala, his father and his uncle — and wounded four other people. Three of the Israelis were wounded. Uniformed soldiers arrived moments later and opened fire with machineguns, injuring another four Palestinians; four others were treated in hospital for beating injuries. According to an officer at the scene, "The soldiers were attacked when they tried to arrest persons seen preparing to throw stones." The military announced that the three victims had attacked troops on patrol with a knife, a meat cleaver and an iron bar and tried to grab a soldier's gun. The incident marked the first known time that undercover soldiers had killed Palestinians in the four-month-old intifada, although undercover operations had been used occasionally against targeted Palestinians before the intifada.¹

March 22, 1992: A group of four undercover soldiers, wearing black jackets and jeans, walked across a municipal soccer field in Tulkarm while a game was in progress between two

local sports clubs. They passed from player to player and stopped 10 meters from Jamal Ghanem. According to eyewitnesses, Jamal, who had just taken a corner ball kick, saw the men, raised his hands to his head in surrender, and tried to hide behind a referee. Without warning, the four men fired at him and he fell to the ground. One of the soldiers pinned Jamal's shoulder down with his foot and continued to aim his gun at him. Other undercover soldiers shot into the stand of spectators and threatened people still on the field. Ten military jeeps arrived minutes later and took Jamal away. An army statement said that Jamal was "identified" by an army force, which "called on him to halt. When he did not and attempted to flee, they shot and as a result he was killed."² Lieutenant-Colonel Moshe Fogel, the army spokesman, told a BBC reporter that soldiers acted properly, and that Jamal "was warned."³

In the first three months of 1992, at least 15 Palestinians were killed by Israeli undercover units, accounting for almost 50% of all Palestinian deaths by Israeli forces during that time.⁴ In the previous four years, 75 of the 847 Palestinians killed by Israeli gunfire were shot by undercover units.

A characteristic pattern to the killings has emerged:

- Undercover units arrive in Palestinian residential areas in a local car with Arab license plates to escape detection. They are not uniformed and often wear disguises such as traditional Arab gowns or Palestinian women's dresses.
- The soldiers appear to know exactly where their targeted person is and identify him by face, name or clothing, as, for example, when masked youths are the target. The undercover soldiers are sometimes accompanied by local collaborators or Shin Bet officers and are carrying photographs to aid identification.

- The units approach their target in the manner of an ambush, with no attempt to warn or arrest.

- The soldiers begin firing at close range and aim above the waist, usually at the head, without issuing a warning shot, contrary to Israeli standing rules for opening fire.

- In cases where the victim has not been killed in the first burst of fire and is only wounded and lying on the ground, undercover soldiers have approached and fired again, killing the victim at close range, or have beaten the victim until death.

- The perpetrators are anonymous, although military back-up units follow quickly to the scene of shooting (and may have been waiting in the area, sometimes with a ready ambulance), and prevent other Palestinians from approaching or aiding the victim.

- Military authorities claim responsibility for the killing in announcements to the press. The military's version of events differs significantly from eyewitness accounts. Typically the victim is said to have been shot while fleeing, to have been a member of a military cell, or to have been engaged in "suspicious activity."

Clearly, this trend in killings in the Occupied Territories, as evidenced by the number killed by undercover units and by the behavior of these units, shows a policy shift by the military authorities toward a greater use of Israeli covert forces and fewer restrictions on opening fire. Moreover, as the analysis below reveals, the circumstances of the killings by undercover units and the lack of investigation by military authorities give strong evidence of an official Israeli policy of summary executions.

This study examines in detail the 29 cases of Palestinians killed by Israeli undercover units in 1991. The report begins with a brief classification of killings by Israeli forces during the intifada and

discusses on open-fire regulations and mentions Israel's previous use of undercover forces. The report then describes the establishment and later acknowledgement of the units for use against intifada activists, the composition and training of the forces, and their methods of operation. An analysis of the PHRIC-documented cases from 1991 follows in Section II; it includes a description of the victims and perpetrators, the circumstances of the killings as given by eyewitnesses and the military version of events. Section III provides four case studies. Section IV includes a discussion of the human rights implications of the use of undercover forces as discussed by international bodies. PHRIC's conclusions about Israel's use of undercover units are presented in Section V.

2. Killing of Palestinians By Israeli Forces During the Intifada

The 29 killings by undercover units detailed in this report represent almost one-third of the number of Palestinians shot dead in 1991. They are a fraction of the total number of 1,002 Palestinians killed by Israeli security forces and documented by PHRIC in four years of the intifada. In all of these deaths — by either live or rubber ammunition, beatings, or teargas exposure — both eyewitness testimony and the circumstances surrounding the killing led to the conclusion that the perpetrator was a member of Israel's security system.⁵ PHRIC has therefore attributed the killing to direct Israeli responsibility. (See **Appendix A**.)

According to PHRIC documentation and analysis of killings in the first four years of the intifada, at least 75 Palestinians were killed by special Israeli undercover units or civilian-dressed security forces in clear violation of their human rights: eight cases were documented in 1988, 26 cases in 1989, 12 in 1990, and 29 in 1991, a gradual annual increase from 7% to almost 30% of all gunfire deaths by troops. (See **Appendix B** for a list of names of those killed.)

Table 1. Palestinians Killed by Israeli Forces
December 9, 1987 to December 31, 1991

PERPETRATOR	CAUSE OF DEATH		
	Gunshot	Beaten/Other	Teargas
Uniformed Security Forces	709	49	90
Undercover Soldiers	75	0	0
Settlers/Israeli Civilians	49	13	0
Collaborators	14	2	1
	847	64	91
TOTAL NUMBER KILLED:	1,002		

Open-Fire Regulations: Israel's open-fire regulations have never officially been made public. However, government officials and the Israeli consulate in New York have made portions of them public. In addition, policy statements have been made occasionally about amendments to the regulations permitting freer shooting, for example, against any masked or wanted person, and anyone armed or suspected of being armed.⁶

Under Israel's open-fire regulations, soldiers may open fire if subjected (or if civilians are subjected) to an armed attack, including the use of molotov cocktails. During a "riot," fire may only be used when there is a "real and immediate danger" to life, but only after a verbal warning and warning shot in the air has been fired, and then soldiers may fire only at the legs of the suspect. Fire may be used to apprehend a suspect (including a masked Palestinian or someone who has erected a barricade) as a "last resort" after all other means have proven ineffective, and after a verbal warning and a warning shot have been fired. In addition, fugitives who are armed

or thought to be armed may apparently be killed on sight. (See **Appendix C** for more details.)

3. Pre-Intifada Israeli Undercover Forces

Jewish undercover units, called *Mista'rivim* [literally, "Arab-pretenders"], are known to have been in operation in Palestine and neighboring Arab countries as early as 1942.⁷ The purpose of the units, which were part of the Palmach,⁸ was to gather intelligence information and carry out assassinations of Arabs, by infiltrating Arab towns and villages disguised as local Arabs. Primarily Jews who originated from Arab countries were recruited to the *Mista'rivim*.

Shimon Somech, a commander of the *Mista'rivim* from 1942-1949, admitted that assassination was part of the work of the early undercover units: "In essence we did not engage in eliminating people. Maybe there were isolated instances where members of the unit were asked to eliminate someone."⁹

4. Establishment and Acknowledgement of Undercover Units in the Occupied Territories

PHRIC first recorded the ambush and killing of targeted Palestinians in the Occupied Territories in Balata refugee camp in 1986 and in Gaza in October 1987, before the intifada. The Gaza operations, in which alleged Islamic Jihad activists were killed in separate car ambushes by security forces, sparked protest strikes and demonstrations which closed down the Occupied Territories for one week.¹⁰ The undercover strategy was secretly readopted as policy in the first months of the Palestinian intifada, under the authority of then-Minister of Defense Yitzhak Rabin.

Early in the intifada Israeli military censorship banned publication of reports on the undercover squads: CBS-TV was forced to erase

tape it had unwittingly taken of undercover soldiers jumping out of Arab cars in Nablus in July 1988 and arresting stone-throwers.¹¹ On August 31, 1988, when a settler shot two undercover soldiers, mistaking them for Palestinian attackers, the extensive press coverage made no mention that the soldiers were not in uniform; not until six weeks later, after reports on the special units were published in the foreign press (following the execution-style killing of two Palestinians in Yatta),¹² were they identified as undercover soldiers.¹³

Israel took the unusual step of suspending the press credentials of three foreign journalists from Reuters and the *Financial Times* after the publication of their reports on special unit operations, which had quoted unnamed security sources.¹⁴ According to the Reuters report, a unit called "Cherry" was deployed in the West Bank with "verbal orders to shoot and kill fugitives 'with blood on their hands.'"¹⁵ The report was quoted almost verbatim in the next day's local press.¹⁶ Although the Hebrew press had occasionally published accounts of Palestinians killed at close range by Israeli undercover soldiers, this was the first time that allegations that Israel was operating formal undercover units appeared. Rabin called the claims "total nonsense."¹⁷

By late 1988, it was common knowledge that the undercover units were composed of two operational groups: West Bank units, code-named *Duvdovan* ["Cherry"], established by then-Deputy Chief of Staff Ehud Barak (currently Chief of Staff) and Gaza units which worked under the code-name "Samson."¹⁸ Their objective was to infiltrate and disable or eliminate Palestinian activists in the West Bank and Gaza.¹⁹ Israeli security sources stressed in late 1988 that killings were not the units' prime task, although several Palestinians had been killed in ambushes and undercover operations.²⁰

The formalization of the special units appeared to be in response to the problems encountered by highly visible regular army units in

fighting a civilian population during the intifada: the low morale due to their lack of success in halting the intifada and the negative portrayal by the international media early in the intifada of the brutal treatment of Palestinians. Later police and Border Guards were reported to have established parallel undercover units, modelled on the army units.²¹

The activities of the undercover units were not *officially* acknowledged by the army until June 21, 1991, when Israel TV broadcast a censored 15-minute segment on its Hebrew language newsprogram, prepared by an independent producer with the cooperation of the Israel Defense Forces (IDF). An abbreviated 3-minute version was shown on Israel TV's Arabic news. The narrator referred to the units by the pre-1948 name used by the Palmach, *Mista'rivim*. The segment showed how one of the units prepared their elaborate disguises, stalked their victims and carried out arrest ambushes. The broadcast combined tape taken by the army with Israel TV footage of the units disguised as Arab men and women in search-and-arrest operations in unnamed West Bank villages. There was no use of gunfire in any of the filmed segments. Locally the film generated a great deal of controversy over whether its revelation of army operations might endanger Israeli national security. There was little discussion of the implications of the use of covert units for human rights and due process.²²

5. Composition of the Undercover Units

Size and Recruitment: When Barak set up the undercover units in 1988, they were described as "platoon-size,"²³ with most of the recruits "successful graduates" of the air force and navy. But an increase in the intensity of the intifada prompted the army to institutionalize and expand the size of the units.²⁴ The units are now introduced to new recruits from the start of their military service; 18-year-olds can choose to belong to the *Mista'rivim* in the same manner that they choose to serve with other so-called elite

units such as the paratroopers and the Golani. Volunteer recruitment into the units is on the rise, according to recent accounts.²⁵ Judging from the frequency, locality and size of the operations, PHRIC estimates that at least 200 undercover soldiers are active in the West Bank and Gaza.

Training: Special psychological screening tests have been introduced, and successful applicants are put through an elaborate and physically demanding training program before they are sent out on mission. Although there is a preference for recruiting soldiers with Middle Eastern features, the units are open to others as well. According to *Kol Ha'ir*, the units were provided with substantial funds and given access to sensitive intelligence data gathered by the internal security apparatus, the Shin Bet.²⁶

A member of the units commented about the political orientations of recruits:

Those belonging to the *Mista'rivim* came from different political shades. For example, after becoming acquainted with the local [Palestinian] population, some turned leftist in their orientations; others changed in the opposite direction. The majority, however, set aside their political orientations when performing their day-to-day tasks. Their point of view is that it is important to do well whatever one is asked to do. During the current court proceedings [the reference here is to a pending military court case involving a previous officer in the *Mista'rivim* who is accused of taking part in killing Palestinians and of inciting other members of the units to do the same] an officer witness shocked everyone when he revealed his leftist views which are close to RATS [Citizens' Rights Movement].²⁷

6. Methods of Operation

Vehicles: In performing their covert operations in the Occupied Territories, members of the units almost always arrive in non-military cars, with the distinctive West Bank or Gaza license plates. They may use cars, vans or trucks that have been commandeered from owners in the area for "military purpose," so they are familiar to local people, or they may use vehicles confiscated earlier by Civil Administration authorities for tax reasons. Vans are often used because of the ease in transporting large numbers of undercover forces and in transporting dead and wounded from the scene. The units are known to have used at least one Israeli settlement in the West Bank (Hallamish in the Ramallah area) as a temporary barracks and staging area for operations in the surrounding Palestinian community.²⁸

Disguises: In an attempt to "lose the distinction between Jew and Arab," the undercover forces try to blend in to local dress and customs by wearing locally-made civilian clothes or traditional Arab dress, and by speaking perfect Arabic. As part of the "professionalization" of the units, the soldiers use theater disguises including hairpieces, fake crutches and loose clothing to hide their weapons. Early disguises included masquerading as foreign journalists until the Foreign Press Association made a formal protest following an incident in 1988 when soldiers posed as members of ABC and VIS-News TV networks.²⁹ On one occasion in Bethlehem, in August 1989, soldiers were disguised as tourists with sunglasses and cameras when they shot dead a local youth. In addition they have pretended to be women cradling "babies," (which have turned out to be dolls or guns), and UNRWA personnel in order to penetrate undetected into refugee camps, remote villages and city centers. One soldier, interviewed on Israel TV,³⁰ admitted that some soldiers work completely underground, going into the field masked, and pretending to be members of Palestinian factions. They

throw stones at soldiers and take part in resistance activities in order to spy on youths. A frequently used and successful ploy is to dress as Palestinian women or elderly men; for this disguise they have used commercial beauty salons (later shifting to military-staffed make-up rooms) to perfect their appearance, and learned to mimic gestures and other cultural habits and, of course, wear the appropriate Arab dress.³¹

Planning: Undercover operations are usually coordinated with other army units and with the Shin Bet, who target the victims, supply detailed background information, and not infrequently participate in the killings of wanted Palestinians.

The objective has been to ambush targeted individuals or groups, using speed and surprise. A military spokesman said that today's undercover units' mandate is closer "to the work of undercover agents who infiltrate Harlem in New York"³² than to Israeli foreign operations such as the operation at Entebbe airport, the attack on Beirut airport or the assassinations carried out against Palestinian leaders in Lebanon. However, in the words of a member of the units, the aim is "to capture or kill those who belong to the hard core elements among the Palestinians in the intifada. These are stubborn, dangerous elements. The basis of our action is the element of surprise and coolness of nerves."³³

Opening Fire: The Israeli army has refused to divulge more information about the undercover units' methods of operations "for security reasons," although it has stressed that "the special squads must follow the same open-fire orders as other soldiers."³⁴ According to soldiers interviewed in the film: "We plan the operations very carefully... we are ready to shoot." At the same time, "Our main aim is not to use weapons. Our instructions are not to kill unless in danger. A thorough investigation follows every operation." No investigation into a killing by undercover soldiers has ever been made public. Unnamed military sources, referred to in a

1988 article in the London *Sunday Times*, said that undercover members "have virtual *carte blanche* to use whatever means are needed to perform their duties," although the military was reportedly "troubled by the fact that the elite force is virtually unaccountable for its activities."³⁵

Aftermath: After concluding an operation which has resulted in a killing, members of an undercover unit will often themselves quickly put the body of the killed or unconscious Palestinian in their car and leave the scene, usually to the local military headquarters or to a nearby settlement. In a large operation, the undercover units will turn over responsibility to uniformed soldiers to transport the dead and injured, in some cases donning baseball caps and wearing fluorescent-soled or striped shoes to identify themselves to regular soldiers. In cases where the operation does not unfold as expected, regular uniformed soldiers are summoned immediately to assist in extricating the unit's members from their encounter with the local population. In raids on large villages or refugee camps, a combination of undercover and uniformed soldiers may participate. It is in these cases that a precise determination of whether undercover or uniformed soldiers were responsible for any deaths becomes difficult. Arrest operations usually involve undercover units arriving with uniformed soldiers and then working "behind the lines," shooting or simply arresting stone-throwers or those fleeing the scene of a confrontation.

Army Support: The killing of Mahmoud Abu Shamleh, from Bureij refugee camp in Gaza, resulted in the prosecution of a lieutenant colonel and a lieutenant from an undercover unit for issuing and executing an illegal order. (Mahmoud Abu Shamleh was one of two masked youths writing graffiti who were shot and dragged through the camp by undercover soldiers.)³⁶ It was the only known military court case involving members of the units. One of the officers on trial, interviewed anonymously in the Israeli press, described his ordeal as a "nightmare" and said he was considering a plea bargain

but that a guilty plea "means that the unit had overpassed the regulations... From my point of view as the leader of the unit, [a guilty plea] would destroy the spirit of comradeship and beliefs that strengthen us in the field where we all operate as a family."³⁷ In the courtroom, the previous commander of the Israeli army in Gaza, Tzvi Polag, voiced his support of the units' methods of operation: "I would support a member of the *Mista'rivim* for shooting [a Palestinian] and illegally killing someone."³⁸

Tzvi Polag's views are not unusual; a group of reserve senior Israeli army officers publicly condoned the lethal use of live ammunition in the Occupied Territories in late 1991. In their letter to the prime minister and ministers of defense, justice and police, the senior officers emphasized that "IDF commanders operate under battlefield conditions when fighting the intifada and their judgements should not be subject to criminal prosecution."³⁹

Well into the fifth year of the intifada, the Israeli military announced that it was increasing the numbers of the "special units" in the Occupied Territories as a response to a stepped-up level of confrontation with the Palestinian population, referring to the recent number of armed attacks attributed to Palestinians.⁴⁰ There was no explanation of why 26 Palestinians were killed by undercover units in 1989 when armed attacks on Israeli soldiers or settlers were extremely rare.

SECTION II. ANALYSIS OF 1991 KILLINGS BY UNDERCOVER UNITS

1. Methodology

From the 94 cases of killings from gunfire by Israeli forces in 1991, 29 cases were identified in which undercover soldiers initiated the operation and in which there was no exchange of gunfire.⁴¹ A detailed analysis of information regarding the victim, perpetrators and the circumstances surrounding each killing is presented below. The data is confined to 1991 and relies on information provided to PHRIC fieldworkers by eyewitnesses on a case-by-case basis.

Information on each killing by Israeli forces is collected by PHRIC fieldworkers using extensive interviews with eyewitnesses and family members, affidavits, and other corroborating evidence such as medical reports. In cases where the circumstances are unclear, information collected by other human rights organizations is used for comparison. Where possible, eyewitness accounts are contrasted to the official version of events as provided by army spokespersons to the media.

Section III provides four case studies which highlight the occurrence of killing as a result of mistaken identity, multiple killings, killing by a Shin Bet officer, and a victim beaten to death after being shot. Case summaries of all 29 undercover killings in 1991, giving the personal particulars of each victim, the circumstances of their killing, and the full Israeli military version of events is made available in **Appendix D**.

2. Sources of Evidence

Authentic and reliable documentation of political killings is a foreboding task. In most cases, human rights organizations which

collect information pertaining to human rights violations rely mainly on eyewitness accounts (and family briefings for information on personal background and on autopsy and burial), and less often on official or mainstream media coverage, to provide credible accounts of political killings. Eyewitness accounts are given to fieldworkers often on condition that their anonymity be maintained for fear of possible reprisal from the authorities. It is not uncommon for eyewitnesses, family members and relatives to be arrested and harassed by the authorities as a means of intimidation, as the case summaries show.

3. Identifying Perpetrators

Amnesty International suggests three ways to establish culpability: by identification of the perpetrator by name; by identification of his property, for example, a military insignia; and, in the case of death in custody, by identification of the cause of death through an autopsy.⁴²

In the following cases, official Israeli responsibility for these killings is based on a combination of the first two criteria: identification of the perpetrator or his property, plus official acknowledgement that the death in question was caused by security forces. Except in cases where a known local Shin Bet agent or Civil Administration official is a member of the unit, it is impossible to identify by name the Israeli undercover agents involved in these killings. An important factor for identification has been the pattern of these killings whereby the official identity (though not the personal one) of the undercover agents is established by eyewitnesses. Another indicator has been the fact that in almost all of the cases under discussion, uniformed soldiers were on the scene simultaneously with the undercover units or appeared moments later as military back-up, and injured persons, as well as the dead victim(s), and sometimes eyewitnesses have been taken into custody by the Israeli military.

Political sensitivities and cultural tradition do not encourage Palestinian families to give permission for autopsies to be conducted by the Israeli authorities (if their permission is requested), and for the same reasons the families do not insist on receiving the results of the autopsy findings. Israeli practices regarding notifying the family of the autopsy and their rights consistently violate both Israeli statutory law and the principles of fair and proper administration.⁴³ Even in cases where an autopsy is requested by the family and the family requests, through a lawyer, the autopsy findings, the report is usually suppressed for "security reasons."

The most conclusive proof of official involvement is the Israeli military spokesman's acknowledgement that these killings were committed by army personnel, although military authorities usually attribute different circumstances to the killings. (See **Appendix D.**)

4. Data Analysis

Based on the eyewitness accounts collected by PHRIC, data was coded and analyzed. Parts I and II refer to information pertaining to the victim(s) and undercover agents, respectively. Part III summarizes, where possible, the official version given by Israeli military authorities of the circumstances of the killing.

Part I. Description of Victim and Context of Killing

(a) Personal Information About Victim

Place of Residence: Of the total number of victims, 20 (69%) came from the West Bank and the remaining nine (31%) from Gaza. All of the victims were killed in the region where they were resident. More than half of all killings occurred in the northern part of the West Bank, in the Jenin, Nablus and Tulkarm regions. There were few killings (3) in the West Bank in the first half of the year and no killings by undercover units in Gaza in the last four months of the year.

Table 2. Regions Where Undercover Killings Occurred in 1991

Jenin	10
Gaza	9
Nablus	3
Tulkarm	2
Ramallah	2
Khalil	2
Bethlehem	1

Age: Seventeen (58%) of the victims were aged 20 or younger, of which eight (28%) were 15-17 years of age. The entire sample of victims had a mean age of 22.3 years. The age of the victims ranged from 15 to 70.

Personal Details: All of the 29 victims were males. Seven (24%) were married and 22 (76%) were single. Fourteen (48%) were refugees registered with UNRWA, six of whom were living in camps, while the remaining 15 (52%) were residents of towns and villages in the Occupied Territories.

Occupational Status: Eleven (38%) were students, 11 (38%) were laborers of whom eight (28% of total) were unemployed, two (7%) were small grocers, two (7%) were drivers, and the remaining three were a mechanic, a blacksmith and a electrician.

Educational Level: Ten (34%) had completed their high school education, another 14 (48%) left school or were still in various stages of their junior high and high school years, four (14%) had grade six education and below, and one had attended a vocational institute.

(b) *Timing and Frequency of Killings:* Of the 29 undercover killings in 1991, 19 (65%) occurred in the second half of the year, after the airing of the Israel TV segment on army undercover operations. Six

of the killings occurred after the convening of the Middle East peace conference in Madrid on October 30, 1991. The largest number of fatalities within one month (5) occurred during September, followed by January (4). A single incident in which more than one person was killed occurred in Jenin during the month of September (3 killed), and in Gaza during January (2) and August (3).

Table 3. Place and Timing of Killings By Undercover Units

Month	West Bank	Gaza	Month	West Bank	Gaza
January	0	4	July	1	0
February	1	0	August	0	3
March	1*	1	September	5	0
April	1	0	October	4	0
May	1	1	November	3	0
June	0	0	December	3	0

*Victim was injured in an incident in 1990 and died in March 1991.

(c) *Victim's Mode of Appearance*: Nine (31%) of the victims were masked (including two dressed in black uniform) and 20 (69%) were dressed in regular clothes at the time of their killing.

(d) *Victim's Activity at Time of Killing*: At the time of shooting, 14 of the victims (48%) were performing normal daily activities when they were ambushed and killed. Eleven (38%) were involved in non-violent resistance activities and four (14%) were or had been actively resisting a raid by undercover or uniformed soldiers.

Table 4. Victim's Activity at Time of Killing

<u>Normal Activities</u>	
Driving a car, not fleeing	3
Riding in a taxi	3
Inside his store	1
Sitting outside	2
Walking in street	2
Talking to friends	3
<u>Non-violent Resistance</u>	
Fleeing soldiers	1*
Helping injured	1
Masked	
--- talking to car driver	2
--- writing graffiti	4
--- using loudspeaker	3
<u>Resistance</u>	
Stoning; demonstration	3
<u>Other</u>	
Chasing suspected kidnappers	1**

* According to eyewitnesses, the victim (Shqair) was killed after unwittingly and unsuccessfully aiding the undercover agents in locating a wanted youth and then trying to flee.

** The victim (Abu Sa'id) tried to attack a group of soldiers disguised as masked youths who had kidnapped his cousin.

Twelve of the victims were involved in activities proscribed by Israeli military law, such as writing graffiti, demonstrating or throwing stones at Israeli soldiers.

The circumstances surrounding at least five of the killings (17%)

suggest that they were not the intended targets and may have been killed as a result of mistaken identity or accident. (See **Appendix D** for case summaries on: Adnan Jarad; Imad Atiq; Muhannad Nagnahiyeh; Radi Bustami; Naji Shqair)

(e) *Other Victims*: In six (25%) of the total number of 24 operations, family members and bystanders were injured in the attacks. A total of 44 Palestinians were reportedly injured in these six raids. Fifteen were injured in one operation alone in August which resulted in the killing of three Palestinians; in another operation in December, 13 people were injured. One Israeli undercover soldier was reported to have been injured in one of the raids, when he was hit by a flashlight, according to an eyewitness; military sources said it was an ax. The person who hit him was later killed.

(f) *Method of Killing*: In all 29 cases, the victim was shot at least once by a pistol, other gun (apparently both large and small caliber) or machinegun using high-velocity ammunition. In at least seven known cases (24%), the victim was further injured after being wounded: in five cases (17%), he was first shot, and then beaten until dead, and in two cases (7%), the victim was shot again at close range and killed after he fell on the ground.

(g) *Number of Bullets*: According to the families' description of the bodies as seen just prior to burial, the number of bullets fired at each victim ranged from one bullet (seven victims), two bullets (four victims), three bullets (four victims), four bullets (one victim), six bullets (three victims), eight bullets (one victim), 10 bullets (one victim), 12 bullets (one victim), "several" bullets (six victims), 35 bullets (one victim).

(h) *Shooting Range*: Nineteen of the victims (65%) were shot at very close range, from 0-5 meters.

Table 5. Distance Between Undercover Agent and Victim

<i>Number of Victims</i>	<i>Shooting Range</i>
4	0-1 meter
5	1-2 meters
10	3-5 meters
5	6-12 meters
4	20-30 meters
1	150 meters

(i) *Location of Injury*: Eyewitnesses specifically described the location of 64 serious or mortal bullet wounds, 51 of which hit the victims in the upper part of the body. The location of an additional 30 bullet injuries were not specified. One victim, killed by machinegun, was hit with 35 bullets; the injury sites were not specified.

Table 6. Injury Site

<i>Location</i>	<i>Number of Bullets</i>
Head and neck	22
Chest	24
Back	5
Abdomen	4
Legs	7
Arms	2
Unspecified/unknown	65

(j) *Medical Aid/Place of Death*: Fourteen of the victims were taken apparently alive from the site by undercover or uniformed soldiers and were reported later to have died: four were known to have been admitted into an Israeli hospital and died later in custody; the exact

circumstances of the death in custody of the other 10 victims is unknown. In ten (34%) of the killings, the victims died at the site. In five cases (17%), the victim was taken to hospital by passersby or family members and died in hospital; two died shortly after admission, two others were placed into custody after admission and later died and one victim died in hospital several days later without being placed in custody.

In ten cases, eyewitnesses reported that medical care was denied or seriously delayed by soldiers (an ambulance evacuating injured was shot at by undercover soldiers in one case) or the victim was beaten after being injured. In three cases, eyewitnesses reported that undercover agents or soldiers attempted to give medical aid to the victim, by artificial respiration or glucose drip.

(k) *Arrest History*: According to family members, 10 (34%) of the victims had either been imprisoned or were wanted by Israeli military authorities for alleged membership in the Black Panthers or for having fled the scene during past confrontations with the Israeli army.

(l) *Autopsy and Burial*: Available evidence suggests that bodies were seized at the site by the military and taken for autopsy at Abu Kbir Forensic Institute in Tel Aviv without requesting permission from the families. In one case (Ahmad Sa'id Jamal Kmail), for unexplained reasons, Israeli authorities did not perform an autopsy, despite the questionable circumstances of his injuries. In a second case, Israeli authorities agreed not to perform an autopsy after the family requested through the Red Cross that the procedure not be carried out (Nabil Hamad). Burials were delayed from one to four days after death. In one case of multiple killings, the authorities forced the families to bury two of the victims in the same grave. The residents of a nearby refugee camp later exhumed the bodies and buried them in separate graves.

Note: All of the victims were of the Islamic faith which by religious custom encourages speedy burials, preferably on the day of death and before sunset. This is especially true as a sign of respect to "martyrs," who should be buried in the field and without ritual washing. The burial should take place with the participation of the whole community. Generally, no autopsies are permitted under the interpretation of the hadith, except for "scientific" reasons, and then only with the agreement of the immediate family.

Usually the family is not given permission by authorities to take the body for burial until several days after death. It is not uncommon for families to be charged for the transportation of the victim's body to hospital, to Abu Kbir, or even when returned to the family for burial. The family is under orders to bury the body in the middle of the night or in the early hours of the morning, usually with a limited number of close family members and under strict military supervision. Almost always the entire village or neighborhood is put under curfew at least while burial ceremonies are in progress, and often for longer periods.

Part II. Description of Perpetrator

(a) *Agents' Appearance:* In 21 cases (72%), forces were wearing regular civilian clothes, for example, jeans and a T-shirt. (In one case, one of the soldiers was wearing a *kippa*, a Jewish religious cap.) In six cases (21%), soldiers were wearing Arab gowns and disguised as religious men with beards or women carrying babies, which were actually guns. In at least two cases (7%), soldiers wore masks and black clothes.

(b) *Vehicles:* In all cases, the undercover soldiers used locally-plated West Bank or Gaza cars or vans in the operations.

(c) *Number of Agents:* Eyewitnesses were usually able to account for the number of undercover agents involved in these operations; they

varied from as low as 2-3 to a high of 12-15, with an average of four undercover agents per operation.

(d) *Warnings*: In all of the cases examined here, there were no attempts made to warn the intended victim or even apprehend him prior to opening fire. In one case, a Shin Bet officer gave a warning to the family of one of the victims several weeks before he was eventually shot (Najib Hwail).

Part III. Israeli Military Version of Events

Within hours after a death has been recorded, an Israeli military spokesman gives the official version of the circumstances of the killing, based on reports by the soldiers involved. No other eyewitness testimony is sought as a matter of course, except in the rare case that an investigation is undertaken. The military version differs substantially from eyewitness accounts obtained by PHRIC. **Table 7** below gives a breakdown of the 29 cases in terms of the major categories used by the army in its press announcements. (Fuller information is available in **Appendix D.**)

By Israeli claims, the majority, 20 of 28 (information was lacking on one case), were not carrying firearms when they were shot. Only seven were accused of carrying guns and four were accused of carrying axes, knives or sticks. Of those not armed, eight were masked (including two who refused to stop when called upon). The rest were either involved in stonethrowing, failed to disperse in demonstrations, or were wanted. A total of 10 (34%) cases involved victims who were accused of either being armed, and/or involved in past killings.

Table 7. Israeli Military's Allegations of Activity of Victim

Masked only	6
Masked and armed with knives	2
Masked and armed with guns	2
Masked and refused to stop	2
Armed only	1
Armed and accused of killing and refused to stop	1
Armed and threw stones	1
Armed and accused of killings	1
Armed and refused to stop	1
Refused to stop only	1
Refused to stop, wanted and accused of killing	2
Stone-throwing only	2
Wanted only	1
Wanted and accused of killing	1
Armed with knives, axes and/or sticks	2
Refused to disperse	1
Army not involved	1
Information not available	1

Only in one of the cases in this study (Muhannad Nagnaghiyeh) did the government promise an investigation; the results have not been released.

SECTION III. CASE STUDIES

The four cases summarized below illustrate: 1) a killing by mistaken identity, 2) a multiple killing incident, 3) Shin Bet participation in an undercover unit killing, and 4) a victim beaten by several undercover soldiers after being shot. Included in Case #1 is an investigative report into an undercover unit killing, written by Danny Rubinstein, Arab Affairs correspondent for *Haaretz*, which confirms fieldwork carried out by PHRIC.

Case #1: Mistaken Identity

On December 10, 1991 at 11:30 a.m. Israeli undercover agents shot and killed Muhanned Mohammad Abed Nagnaghiyeh, 28, the father of four children, as he sat in a taxi. The taxi was travelling between Zababdeh and Jenin when it was forced to stop by undercover soldiers who then opened fire directly at Muhanned without asking any questions. The shooting was an apparent mistake; Muhanned was not wanted by the authorities.

Muhanned was a registered Palestinian refugee with UNRWA and lived in tents in Tanin, an area between the village of Zababdeh and Jenin. A high school graduate with *tawjihe* (matriculation certificate), Muhanned worked as a driver of a van.

The driver of the taxi gave the following eyewitness account:

At the [taxi] station some local residents told me that there was a checkpoint on the main street near Mashiyyeh intersection. To avoid a delay, I took a side street which leads to the main street [after the checkpoint]. Near Zababdeh boys' school, I saw a blue Peugeot 404 with Jenin license plates and

civilian-dressed passengers. The car came from the opposite direction and stopped on the right of the street. The people inside were pointing at us. I also stopped on the right side of the street. Four armed people got out of the car, moved toward us and surrounded the taxi. I tried to ask why they were doing this, but one of them pushed my head down and I heard the sound of three bullets inside the taxi and the sound of breaking glass.

After the shooting, the driver of the taxi and the other passengers were blindfolded and handcuffed and taken by jeep to an army camp. They were released the same day at 4:00 p.m. and told to go to the Jenin police station to give their statements, which they did.

The family was notified of the killing on the same day and signed the authorization for the autopsy of the body. The body was returned at midnight for burial. Three women and 12 men were allowed to participate in the funeral. The family was forced to pay NIS 400 in transportation fees to and from Abu Kbir Forensic Institute in Tel Aviv.

Ten days later, apparently after concluding that the undercover soldiers shot the wrong person, the taxi driver and brothers of the victim were summoned by police and told to give formal statements as part of a police investigation into the shooting.

Official Israeli Version

The initial statement by the military spokesman, broadcast on Israel radio and TV, made no mention that Muhanned was shot at point-blank range while sitting in a taxi. It referred only to the fact that an army force noticed some suspects, ordered them to stop and then opened fire when their order was not obeyed, killing one person. The *Jerusalem Post* reported that according to military

sources: "Soldiers engaged in a preemptive action in the village of Zababde, near Jenin yesterday shot and killed a Palestinian who made a suspicious movement when ordered to stop."⁴⁴ Two weeks later a report in the *Jerusalem Post* said that the taxi driver, Fawaz Sawafta, told police and B'Tselem, an Israeli human rights organization, that an undercover soldier approached his taxi, leaned over him and fired a shot into a passenger sitting in the back seat. According to the *Post*, "Military sources said they did not consider their omission of the fact that [Muhanned] was a passenger in a taxi significant."⁴⁵

Israeli Investigative Report

With the headline, "Sorry, we shot the wrong person," Israeli journalist Danny Rubinstein published in *Haaretz* a lengthy account of Muhanned's wrongful killing.⁴⁶ The key points are abstracted below:

1. "Four young people jumped quickly from a Peugeot with pistols in their hands, and attacked the car without saying a word. The event took place within one or two minutes. They pointed their pistols to the inside of the car. The car's window was opened. One of the young people holding the pistol put his hand inside the car. Sawafta [the car driver] said that he leaned his head, and the person with the pistol rested his hand on the driver's head, aimed his pistol towards the passengers, and three shots were fired which deafened his ears. All he saw was that the young people aimed their weapons at the passengers. However, the one that fired the shots was beside him. All of the [undercover agents] were dressed in civilian clothes."
2. "The shots were aimed at the back [of the car], in

the direction of Muhanned who was alone in the back seat. He was killed on the spot. Throughout, the young people did not utter one word."

3. "Immediately thereafter, several army jeeps arrived on the scene. They ordered the driver and the other passengers to get out of the car. They blindfolded and handcuffed them [passengers and driver] and ordered them to lie on the ground face down. They remained in this position for an hour."
4. "The news items which appeared in the press were very short. In *Hadashot*, it was reported, quoting 'an official military source,' that Turkman was killed after he did not comply with an order to stop in the course of a military presence in the region. He 'made a suspicious move,' and the soldiers suspected he was about to draw a weapon and shot at him and killed him."
5. In contrast to common practice, "this time the army delivered the body in the same day, and he was buried at night. The military reported that they expressed their utmost sorrow to the family for the mistake.... They [the family] are considering suing the military for compensation."

Case #2: Multiple Killings

Hassan Mohammad Hassan Kamil, 20, and Ahmad Khaled Sadeq Kamil, 21, both of Qabatya in the Jenin area, and Saber Mohammad Ahmad Abu Farha, 24, of Faqou'a, also in Jenin, were killed at 11:45 a.m. on September 25 when Israeli undercover soldiers opened fire on a public transport van travelling between Faqou'a and

Jenin. Hassan and Ahmad were apparently the targets of the attack; Saber, who operated a taxi service between Faqou'a and Jenin and was driving the van, was also shot and killed, apparently in the initial heavy shooting. A fourth passenger, Faisal Abu Rub, was shot by more than 30 bullets but survived and was arrested. Three other passengers in the van escaped injury. One, Bassem Ahmad Sa'id, a resident of Faqou'a who was riding in Saber's van to Jenin for business, gave PHRIC an eyewitness report:

As soon as [my cousin and I] got in the van I saw four passengers inside the car besides the driver. They were not familiar to me. No sooner had the driver driven four kilometers away from the village than we saw a yellow Ford with yellow [Israeli] plates 30 meters away. One person got out of the car and was holding an oil tin for cars and waved his hand with the tin. When our van was only seven meters away from the other car, I suddenly saw three people in civilian dress get out of the car carrying weapons. Then I heard heavy shooting, and our van veered off to the right, and crashed into stones on the side of the road.

It was probably in this initial shooting that Saber, the driver, was killed. Bassem continued:

Then three of the passengers got out of our van. My cousin, another passenger and I fell on the floor of the van in the back. I heard again heavy shooting and saw the driver, Saber, lean towards the right on the front seat; he was bleeding. After five minutes, four people approached our van and said in Arabic, "Get out one at a time." We obeyed and each of us was handcuffed and blindfolded. I heard [the armed men] shouting and laughing and telling each other,

"Mabrouk! [Congratulations!]" Then I heard the sound of a car coming towards us and a helicopter hovering overhead.

Bassem and the two others who were passengers in the van, his cousin Suleiman Abdul Ghani Khatib, from Qabatya, and Mohammad Naji Saleh Assaf, were taken to Jenin military headquarters and interrogated. Bassem and Suleiman were held for 17 days, then released without charge. Mohammad Assaf is still under detention.

Hassan Kamil and Ahmad Kamil were apparently killed at the site, shot when they tried to flee from the car after it crashed. Faisal Abu Rub, who tried to flee with Hassan and Ahmad, was shot and seriously injured in the abdomen; he was reportedly taken to Afula hospital in Israel, under heavy guard, where he spent one month under medical treatment, then was transferred to Jnaid prison in Nablus in a body cast and unable to walk.

A curfew was imposed on Qabatya following the shooting. The fathers of Ahmad and Hassan were summoned that night to the Civil Administration headquarters in Qabatya where they were told of the killing of their sons. The men were given curfew passes and told to report to military headquarters in Jenin the next day for information about the release of the bodies. However, early the next day, September 26, the families were surprised by soldiers who stormed into their homes and ordered the fathers to go with them to identify the bodies. The men were taken to three different military compounds before finally being told the time, place and conditions put on the funerals for their sons. No more than 14 members from each family were permitted to participate in the burial, which was to be held at 11:00 p.m. at the cemetery of another clan in the village, the Zakarneh's. Burial in the Kamil family cemetery was forbidden by the authorities.

Once the funeral procession was underway, the authorities changed the burial site to a cemetery in Jenin city and insisted that both young men be buried in the same grave. The families protested these conditions but eventually complied because of the heavy presence of soldiers in the area. Jenin refugee camp residents later exhumed the bodies and buried them in separate graves, marked by wreaths and placards. Soldiers raided the cemetery and destroyed the commemorative decorations.

Saber Abu Farha's father was told about his son's death when he went to Jenin military headquarters on September 25 to inquire about his son after he heard his van was at the military compound. The next day Saber's father was forced to travel, three times, back and forth between Jenin military headquarters and the police station for information about when and where his son's body would be handed over. He was finally told to return at 11:00 at night and, after waiting, was told to return the next day, September 26. Saber's father went to Abu Kbir Forensic Institute in Tel Aviv with a few relatives and the Faqou'a mukhtar and identified his son's body. The Jenin military governor initially refused to give permission to the family to take the body, but by late afternoon the family was able to transport the body by ambulance to Faqou'a for burial. They were charged NIS 400 (\$150) in transport fees. Residents of Faqou'a and neighboring villages participated in the funeral later that day, with no interference from soldiers.

Ahmad and Hassan Kamil were both reportedly wanted for membership in the Black Panther paramilitary organization. Ahmad, who was single, had been arrested once during the intifada, for three months in 1988. In 1989 he was injured in the head by rubber bullets; he was also beaten by soldiers on several occasions. He was known to have been wanted by the authorities since March 1990 when soldiers raided his family's house.

Hassan, also single, had never been arrested. In 1989, however, he

was shot in the abdomen with a high velocity bullet and was treated in hospital. He had been wanted since March 1991 when soldiers began a series of raids on his family's home.

Official Israeli Version

The Israeli military's version described the ambush killing as an "encounter" between security forces and an alleged Black Panther cell. According to the *Jerusalem Post*, a cell comprised of Black Panthers "suspected of murdering IDF First Sgt. Yoram Cohen last month, has been uncovered in the Jenin area. Two of the cell members were killed, another wounded, and the fourth captured during an encounter with security forces in the village of Fiqua'a [sic] two weeks ago. In addition to Cohen's murder, the cell is also held responsible for shooting at the civil administration building in Qabatiya, attacking IDF forces, and attacking and murdering local residents they suspected of cooperating with the authorities."⁴⁷

On October 12, 1991, Israel radio reported that the group had been responsible for the killing of an Israeli officer, Yoram Cohen, on September 14, near the village of Masliyah.

Case #3: Shin Bet Killing

The killing of a wanted Palestinian youth, Najib Mustafa Hwail, 20, demonstrates the overt participation of the Shin Bet in undercover operations. The following account is based on eyewitness accounts given to PHRIC and on a corroborating report published in *Kol Ha'ir*.⁴⁸

Najib Mustafa Hwail, 20, of Jenin refugee camp, was ambushed and shot by disguised soldiers on November 30, 1990, and died in hospital on March 1, 1991. In October 1990, Shin Bet agents and soldiers raided Najib's family home to arrest him. According to the

family, when Najib was not found, a Shin Bet officer, known as Nir, wrote on a photograph of Najib found in the house: "For your own sake turn yourself in and don't play the wanted game." The officer then drew an "X" over Najib's face and wrote the word "martyr." Najib was wanted on suspicion of being a member of the Black Panthers and of killing collaborators.

On November 30, 1990, at about 1:30 p.m., Najib was sitting with friends in front of a house in the camp. A white Fiat with West Bank license plates drove slowly by and stopped a short distance away. Two men in the front of the car wore traditional Arab robes, while two persons in the back were wearing Arab women's clothing and carrying a wrapped doll. Najib leapt up and shouted "Nir," and began to run. He was chased by two of the car's occupants, all of whom were armed security agents in disguise. Najib ran about 25 meters and then turned; he was shot three times, with one bullet hitting the base of his neck and the other two in his back. Najib was taken by soldiers to Rambam hospital in Israel where he stayed for one and a half months and underwent several operations. Najib was completely paralyzed from the neck down, and had great difficulty in speaking. He was then transferred to Ittihad hospital in Nablus, where he died on March 1.

Case #4: Shot, Then Beaten

Nabil Qaddoura Mifleh Abdul Qader Hammad, 21, from Silwad/Ramallah, was killed on July 29 during a military raid on his village in which youths stoned soldiers; he was injured in the leg, and then shot in the neck at point blank range by four undercover soldiers using pistols. According to an anonymous eyewitness, who watched the events from her house balcony:

Nabil fell on the ground but he started to crawl and the men followed until they caught up with him. All

of them shot at him while they were standing directly over him. Then they started beating him with their fists and kicking him; after that they picked him up several times and threw him down a 10 foot slope and I was sure that he died.

When a neighbor tried to bring a cloth to cover the body, the soldiers fired tear gas at her. Half an hour later, a military ambulance arrived and took the body in the direction of Ofra settlement. The body was taken to Abu Kbir Forensic Institute for an autopsy but the family objected through the Red Cross and other organizations and the autopsy was not carried out. The body was held for four days before being returned to the family in the early morning hours for a small funeral under military order. However, the funeral was delayed until 8:00 a.m. when it was held with the participation of the entire village. Official military sources said Nabil was killed by soldiers in a clash with stone-throwers near the village of Silwad.⁴⁹

SECTION IV. HUMAN RIGHTS IMPLICATIONS OF THE USE OF UNDERCOVER UNITS

1. International Prohibition and Condemnation of Political Killings

In countries where capital punishment is seldom or never practiced, political killings become acceptable options for regimes which are hampered by legal constraints yet are determined to eliminate individuals described as "enemies of the state." These killings are intended to silence regime opponents without due process; conceal the occurrence of these killings which may involve individual, group, or mass killings; and prevent the evidence from becoming subject to impartial inquiry. Customary international law prohibits political or extra-judicial killings by governments; it is a rule binding on all states. No circumstances can be invoked to justify arbitrary restrictions on the right to life.⁵⁰

The United Nations General Assembly has recommended that governments prosecute the perpetrators of extra-legal, arbitrary and summary executions. In 1989, the UNGA endorsed the Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions. Principle 1 states:

Governments shall prohibit by law all extra-legal, arbitrary and summary executions and shall ensure that any such executions are recognized as offenses under their criminal laws and are punishable by appropriate penalties, which take into account the seriousness of such offenses. Exceptional circumstances including a state of war or threat of war, internal political instability or any other public emergency may not be invoked as a justification of such executions. Such executions shall not be carried out under any circumstances including, but

not limited to, situations of internal armed conflict, excessive or illegal use of force by a public official or other person acting in an official capacity or a person acting at the instigation, or with the consent or acquiescence of such person, and situations in which deaths occur in custody. This prohibition shall prevail over decrees issued by governmental authority.⁵¹

The Fourth Geneva Convention specifically prohibits the murder of protected persons, referring to "any form of homicide not resulting from a capital sentence by a court of law in conformity with the provisions of the Convention" (Article 32) and defines "wilful killing" as a "grave breach" of the Convention (Article 147).⁵²

Amnesty International has defined extrajudicial executions or political killings as "unlawful and deliberate killings of persons by reason of their real or imputed beliefs, religion, other conscientiously held beliefs, ethnic origin, color or language, carried out by order of a government or with its complicity."⁵³

In addition, certain actions taken by governments signal the existence of what Amnesty International calls "preconditions" for the occurrence of political killings. It is instructive to examine these "preconditions," as many of them exist in the Occupied Territories. They include, among other things: (a) the introduction of state of emergency, martial law or other states of exception such as curfews, house detentions, etc; (b) the occurrence of human rights violations in the form of torture, arbitrary arrests, and 'disappearances'; (c) the existence of secret places of detention and the singling out of certain groups as 'enemies'; (d) the creation and sanctioning of paramilitary operations against targeted opposition groups; and (e) the attribution of civilian deaths to unknown reasons, 'encounters' with other groups, or to escape attempts.⁵⁴

In its latest report on arbitrary executions, the United Nations Commission on Human Rights identified four separate categories of summary or arbitrary executions. Three of these types of killings have been documented by PHRIC in the Occupied Territories: executions during an armed conflict, states of emergency or internal disturbances; excessive use of force in the course of maintaining order; and death while in custody.⁵⁵

2. Reaction to Israel's Use of Undercover Forces

Israel's use of undercover forces (as well as uniformed troops) to undertake political killings, has been noted by international human rights organizations as well as other governments.

In January 1990, Amnesty International reported the increase of political killings by Israeli undercover agents during arrest raids and noted that Israeli forces denied or hampered medical aid to victims. Amnesty warned that "the Israeli government had effectively condoned and even encouraged extrajudicial executions of Palestinians by its security forces in order to help control unrest during the Intifada in the Occupied Territories."⁵⁶

Al-Haq, a West Bank-based human rights organization and affiliate of the International Commission of Jurists, has also drawn attention to the continued practice of summary executions by Israeli forces.⁵⁷

In a study prepared for *Yesh Gvul*, an Israeli organization of conscientious objectors, which covered the period from November 1989 to June 1990, Israeli author Maya Rosenfeld documented 18 cases of political killings by Israeli undercover agents and uniformed soldiers.⁵⁸ Her analysis relied on eyewitness accounts, interviews with family members and information gathered by the Association for Civil Rights in Israel.

The New York-based Human Rights Watch noted in its 1991 world

report that after four years of the intifada, the Israeli army "seemed to step up more pinpointed actions, such as using undercover units to capture suspected activists, and placing sharpshooters authorized to shoot stone-throwers on roads where drivers were considered to be at risk of such attacks. Moreover, a continuing laxness in investigating and disciplining soldiers encouraged them to believe that they are unlikely to face meaningful punishment if they exceeded their orders."⁵⁹ The report goes on to note that "contrary to the IDF's claim that undercover units must follow its standard open-fire orders, a member of an undercover unit testified in October 1991 that his commander had instructed soldiers to aim at the midsection of suspects, in defiance of orders to aim only at legs."⁶⁰

In its 1991 *Country Report on Human Rights in Israel and the Occupied Territories*, the U.S. Department of State acknowledged 27 killings resulting from the activities of Israeli undercover units. The State Department report recognized without comment that "many" of those killed "were unarmed," and then went on to explain, "but were generally either wanted, masked, or fleeing from authorities after writing graffiti."⁶¹ The report noted, again without comment, that the "Israeli authorities have acknowledged the operation of such undercover units whose members circulate among Palestinian activists, but insist that such units observe standard rules of engagement, which narrowly define when lethal force may be used by security forces and provide penalties for violations."⁶² Despite the U.S. Consulate in Jerusalem's own extensive field work about the circumstances of these killings, the U.S. State Department gave no indication if Israeli claims were substantiated by fact.

SECTION V. CONCLUSIONS

From the analysis of the 29 cases described above, PHRIC concludes the following:

- There was no serious attempt to arrest any of the 29 victims described above. There were no verbal orders given to halt or warning shots fired in the air before soldiers opened fire.
- The purpose of the disguises and ambush manner of attack allowed soldiers to arrest, if they so chose. Yet soldiers chose to fire at a very close range. Nineteen of the 29 victims were shot at point blank or close range, from 0-5 meters.
- At least five of the victims, who were neither armed nor wanted for any offence, were apparently killed by mistake, one (Naghmaghiyeh) in the manner of a well-planned execution. Forty-four other people, including a young child and elderly men, were shot and injured in these operations. Excessive force is a characteristic sign of Israeli undercover operations as shown also in operations resulting in injuries and arrests by undercover units.
- There was excessive force used, as evidenced by the number of bullets which hit the body (122 bullets fired at 29 victims), and by the location of the bullet injuries on the body. Half of the victims were hit by four or more bullets, and half of all bullets which hit the victims were aimed above the waist; one-third were aimed at the head and neck.
- In seven cases the intent-to-kill was documented by eyewitnesses: the victims were shot, fell on the ground and then were beaten until dead or fatally shot at close range.
- The prevention of immediate medical attention and, in some

cases, taking the victim into custody alive (as reported by eyewitnesses, in at least half of the cases) and reporting his subsequent death, raises the question of whether death occurred in custody as a result of medical inattention or deliberate killing.

- Even by the claims of the Israeli military authorities, 21 of the victims were not carrying firearms, and therefore could not have posed a threat to undercover soldiers which would have necessitated the use of lethal force. Only in one case did eyewitnesses report seeing a gun.
- Contrary to Israeli claims, only a minority of those killed — four — were involved in resistance-type activities at the time of shooting. The majority were performing normal activities in the course of their daily lives.

These 29 cases raise a number of questions about Israeli undercover units and Israeli policy:

— Targeting: On what basis are Palestinians targeted for undercover operations? Are individuals identified as "enemies of the state" by virtue of being masked, writing graffiti, manning a roadblock? Are other Palestinians, whether known to be wanted by the authorities or not, selected by the local Shin Bet officer or by prominent collaborators for elimination and then pursued and given no opportunity to surrender? Why, in some cases, are there no attempts made to arrest an individual before opening fire? How do Israeli authorities explain killings of Palestinians who were not wanted and who were in the course of daily activities when they were ambushed by undercover units?

— Opening Fire: As the 29 killings described above suggest, do Israeli undercover soldiers' interpretation of the standard rules of engagement permit unnecessary force and arbitrary killing? Are these rules restrictive enough to protect lives or do they encourage

such loose interpretation and abuse that even a summary execution is within the limits of Israeli open-fire standards?

— *Aftermath*: Does the behavior of the undercover units after opening fire indicate a clear intent to kill? If killing is not intended, why are injuries aggravated by beating or gunfire and medical care denied in a large number of cases?

— *Investigations*: Are official Israeli explanations of the killings of Palestinians by its forces supported by facts? To whom are Israeli undercover units accountable? Why are independent investigations, or even military investigations, not conducted after every killing? Why are investigations and autopsy reports not made public?

Israeli military authorities have maintained that undercover units must adhere to the army's standard rules of engagement⁶³ which, during 1991, instructed soldiers to shout a warning in Arabic, to fire in the air, and then, only if the suspect does not stop, to fire at the legs of the suspect. While these rules could be narrowly interpreted, they are not in practice. The statements made by army commanders and the failure to prosecute cases of clear excessive force suggest that soldiers, whether uniformed or not, are encouraged to loosely interpret the open-fire rules, especially in the pursuit of wanted Palestinians.⁶⁴

PHRIC sees the evidence shown here as supporting the fact that Israeli undercover units do, in fact, carry out summary executions of Palestinians. Israeli standing regulations for opening fire are so inadequate in themselves and so elastic in interpretation that, rather than limiting gunfire, they serve to permit these summary executions. The broad open-fire orders, the lack of public scrutiny of the circumstances of the killings through impartial and public investigations, the suppression of autopsy reports and the anonymity of undercover soldiers encourage an official cover-up of a summary execution policy. The behavior of Israeli undercover

units has been shown to be synonymous with that of death squads and should be condemned as such by the international community and the officials responsible brought to justice.

Endnotes

1. According to Palestinian sources, the 55-year-old shop owner threw a meat cleaver to defend himself against armed civilians raiding his shop. Two soldiers and 13 Palestinians were injured in the operation. (*Jerusalem Post*, April 3, 1988, p. 2; PHRIC Caseforms 88-04059, 88-04062, 88-04063.)
2. *Jerusalem Post*, March 23, 1992. Military spokesmen later confirmed that a Border Guard unit, acting under the supervision of the army, had carried out the operation.
3. Report by Paul Adams, BBC World Service, April 17, 1992.
4. This total includes one person killed in an armed clash, which PHRIC has categorized as "open file." It is difficult to know with any certainty the identity of civilian-dressed Israelis. In some cases they are known to the community by name as local Shin Bet agents (intelligence agents), or civil administration employees; however, in most cases their identity or employment is not known. They may or may not be members of a formal covert unit, whether army or Border Guards, and undercover units could include Palestinian collaborators.
5. PHRIC includes in this category: regular army troops, Border Guards, security service agents, undercover units, prison guards and officials, police, and civilians armed and protected by Israeli military authorities, which include Israeli settlers, guards and Palestinian collaborators.
6. For general information on Israel's open-fire regulations, see PHRIC's Annual Report, *The Cost of Freedom: 1989*, (Chicago and Jerusalem: 1990), Appendix II, pp. 123-128; and B'Tselem, *The Use of Firearms by the Security Forces in the Occupied Territories* (Jerusalem: B'Tselem, 1990).
7. Zvika Dror, *The 'Arabists' of the Palmach* (Hakibbutz Hameuchad Publishing House, 1986) [in Hebrew].
8. The Palmach was the elite fighting unit of the Haganah, the paramilitary arm of the Jewish Agency in Palestine, and which led the assault on Jerusalem in 1948.
9. *Haaretz*, June 23, 1991.

10. The ambushes occurred on October 1 and 6. See PHRIC case files. By early 1988 Palestinians in Gaza popularly referred to the undercover units as the "Death Force."
11. Reuter^r, October 23, 1988; confirmed by CBS chief correspondent Bob Simon, April 1992.
12. In addition to PHRIC documentation on the case, see Yizhar Ba'er's article, "The Killers Arrived in an Arab Van," *Kol Ha'ir*, October 21, 1988; translated by Israel Shahak and reprinted in PHRIC's *Monthly Update*, October 31, 1988.
13. A settler named Gedalia Beker from Ma'ale Amos settlement in the Bethlehem area accidentally shot two undercover soldiers on August 31, 1988. The shooting was reported in the press but there was no mention that the soldiers were not in uniform. Beker claimed Arabs had tried to attack his car with a molotov and he shot at his attackers. The army claimed Beker shot at soldiers who were chasing the assailants. Six weeks later the soldiers were identified in the press as undercover agents from the Cherry unit who were waiting to ambush Palestinians (*Jerusalem Post*, September 1 and 5, 1988; Reuters, October 23, 1988).
14. The journalists, Reuters chief Paul Taylor, Reuters correspondent Steve Weizman, and *Financial Times* correspondent Andrew Whitley, continued working and later had their credentials reinstated. However, Taylor and Weizman were both the victims of separate anonymous attacks. A small explosive device was planted in Taylor's car and detonated without injuring him; unknown men attacked Weizman and beat him on a Jerusalem street. *Financial Times* correspondent Andrew Whitley later became the Executive Director of Middle East Watch, a US-based human rights organization.
15. Reuters, October 23, 1988.
16. *Jerusalem Post*, October 24, 1988.
17. Reuters, October 23, 1988.
18. *Kol Ha'ir*, March 13, 1992.
19. *Haaretz*, June 23, 1991.
20. Reuters, October 23, 1988.
21. See Introduction to PHRIC's *The Cost of Freedom: 1990* (Chicago and Jerusalem: PHRIC, 1991).

22. Israel TV, June 21, 1991; *Haaretz*, June 23-27, 1991.
23. Reuters, October 23, 1988.
24. *Kol Ha'ir*, March 13, 1992.
25. *Haaretz*, March 28, 1992.
26. *Kol Ha'ir*, March 13, 1992.
27. *Kol Ha'ir*, March 13, 1992.
28. Patrick Martin, "Mirror Images," *The Globe and Mail* (Canada), February 22, 1992.
29. Reuters, October 23, 1988.
30. Israel TV, June 21, 1991.
31. Israel TV, June 21, 1991; *Kol Ha'ir*, March 13, 1992.
32. *Haaretz*, June 23, 1991.
33. As reported in the film according to *al-Ittihad*, June 24, 1991; *Haaretz*, June 23, 1991.
34. *Jerusalem Post*, June 27, 1991.
35. Marie Colvin, "Unit is not a 'Death Squad'," *The Sunday Times*, October 30, 1988.
36. *Jerusalem Post*, June 27, 1991; PHRIC *Update*, November 1989.
37. *Hadashot*, April 17, 1992.
38. Translated from *Ma'ariv* by *al-Quds*, April 2, 1992.
39. *Jerusalem Post*, October 1, 1991.
40. *Haaretz*, March 15, 1992. At the same time, Border Guard figures on the number of demonstrations in which they interfered in 1991 (4,607 demonstrations) indicates a marked decrease from 1990 (10,745 demonstrations).
41. The killing of 14-year-old Walid Souqi, by undercover soldiers in June 1991, was omitted from the sample because of eye-witness reports that he was armed and shot at the soldiers. PHRIC classified his killing as "open file" since the circumstances of his killing could not be established, for example, if he opened fire first, if he was ambushed without warning or killed after being taken into custody.

42. Amnesty International, *Political Killings by Governments* (London: Amnesty International, 1992), p. 9.
43. See Eric Rosenthal, "Independent Forensic Pathologists in Human Rights Monitoring: Implementation of the 'Principles on Investigation' in Israel and the Occupied Territories," [manuscript], (Georgetown University Law Center: Washington, D.C., June 1991).
44. December 11, 1991.
45. December 27, 1991.
46. January 25, 1992.
47. October 11, 1991.
48. April 26, 1991.
49. *Jerusalem Post*, July 30, 1991.
50. Nigel Rodley, *The Treatment of Prisoners Under International Law* (Oxford: Calarendon Press, 1987), pp. 145, 163.
51. "Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions," UN Economic and Social Council Resolution 1989/65, Annex; General Assembly Resolution 44/159 of December 15, 1989; General Assembly Resolution 44/162 of December 15, 1989.
52. See Jean S. Pictet, ed., *Commentary: Fourth Geneva Convention* (Geneva: International Committee of the Red Cross, 1958).
53. Amnesty International, *Political Killings by Governments* (London: Amnesty International, 1983).
54. *Ibid.*, pp. 103-4.
55. United Nations Economic and Social Council, Commission on Human Rights, *Question of the Violation of Human Rights and Fundamental Freedoms in any Part of the World, with Particular Reference to Colonial and other Dependent Countries and Territories: Summary or Arbitrary Executions*, E/CN.4/1992/30, p. 164. Israel's military rule in the Occupied Territories was not mentioned in the report.
56. "Killings by Israeli forces," in Amnesty International *FOCUS*, (London: Amnesty International, January 1990).

57. "Death Squads" in *Punishing a Nation: Human Rights Violations During the Palestinian Uprising, December 1987 - December 1988*, (Ramallah: Al-Haq/Law in the Service of Man, 1988), pp. 37-40; "Wilful Killing and Summary Execution" in *A Nation Under Siege: Al Haq Annual Report on Human Rights in the Occupied Palestinian Territories, 1989*, (Ramallah: Al-Haq, 1990), pp. 60-68; "Use of Force" in *Protection Denied: Continuing Israeli Human Rights Violations in the Occupied Territories, 1990* (Ramallah: Al-Haq, 1991), pp. 25-55.
58. *Killed According to Procedures: Cases of Killings in the West Bank Between November '89 and June '90*, Position Papers: Yesh Gvul, 1990.
59. "Human Rights Conditions in the Israeli-Occupied West Bank and Gaza Strip in 1991," in Human Rights Watch, *World Report 1991* (New York: Human Rights Watch, 1992), p. 517.
60. *Ibid.*, p. 518.
61. U.S. State Department, *Backgrounder. State Department Country Report on Human Rights Practice for 1991: Israel and the Occupied Territories*, (Jerusalem: United States Information Service, 1992).
62. *Ibid.*
63. See **Appendix C**; *Jerusalem Post*, June 27, 1991.
64. Lieut.-Col. Moshe Fogel, the army spokesman, said: "Israeli soldiers have orders to capture those people, no matter how much blood they have on their hands, to put them on trial.... [The intention is] to arrest the people in question and not to kill them, and the orders are very specific and very clear on this." Quoted by Clyde Haberman, "Killings of Palestinian Suspects Raise Questions about Israeli Army Agents," *New York Times*, April 12, 1992. Several days later, Lieut.-Col. Fogel offered this explanation: "The real reason that they are being killed is that they are using arms. They are using live ammunition against Israeli soldiers." Quoted by Paul Adams, BBC World Service, April 17, 1992.

Appendix A

PHRIC Classification of Killings

In addition to the 1,002 killings of Palestinians from December 8, 1987, to December 31, 1991, attributed to the direct responsibility of the Israeli authorities, as outlined in the text, PHRIC uses several other classifications, including:

Still Under Investigation: There are several dozens of killings which PHRIC has classified as "open file" because of the lack of sufficient evidence. They include cases where the perpetrator or perpetrators of a killing have been masked or otherwise not clearly identified by eyewitnesses, cases of death due to apparent violence but without eyewitness confirmation or any claim of responsibility by the Israeli military or Palestinian nationalist groups, and cases of Palestinians killed in an alleged exchange of gunfire for which eyewitness testimony is not available; other "open file" cases include death due to other circumstances, such as certain types of prison deaths.

In light of the Israeli military policy of disguising soldiers and security agents as Arab civilians, circumstances suggest that some of these "open file" cases could have been killings carried out by the covert action of the occupation authorities. In other countries undercover agents have been known to purposely create confusion and exploit political friction by assassinating political leaders and attributing blame to a rival political group, or claiming that death was self-inflicted by a bomb or a suicide. Without independent, public autopsy and investigation reports, there can be no confirmation of the cause of death in these cases.

Collaborators as Targets: A discussion of political killings by Israeli

forces in the Occupied Territories should mention the phenomenon of killings of Palestinian collaborators. This kind of killing is political by motivation (as opposed to murder for criminal or personal reasons), but distinguished by the perpetrator, in this case a fellow Palestinian. The killing of compatriots for treason has been a characteristic of almost every underground political movement, for example, during the American revolution and within the Zionist movement. The killing of collaborators has become common in the Occupied Territories where, in the absence of a criminal justice system that is independent of the Israeli authorities, Palestinians have had no recourse to formal justice-seeking institutions. PHRIC, as a non-governmental human rights organization, is categorically opposed to all extra-legal, summary and arbitrary executions, as well as torture, under any circumstance, regardless of perpetrator or victim. (See Appendix II, *The Cost of Freedom: 1989*, for an explanation of PHRIC's inability to investigate these killings.)

Collaborators as Killers: Israel has recruited, encouraged, armed and protected an army of collaborator agents who provide the security services with intelligence information and perform other services which aid the occupation authorities in surveilling and repressing the Palestinian national movement.

At least 17 Palestinians, five of them children aged 16 or younger, have been killed by Palestinian collaborators during the intifada, using weapons issued them by Israeli authorities; PHRIC knows of no case where the perpetrator was arrested and brought to trial on charges, or even where a serious investigation was launched into the circumstances of the killing. In contrast, Palestinians who attack collaborators have been issued *de facto* death sentences which have sometimes been carried out by Israeli undercover soldiers.

Appendix B

**Palestinians Killed by Undercover Units
December 8, 1987-December 31, 1990***

	Name, Age	Residence	Date of Death
1.	A'la Ahmed Khamis Kurdi, 21	Sabra/Gaza	4/2/1988
2.	Jamil Rashed Hussein Kurdi, 55	Sabra/Gaza	4/2/1988
3.	Ahmed Khamis Rashid Kurdi, 42	Sabra/Gaza	4/2/1988
4.	Suhair Fuad Afaneh, 13	Shate RC/ Gaza	7/26/1988
5.	Imad Ismail Hussein Abu Thurayya, 17	Rimal/Gaza	9/15/1988
6.	Fadal Ibrahim Shihadeh Najjar, 23	Yatta/Hebron	10/9/1988
7.	Kamal Mohammad Hassan Saraba', 23	Yatta/Hebron	10/9/1988
8.	Hamed Mohammad Haj Mohammad, 14	Beit Furik/ Nablus	12/3/1988
9.	Issam Hashem Mara'abeh, 20	Hableh/ Tulkarm	1/23/1989
10.	Mohammad Sa'id Risheq, 55	Ezariyeh/ Bethlehem	2/21/1989
11.	Jamil Kamel Natshe, 22	Hebron	4/10/1989

12.	Ibrahim Mahmoud Mohammad Abu Shahma, 17	Khan Yunis/ Gaza	4/20/1989
13.	Yusef Abdul Karim Fara'a, 27	Khan Yunis/ Gaza	6/25/1989
14.	Yasser Mohammad Deeb Abu Ghosh, 17	Beitunia/ Ramallah	7/10/1989
15.	Riyad Hashem Ali Shaqra, 27	Khan Yunis RC/Gaza	7/13/1989
16.	Mohammad Mahmoud Jaber Masaad, 19	Burqin/Jenin	8/8/1989
17.	Radi Mahmoud Hassan Salah, 21	Bethlehem	8/19/1989
18.	Iyad Omar Hassan Abu Kamal, 18	Sheikh Radwan/Gaza	8/23/1989
19.	Basel Khaled Salman Alayan, 19	Beit Safafa/ Jerusalem	8/27/1989
20.	Fahed Abdul Karim Ishteivi, 14	Kufr Qaddum/ Tulkarm	9/10/1989
21.	Zaher Abdul Karim Obeid, 28	Kufr Qaddum/ Tulkarm	9/10/1989
22.	Abdullah Mahmoud Ayoub Rahaya', 29	Maythalon/ Jenin	9/30/1989
23.	Mahmoud Ibrahim Abu Shamleh, 22	Breij RC/Gaza	10/4/1989
24.	Maher Mohammad Darwish Makadmi, 18	Breij RC/Gaza	10/4/1989
25.	Ghassan Sa'id Mohammad Hudhud, 32	Nablus	10/8/1989
26.	Ali Hassan Matar, 20	Shati RC/Gaza	10/12/1989
27.	Saleh Jamil Saleh Eid Jawarish, 20	Beit Jala/ Bethlehem	10/13/1989

28.	Ramadan Mohammad Hussein Abu Nuwara Qawasmeh, 20	Hebron	10/14/1989
29.	Nidal Suleiman Hajjaj, 18	Gaza City	10/21/1989
30.	Adel Omar Juma' Abu Salem, 21	Jabalya RC/Gaza	10/26/1989
31.	Omar Abdul Majid Hafez Arafat, 25	Nablus	12/1/1989
32.	Hani Mohammad Sa'id Tayem, 19	Nablus	12/1/1989
33.	Imad Ahmad Ali Nasser, 23	Nablus	12/1/1989
34.	Masud Abdul Rahim Lubaddeh, 15	Nablus	12/1/1989
35.	Ala' Eddin Badr Eddin Khatib, 16	Ram/ Jerusalem	1/1/1990
36.	Nasser Abdul Wahab Abdul Majid Qa'nir, 28	Nablus	3/22/1990
37.	Ammar Haris Abdul Razzaq Abu Ghadeib, 25	Nablus	3/22/1990
38.	Mohammad Abdul Rahman Ali Salameh, 19	Kufr Mallek/ Ramallah	3/29/1990
39.	Abdul Latif Mustapha Saqqa, 23	Khan Yunis/ Gaza	5/2/1990
40.	Jamal Jamil Sa'id Aklik, 19	Nablus	6/11/1990
41.	Alam Eddin Sa'id Yusef Shahin, 18	Rafah RC/Gaza	9/16/1990
42.	Maher Omar Mohammad Aqel, 22	Jenin	10/2/1990

43.	Ahmad Abdūl Rahim Saruji, 19	Tulkarm RC	10/30/1990
44.	Islam Mohammad Ahmad Harb (Miqdad), 18	Rafah RC/Gaza	12/29/1990
45.	Hisham Yunis Abdullah Abu Harb, 18	Rafah RC/Gaza	12/29/1990
46.	Fawzi Sa'id Musallam Isa, 18	Rafah RC/Gaza	12/29/1990

* This list excludes Palestinians killed by Shin Bet agents or Civil Administration personnel who were acting alone, or accompanied only by uniformed military forces.

Appendix C

Israeli Army Rules for Engagement

Under Israeli open-fire regulations,¹ Israeli soldiers may use live fire in the following circumstances:

Part A: Opening fire in situation of mortal danger

1. Attack on our forces or civilians by gunfire or explosives including petrol bombs: "aimed fire is to be returned in the direction of the attackers only. Firing must cease immediately when no longer required (e.g. when the attacker has been hit or when he raises his hands in surrender)."

2. Situations of mortal danger during riots: when there is a "real and immediate danger to [the] lives [of Israeli forces or civilians]; opening fire is permitted in the following stages. "Movement from stage to stage shall be carried out only if the earlier stage did not bring about the removal of the danger and if there still exists circumstances permitting the opening of fire."

Stage A: Call out a warning in Arabic, "Halt or I'll shoot"

Stage B: Fire a warning shot at a 60 degree upward angle.

Stage C: Shoot to hit the legs only, and only in semi-automatic (single-fire) mode, with the utmost caution.

Part B: Firing in the Air to Disperse Rioters

1. "To disperse rioters it is permissible to shoot

only into the air, and this only when all of the following conditions have been fulfilled:"

1. Call on rioters to disperse.
2. If they do not disperse, use riot dispersal equipment such as tear gas, rubber bullets, and water hoses.
3. If they do not disperse and a senior commander is convinced that riot is serious and there is no other way to disperse the rioters, the commander may order soldiers to fire into the air.
4. Firing should be done at a 60 degree angle in the semi-automatic mode.

Part C: Opening Fire as Part of the Apprehension of Suspects Procedure

1. These regulations apply to "anyone against whom there exists a reasonable suspicion that he has committed, or abetted in the commission, or attempted to commit a terrorist activity or any other serious felony." A "serious felony" includes "murder, attempted murder, illegal possession of a weapon, membership and activity in a hostile organization, stonethrowing at persons or vehicles where there exists a real danger and the arrest takes place immediately after the event, [and] malicious damage to property for ideological purposes."
2. Opening fire should be used "only as a last resort for apprehending a suspect and once all other means have proven ineffective."
3. First, an attempt should be made to "apprehend the suspect without the use of force. If the suspect resists arrest, it is permissible to use reasonable force to overcome such resistance."

4. "If the suspect was not apprehended or if he escapes after being arrested, it is permitted to use gunfire" according to the stages outlined in Part A, above.

Since the start of the intifada, there have been a number of changes in Israel's open-fire regulations. All of these changes have been based on oral orders and re-interpretations of the open-fire regulations with the exception of the changes made in late-January/early-February 1992.

January 1988	Israeli military announces that throwing molotov cocktails (petrol bombs) is no longer considered to be an armed attack, allowing the use of live fire in accordance with Part A, above. ²
February 1988	Israeli military announces the reversal of the January 1988 policy regarding molotov cocktails. ³
August 1988	Israel introduces the use of plastic bullets. ⁴
January 1989	The erection of barriers in roads is considered to be a "concrete danger," allowing the use of live fire under the Apprehension of Suspects sections of the open-fire regulations. ⁵
February 1989	The use of the "accelerated firing procedure" is reported in Israeli press. Under this procedure, the three "stages" for opening fire on suspects are collapsed and

- executed **simultaneously** by three different soldiers: one soldier orders a suspect to halt, one fires into the air and the third shoots at the suspect.⁶
- July 1989   Palestinians wearing masks may be shot with plastic bullets.⁷
- September 1989   Palestinians wearing masks are considered to be "suspects" and may be shot with live ammunition.⁸
- July 1991   Chief of Staff Ehud Barak stated in an interview with Israel Radio that the army is examining all possibilities to expand freedom of action given to soldiers regarding the open-fire regulations.⁹
- Jan/Feb 1992   Open-fire regulations are "clarified and broadened to enable soldiers to react properly in cases of danger to life."¹⁰ According to a regional commander, the changes permit soldiers to shoot-to-kill armed fugitives, but not at crowds, if they believe they are in danger. "If the fugitive is armed, the soldier will not be reprimanded."¹¹
- March 16, 1992   Israeli Knesset passes an amendment to the Penal Law of 1977 stating that "no person will be considered criminally responsible for an act or omission which was needed immediately in order to prevent actual harm to his or other life, liberty, body, or

property" if he had no other way to prevent it and the result of his act is in proportion to the harm he intended to prevent.¹²

1. Excerpted from "Rules of Engagement for Soldiers in the Administered Territories," Consulate General of Israel in New York (1990), published as an appendix in *Israel's Measures in the Territories and Human Rights*, reprinted in PHRIC's Annual Report, *The Cost of Freedom: 1989* (Chicago and Jerusalem: PHRIC, 1990), pp. 123-128; also see B'Tselem, *The Use of Firearms by the Security Forces in the Occupied Territories* (Jerusalem: B'Tselem, 1990).
2. See, for example, *al-Hamishmar*, January 19, 1988, cited in B'Tselem, *The Use of Firearms*.
3. See, for example, *Haaretz*, March 21, 1988, cited in B'Tselem, *The Use of Firearms*.
4. B'Tselem, *The Use of Firearms*, p. 17.
5. *Ma'ariv*, January 23, 1989, cited in B'Tselem, *The Use of Firearms*.
6. *Jerusalem Post*, February 21, 1989, cited in B'Tselem, *The Use of Firearms*.
7. PHRIC, *The Cost of Freedom: 1989*, p. 10.
8. *Ibid.*
9. PHRIC *Human Rights Update* (Chicago and Jerusalem: PHRIC, 1991), July 1991.
10. *Jerusalem Post*, February 5, 1992.
11. *Jerusalem Post*, March 27, 1992.
12. *Al-Fajr*, March 23, 1992.

APPENDIX D**Case Summaries of 1991 Killings By Undercover Units**

1. **Adnan Mustapha Isma'il Abu Hammad, 24;**
2. **Sami Mohammad Musallam Abu Tibeh, 19,** both of Bani Suheila/Gaza, were killed by soldiers in civilian clothes on the evening of January 1. The two had gone to Khuza'a village with a group of masked youths to mediate between quarreling family members; the village and most of Gaza were under curfew on the occasion of Fatah's anniversary. A 19-year-old from the village gave the following statement to PHRIC concerning events:

At 5:40 p.m. on January 1, 1991, six masked youths wearing black clothes, the uniform of the Unified Leadership of the Uprising, arrived at a house in Khuza'a to solve problems which had sprung up between a person and his uncle. The youths stood in Masjed street, where the house is, and then separated; two went to the house. A Peugeot car with local license plates appeared and drove towards the house. Youths in the area warned the driver that there were masked youths around, but the car did not stop. Two of the masked youths (Adnan and Sami) went towards the car, each on one side. There were three people in the car, including the driver. I saw the person who was sitting next to the driver get out, holding his hands up. He moved towards the masked youth. Suddenly the back door of the car opened and another person got out. He was carrying a machine gun and started shooting at both youths, who fell to the ground. The

men all got out and threw both youths into the car and quickly drove away.

Witnesses also said that they heard two shots and screams from the car as it drove away. The parents of Adnan and Sami were contacted that night by the Civil Administration, informed that their sons were dead, and that they could pick up the bodies for burial under military supervision. According to the families, Adnan had been shot with ten bullets, including two near the heart, and Sami had been shot with six bullets, including two in the head and one in the chest. Sami had scratch marks on his face. Adnan had been wanted by the authorities since June 1990.

According to military sources, Adnan Mustapha Abu Hammad and Sami Mohammad Abu Tibeh were masked, armed with dummy pistols and knives and refused to halt when ordered to do so. (*Haaretz*, January 2, 1991.)

3. **Mohammad Salim Tawfiq Shahwan**, 16, of Khan Yunis/Gaza, was killed on January 3 while masked and writing graffiti. According to an anonymous friend who was present, the circumstances were as follows:

At about 5:30 p.m. on January 3, a group of masked youths were writing graffiti on walls in the western hills area of Khan Yunis. A Peugeot 404 with local plates approached from the eastern side. The driver put on the bright headlights and moved towards two of the youths. When the car was close, two armed men in civilian clothes got out and started shooting at the two masked youths near them. One of the youths (Mohammad) fell about 4 meters from the car, while the others managed to escape.

Mohammad's father was informed of his son's death that night by the Civil Administration, and a small funeral was held under military supervision. According to the family, Mohammad had been shot five times in the chest. According to military sources, an army patrol opened fire after a masked youth refused to stop (Agence France Presse).

4. **Ahmad Hussein Hassan Abu al-Sa'id**, 18, of Khan Yunis refugee camp in Gaza, was killed on January 10 by soldiers during a confrontation with unidentified masked persons, presumably soldiers disguised as Palestinian strike forces. According to Jmei'an Mahmoud Sneideq, 34, events began at 8:30 p.m.:

I heard knocking on the door. When I asked who it was, a voice said, "Open, army." I opened the door and a group of 12 masked people entered. They asked if I was Jmei'an and then took me out of the house. I thought that they were masked youths and went with them. They asked about my cousins who are in Nafha prison, saying I had contacted them. All the time they were pushing me towards the sand dunes. The camp residents realized the masked people were soldiers and began shouting and chasing them.

The 40-year-old brother of Jmei'an continued the story in an affidavit, excerpted here:

When I was in my house I heard a youth shouting that the masked people had kidnapped Jmei'an Sneideq. I immediately opened the door and saw the youth who was shouting, as he was carrying a flashlight. I moved towards him and saw it was my cousin Ahmad Abu Al-Sa'id. He told me masked

people had kidnapped my brother Jmei'an. I returned to my house and got a metal pipe, and then started running east after the masked people with a group of youths and residents. After I ran for about 250 meters, I saw a group of masked people, all wearing black. I started cursing them. One walked towards me and asked in Arabic, "What happened?" I grabbed him and said, "A person who kidnaps my brother is not a man." He said that he was a person of responsibility in Fatah, and just wanted to ask my brother a few questions.

More residents then arrived, and we ran after the other masked men, who were running towards the area of a military control post. I saw a youth (Ahmad) moving towards them, carrying a flashlight. I was about ten meters away. I heard a person shout in Hebrew, which I know very well, "He hit me on the head," and then he said to his companion, also in Hebrew, "Shoot him." I heard the sound of shooting. I lay down, and the shooting continued for several moments. I saw the youth with the flashlight lying on the ground. The masked men then began shouting at each other in Hebrew, "Who is that?" and answering, "It's me." I returned home and told residents a youth had been shot and was lying on the ground. My brother then came home, and said he had run away when the masked people began shooting. The women and youths carried Ahmad, shouting for an ambulance.

An UNRWA ambulance took Ahmad to Nasser hospital, accompanied by his brother. Ahmad had been shot in the chest and the leg. According to the brother, Ahmad waited 45 minutes for

treatment and then died in the operating room. The January 13 *Jerusalem Post* reported the incident as follows: "In Khan Yunis on Thursday night, a military patrol looking for activists was approached by a crowd numbering in the dozens. Many of them were armed with sticks. A soldier was slightly wounded by an axe and other soldiers opened fire, killing one person and injuring another, military sources said."

5. On February 10, undercover soldiers dressed in traditional Arab clothing raided Askar refugee camp in Nablus, looking for wanted youths. In a case of mistaken identity, the soldier shot **Adnan Sa'id Jarad**, 34, at close range three times in the abdomen. They then beat and interrogated him. When they realized that Adnan was not the wanted Palestinian they were looking for, he was transferred to Tel Hashomer hospital, where he died on February 13. Two other men, Khaled Abu Yaman and Azzam Oushebi, were arrested and then shot in the legs while handcuffed. Families of the two submitted a letter of protest to Israeli authorities. According to military sources, Adnan was killed by soldiers who mistakenly identified him as Khaled Abu Yaman, whom they suspected of possessing a pistol (*Kol Ha'ir*, April 22, 1991). (See PHRIC, *Askar Camp Youths Shot at Point-Blank Range, Tortured and Imprisoned*, March 25, 1991.)

6. **Najib Mustapha Hwail**, 20, of Jenin refugee camp, was ambushed and shot by disguised soldiers on November 30, 1990, and died in hospital on March 1, 1991. In October 1990, Shin Bet agents and soldiers raided Najib's family home to arrest him. When Najib was not there, a Shin Bet officer known as "Nir" wrote on a photograph of Najib found in the house: "For your own sake turn yourself in and don't play the wanted game." The officer then drew an "X" over Najib's face and wrote the word "martyr." Najib was wanted on suspicion of being a member of the Black Panthers and of killing collaborators.

On November 30, at about 1:30 p.m., Najib was sitting with friends in front of a house in the camp. A white Fiat with West Bank license plates drove slowly by and stopped a short distance away. Two men in the front of the car wore traditional Arab robes, while two persons in the back were wearing Arab women's clothing and carrying a wrapped doll. Najib leapt up and shouted "Nir," and began to run. He was chased by two of the car's occupants, all of whom were armed security agents in disguise. Najib ran about 25 meters and then turned; he was shot three times, with one bullet hitting the base of his neck and the others his back. After he was shot Najib was taken by soldiers to Rambam hospital where he stayed for one and one-half months and had several operations. He was then transferred to Ittihad hospital in Nablus, where he died on March 1. Najib had been completely paralyzed from the neck down, and had great difficulty in speaking. An Israeli military spokesman announced that Hwail was injured after an army operation in Jenin (Agence France Presse).

7. **Sami Zayed Salem Abd al-'Al**, 20, of Brazil housing project in Rafah/Gaza, was killed by armed soldiers wearing civilian clothes. On March 27, between 7:30 and 8:00 p.m., a white van with Gaza plates, carrying armed soldiers in civilian clothes, was patrolling Rafah, after a group of masked youths had been seen in the area. Sami and a friend — neither of whom was masked nor had any connection to the masked youths — had just entered Rafah's main street when the van's driver drove directly at them and knocked Sami down. Three men in civilian clothes, carrying machine guns, jumped out of the van. They immediately opened fire at Sami, who was lying on the ground three meters away. His friend managed to escape. The men then threw Sami's body into the van, and continued to shoot until a large number of military vehicles arrived and escorted the van to military headquarters. Sami's father was called to headquarters at midnight and told that his son was dead; only twelve family members were permitted to be present during burial.

The cemetery was besieged by soldiers. According to military sources, Abd al-'Al was shot by the army after a violent demonstration and failure to disperse (Agence France Presse).

8. **Mohammad Yusef Mohammad Haroub**, 15, of Dura/Hebron, was killed on April 3 during an army raid on Dura. There was no eyewitness to the actual shooting. According to residents, a large force of soldiers besieged the area near the mosque in the center of town; there had been a number of such raids in the previous weeks, aimed mainly at carrying out arrests. In addition to the uniformed soldiers, there were men in civilian clothes, some of whom were masked. When some of these men (presumably intelligence agents or simply disguised soldiers) attempted to arrest some youths, violent confrontations erupted. Mohammad was shot by a live bullet in the chest that exited through his back. Soldiers took his body immediately to the Red Crescent hospital, where he died. The body was held at military headquarters and released to the family the next night for a restricted burial at 3 a.m., during a curfew. According to military sources, "A masked, armed youth with a knife attacked a group of soldiers and was shot and died by the time he reached the prison in Hebron" (*Haaretz*, April 7, 1991).

9. **Nimr Iqab Hassan Mutawa'**, 20, of Tubas/Jenin, was shot by undercover soldiers on May 5 and died sometime later in custody of unknown injuries. He was a known activist in the village of Tubas. On the evening of May 5, Nimr and around six other youths, all masked, were out in the street calling on residents not to follow the Islamic Jihad strike called for the next day. The group was stopping passing cars and checking the passengers. According to an eyewitness:

At around 9 p.m., I was on my way to the mosque for prayer when I saw around seven masked youths. One of them was carrying a loudspeaker and a

battery. That masked youth [with the loudspeaker] stopped a white Mercedes car with local plates that was passing. He stepped forward toward the driver and put his hand on the window; then I saw him run away shouting "Soldiers, soldiers." At that moment I stepped into the entrance of a house. From there I saw about eight armed persons get out of the car. One of them aimed his rifle, and I heard a burst of automatic fire. I heard a youth scream, "My head." Almost immediately a military jeep arrived, and remained about 15 minutes.

Residents say that four youths were injured by gunfire, but escaped. Nimr was hit, apparently in the leg, while fleeing, and rolled down near the armed men. He was heard screaming for help, but soldiers refused to allow anyone to approach. After 15 to 20 minutes a military jeep took Nimr away, still conscious.

Nimr's family then went to the Civil Administration. A soldier told them that Nimr had been shot in the leg, and was in hospital. Nimr's 70-year-old father went into the Civil Administration building and was questioned about his son. Soldiers then beat the father, saying, "You give your son knives to stab soldiers." A military judge then telephoned and asked the father for Nimr's name, age and occupation; he was told to go home and return the next morning. The family was told at 10 a.m. the next day that there was no news of their son, but at 2 p.m. they were told that he had died.

On May 7, Nimr's family received permits to take an ambulance to the Jenin police station to collect his body but were told by the police to return home. The body was delivered to the home by the military on May 9 at 5:30 p.m. According to the family, there were three bullet holes in the body, in the neck, back (exiting the chest) and the leg. The family also said there were marks of torture, such

as possible burn marks and a broken wrist, and asked the Red Cross to investigate the case. According to military sources, Nimr "was shot during an IDF operation in the village. He incited a group of young people" (*Haaretz*, May 7, 1991).

10. **Mu'in Mahmoud Mohammad Damo**, 18, of Rafah/Gaza, was shot and killed on May 15 by armed men in civilian clothes, two of whom were masked. Mu'in and two other youths were masked and writing graffiti on the walls in Shaboura camp at around 11 a.m. (The graffiti called on fishermen to fish on general strike days.) A Peugeot car with local Gaza plates drove up, and five armed men got out. An eyewitness stated:

I was standing in front of my shop when I heard shots from Shaboura's main street. I immediately looked there. I saw five armed men, two of whom were masked, and all were in civilian clothes. They were standing beside a car shooting at masked youths who had been writing graffiti. One of the youths was shot [from about ten meters] and fell on the ground. The rest were chased by three of the armed men. When they returned back, one of them pointed at us [the onlookers] and started shooting at us. Then two picked up the injured youth, put him in the car, and drove towards military headquarters.

The family was informed of Mu'in's death at 2 p.m., and allowed to pick up the body at 11 p.m. A restricted funeral was held under military supervision. According to the family, there were three bullet holes in the chest, four in the back, and one in the neck. It is not known which were exit or entry holes. The family's mourning house was raided the next day, and one of Mu'in's brothers was injured. According to military sources, Mu'in was part of "a group of masked people, armed with axes and knives who refused to stop

when called upon to do so by the army" (*Haaretz*, May 16, 1991).

11. **Nabil Qaddoura Mifleh Abdul Qader Hammad**, 21, from Silwad/Ramallah, died of gunshot and beating injuries on July 29 during a military raid on his village in which youths stoned soldiers; he was first shot in the leg, and then shot in the neck at point blank range by four undercover soldiers using pistols. According to an eyewitness, who watched the events from her house balcony:

Nabil fell on the ground but he started to crawl and the men followed until they caught up with him. All of them shot at him while they were standing directly over him. Then they started beating him with their fists and kicking him; after that they picked him up several times and threw him down a 10 foot slope, and I was sure that he had died.

When a neighbor tried to bring a cloth to cover the body, the soldiers fired tear gas at her. Half an hour later, a military ambulance arrived and took the body to Ofra settlement. The body was taken to Abu Kbir Forensic Institute for an autopsy but the family objected through the Red Cross and other organizations and the autopsy was not carried out. The body was held for four days before being returned to the family in the early morning hours for a small funeral under military order. However, the funeral was delayed until 8:00 a.m. when it was held with the participation of the entire village. Official military sources said Nabil was killed by soldiers in a clash with stone-throwers near the village of Silwad (*Jerusalem Post*, July 30).

12-14. A major incident in Shate refugee camp on August 5 resulted in the deaths of three teenagers and injury of 15 other people, some critically, as residents confronted a special Israeli army unit in civilian clothes and local car who were shooting at two masked

youths in front of a mosque. **Usama Salameh Aruqi**, 17, from Shate refugee camp in Gaza, was shot twice in the neck by disguised soldiers near al-Abyad mosque in the center of the camp on August 5; he died in Shifa hospital shortly after. The same undercover soldiers then shot **Yaqoub Omar Mshallah**, 17, and **Ra'fat Ibrahim Fseis**, 17, as they bent over an injured masked youth to try to help him. Their shootings occurred in front of many eyewitnesses. Both were shot in the head; Yaqoub died August 9 and Ra'fat died August 14 in Hadassah Ein Kerem hospital in Jerusalem.

The incident began, according to eyewitnesses, at 5:30 p.m. as residents were gathering for early evening prayers in the mosque. Twenty-five year old Omar Madhoun, who accompanied his father and Yaqoub's father to the mosque, recounted to PHRIC:

When I entered the mosque I saw two masked youths; one was distributing leaflets while the other was writing on the walls of the mosque. Moments later a beige Peugeot 404 car approached the masked youths. Then the four doors of the car opened and four armed men in civilian clothes got out. I saw one of them arresting one of the masked youths. I saw him beat the youth using his weapon which I think was an Uzi submachine gun, while another armed man chased the second masked youth. We fled the area and hid 20 meters away. During the chase I heard the sound of three bullets which the armed man shot at the second masked youth who fell on the ground. The armed man shot five more bullets at the body of the masked youth who was lying on the ground.

According to Omar, residents tried to help the youth who was on the ground but were prevented by one of the armed men who "shot

randomly" from the Uzi. A large number of soldiers arrived to reinforce the armed men who were being stoned by residents; the armed men shot indiscriminately in all directions, according to Omar and a second eyewitness. One of those stoning the armed men was Usama Aruqi, who was shot about 20 meters away from the mosque. He was carried to a car but the car could not move because of the heavy shooting. Usama was then carried to his father's car and taken to Shifa hospital by an alternate route. He died shortly after arrival from two bullet wounds in the neck.

Omar and two other youths, Yaqoub Mshallah and Ra'fat Fseis, moved forward and bent to help the injured masked youth. "The armed person who was 15 meters away and a soldier opened fire and shot towards us. Yaqoub and Ra'fat were both shot in the top of their heads and fell on top of one another." Residents carried the critically injured youths to an ambulance of the Charitable Society which had arrived to evacuate the injured. Omar said, "The armed civilian started shooting towards the ambulance." The ambulance was hit by two bullets. Yaqoub and Ra'fat were taken to Shifa hospital in critical condition, then transferred by helicopter to Hadassah Ein Kerem in Jerusalem. Among the injured was a 35-year-old woman, Shifa Sharafi, who was critically injured by bullets in the chest and leg.

A curfew was imposed on the camp the following day (when the night curfew ended) and the Aruqi mourning house was raided by soldiers who removed all nationalist signs and beat several mourners. Yaqoub died four days later, on August 9, and Ra'fat died nine days after being injured, on August 14. All three burials were held at night under strict military orders limiting family participation to no more than 20 elderly men, and in the presence of several hundred soldiers. The Mshallah and Fseis homes were also raided during the mourning period and mourners beaten. The curfew imposed on Shate on August 5 continued until August 12. The

Israeli army reported on August 5 (*Jerusalem Post*, August 6) that soldiers killed an activist and wounded from 11 to 14 others, including two masked youths: Usama Aruqi, who was killed, and a second youth, not identified, in critical condition.

15. **Ahmad Sa'id Bayer Jamal Kmail**, 36, an unemployed worker from Qabatya/Jenin, the father of five children, was shot by an undercover army unit which ambushed him on the road on September 6; he died in custody of unknown injuries the next day. His family alleges Ahmad was executed in an Israeli hospital. According to eyewitnesses, Ahmad was standing in the road between Mitallah and Mughayyer villages, talking to the driver of a car when a pick-up truck approached and 10-15 men in civilian disguises jumped out. Ahmad ran into the nearby olive groves and then members of what was apparently an undercover army unit shot heavily in his direction, hitting him. He was arrested, handcuffed and put on a stretcher in the pick-up truck. Five other men who had been riding in a taxi in the area were also arrested. According to the driver, as he was driving the taxi:

Twenty meters away I saw [a car and a truck]. Ten to fifteen people jumped out of the truck; some of them were wearing [traditional Arab long dress] and bearded while the others were wearing ordinary civilian clothes. I got confused and was not able to control the car. The people who got out of the truck ran towards the olive groves and then I heard the sound of heavy shooting... Four armed people were heading towards my taxi and ordered us to stop and we did. They handcuffed us and blindfolded us and put us in the truck. We also heard the sound of a low-flying helicopter. The truck drove for about ten minutes, to near Zababdeh military camp, and then stopped for about 20 minutes. [At this time Ahmad

was removed from the truck.] Then we drove for another 20 minutes and stopped. After they removed the blindfolds, I realized we were in the Jenin tents [at Jenin military headquarters].

The men were interrogated for an hour and then released near midnight. The driver, Mustapha, who had been talking to Ahmad when the undercover soldiers arrived, was also arrested. He said that in the truck he heard two soldiers saying that Ahmad's wound was in the leg and not serious and that a tourniquet had been applied and the bleeding had stopped.

The Jamal family said they were not worried since the injury was not a serious one, a fact which was confirmed by the military spokesman on September 7 to journalists, saying the injury was "slight." However, at midnight on that day, a large army force arrived at the Jamal house and informed Ahmad's brothers, Bayer, 38, and Riyad, 25, that Ahmad was dead. A military spokesperson said that Ahmad Jamal was wanted and shot in an IDF operation (September 8, 1991), and that he was a "well-known Black Panther activist" (*Jerusalem Post*, September 11). He died apparently in Afula hospital in Israel, from where his body was picked up by a Jenin hospital ambulance driver and taken to Qabatya Civil Administration headquarters. The family was not permitted to wash the body and only eight family members were allowed to attend the burial; Ahmad's wife and children were barred. Bayer described his brother's body as being swollen, and having bandages on the forehead and chest, and a large bandage at the waist. A 10-centimeter long incision in his leg had been stitched. The body was naked, with fresh blood coming from the nose, but no marks of autopsy. Two days after his death the deputy medical director of Afula hospital said Ahmad had been shot twice through the buttocks in an upward direction and the bullets tore his stomach. Knesset member Mohammad Nafe' requested Defense Minister Moshe Arens

to investigate the death because of the contradiction between the initial description of his injury and later description of the cause of death.

Despite a curfew imposed on Qabatya, residents clashed with soldiers the next day and visited the mourning house of the family to offer condolences. On the third mourning day, about 70 soldiers broke into the house and ordered all mourners to sit outside. The residents refused an order to hand over their identity cards and dispersed when the Civil Administration head arrived. Soldiers raided the house and confiscated all flower wreaths and photographs of Ahmad. The curfew on Qabatya continued until September 19. On September 18, an Israeli soldier was killed in an armed clash; a leaflet was distributed in the area claiming the killing was in revenge for the execution of Ahmad Jamal in an Israeli hospital.

16. **Jamil Ali Houshiyeh**, 15, from Qataneh/Ramallah, was shot dead with three bullets in the head and one in the neck by undercover soldiers who raided the village at 8:00 p.m. on September 23. Jamil's family said that he left the house at 6:45 p.m. to perform evening prayers in the mosque and then return a book to a friend. Eyewitnesses said that at 8:00 p.m. Jamil was standing with his friend, Hassan Khaled Faqih, in front of Hassan's house when an Arab taxi drove close to them, apparently in pursuit of masked youths who were writing graffiti in the area at the same time. According to the father, who was informed by residents:

Three men in civilian clothes got out of the taxi and started shooting heavily toward Jamil and Hassan. Jamil was shot with four bullets... and Hassan with two, one in the head and the other in the leg. They fell on the ground and the armed men immediately carried them to the car and left the area quickly. All of this happened in 5-6 minutes.

Youths called the father to the place of the shooting where the father said he saw the book Jamil had been carrying, stained with blood. However, no one knew where Jamil or his friend had been taken. At 11:00 p.m. military officers came to the village and ordered the four mukhtars to Hadassah hospital; when they returned they informed the family of Jamil's death.

On the next two days, the family sought permits to bring the body from Abu Kbir Forensic Institute, where it had been taken for autopsy, but Israeli officials delayed the release. After the intervention of UNRWA officials, and after the family spent one night waiting at the cemetery, the body was returned for burial at 1:00 a.m. on September 26. There was a military siege on the village during the burial, but a large funeral procession was carried out.

According to the *Jerusalem Post* (September 25), Jamil and three others attacked a military patrol in neighboring Biddu. "Soldiers opened fire according to regulations governing the apprehension of suspects after the attackers smashed the windshield of their vehicle with an axe." They were "running away when shot."

17. **Hassan Mohammad Hassan Kamil**, 20;

18. **Ahmad Khaled Sadeq Kamil**, 21, both of Qabatya in the Jenin area;

19. **Saber Mohammad Ahmad Abu Farha**, 24, of Faqou'a, also in Jenin, were killed at 11:45 a.m. on September 25 when Israeli undercover soldiers opened fire on a public transport van travelling between Faqou'a and Jenin. Hassan and Ahmad were apparently the targets of the attack; Saber, who operated a taxi service between Faqou'a and Jenin and was driving the van, was also shot and killed, apparently in the initial heavy shooting. A fourth passenger, Faisal Abu Rub, was shot by more than 30 bullets but survived and was arrested. Three other passengers in the van escaped injury. One,

Bassem Ahmad Sa'id, a resident of Faqou'a who was riding in Saber's van to Jenin for business, gave PHRIC an eyewitness report:

As soon as [my cousin and I] got in the van I saw four passengers inside the car besides the driver. They were not familiar to me. No sooner had the driver driven four kilometers away from the village than we saw a yellow Ford with yellow [Israeli] plates 30 meters away. One person got out of the car and was holding an oil tin for cars and waved his hand with the tin. When our van was only seven meters away from the other car, I suddenly saw three people in civilian dress get out of the car carrying weapons. Then I heard heavy shooting, and our van veered off to the right, and crashed into stones on the side of the road.

It was probably in this initial shooting that Saber, the driver, was killed. Bassem continued:

Then three of the passengers got out of our van. My cousin, another passenger and I fell on the floor of the van in the back. I heard again heavy shooting and saw the driver, Saber, lean towards the right on the front seat; he was bleeding. After five minutes, four people approached our van and said in Arabic, "Get out one at a time." We obeyed and each of us was handcuffed and blindfolded. I heard [the armed men] shouting and laughing and telling each other, "Mabrouk! [Congratulations!]" Then I heard the sound of a car coming towards us and a helicopter hovering overhead.

Bassem and the two others who were passengers in the van, his

cousin Suleiman Abdul Ghani Khatib, from Qabatya, and Mohammad Naji Saleh Assaf, were taken to Jenin military headquarters and interrogated. Bassem and Suleiman were held for 17 days, then released without charge. Mohammad Assaf is still under detention. Hassan Kamil and Ahmad Kamil were apparently killed at the site, shot when they tried to flee from the car after it crashed. Faisal Abu Rub, who tried to flee with Hassan and Ahmad, was shot and seriously injured in the abdomen; he was reportedly taken to Afula hospital in Israel, under heavy guard, where he spent one month under medical treatment. He was then transferred to Jnaid prison in Nablus in a body cast; he was unable to walk.

A curfew was imposed on Qabatya following the shooting. The fathers of Ahmad and Hassan were summoned that night to the Civil Administration headquarters in Qabatya where they were told of the killing of their sons. The men were given curfew passes and told to report to military headquarters in Jenin the next day for information about the release of the bodies. However, early the next day, September 26, the families were surprised by soldiers who stormed into their homes and ordered the fathers to go with them to identify the bodies. The men were taken to three different military compounds before finally being told the time, place and conditions put on the funerals for their sons. No more than 14 members from each family were permitted to participate in the burial, which was to be held at 11:00 p.m. at the cemetery of another clan in the village, the Zakarneh's. Burial in the Kamil family cemetery was forbidden.

Once the funeral procession was underway, the authorities changed the burial site to a cemetery in Jenin city and insisted that both young men be buried in the same grave. The families protested these conditions but eventually complied because of the heavy presence of soldiers in the area. Jenin refugee camp residents later exhumed the bodies and buried them in separate graves, marked by wreaths and

placards. Soldiers raided the cemetery and destroyed the commemorative decorations.

Saber Abu Farha's father was told about his son's death when he went to Jenin military headquarters on September 25 to inquire about his son after he heard his van was at the military compound. The next day Saber's father was forced to travel, three times, back and forth between Jenin military headquarters and the police station for information about when and where his son's body would be handed over. He was finally told to return at 11:00 p.m. and, after waiting, was told to return the next day, September 26. Saber's father went to Abu Kbir Forensic Institute in Tel Aviv with a few relatives and the Faqou'a mukhtar and identified his son's body. The Jenin military governor initially refused to give permission to the family to take the body, but by late afternoon the family was able to transport the body by ambulance to Faqou'a for burial. They were charged NIS 400 (\$150) in transport fees. Residents of Faqou'a and neighboring villages participated in the funeral later that day, with no interference from soldiers. Saber was not wanted by military authorities and there was no official explanation about his killing.

Ahmad and Hassan Kamil were both reportedly wanted for membership in the Black Panther paramilitary organization. Ahmad, who was single, had been arrested once during the intifada, for three months in 1988. In 1989 he was injured in the head by rubber bullets; he was also beaten by soldiers on several occasions. He was known to have been wanted by the authorities since March 1990 when soldiers raided his family's house.

Hassan, also single, had never been arrested. In 1989, however, he was shot in the abdomen with a high velocity bullet and was treated in hospital. He had been wanted since March 1991 when soldiers began a series of raids on his family's home.

The Israeli military's version of events differed widely from that reported to PHRIC by the eyewitness. Following the incident, military sources reported that a Border Guard patrol car ordered the driver of a suspicious car to stop, but the driver attempted to run over the soldiers and so was shot and killed. According to the military authorities, two people with machineguns emerged from the car and opened fire on the soldiers, but the soldiers killed them on the spot. A third person was seriously injured and three others were arrested. Inside the car, military sources alleged that they found a machinegun, a pistol and a knife as well as other weapons. According to the *Jerusalem Post*, the cell was also wanted for attacking the Civil Administration building, the IDF and killing collaborators (October 11, 1991). The following day, military sources reported that the leader of the group managed to escape during the incident. On October 12, 1991, Israel radio reported that the group had been responsible for the killing of an Israeli officer, Yoram Cohen, on September 14, near the village of Masliyah.

20. **Khaled Hassan Abdul Rahman Rayyan**, 27, from Balata refugee camp in Nablus, died after being shot without warning by undercover Israeli soldiers in a raid on the camp at 4:15 p.m. on October 6. He was hit by ten live bullets — four in the head, two in the back, two in the abdomen and two in the legs — according to his brother, Bassem, who examined the body before burial. Khaled was married and the father of one child. Three other residents, including a 14-year-old boy, and a 35-year-old woman, were shot in the raid which was carried out by soldiers wearing traditional Arab long dress and women's dresses and carrying children's toys. The undercover soldiers arrived in several Nablus-plated cars.

According to eyewitness Hala Abu Hawileh, Khaled was sitting on a barrel next to the UNRWA school with other young men:

Suddenly... I saw a number of youths including

Khaled running fast towards the alleys near our house. An armed person who was wearing a white *dishdashah* (long dress) was running after Khaled and he fired a number of bullets. I could not count them. Khaled stumbled, then fell and could not get up again. The armed man approached him and fired three live bullets at him from 4-5 meters distance. When I saw blood coming from the lower part of his head, abdomen and leg, I shouted and started pulling my hair. Another armed man came and violently pushed me away from Khaled who was shouting, "Ya, Ma! Ya, Ma!" Then he fell back to the ground.

A third armed man came and dragged Khaled by the legs for a distance of 150 meters on the ground. According to eyewitnesses, he then wrapped Khaled with a large piece of foam rubber and, with the help of another soldier, threw him into a military jeep which had arrived shortly after the undercover soldiers. He was then taken to an area in front of Nablus military headquarters and left on the ground where his brother, Jamil Rayyan, 40, was asked to identify him several hours later.

Shortly after midnight, on October 9, the body was returned to Balata camp from Abu Kbir Forensic Institute near Tel Aviv. It is not known if an autopsy was carried out. The army permitted only ten family members to help with the burial, which took place with a large force of soldiers surrounding the cemetery.

According to military sources (*Jerusalem Post*, October 11, 1991), Khaled, whom they described as "wanted for over a year," was shot after allegedly aiming a 9 mm. baretta gun at soldiers, although there was no evidence that he was armed at the time of his killing.

21. **Imad Imran Qassem Atiq (Barbari)**, 25, from Burqin village in the Jenin area, was shot with a number of bullets while driving his car in the village on October 7. His car then crashed into an electricity pylon; he died immediately from his injuries. The incident began at 10:00 a.m. when Imad stood in front of his car repair shop with his cousin, Nabil, and two other youths, all of whom are suspected of belonging to the Black Panther paramilitary group of Fatah. Residents shouted that soldiers had entered the village and Imad immediately got into his car and drove through the town to see what had happened. Eyewitnesses said that people in civilian clothes in a white Peugeot stationwagon were shooting and then left the village by a southern route. Soldiers also were in the village and shooting. Imad was hit by gunfire and crashed his car into an electricity pylon. Residents rushed to him, found him dead and took his body to a neighboring village to avoid the soldiers who had declared a curfew and were searching houses. After an hour, with residents refusing to obey the curfew order, the soldiers left and Imad's body was brought from the nearby village for a burial procession the same afternoon.

Military sources wrongly identified the victim as Nabil Atiq, the cousin of Imad, and said he was shot by Border Police after he "tried to escape after being ordered to halt," and that "Atiq was armed when shot (*Jerusalem Post*, October 10, 1991). Since soldiers did not search or even approach Imad after shooting him, it seems likely that Imad was shot by soldiers who mistook him for his cousin.

22. **Issa Khalil Issa Saleh Turkiyeh**, 18, from Khader village near Bethlehem, was shot with 12 bullets during a raid on his village by Israeli undercover soldiers at 6:50 p.m. on October 9, a day of general strike. Issa, with two other youths, was masked and writing graffiti on the walls near the house of Adib Odeh Musa, 36, when they were surprised by three armed undercover soldiers who began

firing without warning. Adib Musa was standing at the gate of his house, watching the youths, when:

I heard the sound of shots. When I turned to see the source, I saw three persons wearing civilian clothes, standing in the middle of the road, about 10-15 meters away from the masked youths. Each one was armed with a pistol and standing one meter away from the other. They began firing at the masked youths again without warning. They could have captured them because they were very close.

The undercover units apparently used tracer bullets to signal military back-up, since Adib said he could see a glow from bullets shot 80 meters into the sky.

I saw the masked youths withdraw to a side street... then I went back inside my house since the shooting was indiscriminate and heavy. [A bullet broke a balcony window in his house.] I heard someone screaming and shouting, "Help, they have killed me." ... I saw one of the masked youths lying on the ground. Five minutes later, soldiers besieged the house of my neighbor, Ali Issa and his brother Khalil.

Ali Issa Salah, 31, told PHRIC that he was repairing his door when two armed strangers stood in front of him.

One was blond, blue eyes, 160 cm tall, wearing a black jacket and jeans, and holding two pistols. The other was 170 cm, dark and quite fat, and also holding two pistols. One aimed his pistol at me and then fired in the air without uttering a single word...

I heard someone say, "Help, they have killed me." I turned round and saw a masked youth lying on a pile of gravel near my house. I also saw a third armed man who was also holding two pistols and wearing overalls. He beat the youth and said in Hebrew, "Shut up." The armed men continued firing indiscriminately. I entered the house for fear of being shot. From my kitchen window I saw the armed men drag the youth to the main road. A military jeep passed and one of the armed men got into it.

In addition to the live ammunition fire, the armed men also shot a tear gas canister and a flare to keep residents away from the area. Military reinforcements arrived, including a military ambulance. Ali Issa watched from his roof as soldiers tried to resuscitate Issa and inserted an intravenous drip, then shortly after removed the IV and covered the body.

An intelligence officer named Nisan, according to Adib and Ali, interrogated the Salah family about the whereabouts of family members and asked for ID cards. Ali complained that the shooting was "indiscriminate and excessive" and pointed to the men who shot at him. The men denied shooting at him. At 8:00 p.m. soldiers placed the masked youth inside a military jeep after all military forces withdrew. Ali asked to know the name of the injured youth, but Nisan and Karim, the intelligence officer for Bethlehem, refused to tell him.

A curfew was imposed on the village at 4:00 a.m. the next day. In the morning, Khalil Issa Salah went to military headquarters to inquire about his missing son and was told by a Civil Administration officer that his son had died. He returned home, then was summoned to return to military headquarters to authorize an autopsy,

which he refused to sign. Later, the family decided that an autopsy should be carried out and asked for a formal report. The next day a group of soldiers, including the three who had carried out the raid, and two women soldiers, arrived in a non-military car and photographed the graffiti and blood stains.

An army patrol arrived October 13 to Khalil Issa's family's house and ordered the removal of all slogans and flags. The body was released to the family later in the day but the family was held captive at military headquarters until all mourners had left the family home in the village. Burial took place after midnight with many village residents participating. Family members said Issa's body had 12 bullet marks, one in the back of the head, one in the throat, two in the chest, one in the testicles and seven in the leg. An army patrol returned to the family house the next day, when PHRIC fieldworkers were present, and ordered the family to remove flags and slogans from the roof.

According to military sources (*Jerusalem Post*, October 10, 1991), Issa was killed when soldiers "identified a group of masked men in the village and fired at them, killing Salah."

23. **Mohammad Ayyoub Zayed Rajabi**, 15, from Hebron, was shot and killed on October 29 by undercover soldiers who approached a group of 15-20 youths, some of whom were wearing masks and manning a roadblock in the Johar area of the city. Mohammad was shot from a distance of two meters and injured in the thigh; he was then shot again in the back of the head when he tried to flee. Five other youths were shot and injured in the raid.

A 25-year-old laborer, who asked to remain anonymous, was returning to his home from work in Israel between 6-7:00 p.m. when he saw the youths at the entrance to his street. He described the events:

The youths were using loudspeakers and asking the passing cars to switch off their lights. They were announcing a general strike for the next day. I stood 20 meters away from them, listening. Then I saw a white Fiat with local license plates stop next to the youths. The car lights were off but I could see from the street lights.

As soon as the car stopped, I saw two armed people in civilian dress get out of the car and shoot from a distance of two meters at the youths who fled the area. One of the men wore a kippa and black pants and a white shirt. Immediately three youths fell to the ground. Two were masked and the unmasked one was Mohammad Ayyoub, whom I know well. The three got up and fled, while the armed men pursued them and continued shooting.

Three other armed men emerged from the car, according to the eyewitness; they also fired at the youths and shot flares. Mohammad Ayyoub was shot again from a distance of 15 meters and fell to the ground; the bullet hit him behind the left ear. The armed men pulled the three injured youths, one by one, to the center of the street. One of the injured was screaming, one was moving his limbs but the third, Mohammad Ayyoub, was motionless. According to the eyewitness,

One of the armed men kicked the three injured youths in various parts of their bodies, stomped on their stomachs, cursed them, spat at them and threatened them in Hebrew, "If you were men, you would stand up so that I could show you what I would do."

Then the armed men spoke over a hand-held transmitter and shortly afterwards four military jeeps arrived to the area. A Red Crescent ambulance also arrived but the medical personnel were forbidden to aid the injured. An Alia government hospital ambulance arrived and was permitted to evacuate the two injured youth who were masked. Mohammad Ayyoub was placed in a military jeep, accompanied by another person whom soldiers arrested. The eyewitness estimates that 40 minutes elapsed from the time Mohammad Ayyoub was first shot and the time he was placed in a jeep. Fifteen minutes later the jeep arrived at the Hebron military headquarters and Mohammad's body was transferred to Abu Kbir Forensic Institute for autopsy.

The eyewitness himself said he remained pinned to the ground, unable to move due to muscle cramps in his legs, for 20 minutes after the soldiers left.

On November 3, at 10:00 p.m., the body was returned to the family for burial under strict military conditions of no more than 15 family members present. A huge force of soldiers was present for the midnight burial. Military sources said that an army patrol discovered a masked group and opened fire when they did not stop. One person was killed and one injured (Agence France Presse).

24. Mohammad Mahdi Mahmoud Hussein Abu Hassan, 20, from Jenin city, was killed in an ambush by undercover soldiers in the neighboring town of Arrabeh. Mohammad, known as Mahdi, was driving a car during the afternoon of November 5, accompanied by Mohammad Sadeq Kamil from Qabatya. Mahdi was waiting in the car in front of a shop in Arrabeh which Mohammad Kamil had entered to buy cigarettes when a blue Mercedes with local Jenin plates arrived and someone inside called to Kamil by his nickname, "Taqtq." Kamil fled and shouted to Mahdi to escape as well. An eyewitness, Kifah Lahlouh, who was walking with her mother-in-law and two daughters in the same area, reported that after she heard

someone shouting, "Taqtaq":

I suddenly heard heavy shooting in the area and I saw a youth [Mahdi Abu Hassan] fall to the ground. Then I saw three armed people in civilian dress approaching him. One person stood 2.5 meters away from the youth. The other two stood very close to the victim and aimed their guns at him. I heard the sound of heavy gunfire. My mother-in-law and I started to scream and asked them not to kill him. We were told to go inside our houses, which we did.

Other residents said the armed men, who were accompanied by local collaborators, used sound bombs to force people out of the area. Then they searched the car and the victim.

Eyewitnesses said that the armed men pulled Mahdi by his hair and legs, put him inside their car and left the scene. The owner of the car, Yusef Sha'er, from Arrabeh, was arrested.

It is not known whether Mahdi died at the site or died later in detention. According to Mahdi's father, the mukhtar of Jenin was told by the Israeli military governor that Mahdi had been injured slightly in the legs and was receiving treatment. Twenty minutes later the military governor phoned the mukhtar and said Mahdi had been killed.

The body was held by the authorities until November 7 when just before midnight the mukhtar was told to go to the military governorate with no more than 20 members of Mahdi's family and take the body for burial. Relatives said that the body had multiple bullet wounds: in the head, back, hand and legs.

On the third day of the mourning period, November 10, soldiers stormed the mourning house, confiscated commemorative posters and arrested the owner of the house, a 60-year-old uncle of Mahdi. He was later released on NIS 15,000 (\$6,000) bail after the Jenin prison doctor refused to admit him into detention because of his poor health. The next day soldiers raided the house of Mahmoud Abu Hassan, Mahdi's father, and held family members on the veranda while a search was conducted. Later the same day, Mahdi's father was summoned to military headquarters and told that inciting material was found in the house.

On November 14, when Mahmoud Abu Hassan travelled to Arrabeh to the home of his sister, a commemorative ceremony for his son was held. During the ceremony, masked youths kissed his hand to show respect. The following day, soldiers raided Mahmoud's house a second time and arrested Mahmoud. He was held for three days in Jenin military camp, tried and convicted of shaking hands with masked people and fined NIS 750.

Israel radio and TV reported that a military jeep crashed into a car which was driven by wanted people. The soldiers ordered them to stop and then opened fire when they refused to obey the order. According to military authorities, the dead youth was alleged to be a member of the Black Panthers. A *Jerusalem Post* report (November 6, 1991) said that Mahdi was found to have an Uzi machinegun and "had aimed the Uzi at soldiers who ordered him and [a] second man to halt. He tried to shoot but the bullet was a dud." According to the report, Mahdi was wanted in connection with the murders of two collaborators. The report also described him as being "among several armed marchers filmed by a foreign TV camera crew during a Jenin demonstration."

25. **Bassem Fathi Ibrahim Sha'ban**, 24, from Yamoun in the Jenin area, was shot and killed at close range by undercover Israeli

soldiers on the morning of November 14 in the Jenin market area. According to a vegetable seller with whom Bassem was talking before he was shot, two undercover men stood over Bassem as he lay on the ground and shot him again at point blank range. In a statement to PHRIC, the vegetable seller, who asked to remain anonymous, said:

I saw Bassem Sha'ban near my workplace. I know him well because we were administratively detained together. I went to him, shook hands with him and asked how he was. I heard Bassem ask me, "Why is this person looking at me?" I looked in the same direction and saw a person in jeans, a brown corduroy jacket and boots, 2.5 meters away from us. I saw this person put his hand to his side very quickly and take out a weapon. Then I heard the sound of three bullets. I got confused and didn't know what to do. I heard Bassem screaming, "No!" while I stood in my place astonished at what was happening... I saw Bassem five meters away from me lying on the ground with two people in civilian clothes standing near him and aiming their weapons at him and firing. I saw Bassem's body trembling on the ground.

Other eyewitnesses said the initial shots were at Bassem's legs and that Bassem raised his hands in surrender and fell on the ground. Eyewitnesses said soldiers shot sound bombs in the area to disperse the crowd. Half an hour later soldiers put the body of Bassem in a plastic bag and transported him in a military ambulance.

After that, Bassem's father and grandfather and the village mukhtar were summoned to the Jenin military governor and told that Bassem was killed because he was armed and that a 14mm. pistol had been

found on him. The pistol was allegedly the same one used in the killing of a retired Druze soldier in Zabouba village one month before. Bassem's father reportedly told the military governor that the killing of his son had been unnecessary; he could have been arrested on sight or after he was wounded and on the ground.

The body was given to the family at midnight on November 15 at the edge of Yamoun village. The burial took place with the participation of a large number of people from Yamoun and surrounding villages.

Bassem had been arrested twice and served a five-month sentence in Atlit detention center in 1988 and six months in administrative detention in Ansar 3 in 1989.

Israeli military authorities (*Jerusalem Post*, November 15, 1991) said he had been wanted for months on charges of murder and that he "was shot dead by border policemen... when he pulled a pistol in a Jenin market after being ordered to halt." He was described as being "a member of the group that killed many people it suspected of collaborating with Israeli authorities."

26. Radi Anis Khaled Bustami, 70, a shoemaker from Nablus, was shot in the abdomen by undercover soldiers shortly after he left a Nablus mosque with friends at 6:30 p.m. on November 15. He died in Hadassah hospital on November 18. Two other men, Sheikh Hassan Odeh and Yaqoub Tibi, were shot in the same incident: Hassan in the right leg and Yaqoub in the abdomen and left hand.

The incident began, according to eyewitness Hamzeh Salameh, a 62-year-old Nablus merchant, when Radi Bustami, Sheikh Odeh, Dr. Abdul Hafith al-Wadi and Salameh were walking home from a local mosque. They had just descended some public stairs to the street below:

We stopped [to talk] at the side of the street where the street light was on. To the west, we saw a group of masked youths and to the east, we saw a car coming. One of the youths used a loudspeaker to ask the car driver to switch off the headlights. The car, which was about 50 meters away, did not stop nor turn off the lights. The masked youth asked the driver a second time; the car slowed and instead the driver turned on the high lights. When the car was 15 meters away, the driver drove faster. I said to the men who were with me, "Don't move. It seems that they are soldiers." When the car was 50 meters past us, it struck a barricade of tires and stopped and the youths stoned it.

Four people got out of the car and started shooting towards the masked youths. The four were wearing civilian clothes and carrying automatic weapons.

Moments later the four came toward us and started shooting. We tried to hide near the stairs. We were only 20 meters away from them. Some of us tried to run [upstairs] towards the mosque while the martyr and Sheikh Hassan headed east [away from the armed men] toward their houses... The soldiers fired towards the people who ran up the stairs and I hid near a house [at the top of the stairs]. I heard Sheikh Hassan say he was shot, so I tried to go back down the stairs, but the men shot at us.

Ten minutes later the armed men left the area and the injured were taken by ambulance to Ittihad hospital. Dr. Wadi attended the operation on his friend, Radi Bustami. He described the injuries from the high velocity bullet:

The stomach was torn and there was a hole in the pancreas and holes in the large intestine. There were also injuries to the spleen and liver and fractures in the two bottom ribs. The stomach, spleen, pancreas and parts of the large intestine were removed.

At 6:00 p.m. the next day, Radi was transferred to Hadassah Mt. Scopus hospital in Jerusalem under written orders of the military authorities. The Hadassah administrators initially refused to accept him, despite the fact that his family had a transfer letter from the Nablus military authorities, but after a half-hour argument at the entrance to the hospital, Radi was admitted. Two days later, in the evening of November 18, Radi Bustami died.

Hadassah hospital refused to give the body to the family and insisted that an autopsy be undertaken, although the family refused to give permission for one. On November 21, a suit filed by the family against the authorities was heard in Tel Aviv court; the court ruled in favor of the family and the body was handed over at 10:00 p.m. on November 22, on the condition that burial be immediate and with only 20 relatives permitted to attend. The Nablus cemetery was surrounded by military forces.

Israeli military sources told the *Jerusalem Post* (November 17, 1991) that "soldiers fired on seven masked men who threw stones and metal bars at an army patrol... Two of the Palestinians were seriously wounded and a third was reported in moderate condition."

27. **Naji Mohammad Eid Shqair**, 23, from Zawiyeh village in the Tulkarm area, was shot in the head and side by Israeli undercover soldiers at 4:45 p.m. on December 4; he had apparently discovered that a group of four civilian-dressed men were soldiers or collaborators and attempted to flee when he was shot.

The incident began at 4:00 p.m. when four undercover soldiers entered the village in a truck with local plates, pretending to be Palestinian youths. It is not known whether the four included Palestinian collaborators. They asked for Naji in Arabic by his nickname, "Shorty," and said they wanted to speak in confidence to another youth, named Nather, who had been wanted for two years. Naji rode in the truck with them to the house of a relative of Nather. After inquiring at the house, Naji returned to the truck and apparently told the four men that Nather was not there. At about the same time, soldiers and an intelligence car filled with intelligence agents were seen in the village. According to residents, soldiers fired red and green flares in the area. While the soldiers were in the village, the four armed undercover men got out of the truck and one opened fire with a pistol at Naji, who was walking away from them.

According to eyewitness Nahed Shqair, a relative of Naji's:

I looked through the window and saw a Mercedes truck stop near our house. I saw four people in civilian clothes. One used his pistol to shoot towards Naji, who was coming to my house. At the same time, a group of soldiers besieged our house.

After half an hour, more soldiers arrived with a military ambulance and attempted to give Naji glucose; then they threw the equipment on the ground and took him to an unknown location.

Members of the village council inquired daily at Tulkarm military headquarters for information about when the family could claim Naji's body. Finally, the body was received by the family at 2:00 a.m. on December 9. The burial, with only 15 family members permitted to participate, was held immediately under strict army control. A curfew was imposed at 10:00 p.m. on December 8 and was lifted at 5:00 p.m. on December 9, after the funeral. Two

Palestinians were arrested in the raid. According to military sources, "a young man was killed during a confrontation between youths. The army did not reach the place until later" (Agence France Presse).

28. Muhanned Mohammad Abed Nagnaghiyeh (Turkman), 28, from Jenin, married and the father of four children, was shot and killed on December 10 by Israeli undercover soldiers as he sat in a taxi. The taxi was travelling between Zababdeh village and Jenin when it was forced to stop by undercover soldiers who then opened fire directly at Muhanned without asking any questions. The shooting was an apparent mistake; Muhanned was not wanted by the authorities.

Muhanned and his family lived in tents in Tanin, an area between Zababdeh and Jenin, where his brother owned sheep. Muhanned worked as a driver for a van owner in Zababdeh.

On December 10, at 11:30 a.m., Muhanned entered a taxi at the taxi station in Zababdeh, bound for Jenin. The driver, Fawwaz Hussein, 52, worked the Toubas-Jenin line and was carrying four other passengers when he stopped in Zababdeh and picked up Muhanned, who sat in the back row of seats. According to Hussein:

At the station some local residents told me that there was a checkpoint on the main street near Mashiyeh intersection. To avoid a delay, I took a side street which leads to the main street [after the checkpoint]. Near Zababdeh boys' school, I saw a blue Peugeot 404 with Jenin license plates and civilian-dressed passengers. The car came from the opposite direction and stopped on the right of the street. The people inside were pointing at us. I also stopped on the right side of the street. Four armed people got out of the car, moved toward us and surrounded the

taxi. I tried to ask why they were doing this but one of them pushed my head down and I heard the sound of three bullets inside the taxi and the sound of breaking glass.

Hussein and the other passengers were taken out of the taxi, blindfolded and handcuffed, and taken by jeep to an army camp in Zababdeh village. They were released at 4:00 p.m. and ordered to go to the Jenin police center to give statements, which they did. A mukhtar from Jenin informed Muhanned's eldest brother of his killing at 4:00 p.m. the same day; the brother identified the body at the police center and signed the authorization for an autopsy at Abu Kbir Forensic Institute. The body was returned to the family at midnight on December 12 and immediately buried, under strict army control. Only three women and 12 men, all family members, were allowed to participate in the burial. The family was also forced to pay NIS 400 in transportation fees to and from Abu Kbir.

Ten days after the burial of Muhanned Nagnaghiyeh, the taxi driver and the brothers of the victim were summoned by police and told, a second time, to give formal statements for a police investigation of the shooting.

The initial statement by the military spokesman, broadcast on Israel radio and TV, made no mention that Muhanned was shot at point blank range while sitting in a taxi. It referred only to the fact that an army force noticed some suspects, ordered them to stop and then opened fire when their order was not obeyed, killing one person. The *Jerusalem Post* (December 11) reported that according to military sources: "Soldiers engaged in a preemptive action in the village of Zababde, near Jenin yesterday shot and killed a Palestinian who made a suspicious movement when ordered to stop." A later *Post* report (December 27) said that the taxi driver, Fawaz Sawafta, told police and B'Tselem, an Israeli human rights organization, that

an undercover soldier approached his taxi, leaned over him and fired a shot into a passenger sitting in the back seat; "Military sources said they did not consider their omission of the fact that [Muhanned] was a passenger in a taxi significant."

29. **Sami Ahmad Hussein Nammari**, 17, from the town of Anabta in the Tulkarm area, was killed on December 27 in an ambush by Israeli undercover soldiers of a Fatah anniversary parade in the village of Ramin. The soldiers, armed with pistols and machineguns, injured 13 other people in the raid.

Sami was among a group of masked youths who were participating in the celebration march with other village residents after Friday noon prayers. According to eyewitnesses, two cars with West Bank license plates drove into the village. Men in traditional Arab dress (long robes) and regular civilian dress got out and began shooting at the masked youths from a range of 2-5 meters. One eyewitness, a 16-year-old who was injured in the raid, said that he saw an undercover soldier aim a pistol at Sami's head while another soldier beat Sami:

Sami was carrying a loudspeaker which two men in civilian clothes, one wearing an Arab gown and the other a white shirt and pants, took from him. I saw the man in the white shirt aim his pistol at his head and shoot him while the one with the gown beat him with the loudspeaker. After that a military van arrived. I saw a soldier take out a syringe and then they carried Sami, who was still moving, to the van. A woman from the village later found a bloodied syringe. After 15 minutes, it was all over. I walked towards the mountains to go to another village for medical treatment of my bullet wound.

Sami's family refused to give permission for an autopsy to be carried out but Israeli authorities carried out an autopsy nonetheless. The body was returned to the family on January 2 from Abu Kbir Forensic Institute. The funeral took place at 4:00 p.m. the same day under a curfew imposed by the army. Village youths clashed with soldiers during the curfew. A mourning house was opened for three days but because of the curfew only close neighbors could pay condolence visits.

Sami was arrested twice during the uprising, for short periods of 18 days and one week. Eight years ago his family's home was sealed by the Israeli army after the arrest of his brother, who was later sentenced to life imprisonment.

The *Jerusalem Post* (December 29) reported that, according to military sources: "A masked youth was killed in Ramin... in a clash with soldiers... and three others wounded after soldiers chased a group of youths armed with knives and axes."

Sami's family refused to give permission for an autopsy to be carried out but Israeli authorities carried out an autopsy nonetheless. The body was returned to the family on January 2 from Abu Kbir Forensic Institute. The funeral took place at 4:00 p.m. the same day under a curfew imposed by the army. Village youths clashed with soldiers during the curfew. A mourning house was opened for three days but because of the curfew only close neighbors could pay condolence visits.

Sami was arrested twice during the uprising, for short periods of 18 days and one week. Eight years ago his family's home was sealed by the Israeli army after the arrest of his brother, who was later sentenced to life imprisonment.

The Jerusalem Post (December 29) reported that, according to military sources: "A masked youth was killed in Ramat... in a clash with soldiers... and three others wounded after soldiers chased a group of youths armed with knives and axes."

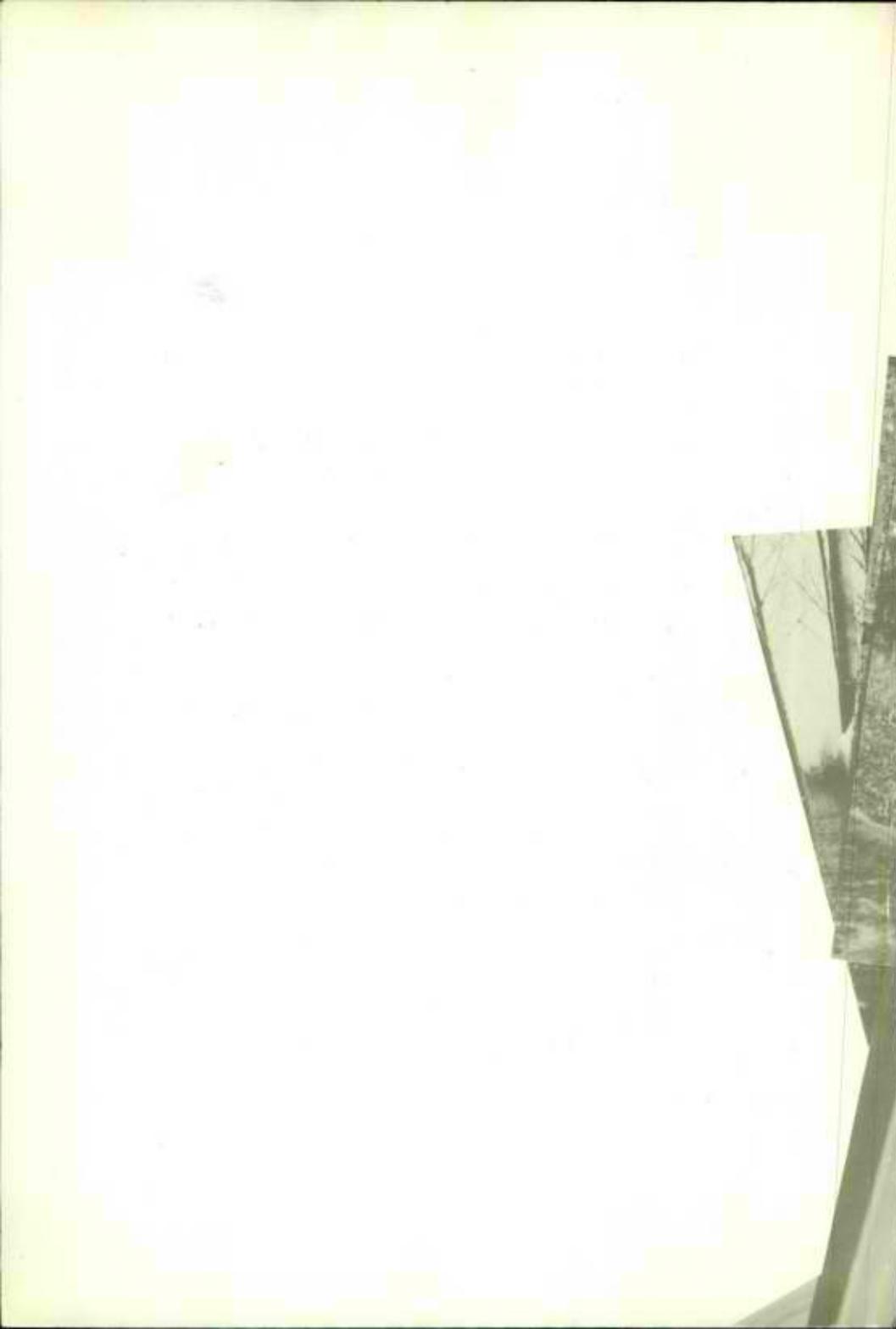
PHRIC's activities are made possible by subscriptions, donations, and foundation grants, including the following: Canada Fund, Centro Regionale di Intervento per la Cooperazione (CRIC), Christian Aid, Comite Catholic contre la Faim et pour le Developpement (CCFD), The Ford Foundation, J. Roderick MacArthur Foundation, Netherlands Organization for International Development Cooperation (NOVIB), Organisation Canadienne pour la solidarite et le developpement (OCSD), Swedish International Development Agency (SIDA), Welfare Association, and Yoder Charitable Foundation.

THE PALESTINE HUMAN RIGHTS INFORMATION CENTER

The Palestine Human Rights Information Center (PHRIC), established in Jerusalem in 1986 under the auspices of the Arab Studies Society, is an independent, non-governmental Palestinian organization devoted to the monitoring and documentation of human rights issues. Through fieldwork, computerized databases and regular statistical and descriptive reports, PHRIC collects, stores, and disseminates comprehensive information on a wide variety of violations of Palestinian human rights in the occupied West Bank and Gaza. PHRIC also documents major human rights violations against Palestinians in Israel and against Israeli peace activists.

PHRIC fieldworkers and researchers obtain information on human rights violations in the field through systematized questionnaires, affidavits and interviews, as well as through secondary sources. The information is stored in human rights databases and used as the basis of reports by PHRIC and outside researchers.

PHRIC—International, based in Chicago, distributes reports produced by PHRIC in Jerusalem, and serves as an international information center. It is a project of the Human Rights Research Foundation. (From 1986 to 1989, PHRIC and PHRIC—International published under the name "The DataBase Project on Palestinian Human Rights.")

מדינת ישראל

משרד המשפטים
המשרד הראשי

מנהלת המחלקה לזכויות האדם
וקשרים בינלאומיים

משרד המשפטים
לשכת השו"ת
דואר נכנס
31-05-1992
43486

א.א.ש.
212

ירושלים, כו' באייר התשנ"ב
29 במאי 1992

43476

פ"א
18-6-92

אל: שר המשפטים

הנדון: המשבר עם הצל"א
שיחתנו מיום 25/5/92

א. בישיבה שהתקיימה ביום 25/5/92 אצל מר יוחנן ביין, סמנכ"ל לארגונים בינ"ל במשה"ח, בהשתתפות הגורמים הצבאיים והאזרחיים העומדים בקשר שוטף עם הצל"א, סוכם כי לאור רצוננו למנוע החרפה נוספת ביחסינו עם הצל"א, נסתפק בכך שמר ביין יזמן אליו את ראש משלחת הצל"א בישראל, מר רטו מייסטר, ויביע בפניו את מורת רוחנו מהצעד שבו נקט הצל"א. יובהר למר מייסטר שאם הצל"א ימשיך במדיניותו זו כלפי ישראל נאלץ לשנות ממדיניותנו הפתוחה והליברלית כלפיו שהיא מעל ומעבר להסכם מ-1979. כן יצויין בפניו שיש להניח שהגורמים בשטח עמם מקיים הצל"א קשרים שוטפים עלולים עתה להתייחס באופן פחות אוהד לפעילות הצל"א. מר ביין יודיע גם כי משה"ח המליץ לרוה"מ לא לקיים את הפגישה עם נשיא הצל"א.

אם כי באותה ישיבה הועלתה גם האפשרות שנודיע לצל"א על כוונתנו לבחון מחדש את הסכם 1979, היו סבורים רב המשתתפים בדיון כי צעד כזה הינו קיצוני מדי וכי בסופו של דבר הוא עלול להזיק יותר מאשר להועיל.

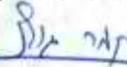
ב. ביום 26/5/92 נפגש מר ביין עם מר מייסטר ומסר לו דברים ברוח הסיכום דלעיל.

... מצ"ב העתק תוכן השיחה כפי שהועבר במברק אל שגרירנו בג'נבה.

ג. הבוקר טלפן אלי מר ביין להודיע שהשגריר ליאור סבור שעמדתנו, כפי שהובאה במברק משה"ח, פושרת מדי וכי יש להפגין עמדה חמורה יותר. בינתיים תינתן הוראה לגורמים בשטח לגלות קרירות לנציגי הצל"א.

ד. בשיחתו של מייסטר איתי השבוע הוא ביקשני להסדיר לו פגישה עם פרקליטת המדינה בכל ההקדם. משה"ח ממליץ לעכב בינתיים פגישה זו. אני מתכוונת לנהוג בהתאם.

ב ב ר כ ה,

תמר גולן

העתק: פרקליטת המדינה
(בצרוף הודעת הצל"א לעתונות ותגובתנו)

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS JERUSALEM		משרד החוץ ירושלים	
COMMUNICATION DEPARTMENT		מחלקת הקשר	
PHONE -	972-2-303402	-	טלפון
FAX -	972-2-303367	-	פקסמליה
No. -	INCO	-	מספר נר

אאאא, חוזם: 30508
 אל: פקס/2395
 מ-: המשרד, תא: 270592, זח: 1235, דח: ב, סג: שמ, 1111

אל: גולן/משפטים

9,869473
 254154
 שוור/בהול
 224.02

א ל: ג'נבה/השגריר.

ד ע: המנכ"ל, סמנכ"ל ארבי"ל, משפט, יצחק אורן/רוה"מ, תמר גולן/משפטים,
 אל"מ דוד יהב/סגן הפצ"ד (בטחון העבירונא)
 סא"ל אורי להט/קמ"ט צל"א/מטכ"ל אכ"א (בטחון העבירונא)
 תא"ל פרדי זך/ס/מתפ"ש. (בטחון העבירונא)

מאת: ארבי"ל 2

הנדון: פגישת סמנכ"ל ארבי"ל עם ראש משלחת הצל"א רטו מאייסטר.

1. הפגישה (26/5) היתה לבקשת בי"ן. נכחו מצד הצל"א: רטו מאייסטר, סגנו ומרכז הפעילות במתקני הכליאה. מצידנו: יוחנן בי"ן, בני אורון ואלדד חייט.

2. בי"ן צי"ן בפני מאייסטר את אופי היחסים הפתוחים, הלא-פורמליים ויוצאי הדופן שיש לצל"א עם ישראל שאין כמוהם עם הרבה מדינות. העבודה המשותפת מבוססת על משוואה: ישראל פתוחה בפני הצל"א גם הרבה מעבר להסכם '79, כמעט ללא הגבלות - והצל"א יעבוד עם ישראל, ובשונה מאירגוני אר"ם וז"א אחרים, לא עם התקשורת.

הפתיחות מצדינו באה לידי ביטוי למשל באי הגבלת מספר השאלות או זמן הראיונות עם העצירים על אף האמור בהסכם, והאפשרות שיש לנציגי הצל"א להיפגש כמעט עם כל גורם צבאי או אזרחי. בפרטום ההודעה הפר הצל"א את המשוואה.

בי"ן הביע את פליאתו הן מעצם הפירסום והן מעיתויו, בייחוד לאחר שכבר נמסרו לסומרוגה תאריכים אפשריים לפגישה עם רוה"מ. כמו-כן אמר כי הוא מאוכזב גם באופן אישי משום שהוא חש כעת שהאינפורמציה שמסר לרוה"מ לגבי ההבנה, כביכול, עם הצל"א לא היתה נכונה.

מניח שכשהחליט הצל"א לפרסם את הודעתו המזיקה והמיחדת את ישראל לרעה, החליט גם שאין עוד טעם לקיים את הפגישה בין רוה"מ לסומרוגה. כך גם המלצנו אנו למשרדו, משום שהנחנו שהפגישה נועדה להשיג הסכמה ותוצאות מעשיות, אך אם נועדה להיות מלווה בהודעת גינוי, הרי אין כל טעם בקיומה. בי"ן הוסיף כי הוא חושש שבאיזה שהוא מקום חלה אי הבנה כל שהיא - שכן בלעדיה אין לו הסבר הגיוני מדוע החליטו על הפירסום החריג והפוגע בקידום

מטרותיהם.

3. מאייסטר ענה כי לא היה בכוונת הצליא לייחד את ישראל לרעה ובודאי שלא לפגוע ביחסים ובעבודה שנעשתה במשך השנים. את ההודעה אין לראות בהקשר של ביקור סומרוגה בלבד, אלא כצעד אחרון בשורת צעדים שננקטו בנושא. הוא ציין את הפניה ב-84' בנוגע להפרת אמנת ג'נבה, את פנייתם הראשונה בנוגע לעצירים בחקירה ב-86', את ביקור סומרוגה ב-89', את הדו"ח וההמלצות שפרסמו ב-90' ואת הגשתו מחדש ע"י דה-קורטן בביקורו ב-91'.

לטענתו ציפו לשוא לתשובה רצינית מישראל, בייחוד בעקבות מאמצי קולום, הנציג הקודם לקדם נושא זה. פירסום ההודעה, לדבריו, לא היה יריה מהמותן אלא החלטה שהתגבשה לאחר שנושא אגפי החקירות הטריד דורות של משלחות שלהם בארץ. סומרוגה רצה לצאת עם תוצאות מעשיות מפגישתו עם רוה"מ והיה מוכן להסכים כי ביקור כזה חייב להיות מלווה גם במידה מסויימת של פירסום. כאשר הותנה הביקור באי פירסום תוכן השיחות, החליט סומרוגה שהוא לא יכול להסכים לכך והציג זאת בפני חברי ההנהלה שהחליטו לצאת עם ההודעה.

ביין טען שידוע להם כי הצליא פועל בנפרד לגבי כל נושא. הנה היתה שאלת ביקורי המשפחות בקציעות - פעלנו יחד ועל אף הקשיים בא הנושא על פתרונו. זאת אין מציינים. עתה עוסקים בתנאי החקירה ועל-כך יוצאים לתקשורת בגינוי. גם בנושא זה חלו שיפורים רבים - ומייסטר יודע עליהם, ובכל זאת אומרת הודעתם כי פניותיהם היו ללא תועלת. אנו דואים עצמנו נפגעים, וגם אישית.

מאייסטר ציין כי הוא מסכים שהיה שיפור בחלק מהדברים אך נושאים אחרים לא שופרו (כגון מעצרים באגפי חקירות מעל 28 יום, אי ירידה במספר הריסת בתים ועוד).

בפירסום ההודעה, טען מאייסטר, לא היה חיפוש אחר תדמית תקשורתית אלא רצון לפעול לשיפור מצב העצורים הנמצאים בחקירה. תפקיד הצליא הוא לפקח על קיום אמנת ג'נבה, וחוסר ההצלחה הביא אותם להידרש לאמצעי האחרון. הכוונה היתה להשיג דרך הפירסום את מה שרצו להשיג בביקור סומרוגה והם ציפו כי תגובת ישראל תייחס לתוכן ההודעה ולנסיבות שהביאו לפרסומה ולא לעצם הפירסום.

4. בתגובה אמר ביין כי מה שהם השיגו זה רק פרסום לעצמם ע"י גינוי לישראל. את אירן לא מגנים משום שהצליא לא נמצא שם. את ישראל מגנים משום שהיא פתוחה לפעילות הצליא. עשינו נסיון אמיתי ורציני - והוא מייאסטר יודע גם פרטים שסיפרנו לו. ברור היה לו ולנו, כי אנו עובדים יחד למטרה משותפת, אבל עקב הפירסום נפגע העניין. התקשורת לא רק יוצרת פירסום ותדמית למפרסמים, אלא גם התנגדות ורתיעה. מה שקרה עכשיו הוא שבדואי רבים מאלה שעסקו בפניותיהם עם הרבה רצון טוב, רצונם הטוב נפגע. מה רוצה הצליא להשיג - שנפעיל את הסכם 79' ככתבו וכלשונו? ככתוב בספר? אנחנו לא הינו רוצים בכך, אבל יש בודאי כאלה בשטח שאומרים לעצמם עכשיו 'בשביל מה לנו כל זה? הצליא פועל בדיוק כמו כל האירגונים האומ'יים, שכל תכליתם הטרדה ופירסו לעצמם, אז נעבוד גם איתם רק על פי הספר'.

5. מאייסטר אמר כי הוא חושב שהצליא יוצא דופן והוא אירגון רציני ולכן הם מודאגים מכך שלא מתייחסים לדו"חות שלהם. על-כך הגיב ביין, כי כולנו יודעים שטענה זו אינה נכונה. יש התייחסות רצינית לפניותיהם, אם כי לפעמים יש חילוקי דעות על הגדרת המותר והאסור.

6. בני אורון ציין כי גם העיתוי תמוה. הויכוח אודות דו"ח לנדוי נמצא היום, כידוע, בדיון בית המשפט העליון, וועדת שרים מיוחדת אמורה להגיש לו בקרוב את ממצאיה והמלצותיה. אולי זה לא מספיק לדעת הצליא, אבל אין זה נכון, ובודאי שלא הוגן, לומר שבמשך שלוש שנים לא זז דבר. בדו"ח שפורסם ב-91' יש מספר בעיות אותן אנו מגדירים כטכניות, כגון אחזקת עצירים באגפי חקירות מעל 28 יום. כולם רוצים לפתור בעיות אלה, אך לשם כך

דרושים משאבים ונדרשים סיכומים בין משרדיים המצריכים זמן.
 בנושא זה אין מחלוקת עניינית - והפתרון הטכני יימצא, מקווה בקרוב.
 אורון ציטט למאייסטר קטעי עתונות מג'נבה כדי להראות שהצליח יזם פסטיבל
 תקשורת, כולל דאיונות בטלביזיה. גם העיתונות מציינת שהצעד שננקט ע"י
 הצליח הוא חריג וחטר פרופורציה.

7. מרכז פעילות הצליח במתקני הכליאה ציין כמה ממצאים שעלו מבדיקותיו
 וטובן אין שיפור:
 - לחצים ישירים ובלתי-ישרים שמופעלים על עצירים בחקירות השבי.כ. - מניעת
 שינה ומזון באופן שיטתי.
 - שימוש במשתפי פעולה בחקירות.
 - כליאה בבידוד בחדר צר מידות.
 - קשירה בתנוחות קשות.
 - אין שיפור במספר העצורים בחקירה מעל 28 יום.
 - במת"כ של הצבא מכים עצירים כמרות עזה אסור עפ"י ההוראות.
 כל אלו, לטענתו, מנוגדים לאמנות ג'נבה.

8. בתגובה אמר אורון שכידוע יש אכיפה אדוקה של ההוראות, וחיילים שחרגו
 מהן נשפטו. נכון שיש בינינו ויכוח על ההוראות עצמן, אך, כפי שנאמר, גם
 עניין זה נמצא בבדיקת ביהמ"ש העליון.
 צה"ל וגורמי הבטחון שמחים שנציגי הצליח נמצאים בשטח והם מעוניינים
 בהערותיהם ובביקורתם, אך לא אם הן נעשות לצורכי תקשורת וגינויים פומביים
 לא מוצדקים.

ביין הוסיף כי נוצר הרושם המעוות כאילו שישראל היא המדינה הגרועה בעולם
 בכל הנוגע לזיא וזאת למרות שאין מדינה בעולם עם ביקורת עצמית כה מפותחת,
 אף לא שוויץ.

9. מאייסטר ציין כי קבע פגישה עם אחז בן ארי בשבוע הבא וביקש מתמר גולן
 לסדר לו פגישה עם דורית בייניש. כמון כן ציין שהוא יכול לומר בבטחון כי
 המסרים שהעבירו בזמנו יוחנן בייץ, בני אורון, ויצחק אורן הועברו
 לסומרוגה ואנשיו בג'נבה והבעיה לא היתה בתקשורת בינינו כאן בארץ.

10. לסיום שאל מאייסטר האם אנו חושבים שפעילות אנשי הצליח בשטח תוגבל או
 תיפגע כתוצאה מהמקרה. בתגובה נאמר לו כי משה"ח לא נקט בשום פעולה יזומה
 כזו, אך מובן שגורמים בשטח עלולים להתייחס עתה באופן פחות אוהד
 לפעילותם.
 ביין הביע שוב את חוסר הבנתו מהצעד המזיק של הצליח והביע תקווה שזו היתה
 תוצאה של 'אי הבנה' וכי היא לא תישנה. המליץ בפני מאייסטר לנסות לבדוק
 מה בדיוק הביא לתגובה שעתה 'מאוחר מדי'. היכן ומתי בדיוק ומדוע התקבלה
 ההחלטה, שעתה נצטרך כולנו לעמוד כדי להתגבר על הנזק שגרמה.

11. לסיום שאל מאייסטר על המצב בדרום לבנון וסכנת התלקחות נוספת. קיבל
 מביין הסבר על החיזבללה ופעילותו היזומה והנתמכת ע"י איראן בסיוע סורי,
 וכל זאת על רקע העויינות הסורית - עירקית.
 המפתח נמצא בידי סוריה ואיראן - כשצה"ל אינו יכול שלא להגיב במסר ברור
 שיש גבול... הוסיף כי כולנו מקווים לרגיעה.

12. סא"ל אורי להט - קמ"ט צליח - התקשר וסיפר לביין כי סגנו של מאייסטר
 שהשתתף בפגישה טילפן לו כדי לספר ש'הפגישה היתה טובה', שהאינטרס של
 כולנו הוא 'להוריד את פרופיל הקונפליקט' וכי במקביל למגעי השגדיר ליאור
 עם הנשיא סומרוגה, 'ישדרו' כאן מאייסטר ואנשיו שהכוונה היא להוריד את
 המתח. הוסיף כי קלטו גם את 'האיום המרומז' שבדברינו.

אלדד חייט
 26 במאי 1992

סססס

א. ק. א.
א. ק. א.
א. ק. א.

מדינת ישראל

משרד המשפטים
המשרד הראשי

מנהלת המחלקה לזכויות האדם
וקשרים בינלאומיים

ירושלים, יד' באייר התשנ"ב
17 במאי 1992

42895

משרד המשפטים
לשכת השד
דואר נכנס
18-05-1992
42895
א. ק. א.
212

אל: שר המשפטים

הנדון: דו"ח אמנסטי אינטרנשיונל על דרום לבנון כלא אל-חיאם

מצ"ב החומר להלן:

1. תמצית הדו"ח של אמנסטי בנדון.
2. הדו"ח בו מודגשים בכחול הקטעים העיקריים.
3. תגובת משה"ח על הדו"ח הנ"ל שנוסחה בתאום עם אורי לוברני, דודו יהב ואיתנו ואשר נשלחה לנציגותינו בחו"ל. העמדה שנתגבשה היא שיש לעשות שימוש בתגובה זו רק כחומר לעתונאים הפונים אלינו.
4. תשובתנו למזכ"ל אמנסטי בנושא השבויים והנעדרים של צה"ל.

בברכה,

תמר גולן

SUMMARY OF AMNESTY INTERNATIONAL'S REPORT: "ISRAEL/SOUTH LEBANON: THE KHIAM DETAINEES: TORTURE AND ILL TREATMENT"

AMNESTY INTERNATIONAL'S (AI) CHARGES:

1. Absence of a legal framework for detention (p.17)

AI claims that prisoners are held without charge or trial or "any other form of legal process" and objects strongly to the possibility that prisoners in Kham may be "held exclusively in order to compel others (suspected of holding Israeli hostages) to release detainees or provide information."

2. Prevalence of torture (pp.18-31)

AI claims that "most" of the 200 prisoners held in Kham are subject to mistreatment or torture. Alleged interrogation methods include: electric shock, beating with an electric cable, suspension from an electricity pole and torture of relatives. Women are said to undergo the same forms of interrogation, with the possible exception of suspension from an electricity pole. Women are also allegedly subjected to "forms of specific sexual abuse" and threats of rape (p.28). AI charges that torture during interrogation has resulted in a number of deaths (p.30).

3. Poor prison conditions (pp. 32-36)

Unsatisfactory conditions include: insufficient clothing and bedding, small, poorly lighted prison cells (p.32) and unsanitary conditions such as lack of toilets and denial of regular showers (p.34). Women are said to live in slightly better conditions (p.35).

4. Lack of medical care (p.37)

According to AI, there are only two or three nurses present in the facility at any time. The quality of their care is said to be poor. Furthermore, the nurses are said to respond slowly to complaints, sometimes not responding at all, on the grounds that the prisoners are "faking". A physician is said to visit only once a week. Those who are referred to the hospital in Marja'yun may be handcuffed or blindfolded during treatment. Amnesty charges that up to five prisoners in Kham have died as a result of negligent medical care.

5. Lack of access to the outside world (pp.41-42)

AI charges that visits are only allowed rarely as a special favor or through a bribe. Detainees are said not to be normally permitted to send or receive mail. AI also complains that the International Committee of the Red Cross (ICRC) has never been allowed access to detainees in Kham. AI claims that Uri Lubrani told AI in 1987 that, while Israel has discussed the issue with the SLA, he did not see why such access should be granted by the SLA when SLA members held by other groups in Lebanon had no such access.

ISRAEL'S INVOLVEMENT IN KHIAM (AI letter to P.M. Shamir and Report pp.9-14)

While Amnesty refers in its report to Israel's frequent denials of any responsibility for or involvement in the running of the Kham facility, AI claims that they believe that, "Israeli officials have been directly involved in the affairs of the detention center, including by participating in interrogation and torture, at least until 1988."

AI names one Israeli known as "Yagi" as having been personally involved in interrogation and torture from 1985 to 1988. In 1988, he was reportedly replaced by "Alberto", who is said not to have personally participated in torture, but has supervised SLA administration of the prison.

AI claims in its letter to PM Shamir that, while Israel's direct involvement has "clearly diminished" since 1988, Israeli officials still visit Kham and are involved in its supervision. AI asserts that Israeli involvement is so great that detainees claim that the SLA would not introduce changes in the prison facility without Israeli authorization (p.10).

Amnesty points to the November 1989 prison riot (p. 39) as another example of Israeli involvement in the prison. Amnesty states that Israeli soldiers were used to subdue the riot (in which two prisoners were killed) and guard the hospital, and that, subsequently, Israeli officials carried out an investigation of the riot leading to the dismissal of two guards (p.41).

AI asserts that prisoners in Kham have been taken to Israeli detention facilities in the Security Zone and in Israel for interrogation. Finally, they claim that Israeli offers to release Kham detainees in exchange for Israeli soldiers and SLA members held elsewhere in Lebanon is proof of Israel's influence in the prison.

AMNESTY INTERNATIONAL'S RECOMMENDATIONS (pp. 43-44):

The following recommendations were addressed jointly to Israel and the SLA:

- 1. End all forms of torture and ill-treatment**
- 2. Allow visits by the ICRC**
- 3. Allow access to families and medical attention**
- 4. Clarify the legal situation of the detainees**

This last recommendation is specifically addressed to the Israeli authorities, rather than the SLA, as Israel has "offered to release (the detainees) in exchange for the release or information about four Israeli soldiers still missing in Lebanon," and thus, according to AI, may be holding the detainees without just cause as "hostages." AI calls for the immediate, unconditional release of anyone "held exclusively in order to compel others to release detainees or provide information."

ADDITIONAL POINTS RAISED IN AI'S LETTER TO P.M. SHAMIR

1. AI states that they "remain concerned" about IDF and SLA members. In the past, they have approached the Syrian authorities and Amal about the four IDF soldiers, but have received no response.
2. AI wrote that they are awaiting a reply to their letter to Defense Minister Arens dated 25.2. 1992 in which they asked for information on the four Israeli MIAs and assistance in contacting the SLA over the eight missing SLA members. (Attached is a copy of our response dated 13.5.92 based on information supplied to us by the Ministry of Defense).
3. In closing, AI Secretary General Ian Martin refers to his letter of 17.1.92 to P.M. Shamir regarding Hizballah members held in Israel, and his letter to Attorney General Yosef Harish dated 25.2.92 on Lebanese prisoners being held in Israel. To date, AI has not received responses to either letter.

א"י השר, שני מכתבים אלה הודפדו בי יבנ' אג'ת' המס' של משרד (2) ת"מ
ולאן הפצ' לטובתם.
א.ג.

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
JERUSALEM

משרד החוץ
ירושלים

בלמ"ס
בהול להזעים

ארב"ל 2
טל' 303252
פקס' 303710

תאריך: 4/5/92

מספר ע"מ: 3
(כולל העליון)

תיק: 222.11

233057

א ל : אל"מ דוד יהב, סגן הפצ"ר
אל"מ ראובן ארליד, ע' מחאם הפעולות בלבנון/בטחון
גב' תמר גולן, משרד המשפטים

מאת : מנחל ארב"ל 2, משה"ח.

הנדון: בתגובה לדו"ח אמנסטי בענין מחקן אל-חיאם

לאור ההערות שקבלנו מכס, להלן הצעת התגובה המתוקנת, אותה בכוונתנו להפיץ לנציגויות בהו"ל בשעות אחר הצהריים. אם יש הערות, אנא הודיעונא טלפוניית לפני שעה 15:00.

ב ב ר כ ה,
בא
בנימין אורון

55224

In reaction to the recent report by Amnesty International entitled : "Israel/South Lebanon, the Khiam detainees : torture and ill treatment" (May 1992), official sources in Israel stated :

1. The Al-Khiam Detention facility, located in South Lebanon, is controlled and operated by the South Lebanese Army which is responsible for all activities there. No Israeli personnel is stationed at this facility.

2. Inquiries and queries regarding the Al-Khiam facility should be addressed to those responsible for its operation.

3. Israel, which maintains good relations with the South Lebanese Army, has, over the years, been endeavouring to encourage, on an ongoing basis, the establishment of adequate conditions and humanitarian standards for the detainees at Al-Khiam. Israel is, however, not in a position to dictate to the SLA how to deal with threats and dangers prevailing in this turbulent region of Lebanon.

4. To the best of our understanding, those detained at Al-Khiam are not innocent persons who have been arbitrarily arrested. As Amnesty International is aware,

JE 11/11

all of them have been involved, in one way or another, in acts of violence or terror.

5. To the best of our knowledge, the conditions in the Al-Khiam center are at least as good as, or better than, those prevailing in other Lebanese detention facilities.

Israeli official sources stated, off-the-record, that they assume that Amnesty International is making similar efforts to investigate conditions in other prisons controlled by the various militias in Lebanon, including those where I.D.F. and SLA prisoners and missing soldiers are incarcerated.

**STATE OF ISRAEL
MINISTRY OF JUSTICE**

Salah-a-Din Street, 29
P.O. Box 1087
91010 Jerusalem

Telephone (02) 708-569
Facsimile (02) 869-473

TAMAR GAULAN, Adv.
Director, Human Rights and
International Relations Dept.

May 13, 1992
File no. 164.-M

Mr. Ian Martin
Secretary General
Amnesty International
International Secretariat
1 Easton Street
London WC1X 8DJ
United Kingdom

Dear Mr. Martin,

Your letter to Defense Minister Moshe Arens of 25 February 1992 regarding IDF soldiers who are being held hostage or missing in Lebanon has been forwarded to our attention. The following is the information which is available to us regarding these individuals. We hope that Amnesty International will make a serious effort to intercede on their behalf.

Captain Ron Arad

On 16 October 1986, Ron Arad, a navigator of an Israel Air Force Phantom, parachuted to safety from his stricken aircraft. He landed in the area of Sayda in southern Lebanon and was immediately captured by members of the Amal militia. Amal transferred Arad to Beirut where he was held by Mustafa Dirani, who at the time headed the security apparatus of Amal. Amal's leader, Nabi Berri,

who currently serves as the Minister Without Portfolio in the Syrian-backed Lebanese government announced that he was holding Arad and later proposed an exchange for Shi'ite and Lebanese detainees held by Israel. In early 1988, Dirani, a Shi'ite religious fanatic, severed his ties with Amal due to ideological differences, taking Arad with him. Thereafter, Arad was held by "The Resistance of the Believers", an extreme Shi'ite organization formed by Dirani during 1988. Arad was in Dirani's custody until the beginning of 1989. Following negotiations between Dirani and the Iranians, he was handed over to Iranian "Revolutionary Guards" in exchange for a large sum of money. To the best of our knowledge, Ron Arad is still being held by the Iranian "Revolutionary Guards" somewhere in Lebanon.

In violation of the Third Geneva Convention of 1949, and other instruments of international law, the Iranians holding Arad have not confirmed that he is their hostage or allowed the International Committee of the Red Cross to visit him. Nor has the Iranian government in Tehran complied with its humanitarian obligations. Arad's welfare and safety are a matter of great concern to the Israeli government and, of course, to his parents, wife and young daughter.

It should be noted that Syria has close relations with the Iranians including their forces in Lebanon. Syria is in *de facto* control of large parts of Lebanon and controls much of the Lebanese government. We are unable to ascertain the level of Syrian involvement in the continued imprisonment of Ron Arad. We do know, however, that the Iranian, Syrian and Lebanese governments are in a position to assist in his release.

Sergeant Zacharia Baumel, Staff Sergeant Zvi Feldman and Sergeant Yehuda Katz

On the morning of 11 June 1982, a battle took place between a Syrian Army unit and a tank force of the IDF in the Sultan Ya'akub area of Lebanon. At the end of the battle, six IDF soldiers from two tanks were missing. Three of the six were located, but the others, Zacharia Baumel, Zvi Feldman and Yehuda Katz are still missing.

According to information which has come to our attention, terrorists, including the Fatah and the Syrian affiliated Sai'qa who were in the area of Sultan Ya'akub, organized a parade in the nearby village of Ayta Al-Fawkhar on the day Baumel, Feldman and Katz went missing. These reports indicated that Israeli soldiers, or possibly the bodies of Israeli soldiers, were displayed during the parade. During the same afternoon, the Sai'qa organization held a procession in Damascus, at the head of which was driven an Israeli tank, captured in the Sultan Ya'akub battle. According to some reports, Israeli POWs were displayed in the procession, although other reports indicated that there were three

corpses on the tank. On 4 July 1982, the Syrians held a funeral in the Jewish cemetery in Damascus for four IDF soldiers. The coffins were provided by the Sai'qa along with documents of IDF soldiers who left their tanks during the above-mentioned battle in Sultan Ya'akub.

In the framework of a prisoner exchange in 1984, these four coffins and the attached documents were transferred to Israel. At that point it was discovered that only one of the coffins contained the body of an IDF soldier (Captain Zohar Lifschitz). The other three corpses were not of any missing Israelis, and the documents attached to the coffins belonged to IDF soldiers who were alive and well in Israel. In December 1991, the three unidentified corpses were re-examined by a team of Red Cross pathologists who confirmed that the bodies do not belong to any of the Israeli MIAs. These findings were delivered to the Syrians.

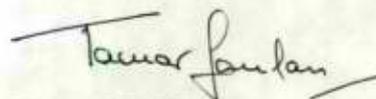
Private Joseph Fink and Private Levi Alsheikh

On 17 February 1986, an IDF patrol was ambushed by a group of Hizballah terrorists near the village of Beit Yahun in Southern Lebanon. During the clash, two IDF soldiers, Joseph Fink and Levi Alsheikh were kidnapped.

In the course of negotiations between the Assistant to the Secretary General of the United Nations, Mr. Piko, and Iranian and Lebanese elements held at the end of 1991, Israel was provided with proof that these two soldiers are dead. Israel is interested in receiving the bodies of these two soldiers for burial in Israel.

Finally, in your letter of 25 February 1992, you also asked for information on members of the South Lebanese Army (SLA) reportedly held by other forces in Lebanon. We should like to state that the SLA is an entirely independent and indigenous Lebanese force and we suggest that you contact them directly for this information. The Israeli authorities, for their part, will recommend to General Lahad to give favorable consideration to Amnesty's request.

Very truly yours,

Tamar Gaulan

cc: Embassy of Israel, London

amnesty international

INTERNATIONAL SECRETARIAT,
1 Easton Street, London WC1X 8DJ,
United Kingdom.

משרד המשפטים - 145

TG MDE 15/92.16

Mr Dan Meridor
Minister of Justice
Ministry of Justice
29 Salah al-Din Street
P.O. Box 1087
Jerusalem 91010
State of Israel

15 April 1992

Dear Minister,

Please find enclosed a copy of our report, Israel/South Lebanon: The Khiam detainees: torture and ill-treatment, due to be published on 6 May 1992. A copy of a letter addressed to Prime Minister Yitzhak Shamir, dated 15 April 1992, is also enclosed for your information.

Yours sincerely,

Ian Martin
Secretary General

Encs.

PROXIEY
SCRIPT

amnesty international

INTERNATIONAL SECRETARIAT,
1 Easton Street, London WC1X 8DJ,
United Kingdom.

Ref: TG MDE 15/92.15

Mr Yitzhak Shamir
Prime Minister
Office of the Prime Minister
3 Kaplan Street
Jerusalem 91919
State of Israel

15 April 1992

Dear Prime Minister,

I am writing with regard to the situation of some 200 detainees currently held in the Khiam detention centre in the area of south Lebanon controlled by the Israel Defence Force (IDF) and the South Lebanon Army (SLA). Amnesty International is concerned that many men and women held in Khiam since 1985 have been tortured or ill-treated during interrogation and that the detainees appear to be currently held outside any legal framework, with no access to families or to the International Committee of the Red Cross (ICRC). We believe that both Israel and the SLA are responsible for their treatment and fate. Our concerns about these detainees are included in the enclosed report, Israel/South Lebanon: The Khiam detainees: torture and ill-treatment (AI Index: MDE 15/08/92), to be published on 6 May 1992.

In correspondence and discussions on this subject with the Israeli Government since 1985, Amnesty International has repeatedly expressed its concerns about the Khiam detainees, and the Israeli Government has consistently denied responsibility for them. Requests by Amnesty International to Israeli authorities for assistance in contacting the SLA have unfortunately remained fruitless. Following additional research in this area, Amnesty International has gathered further evidence of human rights abuses against detainees in Khiam and about Israeli officials' close involvement with the Khiam detention centre.

Amnesty International is aware that the Khiam detention centre is staffed by the SLA. However, the available evidence indicates that Israeli officials have been directly involved in the affairs of the detention centre, including by participating in interrogation and torture, at least until 1988. One of the Israeli officials said to have been in charge of the centre and involved in torture between 1985 and 1988 was named by former detainees as "Yagi" and is referred to in our report as "Y". He is said to have been replaced in 1988 by another official named "Alberto", referred in our report as "A", who is said not to have personally participated in torture. Another Israeli official alleged to have tortured detainees in south Lebanon was named as "Benny" and is referred in the report as "B".

☎ (44)(71) 413 5500 Telegrams: Amnesty London WC1 Telex: 28502 FAX: 956 1157

Amnesty International is an independent worldwide movement working impartially for the release of all prisoners of conscience, fair and prompt trials for political prisoners and an end to torture and executions. It is funded by donations from its members and supporters throughout the world. It has formal relations with the United Nations, Unesco, the Council of Europe, the Organization of African Unity and the Organization of American States.

Although Israel's direct involvement in Khiam has clearly diminished since 1988, Israeli officials are still reported to visit the centre and to be involved in its supervision. Former detainees are reported to have sometimes been taken from Khiam, for interrogation by Israeli officials, to other places in south Lebanon or Israel, or to have undergone such interrogation immediately before being taken to Khiam. Both Israeli and SLA officials have repeatedly offered the release of the detainees held in Khiam, as well as others held in Israel, in exchange for the release of Israeli soldiers and SLA members missing in Lebanon, or for information about them. Between September and December 1991 over 90 detainees were released from Khiam in that context.

On the basis of the available evidence of Israel's close links with the SLA and involvement in the Khiam detention centre, Amnesty International believes that the responsibility for the treatment and fate of the detainees in Khiam lies with both Israel and the SLA. We call for all forms of torture and ill-treatment to be ended and for visits by families and the ICRC to be allowed. We also call on your government to clarify the legal situation of these detainees, especially as their release has been offered in exchange for the release or information about four Israeli soldiers still missing in Lebanon.

I wish to stress that Amnesty International takes no position on the political and military conflict taking place in south Lebanon, or on any prisoner exchange that may be negotiated in the region or elsewhere. We are aware that detainees in Khiam may have been involved in violence against Israel and the SLA and that four Israeli soldiers and eight SLA members are still missing in Lebanon. However, we oppose any form of torture and ill-treatment with regard to any prisoner and believe that, if the detainees in Khiam are held exclusively in order to compel others to release detainees or provide information about missing persons, they are to be regarded as hostages, and as such should be released immediately and unconditionally. If other detainees, including those held in Israel, or the missing Israeli soldiers and SLA members, are held by the respective parties for the same reasons, they are also to be regarded as hostages and should be released immediately and unconditionally.

We remain concerned about the missing IDF and SLA members. In past years we have sought information from the Syrian authorities and the Lebanese militia Amal about the four IDF soldiers, but received no response. We have not been able to obtain information about the eight SLA members. We hope to receive a reply to our letter to Minister of Defence Moshe Arens sent on 25 February 1992 (ref: TG MDE 15/92.11), in which we asked for information on the four Israeli soldiers and assistance in contacting the SLA over the eight missing SLA members.

Earlier this year we also sought clarification from the Israeli authorities about the situation of six Lebanese suspected members of Hizbullah held in Israel after having been secretly moved from Lebanon in 1990 (letter addressed to you dated 17 January 1992, ref: TG MDE 15/92.5) and that of some 30 other detainees, mostly Lebanese taken prisoners in south Lebanon between 1985 and 1989 and currently held in Israel under administrative detention or deportation orders (letter to Attorney General Yosef Harish dated 25 February 1992, ref: TG MDE 15/92.12). Regrettably, we have not received any response.

On behalf of Amnesty International, I urge you to intervene urgently to end all forms of torture and ill-treatment in Khiam. Any involvement of Israeli personnel in torture or ill-treatment in Khiam should be independently investigated and anyone found responsible brought to justice. I also urge you to clarify the legal situation of the detainees in Khiam.

Yours sincerely,

Ian Martin
Secretary General

---

amnesty international

**ISRAEL/SOUTH
LEBANON**

**The Khiam detainees:
torture and ill-treatment**

May 1992
AI Index: MDE 15/08/92
Distr: SC/CO/GR/PO

INTERNATIONAL SECRETARIAT, 1 EASTON STREET, LONDON WC1X 8DJ, UNITED KINGDOM

TABLE OF CONTENTS

I.	INTRODUCTION	1
II.	BACKGROUND ON THE DETENTION CENTRE	5
	A. Historical context	5
	B. Physical lay-out and administration	6
	C. The detainees	8
	D. Israel's role	9
III.	DETENTION, INTERROGATION AND TORTURE	17
	A. Detention: absence of legal framework	17
	B. Interrogation and torture methods	18
	1. Electric shock	19
	2. Beatings with an electric cable	21
	3. Suspension from an electricity pole	22
	4. Dousing with water	22
	5. Painful postures	23
	6. Deprivation of sleep, food and hygiene	23
	7. Hood and handcuffs	24
	8. The isolation cell	25
	9. The "chicken coop"	25
	10. The "collaborators' room"	26
	11. Insults and threats	26
	12. Torture of relatives	27
	C. The interrogation of women	28
	D. Injuries and deaths after torture	30
IV.	DAILY LIFE IN KHIAM	32
	A. Life in a cell	32
	B. Guards and "collaborators"	36
	C. Medical care	37
	D. Detainees' protest strikes	38
	E. Lack of access to the outside world	41
	1. Communications with relatives	41
	2. The International Committee of the Red Cross	42
V.	CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS	43
VI.	APPENDICES	45
	1. Map of south Lebanon	45
	2. Map of the Kham detention centre	47
	3. Lists of detainees released in 1991	49
	4. Photographs	51

1914

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

REPORT ON THE PROGRESS OF THE WORK
DURING THE YEAR 1914

BY
[Name]

1915

ISRAEL/SOUTH LEBANON

The Khiam detainees: torture and ill-treatment

I. INTRODUCTION

Some 200 detainees are currently held in the Khiam detention centre situated in south Lebanon. Khiam was set up as a permanent detention centre in early 1985 by the South Lebanon Army (SLA) with Israel's assistance and supervision. Most of the detainees are Lebanese suspected of belonging to armed organizations hostile to Israel and the SLA, or of having been involved in attacks against the Israel Defence Force (IDF), Israel's armed forces, or the SLA in south Lebanon. Many of them have been tortured or ill-treated during interrogation. They appear to be held outside any legal framework and have no access to the outside world.

Israel and the SLA have repeatedly stated, particularly since mid-1991, that the release of the detainees held in Khiam and that of others, held in Israel, was conditional on the release or accounting for of seven Israeli soldiers and eight SLA men missing in Lebanon. Of the seven Israeli soldiers, three are now known to be dead, while the fate of four others remains unknown. Amnesty International has not been able to obtain the names and details of the eight SLA men.

Negotiations on this issue have taken place between Israel, the SLA and other groups in Lebanon, leading to a series of releases from Khiam. On 11 September 1991, 51 detainees were released from Khiam and the bodies of nine members of the group *Hizbullah* were exhumed from a cemetery in Israel and returned to Lebanon. This took place after Israel received confirmation of the death of Rahamim Alsheikh, a soldier who had been missing after an ambush in south Lebanon in February 1986 and whose body is believed to be held by *Hizbullah*. Two days later the body of Samir Assad, another Israeli soldier taken prisoner in Lebanon in April 1983 by the Democratic Front for the Liberation of Palestine (DFLP), was returned to Israel. In exchange, Israel allowed the return of Palestinian DFLP activist 'Ali Abu Hilal, who had been expelled in January 1986 on security grounds.

On 21 October 1991, 14 additional detainees were released from Khiam together with 'Ali 'Abbas Fawwaz, a Lebanese believed to be a *Hizbullah* member who was being held in Israel. He had been taken prisoner in south Lebanon in May 1987 reportedly while carrying explosives, tried in Israel receiving a three-year sentence of

imprisonment, and held in Ramleh prison apparently under a deportation order since the expiry of his sentence in 1990. The releases took place after Israel received information confirming that its soldier Yossef Fink, who had gone missing in February 1986 together with Rahamim Alsheikh, was also dead. His body is believed to be held by *Hizbullah*.

Another group of 25 detainees was released from Kham on 1 December 1991, apparently as a "good will" gesture (lists of detainees released from Kham since September 1991 are included in Appendix 3). Amnesty International does not know if any other detainee has been released from Kham since.

The four Israeli soldiers whose fate remains unknown are Zacharia Baumel, Zvi Feldman and Yehuda Katz, who went missing at the battle of Sultan Ya'qub with Syrian forces in Lebanon in June 1982, and Ron Arad, an air force navigator shot down over Lebanon in October 1986. In past years Amnesty International sought information from the Syrian Government and the Lebanese militia *Amal* on these soldiers after reports suggested that the three soldiers missing since 1982 were held in Syria and that the soldier missing since 1986 was held by *Amal*. No response was received, and Amnesty International remains concerned about their fate.

In addition to the 200 or so people still held in Kham, Amnesty International is aware of 30 others, mostly Lebanese taken prisoner in south Lebanon between 1985 and 1989, who are currently held in Israel and whom the Israeli authorities have indicated could be exchanged for the release or accounting for of their remaining servicemen missing in Lebanon. These 30 detainees include 26 who were tried and sentenced to between one and five years' imprisonment and are now held under administrative detention or deportation orders issued after their sentences expired. Four others, including the Lebanese Shi'a leader Sheikh 'Abd al-Karim 'Ubayd, who was taken prisoner by Israeli forces in south Lebanon in July 1989, have apparently been held under administrative detention orders without having been tried. In February 1992 Amnesty International asked the Israeli Government to clarify the legal situation of these 30 detainees, but received no response.

Six other Lebanese suspected of being members of *Hizbullah* are known to be detained in Israel in an undisclosed detention place. They had been taken prisoner in Beirut at the end of 1987 by the Lebanese Forces militia and secretly moved to Israel in mid-1990. The Israeli authorities refused to acknowledge that they were holding them until the International Committee of the Red Cross (ICRC) discovered them in Israeli custody and informed their families in January 1992. In the same month Amnesty International asked the Israeli Government to clarify the situation of these other detainees, but received no response. They may also be part of the group of detainees the Israeli authorities have indicated could be exchanged.

Amnesty International's mandate and concerns

Amnesty International works for the protection of individuals against specific human rights violations by governments, as well as against certain abuses by political opposition groups. With regard to governments, Amnesty International works for the immediate and unconditional release of prisoners of conscience, that is people held because of their political, religious or other beliefs, or because of their ethnic origin, sex, colour or language, provided that they have not used or advocated violence. It works for fair and prompt trials for all political prisoners, calling for their release if there is no intention of bringing them to trial. It opposes the taking of hostages as well as torture, the death penalty, extrajudicial executions and "disappearances" in all circumstances. With regard to abuses by political opposition groups, whether such groups have developed government-like characteristics or not, Amnesty International opposes the taking of hostages, torture and deliberate and arbitrary killings.

Amnesty International is concerned that detainees held in Khiam have been tortured and ill-treated and are held without access to a humanitarian organization such as the ICRC, or to others. It is also concerned that they appear to be held outside any legal framework. Although it is aware that detainees in Khiam may have been involved in violence against Israel and the SLA, Amnesty International believes that, if they are held exclusively in order to compel others to release detainees or provide information about missing persons, they are to be regarded as hostages, and as such should be released immediately and unconditionally. If other detainees held in Israel, and the missing IDF and SLA members, are held by the respective parties for the same reasons, they are also to be regarded as hostages and should be released immediately and unconditionally.

Amnesty International's work on Khiam

Shortly after the establishment of Khiam as a permanent interrogation and detention centre in 1985, Amnesty International began to receive reports that Lebanese and others, including Palestinians, were being interrogated, tortured and held there outside any legal framework. Testimonies from detainees who had been released in 1985 already indicated a systematic pattern of torture including beatings with electric cables, dousing with water and electric shocks. Detainees told of the direct involvement in interrogation and torture of Israeli personnel. Up to 120 detainees were reported to be in Khiam by November 1985, when Amnesty International sent its first appeals to both the Israeli and SLA authorities.

In the following years Amnesty International repeatedly asked the Israeli and SLA authorities to investigate allegations of torture in Khiam and clarify the situation of individuals who were reported to have been taken prisoner there. These included Hasib

and Husayn Turmus, both teachers from Tallusah reportedly taken prisoner in December 1985, and Muhammad 'Ali Nassar, his wife Khairiyyah and their four daughters, reportedly taken prisoner in Kfar Hunah in March 1986 on suspicion of having given shelter to a member of a group hostile to the SLA. At the end of July 1987 Amnesty International appealed on behalf of 75 people from Hula taken prisoner in June 1987. The body of one of them, Husayn 'Ali Mahmud, aged 51, had reportedly been returned to his family early in July bearing marks of torture. In December 1989 Amnesty International asked for an investigation into the death of two detainees during a protest the month before. Amnesty International also repeatedly appealed for a humanitarian organization such as the ICRC to be allowed access to the detainees in Khiam.

Amnesty International has attempted without success to communicate with the SLA directly as well as through the Israeli authorities. Letters by Amnesty International members sent in 1985 to SLA commander General Antoine Lahad through the Israeli Ministry of Defence were returned by the Ministry's postal services saying that it was "unable to forward letters to any address in the Lebanon". Letters and telegrams sent directly to General Lahad in 1986 and 1987 were not answered, and may not have reached him. Subsequent attempts to seek the assistance of the Israeli authorities in establishing communications with the SLA have remained fruitless. The Israeli Government, as shown below in more detail, has consistently argued that it had no responsibility for the Khiam detention centre.

In this report Amnesty International publishes the information it has available on the Khiam detention centre, including methods of torture and conditions of detention to the extent that they have become known. The main source of information are testimonies of former detainees held at different times between 1985 and 1991. Among these is the testimony of one detainee who was interviewed and medically examined on behalf of Amnesty International outside Lebanon in 1986. He gave a detailed account of torture methods during detention in early 1986. His medical examination found physical and psychological evidence consistent with his allegations of torture. Other former detainees were interviewed in depth by an Amnesty International delegate in Lebanon in October 1991. The information gathered in 1991 was consistent with the evidence available from previous years.

Amnesty International cannot vouch for the veracity of every detail of the testimonies included in this report. Detainees themselves indicated limitations in their ability to describe certain events, for instance because they were hooded. However, Amnesty International believes that the emerging overall picture of torture and isolation is accurate. The names of the detainees whose testimonies are quoted in this report and those of their interrogators have been omitted.

II. BACKGROUND ON THE DETENTION CENTRE

A. Historical context

The Khiam detention centre is the main interrogation and detention facility of the SLA, a Lebanese militia armed and supported by Israel. Since the late 1970s the IDF and the SLA have controlled an area of south Lebanon largely bordering Israel. This area now extends northwards at one point to reach the town of Jezzine, and has become known as Israel's "security zone". With Israel's assistance, the SLA has effectively taken over the functions of the Lebanese Government in that zone.

In 1978, following a major military operation by Israel in south Lebanon, the United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL), a multinational peace-keeping force, was deployed in south Lebanon "for the purpose of confirming the withdrawal of Israeli forces, restoring international peace and security and assisting the Government of Lebanon in ensuring the return of its effective authority in the area". Since then the UNIFIL mandate has been extended every six months, and the force has yet to fulfil its mission. The area in which over 5,700 United Nations (UN) soldiers are currently stationed largely overlaps with that controlled by the SLA and the IDF, at least in the vicinity of the border with Israel (see map in Appendix 1).

The SLA is believed to be formed by some 3,000 men, mostly Christians, although Druze and Shi'a are known to have joined. Men have reportedly been conscripted, others have been detained apparently for refusing to serve. The militia is commanded by General Antoine Lahad, a former Lebanese Army officer. A member of the SLA is locally often referred to as a "Lahdi". General Lahad took over the SLA militia following the death in 1984 of its founder Major Sa'ad Haddad, another officer who left the Lebanese Army and declared in 1979 a "State of Free Lebanon" in the border area under his control.

Until the Israeli invasion of Lebanon of 1982, the IDF and the SLA were engaged in military confrontations with Palestinian armed groups and their allied Lebanese militias. Following the withdrawal of Palestine Liberation Organization forces from Lebanon in 1982, the IDF and the SLA have been fighting against Lebanese groups including the Shi'a-based *Hizbullah* and *Amal*; the Druze-based Progressive Socialist Party; the Lebanese Communist Party; the Organization for Communist Action in Lebanon; and the Syrian Nationalist Social Party. Currently the most active group militarily engaged with the IDF and SLA forces in south Lebanon, appears to be *Hizbullah*.

The Khiam detention centre, located on a hill overlooking the town of Khiam in the "enclave" controlled by Israel and the SLA, is in a complex built as a barracks by French Mandate forces in 1933. Some of the current detention facilities were originally designed as stables for horses. The complex was taken over by the Lebanese Army in 1943. In 1978, following Israel's major military intervention in south Lebanon, the SLA took control of the barracks and began using them as a local headquarters and interrogation centre. The barracks became a more permanent interrogation and detention facility in the early months of 1985, during Israel's official withdrawal, completed in June 1985, from the areas of Lebanon it had occupied in 1982. In April 1985 the large Israeli-run Ansar detention camp near Nabatiyyah, also in south Lebanon, was closed by the retreating IDF.

B. Physical lay-out and administration

The Khiam detention centre can be described as consisting of a detention facility, an interrogation area and the SLA quarters. These areas are built up around a central yard (see map in Appendix 2).

The detention facility

The detention facility is divided into five sections. The three main ones are built within the old French barracks, and contain a double row of cells. Each cell has a door with a look-through covered by a metal shutter. Most individual cells have no source of light, but in most cells some light enters through small ventilation holes in the ceiling. These three sections are separated from the central yard by a three-meter high wall topped with barbed wire. A fourth section houses women inmates. A fifth one, the most modern, was added next to the women's section. In addition to cells, each section has its own sanitation facilities, kitchen and guard rooms.

Section I: the "Lower Prison"

Detainees refer to this section as Section I or the "Lower Prison" (*al-sijn al-tahtani*). They also call it the "Old Prison". The SLA designates it as Section 111. It contains primarily or exclusively detainees who are being interrogated. The section today includes at least four isolation cells (*zanazin infiradiyyah*) measuring less than one by one metre; six cells measuring less than two by two metres; and seven or eight cells measuring two by one-and-a-half metres which sometimes were so overcrowded to earn the section the additional name of "Cemetery Prison" (*habsat maqbarah*). Until 1988 a very small cell measuring 50 by 50 cm and 70 cm high was used in this section for interrogation purposes. Detainees called it "chicken coop" (*al-qin*).

Section II: the "Middle Prison"

Section II or the "Middle Prison" (*al-sijn al-wastani*) is designated Section 122 by the SLA. It has five cells measuring about two by two metres. They hold up to six detainees each. In 1986, 14 cells of similar size were added to accommodate the growing inflow of detainees. The section includes a nurse's room with a small clinic and a guard room. Attached to Section II, protruding into the central yard, is a walled-in exercise yard of about 12 by 12 metres; the ceiling is replaced by a mesh of barbed wire. Detainees call it the "sun room" (*ghurfat lil-shams*). Cell 5 in Section II is referred to as "the grave" (*al-qabr*) as it is particularly dark.

Section III: the "Upper Prison"

The cells in Section III or the "Upper Prison" (*al-sijn al-fawqani*), officially Section 133, were built in 1985. There are two rows of 10 cells. Each cell measures over two by two metres and holds up to six detainees. Section III includes a "chicken coop", but this cell now appears to be for punishment rather than interrogation.

The women's section

Women detainees are detained separately from the men. They are in a section near the interrogation area. The section includes six ordinary cells and a small isolation cell, with a shower, kitchen, interrogation room and guard room. In early 1990 six ordinary cells and an isolation cell, as well as an exercise yard, were added to this section.

Section IV: the "Modern Prison"

At the end of 1987 Section 144, known among detainees as Section IV or the "Modern Prison" (*al-sijn al-mustahdath*), was added to the detention complex. Built near the women's section, Section IV includes two rows of six cells and two rows of three cells. Each cell measures about three by three metres. A separate cell, Cell No. 8, measures about four by four metres and is considered the largest of the detention facilities. Section IV includes four small isolation cells and an exercise yard.

The interrogation area

Although there are a few rooms used for interrogation in some of the detention sections, detainees are interrogated mainly in five rooms located between Section I and the women's section, next to the prison director's office. Throughout the period of interrogation detainees are kept in isolation cells, or in ordinary cells said to contain "collaborators", or are left in one of the yards or corridors.

The SLA quarters

SLA members man watchtowers placed at the detention centre's five corners and guard the main gate. They have living quarters and a communications room near the prison entrance, as well as toilets or showers against one of the main walls. Five visiting rooms, built across the main entrance, were reportedly converted into bedrooms for the prison commander and other staff after family visits were suspended in 1988. The family visits that were occasionally arranged since then have taken place either in the interrogation area or in the prison director's office.

In the general area of the SLA quarters there is also the central kitchen, where food is prepared for detainees and guards, as well as offices, storage rooms, a water tank and a fuel depot.

Administrative structure

The Khiam detention centre is run by the SLA apparently under a dual command structure. One is headed by a prison director, who oversees interrogation and is in overall charge of the centre. The other is headed by a prison commander, who is in charge of the guards and other military personnel staffing the centre; since 1988 he has also supervised the sections housing detainees who have completed their interrogation.

There are apparently nine interrogators, working in shifts under the supervision of the prison director. The sections housing detainees who have completed their interrogation are guarded by two units of 13 guards each who work two-day shifts. Women detainees are apparently guarded by two units of three women, also working two-day shifts.

C. The detainees

The 200 or so detainees currently held in Khiam include people detained since mid-1985, although the turn-over is said to be constant. At its peak the centre may have held up to 350 detainees, including about 35 women.

On 11 September 1991, 51 detainees were released, reducing the number of those held at the time to 224, according to the newly freed detainees. An additional 14 detainees were released on 21 October 1991, bringing the total figure of detainees down to 210. However, a number of people were reported to have been taken prisoner between 11 September and 21 October: their exact number could not be ascertained, but it was thought to be around 15 or 20. The total number of detainees by the end of

October could thus be estimated at 225 - 230. On 1 December 1991 a further 25 detainees were released. Amnesty International is not aware of further releases or new detentions since. The current number of detainees is estimated at 200, possibly slightly over.

The vast majority of the detainees in Khiam are Lebanese, mostly from the "enclave". They include Muslims as well as Druze and Christians. Many are believed to belong to Lebanese militias and political movements active in south Lebanon against Israeli and SLA forces. They include *Hizbullah*, *Amal*, the Lebanese Communist Party, the Organization for Communist Action in Lebanon, the Syrian Nationalist Social Party and the Progressive Socialist Party. A few detainees are believed to belong to Palestinian organizations. Others have reportedly been detained for refusing to serve in the SLA, or for encouraging others not to serve, or to put pressure on relatives.

Of 210 detainees known to be detained in October 1991 in Khiam 20 were not Lebanese. They included 13 Palestinians, four Syrians, two Kurds and one Algerian. Of the 210, 16 were women -- 15 Lebanese and one Palestinian. Among the women still detained is Suha Fawwaz Beshara, from Deir Mimas, who is believed to have tried to assassinate General Lahad by shooting and injuring him in Marja'yun on 7 November 1988. During the first four months of her detention she reportedly had no mattress or blankets, was not permitted to take showers, and received only one meal a day. Her circumstances are said to have improved now, although she is believed to be held in isolation. The one Palestinian woman detained in Khiam is Kifah Subhi 'Afifi, who was reportedly taken prisoner on 24 October 1988 while involved in an armed operation near Kfar Kila.

Detainees have reportedly included minors as well as people in their sixties and over. One of the youngest, Rabah Shahrur from Kfar Hammam, was perhaps 12 when he was taken prisoner. He was kept in Khiam for eight months in 1988, apparently to put pressure on his detained older brother to confess. Another minor, Ahmad Nimr Munther from Markaba, was 14 when taken prisoner in 1989. He is believed to be still in Khiam.

D. Israel's role

In addition to exercising direct military control on the SLA "enclave" in south Lebanon, the Israeli authorities reportedly run a "civil administration" jointly with the SLA and carry out regular visits to the Khiam detention centre. According to former detainees, Israeli military or intelligence officers have a constant hand in the affairs of the centre. Their visible activities reportedly include regular inspections of the detention facilities and, at least until 1988, direct involvement in the interrogation and torture of detainees.

Israel's role with regard to detention in south Lebanon, however, extends beyond the direct presence of its personnel in the Khiam detention centre. People have reportedly been taken prisoner by the IDF in the "enclave" and then either transferred to a prison inside Israel or handed over to the SLA for interrogation and incarceration in Khiam. One detainee held between 1985 and 1991 reported the role of Israeli officers in his own case as follows:

"As I was driving [in the "enclave"], two Israeli officers stopped my car and searched it. When they found explosives, they arrested me, and called a car with two Lahdi soldiers. The latter put me in their car, blindfolded me, and tied a rope around my hands in front of me. The two soldiers kept punching me in the eyes, one of them even as he was driving the car. They took me to [Marja'yun military headquarters], where they registered my name and took my car papers. Then, after about an hour, they drove me to Khiam, where I was taken straight into interrogation. There was an Israeli there -- I got to know him later, his name is 'Y' -- and a 'Lahdi' officer... 'Y' had two Israeli assistants. They spoke broken Arabic."

General supervisory role

Between 1985 and 1988 a man known by detainees as "Y" [name omitted] was believed to be the Israeli officer in charge of detainees' affairs in Khiam, especially with regard to interrogation. Former detainees say he wore civilian clothes and was referred to by SLA members as "shaikh", a deferential title. "Y" and other Israeli officers appear to have worked regular hours every day except Saturday, although they are not believed to have resided in the detention centre complex.

Former detainees say they preferred to discuss prison affairs directly with "Y" or other Israeli officers in Khiam. This is because the SLA, apparently by admission of some SLA members themselves, would not introduce changes in Khiam without Israeli authorization. "Y" is said to have occasionally intervened, for example, during detainees' hunger strikes. During a protest in November 1989 during which two detainees are said to have died, Israeli soldiers were reportedly seen taking up positions in Section III, where the protests started, and a senior Israeli officer is said to have later carried out an investigation.

An Israeli officer known by detainees as "A" [name omitted] replaced "Y" some time in 1988. According to former detainees, both "Y" and "A" spoke Arabic well. However, unlike "Y", "A" wore a military uniform and was only involved in supervision of the detention centre, not interrogation. "A" is believed to have been replaced in late 1989 or early 1990.

Throughout the 1985 to 1988 period, Israeli officers reportedly made frequent inspections of the Khiam detention centre, accompanied by "Y" who used to speak openly to detainees in their cells. Detainees describe the Israeli presence within Khiam as less visible since 1988, in some respects "faceless". Although visits are said to have continued, direct contact between detainees and Israeli officers diminished. For example, detainees report being told to face the wall at the back of their cell if visiting Israeli officers wished to look inside.

Involvement in interrogation and torture

Former detainees have provided evidence to Amnesty International indicating that Israeli intelligence or military officers, or both, were actively involved in the interrogation of detainees in Khiam in the 1985 to 1988 period. Detainees have reported being interrogated and tortured by Israelis, or in the presence of Israelis.

Specifically, the Israeli official in Khiam called "Y" is described as having participated in interrogation, including torture, even though he usually played only a supervisory role. At times "Y" was reportedly assisted by other Israelis. Detainees say it was not unusual for "Y" to engage in a general political discussion face to face with a detainee (after the hood normally used during interrogation had been removed).

One detainee taken prisoner at the end of 1986 and released at the end of 1989 told Amnesty International that he had been beaten and kicked repeatedly by "Y" and other Israeli interrogators over a period of days. After confessing to being a member of one of the groups opposed to Israel and the SLA, he recalls:

"Then he stopped beating me and asked, 'What operations have you been carrying out?' I told him that there were no such operations and that I had no weapons or knew nothing about weapons. I told him, 'I am political, not military.' ... He asked me about my friends in the organization. I told him, 'We have a secret organization, so we do not know each other. I only know who is responsible, but I do not know his real name.' He did not believe me. He threatened to blow up my house, 'You are a terrorist!', and he accused me of going up to Saida regularly to receive instructions. He asked me if I liked the Israeli army. I told him, 'No'. 'Why not?', he asked me. 'Because you occupy my country, and harass women and old people', I replied. He said: 'We are staying here forever. Do not think that your military operations will get us out.'

"Then he wanted to talk politics. He gave me a cigarette and coffee and took the hood off my head. He let me sit on a chair, with my hands still cuffed. This was the first time that I actually saw him since the moment I was taken prisoner. He said, 'My name is 'Y'. Do not be scared. Let us talk politics. I am a democratic person.' Then he began asking me questions, 'Why are you a communist?', I told him why. 'Why do you hate Zionism?', 'Because you first took the land of the Palestinians, and then you came to Lebanon', I said. 'We came to rid you of the Palestinians, not to occupy Lebanon', he replied. And then I said, 'The Palestinians would not have come here if you had not driven them off their land. You have killed Lebanese people here. We carry out operations against you to get you off our land.' Then he put the hood back over my head and told a guard, 'Put him in the room with the snake'. 'Why?', I asked him. 'I will teach you how to liberate your land', he said. The guard took me to the yard outside, suspended me from the electricity pole, and began pouring water over me. Then he started beating me on my behind. He would douse me with water, beat me, and pour water." [The detainee says he was then taken back into interrogation].

Other former detainees referred to similar encounters with "Y". One, held between 1986 and 1988, says that "Y" came into the room in which the detainee had been beaten with an electric cable for about half an hour by an SLA interrogator, shortly after the detainee's arrival in Khiam:

"Then 'Y' came in. I found out his name later. He was being very nice. 'Take five minutes to think', he said. 'I do not need five minutes', I told him. Then 'Y' said to the guard, 'Take him outside, take off his clothes, and douse him with water. This one has got a hard head.' The guard took me to a yard outside, and they took inside a man who was already there who had been arrested at the same time as me. They made me stand against the wall and poured hot and cold water over me. After 15 minutes, my friend and I traded places again and the interrogation continued."

Israeli interrogators, including "Y", apparently invariably became involved in interrogation if it concerned actions against the IDF. One detainee, held between 1985 and 1990, reported:

"After 12 days, they took me back into interrogation, and made a new accusation: that I had been involved in the 'disappearance' of two Israeli soldiers in 1982 who are still missing [the episode reportedly took place

near Beirut during the invasion of Lebanon and the soldiers may have died in an attack rather than having been captured]. This time I was tortured very badly. They used stronger voltage when giving me electric shocks. An Israeli would come in from time to time. He said that he was responsible for the Marja'yun area and that his name was 'Y'. Once he came into the room just after I had been beaten with a steel rod over the head, and the blood was coming down over my eyes. He took off my hood. His manner was very nice, and he gave me a cigarette. He started asking me about the two soldiers. I denied any knowledge of the incident, and gave proof that I was in a different area at the time of the incident. He decided that I had not been involved, and the interrogation ended."

In some instances "Y" and other Israeli officials reportedly interrogated and tortured detainees outside Khiam. The following is the testimony of a detainee, released in 1991, who says he was taken prisoner by SLA members in Tayyibah in 1985 and brought to the local SLA headquarters:

"There were Israelis there. I recognized them because I had seen them in town before ... I was made to stand outside. They put a blindfold over my eyes, plastic handcuffs in front, and they took me inside where 'Y' was. Here they took the blindfold off, and he started asking me questions, mostly about my life. He was trying to find out if I had been part of the resistance against Israel. I denied any form of participation. Then they started beating me and kicking me all over my body, 'Y' and perhaps a total of five 'Lahdis'. They would go in and out. 'Y' kept on asking me questions about my role in the resistance. They had taken my top clothes off and they used my belt to beat me on the genitals.

"After about half-an-hour 'B' [name omitted] came in. He was responsible for Tayyibah and wore military clothes. He spoke with 'Y' in Hebrew and then left the room again. He returned after five minutes carrying what looked like a military telephone [with a crank] and 12-volt batteries. They put wires on the middle of my two index fingers and asked me if I was thirsty and wanted to drink something. 'Of course', I said. They brought me a cup of water, poured it over my fingers, and started turning the crank. I was jumping all over the place. You do not really know any more what you are doing. They would ask a question, and when I did not answer, they would shock me again. This went on until four in the morning, I still had my watch. Then they put me in a Mercedes with three others, all blindfolded, and they took us to Khiam."

Some detainees were reportedly moved from Khiam to Israeli detention facilities in the "enclave" or in Israel itself for further interrogation by Israeli intelligence officers, before being returned to Khiam. One former detainee recounted to Amnesty International how towards the end of his interrogation in Khiam in 1988 he was taken in a jeep to Haifa, along with two other detainees, by two Israeli officers. He said he was questioned intensively and in detail for 18 days about issues such as usage of buildings and roads in areas of Lebanon, but was not ill-treated. He was then returned to Khiam.

Another detainee, interrogated in 1987, recalled that after he had confessed to membership of an armed organization, 12 days after he had been taken prisoner, he was taken by car to the Lebanese-Israeli border near the village of Kfar Kila. There he says he was interrogated by an Israeli officer, in the company of "Y" who had come along, about his organization, its structure, and its relationship with other organizations. The detainee said he was not ill-treated, and was then returned to his cell in Khiam later that day.

Women detainees report having seen Israelis in military or civilian clothes. They say that normally they would not have contact with them, but that Israelis did question Suha Beshara and Kifah 'Afifi. Others have reported that both these women were temporarily taken to Israel for interrogation shortly after having been taken prisoner.

Amnesty International has no evidence of Israeli participation in interrogation in the Khiam detention centre after the departure of "Y" in 1988. However, detainees doing chores, as well as women detainees whose cells are near the interrogation section, say they saw Israeli officers enter the interrogation section after 1988.

The Israeli Government's position

The Israeli Government has stated that since the completion of the IDF withdrawal from Lebanon in 1985, it has not been responsible for maintaining law and order in any part of Lebanon. The Israeli authorities have consistently denied responsibility for the Khiam detention centre, and for the actions of the SLA in general, although on occasion they have suggested that they were working to ensure detainees in Khiam were treated humanely.

In October 1986 the Israeli embassy in the United States answered Amnesty International's appeals for an investigation of allegations of torture in Khiam involving Israeli personnel. It stated:

"Israel categorically denies that any ill-treatment was meted out to detainees under the supervision, or in the presence, of her military personnel."

In December 1986 the Israeli Attorney General wrote to Amnesty International:

"While Israel does have good relations with the South Lebanon Army (SLA), it is in no position to dictate to them how to cope with the grave threats they face. I can assure you, however, whatever limited influence we do have is used to ameliorate conditions for those held in custody by the SLA."

In January 1987 Uri Lubrani, the Israeli Government's coordinator of activities in Lebanon, told Amnesty International delegates in Israel that although the conditions of detention in Khiam could be improved, they were better than elsewhere in Lebanon. He said Israeli officials were instructed not to take part in interrogations and in general not to be involved in what went on in Khiam, although Israeli officials did visit Khiam in order to restrain the SLA from excesses.

In a letter to Amnesty International in May 1987, the Military Secretary to the Minister of Defence reiterated the Israeli Government's position that the SLA was directly responsible for the Khiam detention centre. He added:

"Under such conditions, while we are investing prolonged efforts to limit as much as possible the presence of the Israel Defence Forces in South Lebanon and our influence there, we also try to convince the South Lebanese Army to adopt usual methods of operation and ways of conduct, even if in Lebanon these are considered to be exceptional and unusual, and this also applies to the subject of El-Hiam and the visit of International Red Cross delegates there.

"We do believe that the conditions prevailing today at El-Hiam, which according to the best of our knowledge, are better than those in any other detention installation in Lebanon, are, inter alia, the result of our continued efforts."

In January 1989 Amnesty International asked the Israeli authorities for information on the situation of Suha Beshara, who had been taken prisoner by the SLA after the attempt on the life of General Lahad. Reports at the time suggested that she had been moved to Israel for further interrogation. In response, Mr Lubrani wrote in March 1989:

"We understand that Suha Beshara, who is allegedly a member of the Lebanese Communist Party, was detained in Lebanon after having shot and severely wounded General Lahad. It is to be stressed that this is strictly an internal Lebanese matter: an attempted assassination of a Lebanese army officer planned and executed by a Lebanese woman on sovereign Lebanese soil; the latter was arrested by Lebanese members of General Lahad's family and friends and, to the best of our knowledge, is being detained in a Lebanese detention facility. Upon his release from hospital, General Lahad stated publicly that it was his intention to bring Suha Beshara to trial. The government of Israel is therefore not a party to this matter -- neither *de jure* nor *de facto*. It is recommended that any further inquiries in this matter be addressed to the appropriate authorities in Lebanon."

Amnesty International is not aware of any trial involving Suha Beshara. In January 1989 the Lebanese Government reportedly requested that she be handed over to its officials. She remains held in Kham.

III. DETENTION, INTERROGATION AND TORTURE

A. Detention: absence of legal framework

Those held in Khiam have been taken prisoner in a number of ways. Commonly, SLA members in military or civilian clothing, sometimes accompanied by people in plain clothes apparently including Israelis, visit the home in the "enclave" of the person they are looking for. They ask the person to go with them for "a discussion" at a local SLA headquarters. The person is then placed in a military jeep or civilian car and taken to Khiam, sometimes after a detour past the local SLA headquarters. Sometimes people are stopped at a checkpoint on a road within the "enclave" or at one of the crossing points between the "enclave" and the rest of Lebanon. If a decision to take them prisoner is made, they are usually taken to Khiam, as above. Others may be intercepted within the "enclave" while carrying out an armed attack.

Prisoners have also been taken during military incursions by the IDF and the SLA outside the "enclave". These operations are often directed against a village where hostile armed groups are believed to be based, or from where attacks are believed to have been launched. During such incursions people have been rounded up and taken to Khiam. This is reported to have happened, for example, in the village of Shaqra on 18 February 1986, the day after two Israeli soldiers, now known to be dead, were ambushed in a nearby area.

At the gate of the Khiam detention centre and while still in the car, a hood is placed over the detainee, a blindfold is tied over the hood, and steel or plastic cuffs are put on the hands, and sometimes the feet, if they had not been placed on the detainee beforehand. The detainee is then driven into the centre.

The detainee's name and details are then registered and they receive a medical examination, apparently by a nurse. Personal belongings are taken and stored. Detainees usually have to wait until after the initial phase of their interrogation before they are issued with the detention centre's clothes. They are also given a number, usually after they have been interrogated and transferred to the regular cells.

The detainees in the Khiam detention centre are apparently held outside any legal framework. They do not appear to be regarded as prisoners of war and Amnesty International knows of no warrants, charges, court hearings or sentences, or any other form of legal process. Detainees are usually taken to the interrogation section shortly after arrival and then moved to the regular cells for an open-ended detention that for many has lasted several months or years.

Detainees have been released individually or in small groups, for example on Christian or Muslim holidays. Others have been released as part of a process of prisoner exchanges between Israel, the SLA and other groups. At the time of release, detainees receive their personal belongings and are apparently asked to sign a statement that they will not repeat the acts for which they were supposedly held in Khiam, and that if they do they risk being taken back to Khiam "for life" (*mu'abbed*). One detainee reported that "A", the Israeli officer in charge of Khiam at the time, had told him prior to his release in November 1989 that he had three options: to collaborate, to return to his village but remain under town arrest, or to leave the "enclave". He left the "enclave".

Released detainees are allowed to go to their homes within the "enclave" or are taken to the edge of the "enclave" and expelled with orders not to return. Those to be expelled are sometimes handed over to the ICRC within the "enclave" or at one of the crossing points between the "enclave" and the rest of Lebanon. For example, on 11 September 1991 a hand-over to the ICRC of 29 released detainees took place in Marja'yun. The ICRC then takes the former detainees to other destinations in Lebanon.

B. Interrogation and torture methods

Interrogation is usually directed at obtaining information on detainees' suspected participation in, or knowledge of, activities against Israel and/or the SLA. For example, detainees are questioned about attacks planned or executed in the "enclave", weapons' caches, details of the organizations they are suspected of belonging to, and names and whereabouts of other suspected members of these organizations.

After the detainee has confessed or given information, the interrogation sessions could end with a cup of coffee and a cigarette together with his or her interrogators. An interrogator may write down a statement. The detainee is then transferred to the regular cells, although he or she may be called back for further interrogation if new evidence emerges.

Perhaps depending on the interrogators on duty, a detainee may either be questioned upon arrival before any violence occurs, or be tortured for hours without any questions being asked, presumably to be "softened up". The following two testimonies bear witness to these two different treatments. The first is that of a man taken prisoner at the end of 1986 and released in 1989:

"After I arrived in Khiam, they took me straight into interrogation. I was told to lie down on the floor. 'Y' [who was already known to the detainee]

was there, and he started asking me questions... He asked me for my name, my brothers' names, the jobs we hold, my father's job, my religion (whether I was Shi'a or Sunni), and what organization I belonged to. I answered all his questions but told him that I did not belong to any organization. Then he started kicking me in the stomach."

The following is the testimony of a detainee taken prisoner with others in mid-1985 and released in 1990:

"We arrived in Khiam at noon. We were taken out of the car. Not a word was spoken. They put a sack over my head and a blindfold over that, and they placed plastic handcuffs on my hands behind my back. I asked what was going on, but no one answered. They took us to a large yard, and from there to a smaller yard, about three by four metres. They put me down on the ground. Then they brought an electric cable about three centimetres in diameter and started hitting me with it. They also poured water over me, which worsened the pain. I was beaten everywhere, so much that blood started coming out of my mouth, my nose and my back. I was screaming because of the pain, along with the three others who were with me. Nobody could hear us, because there was an engine running there. Still no one asked us any questions, and they did not respond to ours. This went on for three hours without interruption. Then they took me to a wall which, I saw much later, had maybe 10 windows; from each protruded a metal bar. They hung each of us from one of these by our handcuffs, so that I was barely reaching the ground with my toes. They had taken off all our clothes. A soldier kept pouring cold water over us. Then they started taking us inside by turns. They came for me after about an hour. That is when the interrogation began."

Torture appears to be practised systematically in the Khiam detention centre, in a variety of methods, often in combination. In addition to beatings all over the body by punches or kicks, sometimes aimed at the testicles, the methods that appear to be most commonly used are the following:

1. Electric shock

This method has been described as follows: while the person is seated or lying on the ground, handcuffed and hooded with a blindfold, an interrogator attaches electrodes to two fingers (one on each hand) or other parts of the victim's body and starts turning the crank of an apparatus producing electric current. Detainees who said they saw this machine said it looked like an old telephone, or a military field telephone, attached to a battery. The faster the crank is turned, the higher the voltage that streams through the

wires. Machines corresponding to this description are known by Amnesty International to have been used in electric shock torture in other countries.

Interrogators apparently vary the intensity of the current according to the responsiveness of the victim. If the finger treatment proves inconclusive, electrodes may then be applied to one or more of the following: tongue, earlobes, nose, toes, penis, and, especially in the case of women, nipples. Sometimes water is poured over the parts to which the electrodes are applied to enhance the effect of the shock.

The following is the testimony of a detainee held between 1988 and 1991 who says he was tortured shortly after arriving in Khiam, including by being subjected on two separate occasions to electric shocks. This is how he described the first session of electric shock torture:

"I was taken outside to a corridor in Section I and made to stand there for an hour. Then a guard took me into an interrogation room. The person there introduced himself as 'R' [name omitted]. I found out later that his name was [name omitted]. He started asking me questions, 'Which organization do you belong to?' etc., and I would say, 'I do not belong to any organization'. He then threatened to bring in my relatives, and began beating me, first with his hands. Then he brought in electricity. The wires are about two meters long. He put them on my two index fingers and began turning the crank, slowly at first, then faster and faster. Then he said, 'This is not enough for you'. He kept beating me. Then he took off my trousers and underwear and put one wire on my penis, and the other on my finger. He started turning the crank, faster and faster. I was jumping up and down. In the violence of this, the wire slipped off my penis. He repeated the electric shocks two or three times over a two-hour period. All the time he was pouring water over the areas where he had put the wires. After this I was taken to an isolation cell".

A detainee held between in 1987 and 1991 said he was repeatedly subjected to electric shocks. He described one such session as follow:

"They came back after two hours and asked: 'Do you want to talk now?' I told them that I had nothing to say. They told me to sit down on a chair. According to the voices, there were two interrogators: one who did the beating, and one who was asking questions and writing things down. They asked me again about membership. I told them that I was a high school student and did not belong to any party. At this point they brought in an electricity machine with a crank. (I did not see it then, I saw it several days

"While I was lying on the floor, [an interrogator] put my feet on the back of a chair and began to hit the soles of my feet. That was extremely painful. He kept cursing me. He was asking me where the weapons were. He accused me of planning to carry out operations and of inciting people in the 'enclave' against Israel. I denied all of the charges."

3. Suspension from an electricity pole

Between interrogation sessions detainees are frequently suspended from an electricity pole (*'amud kahraba*) located in an outside yard between Sections I and II. Most commonly, a detainee's handcuffs are slung through another pair of handcuffs, or a chain or rope, hanging down from a cross-bar attached to the pole. Detainees are usually suspended so that their toes barely reach the ground. They may be kept like that for several hours, exposed to the elements. In addition, they may be stripped of their clothes and doused with water at frequent intervals. They may also be beaten with electric cables.

A detainee held between 1985 and 1991 said he was suspended in this way after several sessions of torture including electric shock:

"Then I was taken to the yard and was suspended from a pole by my shackles... First they put a stone under my feet when they suspended me, but after two hours of standing like that they pulled the stone from underneath me and I hung for another 12 hours, standing only on my toes. My hands were hurting enormously..."

4. Dousing with water

Detainees are frequently doused with water when they are in the outside yard, for example while they are suspended from the electricity pole in between interrogation sessions. Sometimes hot and cold water is used alternatively. The detainees may be clothed or unclothed, even during the freezing weather in winter. The following testimony is that of a detainee taken prisoner in early 1989 and released in 1991.

" Then they took me to a yard and tied my hands to an electricity pole. They hung me so that only my toes touched the ground. Then they poured cold water over me. I was there for about three hours. Each time my clothes started to dry a bit, they would pour more water over my head from a bucket or something like that. Then they returned me to the cell with the 'collaborators'."

later). They put wires on my two [index] fingers and shocked me. I screamed. They did this about three times, each time asking if I was ready to confess. But I told them no. Then they put a wire on the tip of my tongue and shocked me twice. I lost consciousness. When I came to, I was in a different room ... My head was very painful. I heard voices behind a wall. They asked, 'Who is our neighbour?' I gave them my name. They said that the same things had been happening to them."

2. Beating with an electric cable

Most former detainees have reported being beaten repeatedly with a thick electric cable (*kurbaj kahraba*). Typically, an interrogator beats a detainee lying prostrate on the ground, hitting all parts of the body. Beatings with this kind of cable has also been reported against detainees waiting in the outside yard in between interrogation sessions, or as punishment for violations of the centre's rules.

The following is the testimony of a man held between in 1987 and 1991. He says he had already been interrogated for one day, given electric shocks and spent the night in isolation when he was taken for further interrogation:

"In the morning, around 11 am ... a 'Lahdi' came and asked, 'Are you [name omitted]?' I said, 'yes'. He came into the cell, put the hood and blindfold over my head and cuffed my hands in front. Then he took me to a room with an interrogator. He told me to sit down on a chair. He asked me, 'Do you have anything to confess today?' I told him, 'Nothing'. He then told me to lie face-down on the floor. He brought an electric cable and began to hit me, all the while asking me questions. He was hitting me on my back and legs. This went on for about an hour."

Another detainee released in 1989 was taken prisoner at the end of 1986 and accused of hiding weapons. He recalls:

"[An interrogator] started hitting me with an electric cable. He said, 'I am going to hit you 100 times. Keep count, and when I ask you how far I have got and you get it wrong, we will start from the beginning'. After 20 lashes he asked me how many I had had. When I said 20 he said, 'you lied, there were only 19', and continued to hit me. I counted them. He hit me 120 times, but I did not confess to anything."

Sometimes detainees are beaten with the electric cable on the soles of their feet, a practice known as *falaqa*. A detainee held between 1986 and 1991 described it as follows:

5. Painful postures

Several detainees have described the pain and physical exhaustion they suffered by being forced to keep their arms raised while standing or kneeling, or by being made to perform other forms of physically demanding activity. A detainee taken prisoner at the end of 1988 and released in 1991 recalled:

"They took me outside and made me sit on my knees with my arms raised for about one and a half hours. Then I was taken back into interrogation but I did not answer their questions. They put me in the yard with my arms raised for another half an hour, and again took me into interrogation. I still said nothing, so they returned me to my cell, where I spent three days without any interrogation."

Another detainee taken prisoner at the end of 1986 said:

The interrogator made me stand up and sit down a number of times to exhaust me. He also made me lift up a chair while I was on my knees and threatened to beat me the moment I would let the chair down. Eventually I had to drop it, and he began to beat me."

6. Deprivation of sleep, food and hygiene

During the initial period of interrogation, detainees are usually deprived of sleep and food, clearly in an attempt to exhaust them physically and mentally. This is done by forcing detainees to stand in between interrogation sessions, or by beating them or pouring water over them at regular intervals while they are kept in a corridor or in one of the yards. During this period detainees are usually further weakened by the provision of insufficient food. Although they might be given a cup of water from the first day on, detainees often receive no food at all for the first day or so, and then receive it only in limited quantities. Frequently detainees are not allowed to use a toilet for many days, and must relieve themselves in their trousers, if they are clothed, or anywhere on the ground. Those held in isolation cells apparently can use plastic buckets.

The following is the testimony of a detainee held between 1986 and 1988, who says he had already been interrogated and beaten, including on the soles of his feet, throughout the first day of his detention:

"It had become evening, perhaps it was after midnight, because it was very quiet. Then they took me into a yard between the 'old prison' and the interrogation rooms, and they shackled me by my leg to a door. I was lying on the ground and trying to sleep. But each time somebody came through

that door, I would be jerked around. I could hear the voice of a friend, [name and details omitted], who was standing against a pole near the entrance to the 'old prison', a few metres away from me. He screamed each time they poured water over him. I stayed there until the next morning. I had no food or water."

A detainee held between 1986 and 1989 says he was kept undressed during the day while in the yard and while being interrogated. He also testified the following:

"The first two days they gave me no food. They would actually bring you food, but before you can touch it they take you into interrogation. They will give you water when you ask for it, but usually with a delay, sometimes of an hour. Or they will say, 'You have to confess first. You will not eat, drink, or go to the toilet until you confess.' In fact, I did get to eat and drink, but I did not see a toilet for 10 days, and had to relieve myself in my trousers, at night, or just anywhere during the day".

Another detainee taken prisoner at the end of 1985 and released in 1991 reported being interrogated for 23 days and tortured in a variety of ways, including with electric shocks. He said:

"I had no real sleep in this period, and very little to eat: two pieces of toast and a cup of water for breakfast, and the same for lunch and dinner. In those 23 days, there were eight days when they tied my hands behind my back rather than in the front, which was much tougher. They would take me to a toilet every 48 hours. In between, I had to relieve myself in my trousers. When they take you to the toilet, they don't let you walk. My feet were cuffed, so they dragged me over the ground to the toilet."

7. Hood and handcuffs

Upon arrival in the Khiam detention centre and during interrogation, detainees are normally hooded with thick dark canvas sacks, described as dirty and smelly. To make sure that they cannot see, a blindfold is usually placed over the sack. In addition, detainees' hands, and sometimes feet, are placed in steel or plastic cuffs. The plastic cuffs can be particularly painful when tightened because they can cut into the flesh. The sack and cuffs are apparently removed when a detainee is put in an isolation cell or held in a cell with suspected "collaborators".

The main reason for the hooding seems to be to disorient detainees and induce fear, rather than to prevent victims from identifying interrogators. Detainees have reported that their hood was removed towards the end of their interrogation in the presence of their interrogators. Some detainees wearing hoods are hit, exploiting their inability to expect the blows and thus increasing the distress and degradation caused by the blows.

8. The isolation cell

Throughout the period of interrogation, detainees' only contacts are their interrogators and possibly one or more "collaborators". Detainees under interrogation are often kept in isolation cells, said to measure less than one metre per side and to be so dark that detainees are sometimes unable to discern the food on their plates. One detainee reported having spent 60 consecutive days in such a cell in 1985, sleeping in a sitting position. Sometimes, to increase the distress, two detainees would be placed together in the same isolation cell for several days. In these cells they may be able to hear the moaning and screaming of other detainees.

This is the testimony of a detainee held between in 1985 and 1990, who says he had been interrogated and tortured for three days before being put into an isolation cell:

"That evening they put me and my friend [name omitted] in an isolation cell. It measures 90 cm by 90 cm. We could not lie down in it. They kept us there for seven days, without interrogation. We ate three times a day, but very little: spoonfuls of either potatoes or beans or rice or lentils. We were very hungry. We had a bucket for toilet, and there was a can with drinking and washing water in the cell. There was no light. There was a tiny opening in the ceiling for ventilation from the barracks, but it did not permit light to come through."

9. The "chicken coop"

Until early 1988, a very small cell called the "chicken coop" (*al-qin*) by detainees was in Section I. This cell is no longer in use and may have been demolished. However, a similar cell is reportedly still used in Section III not for purposes of interrogation but to punish detainees considered to be "trouble makers".

The "chicken coop" in Section I was apparently 50 cm long, 50 cm wide and 70 cm high. A detainee, hooded and bound, would be pushed in it in a sitting position, with the head on the raised knees. The detainee would be kept in this cramped position for two or three hours, enough to cause severe back and neck pains. One detainee held between in 1987 and 1991 related his experience of the "chicken coop":

"After five days in isolation, and I was not talking, they put me in what is called the 'chicken coop' ... The first time I was in there for three hours. After three hours, you feel like you are about to explode ... They put me in the 'coop' three times, each time for about two or three hours."

10. The "collaborator's room"

During interrogation, a detainee may be placed in a cell that already has one or two other occupants. These are believed to be informers, usually detainees who have been "turned" during interrogation and have agreed to cooperate with the interrogators by passing information obtained from the newly arrived detainee. The "collaborators" would introduce themselves and claim to be members of an armed group, or of having actually participated in armed attacks against the IDF or the SLA, in an attempt to obtain the confidence of the detainee under interrogation. The following is the testimony of a detainee held between 1987 and 1991:

"After about 10 days, they put me in a cell with a 'collaborator'. At first I did not realize that he was a 'collaborator', but after a while it became clear. He had cigarettes and a lighter, while normally detainees only receive two cigarettes, lit by a guard. He told me that he had been in the resistance, but that he had 'good connections' (*wasta*) in the prison. He asked if I belonged to any particular party, and whether I had been involved in the resistance. At this point he got into a fight with the guy in the next cell who accused him of being a 'collaborator'. I told him I was a high school student and had not been involved. The next day, the collaborator told the interrogators that I belonged to the Communist Party. I was then taken back into interrogation and accused of being a communist. When I denied it, the torture got worse than it had been until then. If before they used electricity on me for an hour, now it would take two hours."

11. Insults and threats

Insults, especially of the detainee's religion or female relatives, are common. Threats, including death threats, are often directed at detainees or their relatives. "If you do not confess, we will bring your mother here and torture her in front of you." "If you do not confess, we will blow up your house." "If you do not confess, you will not get out of here alive." Some such threats appear to have been carried out, or refer to actions that detainees know have actually been carried out against others. The following is the testimony of a detainee held between 1985 and 1991:

"At one point, an Israeli interrogator said that he would blow up my house and bring in my fiancée if I did not tell him where the 'Katyushas' were. I found out shortly afterwards that they had in fact blown up the house. [Some days later] they took me by car to see my house which had been blown up. It was a civilian car. Then they took me straight back. They did not really say much, just, 'See what the result of your actions is', as a sort of psychological pressure. There had been 10 people living in that house, a two-storey house, owned by my father."

A woman detainee held between 1987 and 1988 described other threats and a mock execution:

"During my interrogation the 'Lahdis' threatened to blow up my house and my entire family. They also said they would pull my clothes off. But nothing of this sort happened.

"After five days, they started using electricity. They put wires on my two index fingers, poured water over me, and shocked me. I screamed. Then they put a rope around my neck and threatened to kill me."

12. Torture of relatives

To put additional pressure on detainees, one of their near relatives may be detained in Khiam for short or long periods and tortured or ill-treated within earshot of the detainees. This method of psychological torture appears to be highly effective. Detainees say that once they heard the anguished voice of their mother or father, for example, they could no longer resist their interrogators.

This is the testimony of a detainee taken prisoner at the end of 1986 and released in 1989. He said he had already been repeatedly and severely tortured when they brought in his mother:

"Then [the interrogator] told me, 'I brought your mother here.' And sure enough, she was in the next room. I heard her scream. She is 50 years old. They kept her for three months, I found out later, and they tortured her to put pressure on me. Eventually, when I heard her scream, I confessed to being a member of the [name of the group omitted]."

C. **The interrogation of women**

Women detainees in the Khiam detention centre are reportedly interrogated and tortured by male interrogators, although they are kept separate from men detainees and are guarded by female guards. In general, the same interrogation methods used against men appear to be used against women, with the exception perhaps of the suspension from the electricity pole. However, women detainees have reportedly been subjected to threats of rape and forms of specific sexual abuse.

For example, women are said to have been partially undressed and beaten with an electric cable on their bare buttocks during their interrogation. One such case reportedly occurred in May 1990. When electric shock torture has been used against women, the electrodes were reportedly often applied to the nipples. For some victims this appears to have led to severe emotional problems. Some women are said to have been medically examined in the presence of male guards. A woman held between in 1990 and 1991 related her experience as follows:

"Around 12.30 pm, two 'Lahdi' soldiers came to my home and asked me to come along to Khiam 'to have a word.' The 'Lahdis' did not say anything as we were driving. We were in a white Mercedes. When we arrived at the gate, there was an Israeli officer in a jeep, and the 'Lahdis' told him, 'We have got a present for you!' Once we arrived inside, a female guard put a sack and a blindfold over my head, and steel handcuffs on my hands. Then they took me to a room where my clothes were searched, and a nurse asked me if I had any medical problems. Then I was taken to an interrogation room. At first, only one man was there, a 'Lahdi.' He started asking me questions, and accused me of belonging to [name of the group omitted]. I denied this. Then he brought an electric cable and let me feel it, threatening that he would beat me with it. He also brought electric cables and let me feel those. At first I had been sitting on a chair, but now I was made to kneel on the floor with my arms raised. Then he started beating me with the cable, especially on my back and legs. I stayed in that room until 2 am and he would come and go. Around 2 am, a guard put me in a cell with three other women.

"The next day, at 8.30 am, I was taken into interrogation. A different interrogator was there, who asked me questions. He slapped and kicked me. This lasted for one and a half hours. Then he began threatening me with the electric cable, so I told him some things. At noon, I was returned to the cell for lunch. Then I was taken back to interrogation. The

interrogator put electric wires on my two little fingers and began to turn the crank. At first it was a weak pulse, but then it became stronger and stronger. This went on for 15 minutes, and then he left me. A guard put me back in my cell 'to think.' Around 8 pm I was taken back into interrogation. There was another man this time. First he was sweet-talking me, but then he changed his manner, and began cursing me and making sexual innuendos and threats. Then he beat me with his hands ...

"On about the 15th day, they applied electricity again on my two little fingers, and this time also on my left breast. After 30 days, they closed the file."

Another woman detainee, held between 1986 and 1987, related what happened after four days in detention and a morning interrogation session:

"'Y' came in the afternoon with several others. He took the sack off my head. He began very kindly, 'Why are you here?' and so on. Then he changed to insults and threats. He said many bad things, including sexual things. And he beat me. Then he left. A little later, four brutish men came into the room and began circling around me, all the while insulting me and slapping me, obviously to scare me. I did not say a thing. There were some threats. They said they would pull down my dress. One said, 'Give me a kiss!'. Later, one of them hit me on my left ear so that I could not hear through it all night.

"Eventually 'Y' came back in. He put the sack back over my head, and cuffs on my hands and feet, and took me outside. There he began asking me about weapons. It was evening. He cuffed me to a tree. There was a lot of mud there. The sack was very smelly. They kept beating me. 'Y' kept insisting that he wanted to know where the weapons were. Then he left me 'so that I could think it over.' It was very cold. I stayed there for maybe an hour. There were some other people, and they were making strange noises, like barking. I became nauseous because of the sack, and began to choke. 'Y' came back and said he would take off the sack if I agreed to talk. I refused, and he began beating me with a cable. Then I lost consciousness. They took me to a cell and took the sack off my head, but they continued to beat me. They hit me with the cable on my back and twice on my fingers. This was extremely painful. Later I heard cars leaving the compound. Then a guard called [name omitted] came in. He took my sack off and gave me a cigarette. Although I did not realize that at the time, my interrogation was over. It was night, and I slept."

D. Injuries and deaths after torture

Torture in Khiam is reported to have caused physical injury and, on a number of occasions, to have led or contributed to the death of detainees. Former detainees have complained of injuries including broken ribs and toes, hearing difficulties and back pains as a result of beatings; severe bruising and injuries to the feet and other parts of the body as a result of being hit with electric cables; urinary tract problems and internal injuries. One detainee held between 1986 and 1989 recalled:

"On the 11th day they took me out of my [isolation] cell around 5 am and brought me to an interrogation room. 'Y' was there. He asked me questions like, 'Who do you know in the resistance?', 'Who do you know in the political parties?', 'Which group do you belong to?'. I still was not answering his questions, so they kept me almost continually under interrogation that day, until midnight. My body was all swollen from the beatings with the cable. At one point, an Israeli interrogator stamped on the back of my head with his boot as I was lying on the floor. Then he turned me over, and stamped on my mouth. Blood was coming out. He broke my nose that way, and I could not hear through my right ear for some time afterwards. I had to be operated on my nose and ear after my release."

Former detainees say that they hardly ever received medical attention during interrogation for injuries inflicted by torture. Much, however, appears to depend on the individual interrogator. One detainee reported telling his interrogator, after he had been kicked in the abdomen, that he had had an operation on his appendix, and that it was hurting. "Why did not you tell us?", the interrogator is said to have responded, referring presumably to the medical examination following arrival at Khiam. He then reportedly ended the interrogation for that day and made the detainee stand outside in the rain for the remainder of the evening. Those with serious complaints may be taken to the hospital in Marja'yun, where Israeli staff is said to be operating.

Former detainees recall a number of cases in which a fellow detainee died apparently after torture. Information on the precise circumstances of the deaths is not available to Amnesty International. However, in at least two cases, the victims are said to have been in good health prior to their detention and to have been tortured or otherwise ill-treated while in Khiam. One, Ali 'Abdullah Hamzah, a 36-year-old school teacher from the village of Jmayjmah, died on or around 4 March 1986. Fellow detainees say that he had been in an isolation cell and kept screaming and proclaiming his innocence. A guard reportedly came and took him out of his cell, tied him by his neck to a pole in an outside yard and beat him. The victim was eventually taken to

hospital but may have been already dead on arrival. The other case is that of Husayn 'Ali Mahmud, a man in his fifties from Hula. He was taken prisoner on 20 June 1987, apparently for refusing to collaborate with the Israeli forces. He was believed to be a member of the Lebanese Communist Party. His body was reportedly returned to his family in early July.

Two other men taken into custody by the SLA are reported to have died as a result of their treatment. 'Abdullah Ghamlush from Shaqra reportedly died after having been tortured in the SLA's "Centre 17" in Bint Jbail in May 1986. 'Abdullah Nadher from 'Arab Salim is said to have suffocated to death in the trunk of a car that was transporting him to Kham, also in 1986. Another detainee, Zakaria Muhammad Nadher, is said to have died in custody in Kham in June 1985. He apparently had marks around his neck, and some reports suggest he was strangled or executed by hanging.

IV. DAILY LIFE IN KHIAM

Once the interrogation is over, detainees are placed in one of the cells used for long-term detention in Sections I to IV, or in the women's section. What begins then is a period of detention normally shared with other detainees, in conditions that former detainees say have improved over the years. However, it is still a period of tedious daily routine and almost total isolation from the outside world.

Perhaps most importantly, what detainees face is a period of complete uncertainty about their future until the moment of release. Detainees say that guards sometimes tell them for months in a row that they are about to be released. Other guards have reportedly indicated that the decision on release depended on Israel. In any case, detainees generally know that their fate is largely linked to the politics of the region and that this may mean months or years of detention in Khiam.

A. Life in a cell

Clothes and blankets

When the detention centre was opened in 1985, detainees say they used to receive one set of blue prison clothes (a pair of trousers, a shirt and a woollen jacket), which they believe were left-overs from the Israeli-run Ansar detention camp. When families were allowed to visit the centre, they would bring additional clothes. Since 1988 detainees have received two sets of clothes. Initially detainees would also receive two or three blankets to be used as a mattress as well as cover. Since 1988 they have been given four blankets as well as a thin sponge mattress.

Space inside a cell

Many cells in the Khiam detention centre have been described as small, dark and dirty. Initially, overcrowding was a serious problem. One former detainee described his experience in mid-1985 as follows:

"Then [after having spent two months in isolation] they put me in a larger cell. There were four of us, and sometimes five or even six. We would sleep on our sides and on top of each other, taking turns. As a toilet, there was one bucket for five people. It would fill up really fast. I spent six months in this cell, before they transferred me to Section III because of overcrowding. Here there was a little more space."

Another detainee said he shared another cell of two by one and a half metres with three others, and that although they were given mattresses, these did not fit and had to be bent. The detainees would try to sleep lying in alternating feet/head positions. Overcrowding was apparently eased after the opening of Section IV at the end of 1987.

The lack of light

The absence or **scarcity of light in cells** has been a main cause of hardship for detainees in Khiam. Cells in Section I and II are notorious for being particularly dark. One detainee taken prisoner in 1985 said he spent six months in a cell in Section I. He said it was so dark that "I could not see the colour in my cellmates' eyes." He then spent two years in cells in Section I and II. After that he said he had to be taken to Marja'yun hospital for eye tests since he had severe eye pains, and eventually had to undergo an eye operation. He was then moved to a cell in Section IV which was apparently larger and had light coming in through a small opening in the wall.

The search for better lighting is one of the main reasons for requests of transfers by detainees. One detainee, taken prisoner in early 1989, said he was held in two cells in Section II for a total of 12 months, then asked to be moved because of eye-sight problems. After five months of several transfers he eventually reached a cell in Section III, which he described as "being a little better because it has more light".

Another detainee, taken prisoner at the end of 1986, related his struggle to be moved from cell No. 5 of Section II (called "the grave" by detainees) after having spent 11 months there with four other detainees. He described what happened when he requested a transfer complaining of eye-sight problems:

"They took me to 'Y', hooded. He asked me to collaborate, in exchange for which he promised me a better cell, exercise in the 'sun room' whenever I would wish, access to cigarettes, an early release, a car, money and women. I refused, saying that I was not interested in those things. So he told me, 'you stay where you are.' They returned me to the same cell, and that same day I went on hunger-strike. I told them that I would not eat until they moved me. Then they took me to the yard and said, 'If you will not eat, you are going to eat beatings.' I refused, so they beat me a bit. Then they made me stand against a pole for about four hours, 'until you decide to eat.' At 4 pm 'Y' came to me and asked, 'Are you going to eat?' I told him 'no.' So they put me in another cell in Section II ... which is better than the others. I spent 10 months there. Then I was in cell [number omitted] of Section II for about six months. At this point I made another

hunger-strike for the same reason, requesting to be moved to Section III. After one day, they transferred me to cell [number omitted] in Section III". [The detainee spent the next seven months in Sections III and IV, until his release at the end of 1989].

Killing time in a cell

In their cells detainees say they are not allowed to have any objects except for their clothes, mattresses, blankets, towels and toiletries, as well as a bucket and water jug. To kill time, detainees tell each other stories, recite poetry or verses from the Qur'an, and play games with buttons or olive stones. Detainees say they memorize important dates of their detention experience, as well as dates important to the detention centre history in general. Some manage to obtain or manufacture needles and thread, which, along with olive stones, they use to make prayer beads (*masbahah*). Needles and prayer beads are said to be forbidden objects (although prayer is allowed). Their discovery may lead to confiscation and punishment. One detainee said that he was put in the cold outside and then placed in an isolation cell for 20 days after guards found a needle in his cell.

Since 1989 detainees have apparently been allowed to play cards in their cells and may receive one or two cigarettes a day. Talking, however, is said to be generally forbidden, except as a whisper. Violators of this rule may be taken out and beaten, or the whole section may suffer some form of collective punishment.

Sanitation

Men detainees apparently have no access to toilets in the detention centre. They must relieve themselves in a plastic bucket in their cell, which they often try to keep covered with towels. **A jug of water in each cell is used for both drinking and washing.**

In 1985 detainees were allowed to take a cold shower on average once a month, but this was irregular. They say that they would be given no more than one minute to shower, as guards would hurry them along. By 1987 detainees were apparently given five minutes to shower once every two weeks in the summer, and once a month in the winter. After an uprising within the detention centre in November 1989, detainees were reportedly allowed to shower every 10 days. However, **since 1990 the practice has apparently reverted to showering once a fortnight in the summer and once a month in winter.**

Food

The years 1985 to 1988 are remembered by former detainees as years of hunger. Each detainee would receive two pieces of toast three times a day; some jam, a few olives or a boiled egg for breakfast; and a few spoonfuls of rice, pasta or potatoes with beans or other vegetables for lunch and dinner. Sometimes five people in a cell reportedly shared a single plate of rice and beans, or a single egg. One detainee summed up the situation by commenting: "You do not think about freedom; you think about your next meal."

In 1988 food reportedly improved in quantity and quality. Typically, detainees would have half a loaf of local bread along with some cheese and a spoonful of yoghurt or beans (*foul*) for breakfast; a plate each of potatoes or rice or pasta with some vegetables and fruit for lunch; *hummus* (a paste of chickpeas), some sardines, canned tuna or meat, and beans for dinner. On Fridays, the lunch menu would include *mujaddarah*, a popular dish of lentils, rice and fried onion. Since 1991, former detainees say they have received chicken for lunch on Wednesdays.

Exercise: the "sun room"

Opportunities for exercise were initially extremely limited. In 1985 detainees would be taken from their cells once every two months to walk around for about five minutes in a yard which they call the "sun room" (*ghurfat lil-shams*). There are two such yards for men detainees. They are small walled-in areas, with a barbed wire mesh for roof, built next to Sections II and IV for men detainees. It appears that detainees are today allowed in the yard every few days for periods ranging from 15 to 30 minutes. Usually, detainees are taken in small groups to the yard where they may perform simple gymnastics but are forbidden to speak.

Conditions for women detainees

Conditions of detention for women are described as somewhat better than those for men. Initially, overcrowding was also a problem, as up to eight or nine women would sometimes share a cell of about three by three metres. The situation later improved, especially after additional cells were built in 1990.

Each woman has four blankets and a mattress. Cells in the women's section have a light bulb; lights are turned off at 9 pm. Talking is permitted inside the cells only. Detainees do, however, talk with their neighbours through their cell doors or the small window in the back of their cells. Sometimes they sing in low voices between the cells. Within the cells they may play with cards or olive stones.

Women detainees have the same diet as men detainees, but apparently have better access to toilets and showers. Women are reportedly taken to bathrooms in the morning at 6 am, each cell taking its turn. They then clean their own cells and refill the water jug. At night, they are again taken to the bathrooms. They may take adequate showers every other day, and get some exercise in their own "sun room" or in the corridor of the women's section every day or every other day.

Work assignments

Detainees may perform a number of tasks in the detention centre. This is usually seen as a favour rather than a hardship. There are three areas of assignment: the "internal assignment" (*al-kilfah al-dakhiliyyah*), which includes food distribution and cleaning within individual sections; the "external assignment" (*al-kilfah al-khariyyah*), which includes garbage collection, cleaning and small repairs throughout the detention centre; and the "kitchen assignment" (*kilfat al-matbakh*), which entails food preparation.

Women as well as men perform these tasks. Detainees on the "internal assignment" say they have tried to help other detainees, for example by providing extra food or smuggling needles and other objects. However, if discovered they risk losing their job and being punished. Many "collaborators" are believed to be given priority in obtaining a work assignment.

B. Guards and "collaborators"

Detainees say that some guards have been friendly, especially if they came from the same village, while others have been described as seeking to make detainees' lives as miserable as possible. Detainees have complained, for example, that guards and other staff stole supplies, especially food and clothes. Food is apparently brought in every day from Marja'yun and then prepared in the main kitchen for distribution to inmates and guards alike. Detainees say that for a while one SLA officer used to sell the best items, like canned meat and fish, to merchants in the village of Khiam, while buying staple foods, like lentils, rice and beans, for the detainees. This apparently ended in 1990.

A source of fear or disquiet for detainees is the presence among them of real or suspected "collaborators". These include detainees who try to help interrogators by finding out information relating to events outside Khiam or plans for actions within the centre such as protest strikes. In exchange, "collaborators" enjoy favours and a greater margin of freedom. For example, they reportedly can move around more often, are chosen for the work assignments, take showers and have exercise daily, and are allowed cigarettes in greater numbers. One detainee held between 1989 and 1991 reported:

"I worked for three months, except for two days, in the internal *kilfah*, distributing food to the cells. There were four 'collaborators' doing this work, one who was suspected of being a 'collaborator', and myself. I was working on behalf of the prisoners, that is, bringing them water, making sure clothes got washed, etc., while the 'collaborators' were doing just the opposite. I had to be very careful. I lost the job when one of the 'collaborators' saw me pass something to my friends."

"Collaborators" are usually known to detainees, who avoid contact with them as much as possible. Sometimes "collaborators" are attacked by other detainees. In the spring of 1989, for example, several detainees reportedly tried to kill a suspected collaborator in Section III. The attempt failed and the assailants were beaten by guards and put in isolation cells. Shortly after this attempt, some 30 detainees reportedly attacked another suspected "collaborator" who was considered to be particularly mean. He was apparently hospitalized for three days.

C. Medical care

In addition to the injuries sustained under torture, medical complaints from detainees include most commonly skin conditions, like rashes, often caused by insufficient hygiene. Other common complaints have been, lice infestation, eye-sight problems, mouth infections, stress-related ulcers and food poisoning.

There seem to be two or three nurses in the detention centre at any one time. The quality of their care is said to be poor, often consisting of the administration of pain-killers for detainees suffering, for example, from ulcers. According to detainees, nurses may respond slowly when called to the cells for a medical complaint, or not respond at all, claiming for example that detainees are faking an illness. A woman detainee taken prisoner in 1989 was reportedly put in an isolation cell for eight days, and later again for 19 days, because she complained of a skin condition. She apparently did not receive treatment.

A physician is said to visit the centre once a week. During 1987 a doctor from Jezzine reportedly came every Thursday. Since 1989 a doctor from Qlay'ah is said to visit every Tuesday. Detainees say that only a small number of patients are referred to the doctor by the nurses. Some are subsequently referred to a hospital in Marja'yun for tests or an operation. In the hospital, the detainee may remain handcuffed and blindfolded for the duration of the tests or treatment.

Negligent medical care, in addition to the overall conditions of detention and treatment of detainees, may have been a factor in the death of five men detained in Khiam. They include Bilal al-Salman and Ibrahim Abu 'Az, who both died reportedly after having been exposed to smoke from a smoke-grenade and tear-gas while in their cells during a protest by detainees in November 1989. In the case of Bilal al-Salman detainees report that cellmates called for medical assistance when they saw him breathing with great difficulty, but no one came to help.

Other detainees whose deaths could be ascribed at least in part to the conditions in Khiam and poor medical care include Labib Fares Abu Raida, from Hasbayya, who was said to be very ill during his detention and died one month after his release in 1986. Ahmad Turmus, a man in his mid-sixties from the village of Tallusah, reportedly died of a heart attack in November 1987 after taking one of the rare cold showers allowed at the time and then being exposed to a cold current in his cell. As'ad Bizzi, from Bint Jbail, reportedly died in August 1990 without having received adequate treatment for cancer.

Some men and women currently detained in Khiam are believed to be in poor health. They include 'Ali Barakat and 'Ali Mahdi 'Ayyub, said to have acute ulcers; and Najah 'Alayq, said to be affected by a skin condition. Others reported to be suffering from physical or emotional ailments are Haytham Dabaja, Naser Kharfan, Hasan 'Alawiyah, Kamel 'Isa Zhur, 'Ali Shu'aybah, Farida Rislán and Zaynab al-Haj.

D. Detainees' protest strikes

Protest strikes before November 1989

Detainees in the Khiam detention centre have been on hunger-strike several times in an attempt to obtain improvements in their conditions of detention. Former detainees say that some of their demands were met in the aftermath of a strike, but the situation often returned to what it was before the protest. In the long term, however, the overall conditions of detention have improved.

In April 1987 detainees in Section III refused to accept food for three consecutive meals, demanding a better diet. Detainees say that food improved for a few weeks. Another hunger-strike took place in November 1987 and lasted three days. On that occasion some 120 detainees reportedly went on strike the day after the death of Ahmad Turmus. Their demands included improvements in food and medical care, more frequent showers and access to the exercise yard, and regular visits by the ICRC. After a failed attempt at force-feeding, detainees on strike were reportedly taken to the

exercise yard, beaten and doused with water while other detainees shouted and banged at the doors in protest at the beating. Some of the detainees' demands, such as those relating to showers and access to the yard, were eventually accepted, although apparently only for a few weeks.

Three short hunger-strikes were reported in 1988, in February, May and December. The strike in May was carried out in different sections, despite the difficulty of communicating between sections. It reportedly led to the provision of additional blankets and clothes, and mattresses to detainees who had not yet received them.

Sometimes attempts at organizing a strike were discovered and thwarted, reportedly leading to punishments including beatings and solitary confinement. In the words of one detainee, detained in Section II in the summer of 1989:

"At one point during this period we were talking with detainees in the neighbouring cell about how to get our rights. The guards heard us and, in the evening, the interrogators came. They took all the detainees out of five cells and into the yard, blindfolded us, and beat and kicked us for two hours while we were lying on the ground. They accused us of planning a strike, and they threatened us that we would get more beatings if we continued in this way."

The intifada of November 1989: two deaths

Tension within Khiam was high during the first weeks of November 1989. At the beginning of the month there was a two-day hunger-strike in Section III. Detainees demands included permission to receive newspapers and have sewing needles in their cells. These demands were not accepted. On or about 20 November a detainee was reportedly beaten by a guard in unclear circumstances in Section III. Two days later two guards in the same section reportedly forbade five detainees in cell No. 7 to pray and then beat them severely with sticks when they refused to comply. Three of them, Rafiq Dabaja, Ahmad Yahya and Jihad Hammud, are said to have been taken to hospital as a result.

According to the accounts of former detainees, on the morning of 25 November 1989 detainees in cell No. 13 in Section III were accused by guards of raising their voice and laughing. One such detainee, 18-year-old Amin Turmus, was taken out of his cell and beaten in the corridor by the head of the guard unit. The same treatment was meted out to Muhammad Hazimah, despite his attempts to resist being dragged out of his cell and the protest of the other detainees. **Detainees in the section then refused to have lunch and asked to speak to Israeli officers. In response, guards went to cell No. 20, took Adnan Ibrahim into the corridor and beat him. The other detainees started to bang**

on their doors and shout "Take all of us out" and "*allahu akbar*" (God is the greatest). The guards fired into the air inside the section and left. The prison commander tried to negotiate with the detainees, but they persisted with their demand to speak to Israeli officers.

As the stand-off continued, SLA and IDF soldiers are said to have taken up positions in and around Section III. A smoke-bomb was thrown into the section, but the smoke, which was red, failed to spread. Following a second failed attempt to negotiate by the prison commander, another smoke-bomb was thrown into the section, this one producing black smoke. As detainees began to suffocate, guards allowed those most affected to go to the yard for 15 minutes. Two detainees, 'Imad 'Awada and 'Ali Fuqani, appeared to be in a bad state. That night about 10 detainees, pointed out by "collaborators" in the section, were taken out into the yard, beaten and kept there. On the morning of 26 November detainees accepted to end their strike in exchange for the return of those detainees who had been taken to the yard. However, the protest had already spread to other sections.

In the afternoon of November 25, detainees in Section IV were alerted by the commotion coming from Section III and the sight by some of them of armed soldiers around the section. When they realized that a protest had started they began to bang on their doors. After the prison commander failed to calm things down, a smoke-bomb was thrown into the section and landed near the door of cell No. 15. Two of the inmates there were Bilal al-Salman from Markaba and Ibrahim Abu-'Az from Bint Jbail. The next morning, 26 November, about 15 detainees were taken to the yard and beaten. In the afternoon, these 15 detainees were moved to Section II, including Bilal al-Salman and Ibrahim Abu-'Az who were placed in cell No. 4 and No. 17 respectively.

That evening Bilal al-Salman began to experience difficulty in breathing, apparently in a delayed reaction to the smoke inhalation of the previous day, as well as the beatings sustained in the yard. His cellmates called for help but guards came with delay and then insulted the detainees rather than seeking medical help. Bilal al-Salman stopped coughing in the early hours of the morning, and his cellmates thought he had finally managed to go to sleep. In the morning of 27 November they discovered, however, that he had stopped breathing. They called for the nurse, but by then Bilal al-Salman was dead.

As the news of Bilal al-Salman's death spread in Section II, detainees began shouting and banging their doors. Guards threw a tear-gas canister into the corridor of the section. Shortly after they had to break windows in order to let the gas out. The cells were eventually opened and the detainees allowed to go to the yard. It was too late for Ibrahim Abu-'Az: he died shortly after, either in the corridor of Section II or on the

way to hospital. Three other detainees, Muhammad al-Masri, Hasan 'Assayli, and Husayn Sa'ad, were also taken to hospital in Marja'yun and kept there for several hours. The hospital was apparently guarded by IDF soldiers who kept away families who had heard rumours of the protest. Detainees from Section II spent the night in the yard, as their cells were too contaminated by the tear-gas.

Women detainees joined the protest in the evening of 25 November, after hearing men being beaten. Although they had no precise information about what was going on elsewhere in the detention centre, they started banging on their cell doors and singing nationalist songs. Guards came and beat one woman from each cell, while the prison director threatened further punishment. The women found out two months later from one of their cellmates who was hospitalized in Marja'yun that two detainees had died.

It appears that an investigation was carried out into the circumstances of the November 1989 *intifada*. Detainees say that an Israeli senior officer questioned SLA staff – but not detainees – and that two guards were dismissed after several weeks. A panel of SLA officers questioned those detainees who had been taken to Marja'yun hospital during the protest. In December 1989 Amnesty International wrote to General Lahad asking for the results of the investigation but received no response.

At least two other strikes have taken place since. In mid-April 1991 detainees reportedly went on a short hunger-strike to demand better food and improvements in the health situation. In August 1991 a one-day strike is said to have taken place over cigarette allotment.

E. Lack of access to the outside world

1. Communications with relatives

Family visits in the Kham detention centre initially took place on average once a month for about five minutes. However, in the spring of 1988 they were suspended, for reasons unknown to Amnesty International. Former detainees believe it may be a way to create additional pressure for obtaining a prisoner's exchange. Since 1988 only rare visits arranged as a special favour or through a bribe appear to have taken place.

Families could meet detainees in the interrogation rooms until special rooms were constructed for this purpose in 1987. In these rooms detainees could meet their relatives separated by a metal screen. After the suspension of visits, relatives have still been allowed to bring clothes, towels and toiletries which are delivered through the guards.

Detainees are said not to be normally permitted to send or receive mail. One exception was that of Suha Beshara, who in March 1990 was reportedly permitted to send letters to her family and the Secretary General of the Lebanese Communist Party. Her family is said to believe that the exception was made to remind the world that there were detainees in Khiam who might be included in a possible prisoner exchange deal. Amnesty International does not know the content of these letters.

The remaining form of communication with relatives are oral messages transmitted through the guards (often guards from the same village as the detainees), or messages broadcast by families on the popular radio program "*min nahnu bi khayr*" that are relayed to detainees by friendly guards. New and former detainees are of course a main source of news for the other detainees and their families.

2. *The International Committee of the Red Cross*

The International Committee of the Red Cross (ICRC) has never been allowed access to detainees in the Khiam detention centre. Repeated requests by the ICRC to the SLA and Israel to obtain access to the centre have led nowhere.

Both the SLA and Israel have indicated that ICRC access to Khiam was conditional to the ICRC being granted access to SLA members and Israeli soldiers believed to be held in Lebanon by other armed groups. General Lahad has been quoted by press reports on several occasions saying that no ICRC visits would be permitted until the ICRC was allowed to visit SLA members, today numbering eight, who may be held by other groups in Lebanon. In January 1987 Uri Lubrani, the Israeli Government's coordinator of activities in Lebanon, told Amnesty International that although Israel had discussed with the SLA the issue of ICRC access to the Khiam detention centre, he did not see why such access should be granted by the SLA when SLA members held by other groups in Lebanon had no such access.

The ICRC maintains that detainees held in Khiam are protected by the Fourth Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, and as such should be allowed at the very least access to ICRC delegates without conditions of reciprocity or other conditions.

For a short period in 1986 and between November 1987 and February 1988 the ICRC was permitted to arrange transportation to Khiam for detainees' families living outside the "enclave". Since then the ICRC's role has been limited to occasionally receiving released detainees and taking them to other destinations in Lebanon.

V. CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

Amnesty International's conclusions

Many men and women held in Khiam since 1985 have been tortured or ill-treated during interrogation. Some 200 of them are currently detained. They are cut off from the outside world since family visits were suspended in 1988. ICRC visits have never been allowed. Detainees in Khiam also appear to be held outside any legal framework and their legal status remains unclear.

Although the Khiam detention centre is staffed by the SLA, the available evidence indicates that Israeli officials have been directly involved in the affairs of the detention centre, including by participating in interrogation and torture, at least until 1988. Although Israel's direct involvement in Khiam has clearly diminished since then, Israeli officials are still reported to visit the centre and to be involved in its supervision. Detainees are reported to have sometimes been taken from Khiam for interrogation by Israeli officials in other places in south Lebanon or in Israel, or to have undergone such interrogation immediately before being taken to Khiam. Both Israeli and SLA officials have repeatedly offered the release of the detainees held in Khiam, among others, in exchange for the release of IDF and SLA members missing in Lebanon, or for information about them. Detainees have been released from Khiam in that context. On this basis, Amnesty International believes that the responsibility for the treatment and fate of the detainees in Khiam lies with both Israel and the SLA.

Amnesty International takes no position on the political and military conflict taking place in south Lebanon, or on any prisoner exchange that may be negotiated in the region or elsewhere. It is aware that detainees in Khiam may have been involved in violence against Israel and the SLA. It is also aware that IDF and SLA members are still missing in Lebanon. It believes that their fate should be clarified, and that if they are held as hostages they should be released immediately and unconditionally. However, whatever the actions of the detainees held in Khiam, and whatever the situation of the missing IDF and SLA members, this can in no way justify the abuse of the human rights of the detainees held in Khiam.

Amnesty International's recommendations

Amnesty International is urging the Israeli Government and the SLA to ensure that the rights of the men and women held in Khiam are fully respected. As a minimum, Amnesty International specifically recommends:

End all forms of torture and ill-treatment

Urgent measures should be taken to end all forms of torture and ill-treatment. These measures should include clear instructions to all those involved in the interrogation and custody of the detainees that such treatment is prohibited in all circumstances and that abuses will be punished. Torture and all other forms of ill-treatment are absolutely prohibited by international law under any circumstances.

Allow visits by the ICRC

Detainees should be given regular access to a humanitarian organization such as the ICRC without delay and without conditions. Such access would constitute an important safeguard against torture and ill-treatment.

Allow access to families and medical attention

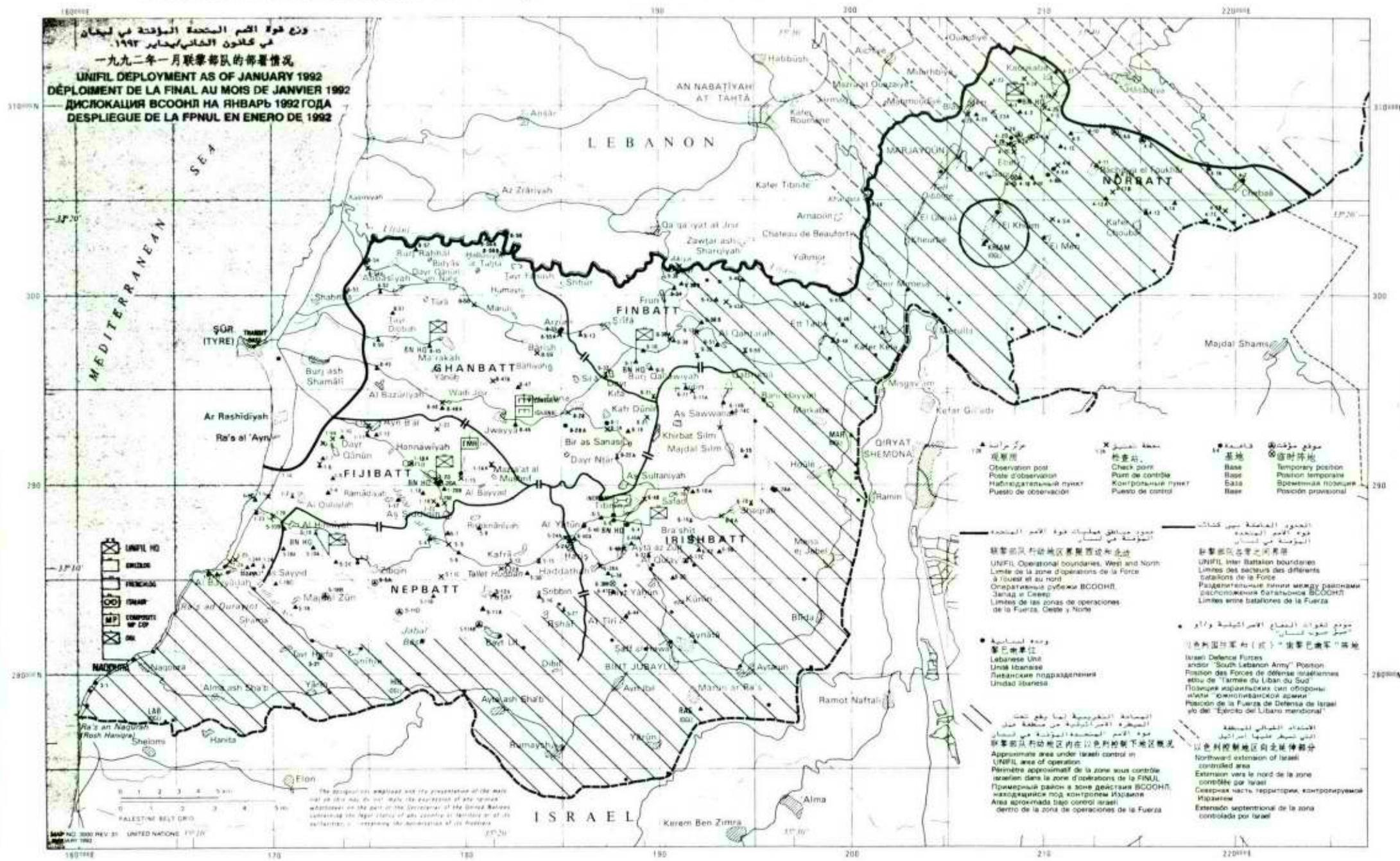
Detainees should also be allowed regular access to their families and to independent medical attention, as a further safeguard of their physical and mental well-being.

Clarify the legal situation of the detainees

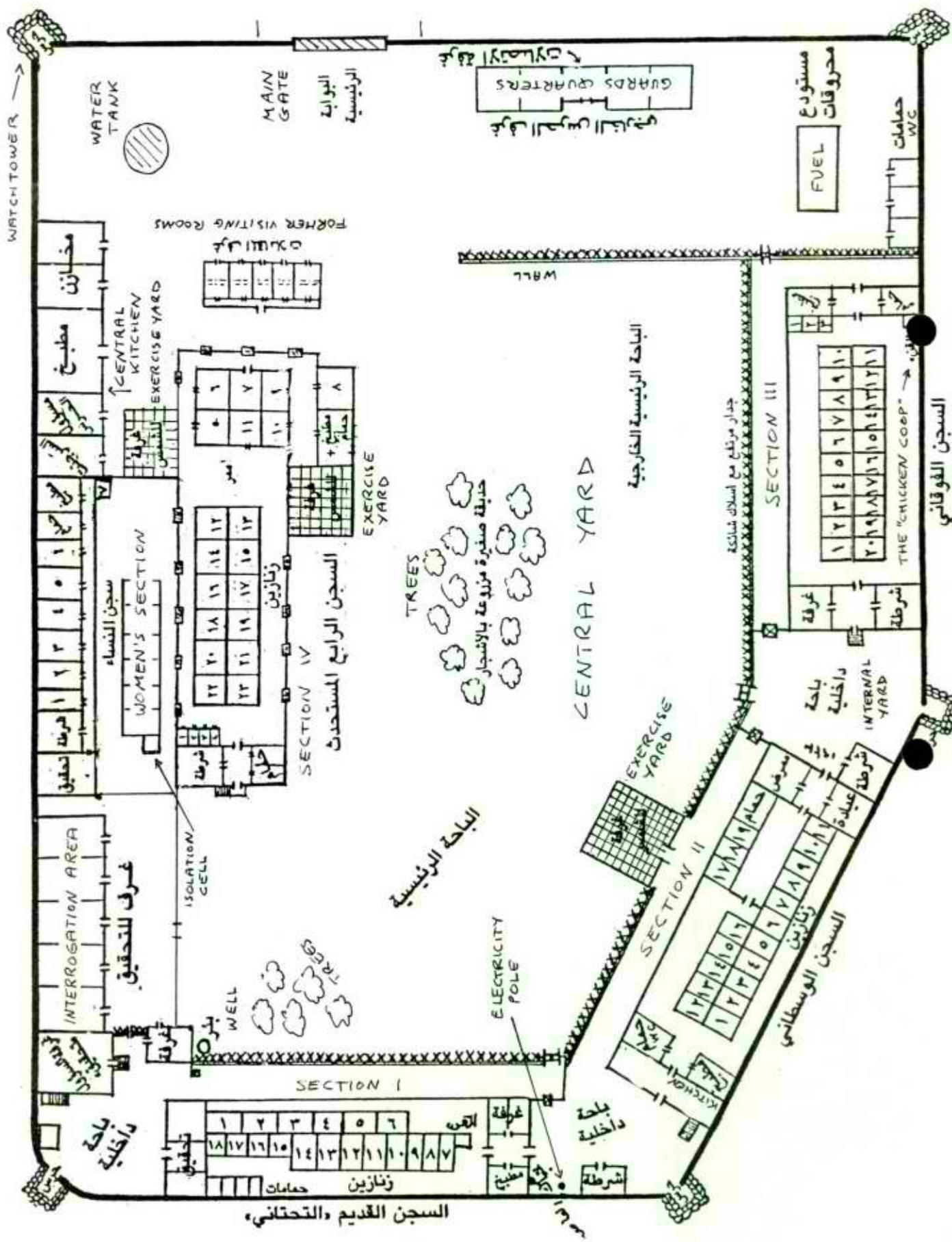
The Israeli authorities should clarify the legal situation of these detainees, especially as they have offered to release them in exchange for the release or information about four Israeli soldiers still missing in Lebanon. No one should be held as a hostage: anyone held exclusively in order to compel others to release detainees or provide information about missing persons should be released immediately and unconditionally.

App. 1. Reproduction of a 1992 UN map of south Lebanon showing the deployment of UNIFIL as well as the extension of the area controlled by Israel and the SLA. The location of the village of Khiam has been circled.

Map No. 3000 Rev. 31, United Nations, January 1992, attached to S/23452

App. 2. Map of the Kham detention centre drawn on the basis of former detainees' testimonies

App. 3. Lists of detainees released in 1991

List of 51 detainees released on 11 September 1991

1.	Khader 'Abdullah Khalil Murad	44.	Kamel Muhammad Hasan Naser
2.	Muhammad 'Abd al-Qader al-Masri	45.	Hasan Na'im Jahjah
3.	Muhammad 'Ali Muhammad Farhat	46.	Hani Fawzi 'Abd al-Husayn Jaber
4.	Muhammad Baqer 'Abdullah	47.	Zayn al-'Abidin Sirhal
5.	Muhsen Husayn Muhammad 'Ashur	48.	'Uthman 'Ali Muhammad Ibrahim
6.	Khalil 'Ali Salim Hamad	49.	'Umar Muhammad Khaled Khaled
7.	Hasan 'Ali Salim 'Assayli	50.	Hasib 'Abdu 'Ali 'Abd al-Hamid
8.	Mustafa Muhammad al-Matari	51.	Fahad Najib Nayef 'Allud
9.	Ahmad Mar'i Hasan Karim		
10.	Ibrahim 'Abdullah Hasan		
11.	Muhammad Husayn 'Ali Yasin		
12.	Amin Muhammad 'Isa		
13.	Hadi Amin Khalil Za'tar		
14.	Musa Ahmad al-Shartuni		
15.	Naser Husayn Yasin		
16.	Muhammad Husayn Yasin		
17.	Rajah Hasan Faruq		
18.	'Ali Muhammad Ahmad Diyab		
19.	Ibrahim Ahmad Ibrahim al-Ahmad		
20.	'Abed Khalil Saleh 'Abduh		
21.	'Ali Hasan 'Ali 'Atwi		
22.	Ahmad Muhammad Ahmad Karim		
23.	George Hanna Saliba Ra'it		
24.	Fu'ad Najib Yusuf Barakat		
25.	Sa'd Najib 'Allud		
26.	Hasan Muhammad Farhat		
27.	'Ali Muhammad Farhat		
28.	Shamen Muhammad Du'aybes		
29.	Musa Yusuf al-Sayyed		
30.	Jihad 'Akashah		
31.	Ghaleb Muhammad Sa'id al-Haj Hasan		
32.	Wisam 'Abdu Ibrahim Safad		
33.	Nazih Sulayman Salamah Salamah		
34.	'Isam Muhsen 'Ali Abu 'Alwan		
35.	Maryam 'Ali Husayn Jaber		
36.	Maryam Muhammad Taleb Nassar		
37.	'Alawiyyah Husayn 'Ali Hamud		
38.	Sana' Hasan As'ad 'Ali Ahmad		
39.	Salma Sulayman Salamah Salamah		
40.	Khalil Yusuf 'Abdullah al-Qadi		
41.	'Ali Ahmad Muhammad al-Shu'ar		
42.	Ahmad 'Ali Abu 'Alwan		
43.	Hasan Muhammad Naser		

List of 14 detainees released on 21 October 1991

1. Muhammad Hasan al-Faqih
2. Hasan Sa'd
3. Hasan 'Ayub
4. Ibrahim Abu Zaki
5. Jamil Qasem Khafajah
6. Sakinah Ahmad Jamil Bizzi
7. Qasim Hafidh Khalil
8. Ibrahim 'Ali al-Sayyed
9. Jiryis Jamil Jaradi
10. Riyad Muhammad 'Isa
11. 'Afifah Nur al-Din Sulayman
12. 'Ali Muhammad Ibrahim
13. Salman Qasem Hijazi
14. Mahmud Tawfiq Musa

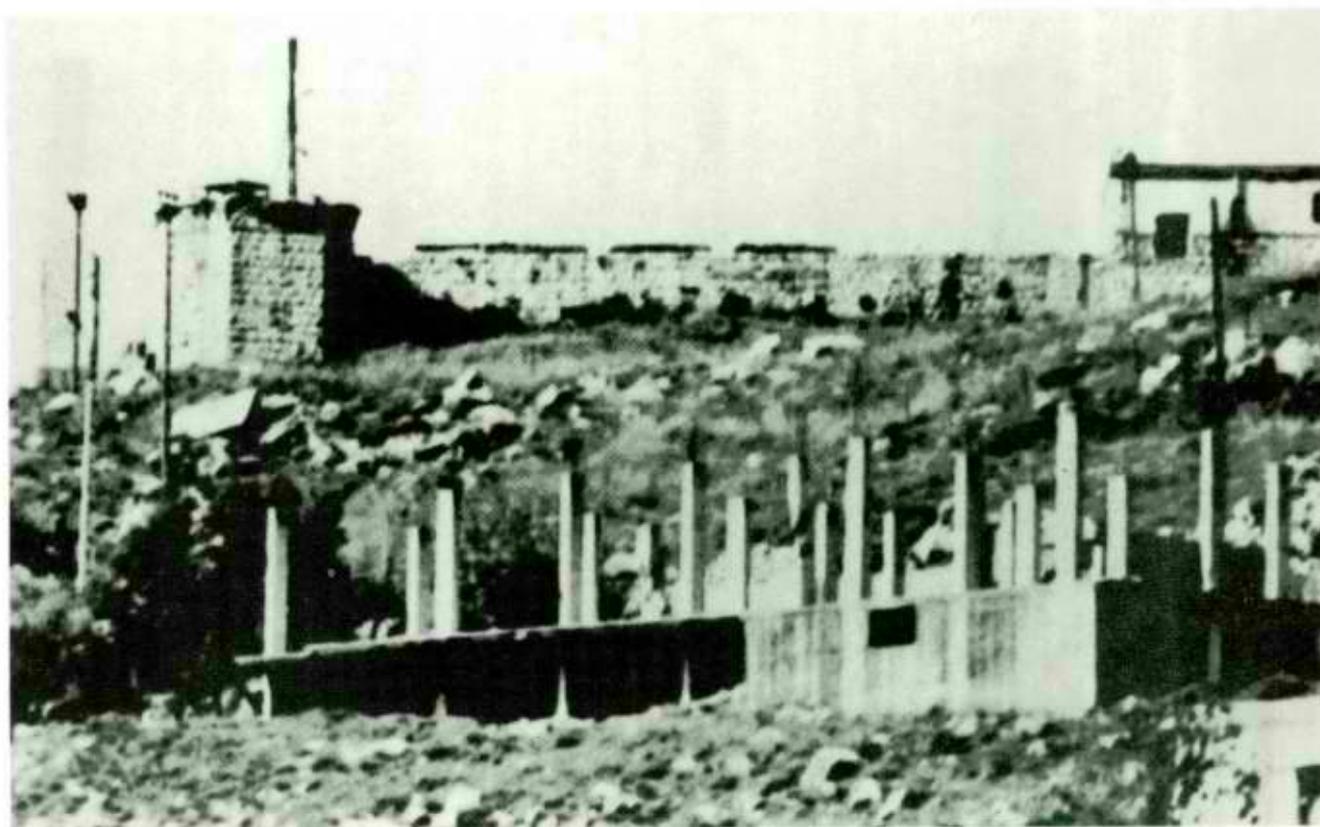
List of 25 detainees released on 1 December 1991

1. Ibrahim Amin Nimr Bizzi
2. Nawal Qasem Baydun
3. Muhammad Qasem Muhammad Abu Saleh
4. Rabab 'Ali Dib 'Awadah
5. Yusuf Ahmad Jamil al-Ghadin
6. Ahmad 'Ali Khalil Ahmad
7. Ahmad Husayn Sa'b
8. Kamel Yasin Murshed Daher
9. Mustafa Khalil Musa Sa'b
10. Muhammad Dib Ahmad Ghayad
11. 'Ali Muhammad Husayn Isma'il
12. Hamdan 'Ali Muhammad 'Isa
13. Lu'ay Yasin Kamel Yusuf
14. Husayn 'Ali Muhammad Turmus
15. Husan 'Abdullah Mahmud Baydun
16. Naser Hasan 'Ali 'Alayq
17. Ibrahim Ahmad Hasan Ballut
18. Hasan 'Abd al-Karim Muhammad Nusur
19. Fadl Muhammad Ahmad Surur
20. 'Ali Ahmad Sami Bida'
21. 'Ali Musa Qasem 'Abdullah
22. Hasan Muhammad Dawud Dawud
23. Badi' Fayez Qasem 'Allud
24. 'Ali Ibrahim 'Abbas
25. Dalal Muhammad 'Ajaj al-Murr

App. 4. Photographs

The main entrance to the Khiam detention centre (*Al Hayat*)

In the background, one of the outside walls (*The Independent/Robert Fisk*)

Above and below: detainees in the exercise yard (*Sipa Press/Rex Features*)

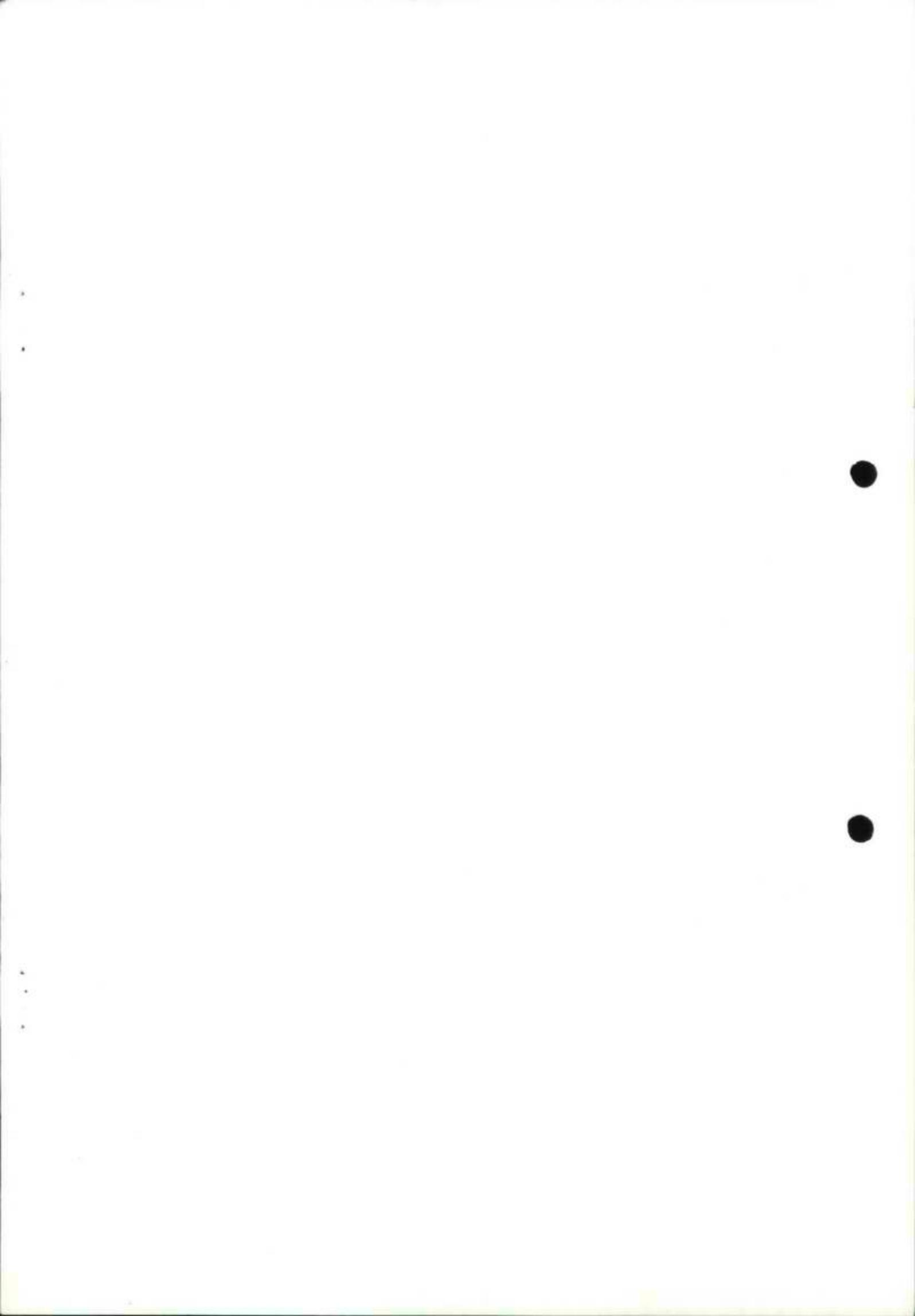

Detainees hooded, blindfolded and handcuffed (*Time Magazine*)

Detainees in a cell (*Time Magazine*)

313/92

מדינת ישראל
STATE OF ISRAEL
دولة اسرائيل

האגף לעדות דתיות
The Religious Communities Section
مديرية شؤون الطوائف الدينية

משרד לענייני דתות
MINISTRY OF RELIGIOUS AFFAIRS
وزارة الشؤون الدينية

ב"ה, ל' בניסן תשנ"ב
3 במאי 1992
313/92
די

משרד המשפטים
לשכת השר
דגל נכנס

6-05-1992

מס' 65522
מפתח 242

השר תימך

Resu

לכבוד
מר א' לין, עו"ד
רח' קלר 1
חיפה

הנדון: מניעת משבר בעדה הדרוזית
סמך: פ-ך מיום 27.4.92 אל כב' השר תימך

כב' השר ביקשני לאשר קבלת מכתבך שבסמך.

ככלל, נראה לנו שאכן צריך להשאיר לעדה, ורק לעדה, את החזלטה בדבר קביעת הנהגתה הדתית העתידית.

בכבוד רב,
ד"ר נסים דנה
מנהל האגף

העק: לשכת ראש הממשלה, משרד ראש הממשלה
לשכת השר מגן, משרד ראש הממשלה
לשכת שר המשפטים, משרד המשפטים ✓
לשכת שר הדתות

התאריך 26/3/92	אלו: ד"ר. סוכר - אשנה לפריקולטור האג'ינה
תיק מס'	מאת: א. קוף

הנדון:

פניית בלם האלם

מצב פנימי בלם בה
 מאקס קאמג' פריקולטור
 הכותבי מגיעים לפריקולטור
 מטפלת בן
 אפסני אני מקבוצה אג
 ריפנוה א'יך

בבניה
 אריאה קוף

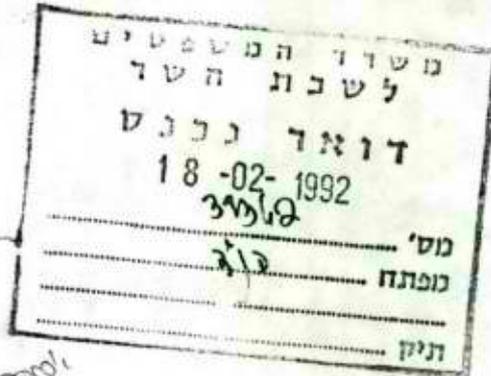

בִּיִּלֵּם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים

'בִּיִּלֵּם' מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים
BTSELEM - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

12.2.92
ש.מ. 1993

לכבוד
מר דן מרידור
שר המשפטים
רח' צאלח א-דין 29
ירושלים
אדוני שר המשפטים,

ב-20.1.92 פניתי אליך בבקשה שתעביר אלינו את המלצות הוועדה המשותפת למשרד המשפטים ולשב"כ שהוקמה כדי לבחון את שיטות החקירה של השב"כ. בינתיים ראיתי כי בדיון בכנסת בהצעת חוק נגד עינויים ונגד יחס או עונשים אכזריים בלתי אנושיים או משפילים, אמרת כי "רק לאחרונה סיימה את עבודתה ועדה של שלושה אנשים, כפי שהודענו בבית המשפט הגבוה לצדק, בהשתתפות משנה לפרקליט המדינה הגב' סוכר, שבדקה טענות של גופים שונים, של מתלוננים שונים לגבי הנעשה במיתקן החקירות בעזה והגיעה למסקנות שלא תמיד הכל היה בסדר. כל זה התפרסם. אנחנו ממשיכים לבדוק" (ישיבה שע"ה-י"ז בשבט התשנ"ב).

אני מעוניינת מאוד לדעת מי עמד בראש הוועדה הזאת, אילו תלונות היא בחנה ובעיקר מה היו ממצאיה. בישיבה בכנסת אמרת כי כל זה התפרסם. האם תוכל להפנות אותי לפירסומים בנושא? אודה לך גם אם תפנה אותי להודעתך בבית המשפט הגבוה בנושא.

לבסוף, אנחנו עומדים לפרסם בקרוב דו"ח מעקב כדי לבדוק מהם השינויים שחלו בשיטות החקירות של השב"כ והצבא מאז שפרסמנו את דו"ח בצלם - (חקירות פלסטינים בתקופת האינתיפאדה - התעללות, "לחץ פיסי מתון", או עינויים?) במארס 1991.

אני מודעת לעומס העבודה שלך ועם זאת בשל חשיבות הנושא, אנחנו רוצים לכלול בדו"ח כל המלצות לשינוי שהומלצו על ידי משרד המשפטים, וכל שינויים שחלו בנושא מאז מארס 1991. אנחנו ערים לעובדה שישראל אשררה את האמנה הבינלאומית נגד עינויים, וכמובן שנכלול מידע זה בדו"ח.

ב-9 במאי 1991 אמרת בראיון להארץ בהתייחס לדו"ח בצלם כי "מדובר בהאשמות שהן או שקריות או נכונות והתגובה צריכה להיות בדוקה". היום, כמעט שנה מאוחר יותר, אני משוכנעת שבחנת את הנושא ואני מעוניינת לפרסם את תגובתך בדו"ח המעקב שלנו שיפורסם במרץ 1992.

בכבוד רב,

ד"ר דפנה צוללן

ירושלים, כ"ח בניסן התשנ"ב
1 במאי 1992

(42357)

מס' תיק: 212

לכבוד
ד"ר דפנה גולן
"בצלם" רח' קרן היסוד 18
ירושלים 92149

שלום רב,

הנדון : בדיקת תלונות נחקרים

קבלתי את מכתבך מיום 12.2.92 בנושא הנדון. אני מבקש להתנצל על האיחור במתן התשובה. לגוף הענין, אין בידי להעביר את המלצות הועדה המשותפת למשרד המשפטים ולשב"כ. עיקר ההמלצות חסויות ולא נועדו לידיעת הציבור, מעבר למה שנאמר על ידי בכנסת.

הועדה חקרה תלונות בעקבות פרשת מותו של אסיר במתקן עזה. בעקבות עבודת הועדה, הועברו שורת המלצות כדי לשפר את נהלי עבודת החוקרים בשירות הבטחון. כן המליצה הועדה על שורת מסקנות אישיות לגבי חוקרים שנמצא לגביהם כי היו מעורבים בסטייה מנהלי חקירה.

המלצות הועדה הועברו לטפולם של הגורמים המוסמכים.

בכבוד רב,

דן מרידור

דמ/מס